

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KLASIČNO FILOLOGIJO

MILAN LOVENJAK

Dejanja Frankov in drugih na poti v Jeruzalem

Kronika 1. križarske vojne (1096-1099) neznanega avtorja

Magistrsko delo

Mentor:
Doc. dr. David Movrin

Študijski program: Antični in humanistični študiji
Smer: Latinska filologija

Ljubljana, 2019

Zahvala

Mentorju, doc. dr. Davidu Movrinu se zahvaljujem za dragocene napotke in vsestransko podporo pri nastajanju pričujočega dela, izr. prof. dr. Jerneji Kavčič in doc. dr. Dušanu Mlacoviću za kritično branje, komentarje in izboljšave.

Izvleček

Dejanja Frankov in drugih na poti v Jeruzalem. Kronika 1. križarske vojne (1096-1099) neznanega avtorja

V magistrskem delu je obravnavan latinski spis z naslovom *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*, ki opisuje dogodke 1. križarske vojne. Kroniko, ki jo je ok 1100-1101 napisal nek neznani avtor, so kot vir uporabljali številni poznejši pisci. V prvem delu so predstavljeni zgodovinsko ozadje, drugi avtorji, ki pišejo o 1. križarski vojni, kaj je znanega o anonimnem piscu, posebnosti njegovega jezika in stila in rokopisno izročilo, v drugem delu pa latinsko besedilo s komentarjem in prevodom v slovenski jezik. V komentarju so obrazložena težje razumljiva mesta, geografski pojmi, nastopajoče osebe in kronološka vprašanja. Jezik anonimnega pisca vsebuje elemente klasične, srebrne in pozne latinščine, je zgoščen, razumljiv, vendar stilno precej neizbrušen. Zapletenejše stavčne konstrukcije so redke, besedotvorje in skladnja pa glede na klasično normo precej poenostavljeni. Avtorjeva značilnost so tudi razne poenostavitve, na primer izpuščanje h-ja in spreminjanje diftongov v samoglasnike, uporablja pa tudi jezik poezije, liturgije in Svetega pisma. Poleg svetopisemskih citatov so v pripoved vpletene tudi čudežne zgodbe, ki jih avtor razume kot poseg boga, ki naj bi želel pomagati križarjem. Razmeroma pogosta je tudi uporaba premege govora, bodisi s kratkimi citati, posamičnimi stavki ali tudi z nekoliko daljšimi govori posameznikov. V jezikovnem pogledu predstavlja spis *Gesta Francorum* odličen primer latinščine v času njenega postopnega prehoda v romanske jezike.

Ključne besede: latinska filologija, zgodovinopisje, srednjeveška latinščina, zgodovina srednjega veka, križarske vojne

Abstract

The deeds of the Franks and of the other Jerusalemers. A chronicle of the First Crusade (1096-1099) by an anonymous author

The master's thesis deals with the chronicle of the First Crusade by an anonymous author entitled *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*. Composed ca. 1100-1101 this account was used by many later writers as a source. The first part of the thesis examines the historical background, other written sources for the First Crusade, what is known about the anonymous author, the peculiarities of his language and style and manuscript tradition. The second part presents the Latin text of the original, translation into Slovene and commentary. In the commentary more complex issues, geographical terms, persons and chronological questions

are explained. The anonymous writer's language contains elements of classical, silver and late Latin. It is concise, understandable, but stylistically either rough, unpolished and unadorned. The sentences are rarely complex, the vocabulary is relatively limited. The author features various simplifications, such as omitting of *h*, switching diphthongs to vowels and uses also the language of poetry, liturgy and the Bible. In addition to quotations from the Bible, the narrative contains also various stories of miraculous events of which he was convinced that God intervened to help the crusaders. Direct speech is used relatively often, either with short quotations, individual sentences, or even slightly longer speeches by individuals. It is clear that the standards of the Latinity used in the *Gesta Francorum* belong to the time when Latin was gradually turning into Romance.

Key words: Latin philology, historiography, Medieval Latin, History of the Middle Ages, crusades

Kazalo

I. Uvod	9
II. Zgodovinsko ozadje, anonimni avtor in njegovo delo	11
III. Jezikovne in stilne značilnosti spisa Gesta Francorum	19
IV. Rokopisno izročilo spisa Gesta Francorum	25
V. Besedilo in prevod	
1. Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum / Dejanja Frankov in drugih na poti v Jeruzalem	
Liber I / 1. knjiga	28
Liber II / 2. knjiga	40
Liber III / 3. knjiga	48
Liber IV / 4. knjiga	54
Liber V / 5. knjiga	62
Liber VI / 6. knjiga	68
Liber VII / 7. knjiga	76
Liber VIII / 8. knjiga	82
Liber IX / 9. knjiga	90
Liber X / 10. knjiga	116
2. Descriptio sanctorum locorum Hierusalem / Opis svetih krajev v Jeruzalemu	146
3. Missa in veneratione sancti sepulchri / Maša čaščenja Svetega groba	150
VI. Zaključek	153
VII. Povzetek	155
VIII. Literatura in viri	
1. Izdaje Gesta Francorum	157
2. Drugi pisni viri za 1. križarsko vojno (izbor)	157
3. Literatura	158

I. Uvod

Namen pričujočega magistrskega dela je z jezikovne, stilne in zvrstne plati predstaviti latinsko kroniko neznanega avtorja z naslovom *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*, ki govori o dogodkih 1. križarske vojne.

Glede na ostala poročila o 1. križarski vojni je posebnost spisa *Gesta Francorum* podroben in izčrpen prikaz dogodkov, ki jih je avtor sam doživel kot aktivni vojščak in opisal deloma že med pohodom, dokončal pa potem kmalu po osvojitvi Jeruzalema. Njegovo poročilo velja tako za najstarejše in najbolj objektivno, od ostalih pa se loči tudi po tem, da ne poudarja raznih grozljivih podrobnosti ali maščevalnosti nad premaganimi in ker tudi nasprotnikom, predvsem Turkom, priznava njihove vojaške vrline in spretnosti.

Delo *Gesta Francorum* je močno vplivalo na večino drugih zahodnih del, ki obravnavajo 1. križarsko vojno. Ker je jezik anonimnega avtorja neokrašen in stilno precej nedodelan, so njegov spis kritizirali že njegovi sodobniki, Robert iz Reimsa, Gvibert iz Nogenta in Baudri iz Borgueila, ki pa so kljub temu marsikaj prevzeli prav pri njem.

Ob pregledu čez dogajanje pred in med 1. križarsko vojno, čez latinsko, grško in arabsko zgodovinopisno tradicijo, se delo osredotoča tudi na vprašanja o samem avtorju, njegovem poreklu in socialnem položaju in na jezikovno-stilistične značilnosti njegovega dela.

V osrednjem delu sta podana latinski izvornik in slovenski prevod z zgodovinskim in jezikovnim komentarjem. Slovenski prevod skuša slediti dikciji in posebnostim izvornika, ki je v jezikovnem smislu odličen primer srednjeveške latinščine v času njenega postopnega prehoda v romanske jezike. Pojavljajo se tudi številne nove besede, vplivi liturgičnega in bibličnega izrazja, s čemer je besedilo tudi izjemen vir za jezikovne raziskave.

V komentarju, ki spremlja slovenski prevod, so obrazložena težje razumljiva mesta, geografski pojmi, nastopajoče osebe, kronološka vprašanja in drugo. V seznamu literature so zbrana moderna dela o križarskih vojnah, o takratnih razmerah v Evropi, Mali Aziji in na bližnjem Vzhodu in o srednjeveški literarni in historiografski zapuščini.

II. Zgodovinsko ozadje, anonimni avtor in njegovo delo

Ko je na cerkvenem zboru v Clermontu 27. novembra 1095 papež Urban II.¹ pozval širšo krščansko skupnost na pomoč kristjanom vzhodne cerkve in k osvoboditvi Jeruzalema, je sprožil plaz množičnih pohodov iz zahodne in srednje Evrope proti Sveti deželi, t. i. križarske vojne, ki so z daljšimi ali krajšimi prekinitvami trajale skoraj dve stoletji in neizbrisno zaznamovale odnose med Evropo, Malo Azijo, Bližnjim in Srednjim Vzhodom.² Kot so opazili že nekateri sodobniki, poziv poglavarja zahodne cerkve k sveti vojni³ ne bi mogel priti ob primernejšem času. Slabe letine zaradi neugodnih vremenskih pojavov, lakote, bolezni, prošnja bizantinskega cesarja Aleksija I. Komnena na pomoč proti turškim Seldžukom,⁴ ki so se po odločilni zmagi v bitki pri Manzikertu (dan. Malazgirt v Turčiji) 26. avgusta 1071⁵ začeli stalno naseljevati v Mali Aziji, nadlegovanja krščanskih romarjev na poti v Palestino, obljuba odveze tistim, ki bi umrli na poti, in tistim, ki bi uspešno prispeli na cilj, je le nekaj dejavnikov, ki so pripadnike vseh slojev takratne fevdalne družbe, med katerimi so mnogi prodali vse svoje imetje, od najrevnejših vernikov do vitezov, grofov, vojvod, menihov, duhovnikov in tudi najvišjih predstavnikov cerkve, vzpodbudili, da so se v verski gorečnosti ali zgolj z željo po

¹ O koncilu in papeževem govoru obširno poročajo Fulher iz Chartresa, Baudri iz Dola, Gvibert iz Nogenta in Robert iz Reimsa. Slednji je zapisal, da naj bi navdušenje ob papeževem nastopu doseglo vrh ob glasnem vzklikanju *Deus vult! Deus vult!* («Bog to hoče! Bog to hoče!«), ki je postal prepoznavni bojni vzklik križarjev (gl. Kempf, *Bull, Historia Iherosolomitana*, 2013, 7).

² Bil je osem večjih in več manjših križarskih pohodov. Čeprav ideja križarskega gibanja tudi pozneje ni zamrla, pomeni dejanski konec vojn izguba Palestine leta 1291. Za uvod v križarske vojne gl. Runciman, *A History*, I–III, 1951–1954; Setton, *A History*, I–VI, 1969–1989; Tyerman, *God's war*, 2006 in isti, *How to plan*, 2016. Za uvod v 1. križarsko vojno gl. Frankopan, *The First Crusade*, 2012 z izbrano bibl. na str. 238–246. Za vpliv križarskih vojn na današnji slovenski prostor, križarske redove in križarje, ki so izviral iz tega prostora ali bližnje sosesčine, gl. Kosi, *Templarji*, 1995; isti, *The Age*, 2001; isti, *Cruciferi–crucesignati*, 2005 in isti, *Križarske vojne*, 2011

³ Za pojem svete vojne v očeh križarjev in zahodnih kronistov križarskih vojn gl. Mastnak, *Politika raziskovanja*, 2008, 358–368, za muslimanski pogled Cobb, *The Race*, 2014, 28–33.

⁴ Za posledice križarskih vojn za Bizantinsko cesarstvo gl. Ostrogorski, *Zgodovina Bizanca*, 1961, 346–350; Treadgold, *A History*, 1997, 619–629 in Schreiner, *Byzanz 565–1453*, 2011, 29–34. Dejansko je prihod križarjev težave bizantinskega cesarstva samo še povečal, odnosi z zahodnimi državami pa so se le še poslabšali.

⁵ V bitki je bil zajet cesar Roman IV. Diogen, ki pa ga je sultan Alp Arslan po sklenitvi dogovora o odškodnini osvobodil. Čeprav izgube na bizantinski strani naj ne bi bile zelo velike (ok. 8.000 mož), je ta bitka pomenila mejnik v zgodovini Bizanca, ki je postopoma izgubljal nadzor nad Malo Azijo (gl. Ostrogorski, *Zgodovina Bizanca*, 1961, 327–328; Treadgold, *A History*, 1997, 602–604). Za muslimansko videnje bitke in njenih posledic na podlagi arabskih in perzijskih virov gl. Hillenbrand, *Turkish Myth*, 2007.

plenjenju in osvajanju tujega, podali na dolgo pot. Pri tem so sledili izbranim vodjem, trpeli pomanjkanje, lakoto, vremenske in druge nadloge, se spopadali s Turki, Arabci⁶ in drugimi ljudstvi, plenili, ropali, doživljali in povzročali razna grozodejstva, na ozemljih, ki so jih končno zasedli pa so nastale samostojne križarske države – nekatere so se obdržale skoraj dve stoletji⁷ – in novi verski vojaški redovi.

Vodje 1. križarskega pohoda (1096–1099) so bili Peter Puščavnik iz Amiensa (ok. 1050–1115), redovnik, ki je v pridigah spodbujal k sveti vojni, po kopnem vodil pohod revnih križarskih navdušencev⁸ in sodeloval pri zavzetju Jeruzalema, Godfrid Bouillonski (ok. 1060–1100), vojvoda Spodnje Lotaringije, ki je vodil križarsko vojsko ob osvojitvi Jeruzalema in kot *Branilec Svetega groba* zavladal novi križarski kraljevini Jeruzalem,⁹ grof Rajmond IV. Toulouški iz Saint-Gillesa (1041–1105), ki je po padcu Jeruzalema prevzel grofijo Tripoli,¹⁰ normanski vojvoda Bohemond I. iz Tarenta (Bohemond de Hauteville; ok. 1056–1111), ki je odločilno pripomogel k osvojitvi Antiohije in leta 1099 postal prvi antiohijski knez,¹¹ njegov nečak Tankred iz Tarenta (Tancred de Hauteville, ok. 1076–1112), ustanovitelj kneževine Galileje, regent Edese in Antiohije in nekateri drugi ugledni predstavniki zahodne fevdalne družbe. Najvišji cerkveni dostojanstvenik na pohodu je bil Le Puyski škof Ademar (Adhémar), papežev odposlanec, ki je na cerkvenem zboru v Clermontu papežu prvi zaprisegel pod znamenjem križa.¹²

⁶ Za muslimanski pogled na križarske vojne gl. Hillenbrand, *The Crusades*, 2000; Maalouf, *Križarske vojne*; 2008; Mastnak, *Politika raziskovanja*, 2008, 333–340 (lit. v op. 19) in Cobb, *The Race*, 2014.

⁷ Kneževina Antiohija (1098–1268), grofija Edesa (1098–1144), kraljevina Jeruzalem (1099–1187), grofija Tripoli (1102–1289) idr. (gl. Barber, *The Crusader States*, 2012).

⁸ Udeleženci tega pohoda niso dosegli Jeruzalema, saj so jih že na začetku poti skozi Malo Azijo pobili Turki. Ker jih ni mogel obvladovati, jih je Peter zapustil že pred katastrofo, se odpravil nazaj proti Konstantinoplu in se tako izognil smrti (zanj gl. Flori, *Pierre l'ermite*, 1999).

⁹ Zanj gl. John, *Godfrey of Bouillon*, 2018.

¹⁰ Zanj gl. Hill, Hill Lyttleton, *Raymond IV*, 1962.

¹¹ Gl. Yewdale, *Bohemond I*, 1924; Wolf, *Crusade and narrative*, 1991 in Flori, *Bohémond d'Antioche*, 2007. Bohemond je bil sin Roberta Guiscarda in njegove prve žene Aubrée. Ana Komnena mu sicer ni bila naklonjena, ga pa kljub temu opisuje kot razumnega moža in spretnega govornika (*Aleksijada* X. 11). Za zgodovino Normanov na jugu italjskega polotoka in na Siciliji ter njihove vojne z Bizantinci gl. Von Houts, *The Normans*, 2000, 223–268.

¹² Zanj gl. Kostick, *The Social Structure*, 2008, 244–249 in Somerville, *Adhemar of Le Puy*, 2011

Kot Bohemondov spremljevalec se je križarskega pohoda udeležil tudi anonimni avtor kronike z naslovom *Gesta Francorum sive aliorum Hierosolimitanorum*,¹³ kjer kot očividec opisuje številne težave, s katerimi so se srečevali na poti,¹⁴ razne taktične podrobnosti obleganj in spopadov, pri katerih je tudi sam aktivno sodeloval, posamezne kraje in dežele, ki so jih prečkali in številne druge podrobnosti, ki bi nam sicer ostale neznane. Skozi njegovo pripoved lahko spremljamo glavne tokove posameznih križarskih vojsk, podrobnosti o zbiranju križarjev v Konstantinoplu, pogajanjih in zaprisegi bizantinskemu cesarju, prečkanju Bosporja, glavnih etapah težavne in nevarne poti skozi Malo Azijo, od Niceje, takratne prestolnice turškega sultanata Rum, preko Dorileja, Koksona, Konye in kapadokijske Cezareje do Tarza v Kilikiji, nato dolgo in mučno obleganje Antiohije, njeno zasedbo in pokol prebivalcev, opis njenih znamenitosti, obleganje in zavzetje Maare, Al Bare in številnih drugih mest, posebej Jeruzalema in kruti pokol, ki je sledil, nazadnje pa zmago križarjev v bitki pri Askalonu 12. avgusta 1099. Poleg številnih citatov iz Biblije in liturgičnih besedil so v pripoved vključene tudi nekatere čudežne zgodbe, ki so krožile med udeleženci pohoda, kot na primer najdba sulice, s katero naj bi rimski vojak zabodel križanega, prikazni apostolov in samega Kristusa, pojav skrivnostnih jezdecev na belih konjih s tremi svetniki na čelu, ki naj bi odločilno pripomogli k osvojitvi Antiohije in podobno, kar je postalo stalnica v krščanskih opisih križarskih vojn. Čeprav posameznikov avtor posebej ne izpostavlja, pogosto jih niti ne omenja z imenom pač le z njihovo posvetno ali cerkveno funkcijo (npr. grof iz Saint-Gillesa, Le Puyski škof ipd.), je nekaterim namenjeno več prostora kot drugim in jim dodaja tudi razne predvsem hvalilne pridevnike. Tako na primer Bohemonda naslavlja z »(moj) gospod« (*dominus*) in pridevniki *bellipotens*, *doctissimus*, *fortissimus*, *honestissimus*, *prudens* ali *sapiens*.

Poleg anonimnega avtorja spisa *Gesta Francorum* opisujejo dogodke 1. križarske vojne kot udeleženci¹⁵ tudi klerik Tudebod iz Civraya v delu *Zgodovina poti v Jeruzalem (Tudebodi sacerdotis Sivracensis Historia de Hierosolymitano itinere)*, napisanem verjetno pred letom

¹³ V nadaljevanju *Gesta Francorum* (uvod z novejšo bibliografijo: Bull, *Gesta Francorum*, 2011; o avtorju oz. avtorstvu gl. tudi Rubenstein, *What is the Gesta Francorum*, 2005 in Kostick, *The Social Structure*, 2008, 9-23). Za vlogo latinščine kot jezika srednjeveške književnosti gl. Curtius, *Evropska literatura*, 2002, pos. 30–35.

¹⁴ Za razmere, ki so vladale med udeleženci in so terjale izrednih naporov, težave s preskrbo in način, kako so jih reševali (ropanje, nakup idr.), nezaupanje med udeleženci samimi in do njihovih zaveznikov idr. gl. Riley-Smith, *The First Crusade*, 2003, 58–90. Za podroben pregled dogodkov 1. križarske vojne gl. Frankopan, *The First Crusade*, 2012

¹⁵ Gl. Hill, *The Deeds*, 1962, X in Harari, *Eyewitnessing in Accounts*, 2005.

1101, ki dodaja tudi nekatere podatke, ki jih v *Gesta Francorum* ni,¹⁶ Rajmond iz Agilesa, duhovnik in kanonik v Le Puyu, ki je sledil grofu Rajmondu iz Saint-Gillesa in napisal Zgodovino Frankov (*Raimundi de Agiles Historia Francorum*)¹⁷ in Fulher iz Chartresa, spremljevalec grofa Baldvina, prvega križarskega kralja v Jeruzalemu, z delom Dejanja Frankov na poti v Jeruzalem (*Fulcherii Carnotensis Gesta Francorum Iherusalem peregrinantium*).¹⁸

Razen omenjenih pišejo o 1. križarski vojni tudi nekateri drugi zahodni pisci, pri katerih morda lahko sklepamo na izrecno omembo ali vsaj poznavanje dela anonimnega avtorja.¹⁹ Opat Ekehart iz Aure, avtor spisa z naslovom *Ekkehardi Uraugiensis Hierosolymita*,²⁰ ki je kot romar prispel v Jeruzalem leta 1101, tako omenja, da naj bi tam videl neki spis z opisom doživetij križarjev v treh letih pred njegovim zavzetjem. Ok. leta 1106 je Robert iz Reimsa od opata Bernarda, ki mu je pokazal neki spis (*Gesta*), prejel naročilo, da naj ponovno napiše zgodovino (*unam historiam*) križarske vojne, ker se mu je zdel ta, najverjetneje *Gesta Francorum*, nezadovoljiv zaradi grobega stila in ker na začetku ni vseboval natančnega poročila s koncila v Clermontu, zato je napisal delo z naslovom Jeruzalemska zgodovina (*Roberti Remensis Monachi Historia Hierosolymitana*).²¹ Delo z istim naslovom je ok. l. 1106 napisal tudi Baudri iz Bourgueila, poznejši škof v Dolu (*Baldrici Dolensis Episcopi Historia Hierosolymitana*), ki prav tako omenja neko manjše delo neznanega avtorja, napisano v preveč rustikalnem jeziku (*libellum ... nimis rusticanum*),²² tako da se je sam čutil odgovornega, da zgodovino prvega pohoda križarjev napiše na novo. Ker omenjeno delo ne more biti *Historia Francorum* Rajmonda iz Agilesa, v predgovoru je namreč tam zapisano avtorjevo ime, stil pa nikakor ne more veljati za rustikalen, so v 19. st. neodvisno francoski in nemški preučevalci prišli do zaključka, da je to prav spis anonimnega pisca.²³ Posebej izčrpno je to utemeljeval H. Hagenmeyer v svoji obsežni komentirani izdaji *Gesta Francorum* iz leta 1890,²⁴ ki pravi, da so vsi drugi avtorji le povzemali iz tega spisa. Nekatera dela, kot Zgodovina svete vojne (*Historia*

¹⁶ Hill, Hill, *Peter Tudebode*, 1977.

¹⁷ Hill, Hill, *Le »Liber« de Raymond d'Aguilers*, 1969.

¹⁸ Gl. Hagenmeyer, *Fulcheri Carnotensis Historia Hierosolymitana*, 1913 in Epp, *Fulcher von Chartres*, 1990. Za grofa Baldvina gl. Edgington, *Baldwin I of Jerusalem*, 2019.

¹⁹ Gl. Hill, *The Deeds*, 1962, IX–XIV.

²⁰ Schmale, Schmale-Ott, *Frutolfs und Ekkehards Chroniken*, 1972.

²¹ Kempf, Bull, *Historia Iherosolomitana*, 2013.

²² Biddlecombe, *Historia Ierosolimitana*, 2014.

²³ Ker izvorni rokopis ni ohranjen, tega ne bo mogoče nikoli z gotovostjo potrditi (Hill, *The Deeds*, 1962, XVI).

²⁴ Hagenmeyer, *Anonymi Gesta Francorum*, 1890.

Belli Sacri) neznanega avtorja in omenjena Tudebodova Zgodovina poti v Jeruzalem,²⁵ si namreč na široko izposojajo iz dela *Gesta Francorum*, ki pa ga nikjer ne omenjajo.²⁶ Spis *Gesta Francorum* je vplival tudi na večino drugih del iz 12. st., ki govorijo o križarskem pohodu in so jih napisali Gvibert iz Nogenta (*Guiberti Historia quae dicitur Gesta per Francos*),²⁷ Ralf iz Caena, Robert iz St. Remyja, Hugo iz Fleurya in drugi.²⁸

V pesniški obliki opisuje dogodke 1. križarske vojne starofrancoski ep *Chanson d'Antioche*, ki naj bi ga prvotno napisal eden od udeležencev pohoda Rihard Romar (Richard le Pèlerin), nato v okcitanščini predelal Grégoire Béchada, ohranjena verzija iz konca 12. stoletja pa naj bi bila delo Graindorja iz Douaija, vendar sta tako avtorstvo kot delež omenjenih pri danes ohranjeni verziji zelo sporna. Besedilo se v veliki meri naslanja tudi na latinske opise 1. križarske vojne, predvsem Alberta iz Aachna in Roberta iz Reimsa, v ospredju pa nastopajo Godfrid Bouillonski in njegovi spremljevalci.²⁹

Viri nasprotne muslimanske strani so skromnejši, še posebej za obdobje do prihoda križarjev pred Antiohijo. Sočasna dela ali taka, ki bi nastala takoj po 1. križarski vojni, so redka, nekaj pesmi je ohranjenih v perzijskih kronikah in zbranih delih nekaterih pesnikov, kot sta Al Ahivardi in Ibn al Kajad. Pomembna pričevanja prinaša delo z naslovom Knjiga o sveti vojni (*Kitab al-jihad*), ki jo je napisal Ali Tahir al Sulani iz Damaska († 1106), vendar je ohranjenih le nekaj odlomkov. Ok. leta 1160 sta napisala svoji kroniki o teh dogodkih Ibn al Kalanisi in Al Azimi, med poznejšimi pisci pa sta za islamski pogled na 1. križarsko vojno in njen vpliv pomembna predvsem Ibn al Atir († 1233) z delom Univerzalna zgodovina in Ibn al Adim († 1262) s kroniko Alepa. Dodatni podatki so tudi v nekaterih drugih muslimanskih virih, kronikah, biografskih slovarjih in geografskih delih, vendar so ti viri precej omejeni, saj ne prinašajo podrobnejših opisov bitk ali globljega razumevanja, zakaj so Franki sploh prišli.³⁰

²⁵ Gl. Rubenstein, *What is the Gesta Francorum*, 2005.

²⁶ Hill, *The Deeds*, 1962, X.

²⁷ Gl. Huygens, *Guibert de Nogent*, 1996.

²⁸ Hill, *The Deeds*, 1962, XI; gl. tudi Kempf, Bull, *L'histoire toute crue*, 2010, 155–156. Za zahodne pisce o 1. križarski vojni gl. Edgington, *The First Crusade*, 1997 in Bull, *The Western narratives*, 2011.

²⁹ Za uvod in problem avtorstva gl. Edgington, Sweetenham, *The Chanson d'Antioche*, 2011, 3–21.

³⁰ Podrobneje o navedenem Hillenbrand, *The Crusades*, 2000, 32–33. Za odnos med Zahodom in muslimani gl. Cardini, *Evropa in islam*, 2003, pos. 80–87 za obdobje 1. križarske vojne.

Najpomembnejši vir za obdobje 1. križarske vojne s stališča Bizantincev je spis Ane Komnene (1083–1148)³¹ v 15 knjigah z naslovom Aleksijada, v katerem obravnava celotno obdobje vladavine svojega očeta Aleksija I. Komnena (1048–1118), dogodke, povezane s križarji, pa v 10. in 11. knjigi.³² Glavni protagonist na strani križarjev je tudi v tem delu normanski vojskovodja Bohemond, ki se je pod poveljstvom svojega očeta Roberta Guiscarda s cesarjevo vojsko na Balkanu spopadal v letih 1084 in 1085 in ki ga je avtorica imela priložnost tudi osebno spoznati, ko je leta 1096 skupaj z drugimi križarji prišel v Konstantinopol.

O avtorju *Gesta Francorum* je znano samo to, kar razkriva sam v svojem spisu.³³ Njegov namen ni bil napisati avtobiografije, svojega imena tudi nikjer ne omenja, pač pa verodostojno pripovedovati dogodke, tako kot so se zgodili.³⁴ Ker je poznal imena številnih, tudi manj pomembnih mož v Bohemondovi vojski in ker je pohod začel v njegovem spremstvu, je morda upravičena domneva, da je bil tudi sam normanskega porekla³⁵ in da je bil doma z juga italskega polotoka, morda iz Apulije, iz njegove vloge v posameznih bitkah do konca junija 1098, na primer v bitki pri Dorileju in pri Antiohijskem jezeru, ali ko je skupaj z Bohemondovimi vojščaki v nočnem napadu vdrl v Antiohijo, pa bi morda lahko sklepali tudi, da je bil vitez, vendar tega nikjer izrecno ne omenja. Po drugi strani nekatere udeležence iz frankovskih dežel zamenjuje ali jih omenja pod napačnim imenom,³⁶ povsem na kratko poroča o pohodu Godfrida Bouillonskega iz zahodne Evrope skozi Ogrsko do Konstantinopla in o nevarni in mučni poti grofa Rajmonda iz Saint-Gillesa po kopnem vzdolž dalmatinske obale, čeprav se je pozneje, ko Bohemond po osvojitvi Antiohije ni hotel nadaljevati poti proti Svetemu grobu, pridružil provansalskim križarjem pod Rajmondovim vodstvom, z njimi nadaljeval pohod in ga kot kaže tudi uspešno zaključil. Kot vojščak je doživel pohod v povsem drugi luči kot na primer Rajmond iz Agilesa ali Fulher iz Chartresa, ki sta kot duhovnika bila oproščena udeležbe v bitkah, ni pa sodeloval pri posvetih križarskih vodij, zato o njih poroča zgolj po pričevanjih drugih. Zelo so ga zanimala taktična vprašanja vodenja bitk, oblegovalne tehnike in druga vojaška vprašanja,

³¹ Gl. zanjo: Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, 2013, 354-456; Neville, *Anna Komnene*, 2016 in Pobežin, *Ana Komnena*, 2016. Za sodobne grške vire gl. Frankopan, *Understanding the Greek Sources*, 2014.

³² Buckley, *The Alexiad*, 2014. Za njen prikaz 1. križarske vojne gl. France, *Anna Comnena*, 1983, 20-32; Lillie, *Der erste Kreuzzug*, 1987, 49-148 in Thomas, *Anna Comnena's account*, 1991, 269-312.

³³ Gl. Hill, *The Deeds*, 1962, XI–XIV in Kostick, *A further Discussion*, 2013.

³⁴ Manitius, *Lat. Liter. Mitt.*, III, 1931, 414.

³⁵ Hill, *The Deeds*, 1962, XI.

³⁶ Tako je Hugu iz Vermandois dodal vzdevek *Magnus* zaradi zamenjave z besedo *maisné* (mlajši brat).

čemur posveča veliko pozornosti skozi celoten spis.³⁷ Pri opisih spopadov tudi nasprotnikom, predvsem Turkom, priznava pogum in njihove vojaške veščine, po drugi strani pa ne poudarja posebej maščevalnosti nad premaganimi sovražniki in tudi grozljivih ravnanj in masakrov ne prikazuje kot bogu všečna dejanja, kot večina drugih piscev o križarskih vojnah. V drugem delu spisa so njegovi opisi nasilja in grozodejstev podrobnejši in kažejo na stopnjevanje nasilja križarjev – tudi nad civilisti –, ki je doseglo neslutene razsežnosti predvsem po osvojitvah Antiohije, Maare in Jeruzalema. Med zločini, ki so jih takrat zagrešili, izstopa še posebej ravnanje po mučnem obleganju in osvojitvi Maare, kjer naj bi križarji parali trupla mrtvih sovražnikov, ker so v njihovih trebuhih iskali skrite kovance, rezali meso na kose in ga kuhali z namenom, da bi ga pojedli. O pojavu kanibalizma v Maari pišejo tudi Rajmond iz Agilesa,³⁸ Ralf iz Caena,³⁹ Fulher iz Chartresa⁴⁰ in Albert iz Aachna, ki pravi, da so poleg pobitih Turkov in Saracenov Franki takrat jedli tudi pse.⁴¹

Spis *Gesta Francorum* je razdeljen na deset knjig, med katerimi jih je bilo devet napisanih preden je avtor zapustil Antiohijo novembra 1098, deseta pa v Jeruzalemu, verjetno kmalu po bitki pri Askalonu, najpozneje v letu 1101. Posamezne knjige obravnavajo dogodke po kronološkem vrstnem redu:

1. knjiga: od poziva Urbana II. v Clermontu novembra 1095 do bitke na reki Vardar 18. februarja 1097 (pogl. 1–4 po Bongarsu)
2. knjiga: nadaljevanje pohoda od reke Vardar do zavzetja Niceje (pogl. 5–8 po Bongarsu)
knjiga: odhod iz Niceje do zmage nad Turki v bitki pri Dorileju 1. julija 1097 (pogl. 9 po Bongarsu)
3. knjiga: od zmage pri Dorileju do prihoda pred Antiohijo (pogl. 10–11 po Bongarsu)
4. knjiga: od začetka obleganja Antiohije do Bohemondove vrnitve z roparskega pohoda v notranjost Sirije ob božiču 1097 (pogl. 12–13 po Bongarsu)
5. knjiga: od bojov za Antiohijo (konec decembra 1097) do zmage nad Turki pri Antiohijskem jezeru 9. februarja 1098 (pogl. 14–17 po Bongarsu)

³⁷ Za vojaška vprašanja povezana s 1. križarskim pohodom gl. France, *Victory in the East*, 1994.

³⁸ Hill, Hill, *Le Liber de Raymond d'Aguilers*, 1969.

³⁹ Bachrach, Bachrach, *The Gesta Tancredi*, 2005, 116.

⁴⁰ Hagenmeyer, *Fulcher Carnotensis*, 1913, 267.

⁴¹ Edgington, *Albert of Aachen*, 2007, 374. Podoba Frankov kot ljudožercev se je močno zarezala v spomin Arabcev in Turkov, prešla v epsko pesništvo in v zavesti ostala še stoletja (Maalouf, *Križarske vojne*, 2008, 57–58).

6. knjiga: od 9. februarja do dokončanja gradnje utrdbe 19. marca 1098 (pogl. 18 po Bongarsu)

7. knjiga: od gradnje utrdbe pred vrati sv. Jurija do vdora v Antiohijo (pogl. 19–20 po Bongarsu)

8. knjiga: od prihoda Kerboge z veliko vojsko Turkov in drugih zaveznikov pred Antiohijo do zmage nad njim 28. junija 1098 (pogl. 21–29 po Bongarsu)

10. knjiga: od odprave Huga Starejšega v Konstantinopel k cesarju Aleksiju I. Komnenu v začetku julija 1098 do zmage v bitki pri Askalonu 12. avgusta 1099 (pogl. 30–39 po Bongarsu).

Nekateri rokopisi *Gesta Francorum* vsebujejo tudi priloge, in sicer štirje opis svetih krajev v Jeruzalemu (*Descriptio sanctorum locorum Hierusalem*), trije pa poleg tega še besedilo Maše čaščenja Svetega groba (*Missa in veneratione sancti sepulchri*) in mere Svetega groba, oz. dolžino (prerač. ok. 193 cm) in širino Kristusovega telesa (prerač. ok. 88 cm).⁴² Opis svetih krajev je v najstarejšem rokopisu iz 12. stoletja (*Vaticanus Reginensis 572*) napisan z isto roko kot *Gesta Francorum*, stil je podobno zgoščen, vendar ni nobenega dokaza, da gre za istega avtorja. Vključitev kratkega vodnika po svetih krajih kot tudi zgoraj omenjena notica, da je v Jeruzalemu krožila »knjižica« (*libellus*) o križarskem pohodu, morda kažeta na to, da je pisec uspešno prispel na cilj.⁴³

⁴² Gl. Hill, *The Deeds*, 1962, XXXVIII–XL in 98–103.

⁴³ Hill, *The Deeds*, 1962, 97, op. 39.

III. Jezikovne in stilne značilnosti spisa *Gesta Francorum*

Kronika anonimnega pisca je napisana v zgoščenem, razumljivem, vendar stilno precej neizbrušenem jeziku. Avtor je uporabljal omejeno število besed, ki se v istem odstavku ali celo stavku lahko tudi večkrat ponovijo. Zapletenejše stavčne konstrukcije so redke, besedotvorje in skladnja pa glede na klasično normo precej poenostavljeni. Avtor je pisal v knjižni latinščini, uporabljal je tako elemente klasične kot srebrne latinščine, poleg tega pa tudi jezik poezije, liturgije in Svetega pisma. Raba besed in besednih zvez iz pozne latinščine, razne poenostavitve, na primer izpuščanje h-ja (*ordeum* namesto *hordeum*, *ortus* namesto *hortus*), spreminjanje diftongov v enojne samoglasnike (npr. ae v e), številne povsem nove besede in druge posebnosti, kažejo na to, da gre za čas, ko se je latinščina oz. njene pogovorne variante postopoma spreminjala v romanske jezike. V pripoved so vključeni tudi številni citati iz Svetega pisma, ki so deloma prevzeti precej svobodno. Kritični do njegovega stila so bili zato že njegovi sodobniki, Robert iz Reimsa, Gvibert iz Nogenta in Baudri iz Bourgueila, ki pa so kljub temu v svojih spisih marsikaj prevzeli prav iz njegovega besedila.⁴⁴

Pravo nasprotje pravil klasične latinske proze je na primer odlomek iz 10. knjige (drugi odstavek 33. poglavja po Bongarsu), kjer v šestih zaporednih stavkih kar enajstkrat nastopa samostalnik *murum* v akuzativu ali ablativu (brez ali s predlogi *ad*, *per*, *supra*, *super* ali *in*), v treh zaporednih stavkih štirikrat samostalnik *scala*, v dveh zaporednih stavkih pa petkrat glagol *ascendo*:

In alia vero parte certabant nostri milites cotidie cum illis, erigentes scalas ad murum urbis, sed virtus paganorum erat tanta, ut nichil proficere nostri possent. Tamen Gulferius de Dature primus ascendit per scalam in murum, sed statim fuit fracta scala pro multitudine aliorum; tamen ascendit ipse cum aliquantis supra murum. Illi autem qui ascenderant, expediebant circa illos murum. Alii quoque invenerunt aliam scalam, erexeruntque eam festinanter ad murum, et ascenderunt per eam multi milites et pedites, statimque ascenderunt super murum. Saraceni igitur tam robuste invaserunt illos per murum et per terram, sagittando et spiculando comminus cum suis lanceis; ut multi ex nostris timore perterriti dmitterent se per murum. Tamdiu vero illi prudentissimi viri qui remanserant in muro sufferebant illorum persecutionem, quamdiu alii qui subter castrum erant foderunt murum urbis. Videntes vero Saraceni quod nostri fodissent

⁴⁴ Morris, *The Gesta Francorum*, 1993, 56

murum, statim timore perterriti inierunt fugam in civitatem. Hoc totum factum est in die sabbati ad horam vesperi occidente sole, undecima die intrante Decembri.

Značilen primer kršenja variacije klasične latinščine je tudi odlomek iz predzadnjega odstavka 9. knjige, kjer v različnih oblikah kar enajstkrat nastopa zaimek *ille*, očitno kot posledica postopnega prehajanja v določni člen romanskih jezikov:

Comes igitur Sancti Egidii, qui illic astabat ante castellum, iussit ei portari suum vexillum. Ille autem accepit illud, et diligenter misit in turrim. Statim dixerunt Longobardi, qui illic stabant: »Hoc vexillum non est Boamundi.« Interrogavit ille et dixit: »Cuius est?« Qui dixerunt: »Sancti Egidii comitis.« Accessit ille, et apprehenso vexillo reddidit comiti. Ipsa vero hora venit vir venerabilis Boamundus, deditque illi suum vexillum. Ille autem illud accepit cum magno gaudio; et iniit pactum cum domino Boamundo, ut pagani qui vellent Christianitatem recipere essent cum eo, et qui vellent abire, sanos et absque ulla laesione abire permetteret. Consensit ille quicquid ei ammiralium postulavit, et continuo misit suos servientes in castellum. Non post multos dies baptizatus est ammiralium, cum illis qui Christum recognoscere maluerunt. Illos vero qui suas voluerunt tenere leges, fecit dominus Boamundus conduci in Saracenorum terram.

Neklasični elementi v *Gesta Francorum* so poleg omenjenega tudi spremembe pri števniki, prehajanje spolov, pojav absolutnega nominativa, svobodna raba klasično neprehodnih glagolov kot prehodnih, akuzativni objekt pri ablativu gerundija, raba akuzativa namena in cene, skoraj popolna odsotnost akuzativa trajanja itn.⁴⁵ Pri genetivu se kažejo nekatere značilnosti srebrne latinščine, na primer partitivna raba skupaj z *nullus*, genitiv enakosti z *urbs* in genitiv gerundija, ki izraža namen. Besedne zveze kot *cadere ad pedes alicuius*, *ammiravimus Babyloniae*, *bellorum ingeniosus*, *Kalendis Augusti*, *secula seculorum*, in *sui causa* kažejo značilnosti srebrne in pozne latinščine. *Iubere* in šest sestavljenih glagolov se veže z dativom na povsem neklasični način. Skupaj s tem sklonom nastopata tudi pridevnika *congruus* in *subditus* in medmet *heu*. Posebej pogosto nastopa v neklasičnih konstrukcijah ablativ. Glavna razlika od latinske norme pri tem sklonu je raba ali neraba predlogov, ki jo

⁴⁵ Za tu in v nadaljevanju navedene posebnosti v skladnji anonimnega pisca gl. Gavigan, *The Syntax*, 1943, s povzetkom na str. 101 in 102.

zahteva klasična latinščina. Tudi zamenjava ablativa trajanja (sorodnih samostalnikov) s pridevniki, ki izražajo način in svobodnejšo rabo absolutnega ablativa, kažejo na neklasično naravo besedila. Pridevniki so posamostaljeni bolj svobodno. *Magis* včasih zamenjuje klasične oblike primernika, včasih je očitna zmeda tudi pri stopnjevanju. *Unus* je rabljen štirikrat kot nedoločni člen. Pogosti so prislovi iz srebrne in pozne latinščine. Med zaimki popolnoma prevladuje *ille*, pri čemer gre, kot rečeno, za posledico postopnega prehoda v določni člen romanskih jezikov. Daleč najpogostejši predlog je *de*. Nekateri klasični predlogi so uporabljeni s podaljševanjem starejših konstrukcij, pojavljajo se tudi nekateri neklasični. Nedoločnik pri glagolih je že precej podoben načinu rabe v romanskih jezikih, tako tudi gerundij, ki nastopa namesto deležnika. Pogosto nastopa deležnik sedanjega časa, tako kot v srebrni latinščini in prozi krščanskih piscev. Časi so včasih pomešani, nastopajo tudi neklasične oblike. Uporabljene so nekatere perifraze, ki so latinščini tuje. Nedoločnik nastopa namesto konjunktiva v nekaterih odvisnih stavkih in nekaterih zvezah, ki so v klasični prozi vedno rabljene s konjunktivom. Avtorjeva značilnost je tudi kršenje sosledice časov, še posebej pri sekundarnih časih. V različni rabi nastopa *quod* kot univerzalni veznik, *quatenus* pa pogosto zamenjuje *ut*.

Kljub navedenim odstopanjem od klasične latinščine in razmeroma omejenem besedišču, je avtorju – posebej pri opisih spopadov ali drugih odločilnejših dogodkov – uspelo doseči tudi določen dramatični učinek, predvsem z uporabo kratkih stavkov. Taki so na primer opisi:

- priprav na spopad z veliko vojsko Turkov, Arabcev in Saracenov, potem ko so križarji že zapustili Nicejo, v petem odstavku 3. knjige (v 9. pogl. po Bongarsu):

Continuo fuerunt ordinatae nostrorum acies. In sinistra parte fuit vir sapiens Boamundus, et Rotbertus Nortmannus, et prudens Tancredus, ac Robertus de Ansa et Richardus de Principatu. Episcopus vero Podiensis venit per alteram montanam, undique circumcingens incredulos Turcos. In sinistra quoque parte equitavit fortissimus miles Raimundus comes de Sancto Egidio. In dextera vero parte fuit dux Godefridus, et acerrimus miles Flandrensis comes, et Hugo Magnus, et alii plures, quorum nomina ignoro.

- ureditve križarskih bojnih vrst pod Bohemondovim vodstvom in opis spopada pred Antiohijo v predzadnjem odstavku 6. knjige (v 17. pogl. po Bongarsu):

Tunc Boamundus iussit, ut unusquisque principum per se dirigeret aciem suam ordinatim. Feceruntque ita; et ordinatae sunt sex acies. Quinque vero ex eis ierunt adunatim invadere illos. Boamundus itaque paulatim gradiebatur retro cum sua acie. Iunctis igitur prospere nostris, unus cominus percutiebat alium. Clamor vero resonabat ad celum. Omnes preliabantur insimul. Imbres telorum obnubilabant aerem. Postquam venit maxima virtus illorum quae erat retro, acriter invasit nostros...

-
zasledovanja Turkov po bitki pred Antiohijo v predzadnjem odstavku 7. knjige (v 18. pogl. po Bongarsu):

Nos itaque illos superavimus, impellentes in flumen et deicientes. Unda vero rapidi fluminis undique videbatur fluere rubea Turcorum sanguine. Et si forte aliquis eorum voluisset reptare super pontis columnas, aut natando ad terram moliretur exire, vulneratus est a nostris, undique stantibus super ripam fluminis. Rumor quoque et clamor nostrorum et illorum resonabat ad caelum. Pluviae telorum et sagittarum tegebant polum, et claritatem diei. Mulieres Christianae urbis veniebant ad muri fenestras, spectantes misera fata Turcorum, et occulte plaudebant manibus.

– ali, kot enega osrednjih dogodkov v celotnem spisu, vdora križarjev v Antiohijo v zadnjem odstavku 8. knjige (v 20. poglavju po Bongarsu):

Tunc innumerabilis fragor mirabiliter resonabat per totam urbem. Non adquevit Boamundus his, sed ilico imperavit honorabile vexillum deferri sursum coram castello in quodam monte. Omnes vero pariter stridebant in civitate. Summo autem diluculo audientes illi qui foris erant in tentoriis vehementissimum rumorem strepere per civitatem, exierunt festinantes et viderunt vexillum Boamundi sursum in monte, celerique cursu properantes, venerunt omnes, et per portas intraverunt in urbem; et interfecerunt Turcos et Saracenos quos ibi reppererunt, extra illos qui fugerant sursum in castrum. Alii vero Turcorum per portas exierunt, et fugientes vivi evaserunt.

Avtorjeva posebnost je tudi pogosto vpletanje premega govora, bodisi s kratkimi citati, posamičnimi stavki ali tudi z nekoliko daljšimi govori posameznikov, med katerimi prevladujejo Bohemondovi. Njegovih govorov je skoraj prolovice vseh, poleg njega pa nastopajo tudi drugi križarski vodje, bizantinski cesar, turški in arabski poveljniki ali

dostojanstveniki, pri opisih čudežnih dogodkov in bibličnih citatih pa tudi svetniki, Kristus in drugi.

Občutje, ki preveva celoten spis, po eni strani ob poudarjanju vrlin posameznikov, predvsem Bohemonda, spominja nekoliko na sočasne starofrancoske epske pesnitve o dejanjih (gesta) znamenitih posameznikov, t.i. *chancons de geste*,⁴⁶ kjer so v opredju njihova vojna junaštva, krščanska stran pa ima vedno prav, po drugi strani pa se z morečimi opisi grozljivih in nesmiselnih zločinov, kjer avtor, očitno pod vplivom močne križarske propagande, skorajda neprizadeto našteva njihove različne pojavne oblike, njegovo delo približuje mračni sagi.

⁴⁶ Gl. Zink, *Littérature française*, 2014, 69–100. Najbolj znani predstavnik te literarne zvrsti, ki je vključevala tudi motiviko križarskih vojn, je Ep o Rolandu. Za model viteštva v srednjeveški francoski književnosti gl. Pintarič, *Une brève introduction*, 2008, 19–20.

IV. Rokopisno izročilo spisa *Gesta Francorum*

Izvirni rokopis *Gesta Francorum* ni ohranjen, pač pa poznamo sedem kopij, med katerimi je najstarejši in najpristnejši rokopis iz vatikanske knjižnice z oznako *Vaticanus Reginensis lat. 572* (t.i. rokopis E) iz zgodnjega 12. st.⁴⁷ V tem rokopisu je besedilo razdeljeno na deset knjig, vsebuje pa tudi vse tri priloge, opis svetih krajev v Jeruzalemu (*Descriptio sanctorum locorum Hierusalem*), besedilo Maše čaščenja Svetega groba (*Missa in venerationem sancti sepulchri*) in mere Svetega groba. Kdo so bili njegovi prejšnji lastniki ni znano, je bil pa nekaj časa v lasti znanega francoskega zbiralca Paula Petaua (1568–1614), ki ga je podaril švedski kraljici Kristini I.

Soroden temu je rokopis iz španske narodne knjižnice v Madridu z oznako *Biblioteca Nacional E.e.103, 9783*, ki je nastal v 13. ali zgodnjem 14. st. in poleg besedila *Gesta Francorum* vsebuje tudi itinerarij, ne pa tudi obeh drugih prilog. Tudi njegov izvor in prejšnje nahajališče nista znana, se je pa v 18. st. nahajal v Avignonu pri valleronskem markizu Josephu-Louisu-Dominiqueu de Cambis. Morda je nastal na podlagi zgoraj omenjenega rokopisa, nekaj manjših odstopanj bi lahko pripisali tudi napaki prepisovalca.

Naslednji je drugi vatikanski rokopis z oznako *Vaticanus Reginensis lat. 641* (t. i. rokopis D), ki vsebuje besedilo *Gesta Francorum* in vse tri priloge, nastal je v 12. st, vendar se je že v srednjem veku četrtnina prvotnega besedila izgubila. V 15. st. je bil ta rokopis v lasti kardinala in avignonskega škofa Alaina iz Coëtivyja, ki ga je papež Nikolaj V. zadolžil za poziv na novi križarski pohod. V primerjavi z zgoraj omenjenim vsebuje ta rokopis tudi nekaj dodatkov, kaže pa tudi številna manjša odstopanja, zamenjave in izpuščanje besed.

Na podlagi kopije tega rokopisa (D), ki jo je pripravil neki neznani prepisovalec in se je pozneje izgubila, so v 12. ali 13. st. nastali naslednji trije prepisi: *Escorial d.III.11*, *Berlin lat. qu. 503* iz Kenilwortha in rokopis *Cambridge, Gonville and Caius College 162/83* neznanega izvora, ki je bil v 13. ali 14. st. že v angleških rokah in vsebuje vse tri priloge. Po kopiji tega revidiranega besedila je v 13. ali 14. st. nastalo nekoliko okrajšano besedilo rokopisa z oznako *Cambridge, Corpus Christi College 281*.

Prvo knjižno izdajo *Gesta Francorum* je pripravil Jacques Bongars v 1. zvezku dela *Gesta Dei per Francos* (Hanoviae 1611). Uporabil je rokopis E, ki mu ga je posodil Paul Petau in drug rokopis, ki je pripadal angleškemu antikvarju Williamu Camdenu (1551–1623), za

⁴⁷ Podrobneje o rokopisnem izročilu Lees, *Anonymi Gesta Francorum*, 1924, VII–IX in R. Mynors v Hill, *The Deeds*, 1962, XXXVIII–XLI (za čas nastanka posameznih rokopisov gl. tudi Bull, *Gesta Francorum*, 2011, 54.

katerega pa ni znano, ali gre za katerega od ohranjenih, ali pa za neki povsem drugi, danes izgubljeni, rokopis.

Ker ga je zavedla nepopolna rubrikacija v rokopisu E, ki je narejena le do četrte knjige, pri naslednjih šestih pa ne, je Bongars tekst razdelil na štiri knjige, pri čemer je zadnja nesorazmerno dolga. Celotno delo je razdelil na devetintrideset poglavij, česar pa ni v nobenem znanem rokopisu.⁴⁸ Njegovo razdelitev na štiri knjige so uporabili tudi vsi poznejši izdajatelji do angleške izdaje R. Hill iz leta 1962, ki temelji na najstarejšem in najboljšem rokopisu (E) brez dodatkov iz drugih kopij in prvič prinaša (pravilno) razdelitev na deset knjig.⁴⁹

⁴⁸ Hill, *The Deeds*, 1962, XLI–XLII.

⁴⁹ Hill, *The Deeds*, 1962. Latinsko besedilo in kritični aparat je pripravil prof. Roger Mynors, uvodno študijo, prevod v angleščino in opombe k tekstu pa Rosalind Hill (ibid., VII). Za druge izdaje *Gesta Francorum* gl. seznam literature v nadaljevanju.

V. Besedilo in prevod

1. Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum

Liber I

[I] Cum iam appropinquasset ille terminus quem dominus Iesus cotidie suis demonstrat fidelibus, specialiter in evangelio dicens: »Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me«, facta est igitur motio valida per universas Galliarum regiones, ut si aliquis Deum studiose puroque corde et mente sequi desideraret, atque post ipsum crucem fideliter baiulare vellet, non pigritaretur Sancti Sepulchri viam celerius arripere. Apostolicus namque Romanae sedis ultra montanas partes quantocius profectus est cum suis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, et presbiteris, coepitque subtiliter sermocinari et predicare, dicens, ut si quis animam suam salvam facere vellet, non dubitaret humiliter viam incipere Domini, ac si denariorum ei deesset copia, divina ei satis daret misericordia. Ait namque dominus apostolicus: »Fratres, vos oportet multa pati pro nomine Christi, videlicet miserias, paupertates, nuditates, persecutiones, egestates, infirmitates, fames, sites et alia huiusmodi, sicuti Dominus ait suis discipulis: „Oportet vos pati multa pro nomine meo, et: „Nolite erubescere loqui ante facies hominum; ego vero dabo vobis os et eloquium“, ac deinceps: „Persequetur vos larga retributio.“« Cumque iam hic sermo paulatim per universas regiones ac Galliarum patrias coepisset crebrescere, Franci audientes talia protinus in dextra crucem suere scapula, dicentes sese Christi unanimiter sequi vestigia, quibus de manu erant redempti tartarea. Iamiamque Galliae suis remotae sunt domibus.

[II] Fecerunt denique Galli tres partes. Una pars Francorum in Hungariae intravit regionem, scilicet Petrus Heremita, et dux Godefridus, et Balduinus frater eius, et Balduinus comes de Monte. Isti potentissimi

1. Dejanja Frankov in drugih na poti v Jeruzalem

1. knjiga

1. Ko je prišel tisti čas, o katerem je Gospod Jezus vsak dan opominjal svoje učence, posebej v evangeliju, rekoč: »Če hoče kdo iti za menoj, naj se odpove samemu sebi, vzame svoj križ in mi sledi«,⁵⁰ je vse galske dežele zajel velik nemir; če kdo želi s čistim srcem in mislimi slediti Bogu in za njim zvesto nositi križ, naj ne odlašaja s potjo do Svetega groba. Apostolik rimskega sedeža (papež, op. prev.)⁵¹ je namreč, kolikor je mogel hitro, s svojimi nadškofi, škofi, opati in duhovniki prepotoval gorske dežele⁵² in začel nagovarjati in pridigati, rekoč: »Če kdo želi rešiti svojo dušo, naj se ne obotavlja ponižno stopiti na Gospodovo pot in če nima veliko denarja, mu bo božja milost dala dovolj«. Gospod papež namreč pravi: »Bratje, za Kristusovo ime morate veliko pretrpeti, uboštvo, revščino, goloto, preganjanja, pomanjkanje, bolezni, lakoto, žejo in druge take nadloge, kot pravi Gospod svojim učencem: „Veliko morate pretrpeti za moje ime“⁵³ in „Ne sramujte se govoriti pred ljudmi; jaz vam bom dal usta in besede“⁵⁴ in potem: „Prejeli boste veliko zadoščenje.“⁵⁵ In ko so se te besede postopoma začele širiti čez vse galske dežele in so Franki to slišali, so takoj začeli šivati križe na desne rame svojih oblačil in govorili, da bodo enotno sledili stopinjam Kristusa, ki jih je odrešil pekla. Tako so se kmalu odpravili s svojih domov v Galiji.

2. Franki so zbrali tri vojske. Prva je vstopila v Ogrsko deželo, načelovali so ji Peter Puščavnik,⁵⁶ vojvoda Godfrid,⁵⁷ njegov brat Baldwin⁵⁸ in grof Baldwin iz Monsa.⁵⁹ Ti mogočni

⁵⁰ Matej 16.24.

⁵¹ Urban II., papež od 1088 do 1099, njegovo pravo ime je bilo Eudes de Châtillon (1042–1099; zanj gl. Mastnak, *Urban II*, 2011 z bibl.). Veliko navdušenje nad pozivom na pohod proti Svetemu grobu je presenetilo tudi njega samega (gl. Cardini, *Evropa in islam*, 2003, 96).

⁵² Skozi Alpe na ozemlje današnje Francije.

⁵³ *Apostolska dela* 9.16 (Sv. pismo SSP, 1654): »Pokazal mu bom, koliko bo moral trpeti za moje ime.«

⁵⁴ Timotej 1.8 in Luka 21.15 (Sv. pismo SSP, 1593): »Jaz vam bom namreč dal usta in modrost, kateri vsi vaši nasprotniki ne bodo mogli kljubovati ali ji ugovarjati.«

⁵⁵ Matej 5.12 (Sv. pismo SSP, 1482): »Veselite in radujte se, kajti vaše plačilo v nebesih je veliko.«

⁵⁶ Voditelj pohoda neorganiziranih križarskih navdušencev, v glavnem revežev.

⁵⁷ Godfrid Bouillonski.

⁵⁸ Godfridov mlajši brat, ki je pozneje postal grof v Edesi (dan. Urfa v Turčiji) in kralj v Jeruzalemu.

⁵⁹ Grof Monsa v Hainaultu (Belgija).

milites et alii plures quos ignoro venerunt per viam quam iamdudum Karolus Magnus mirificus rex Franciae aptari fecit usque Constantinopolim.

Petrus vero supradictus primus venit Constantinopolim in kalendis Augusti et cum eo maxima gens Alamannorum. Illic invenit Lombardos et Longobardos et alios plures congregatos, quibus imperator iusserat dari mercatum, sicuti erat in civitate, dixitque illis: »Nolite transmeare Brachium, donec veniat maxima Christianorum virtus, quoniam vos tanti non estis, ut cum Turcis preliari valeatis.« Ipsique Christiani nequiter deducebant se, quia palatia urbis sternebant et ardebant, et auferebant plumbum quo ecclesiae erant coopertae et vendebant Grecis. Unde imperator iratus est iussitque eos transmeare Brachium.

Postquam transfretaverunt, non cessabant agere omnia mala, comburentes et devastantes domos et ecclesias. Tandem pervenerunt Nicomediam, ubi divisi sunt Lombardi et Longobardi, et Alamanni a Francis, quia Franci tuebant superbia. Elegerunt Lombardi et Longobardi seniores super se, cui nomen Rainoldus, Alamanni similiter. Et intraverunt in Romaniam et per quatuor dies ierunt ultra Nicenam urbem inveneruntque quoddam castrum, cui nomen Exerogorgo, quod erat vacuum gente. Et apprehenderunt illud, in qua invenerunt satis frumenti et vini et carnis, et omnium bonorum abundantiam. Audientes itaque Turci quod Christiani essent in castro, venerunt obsidere illud. Ante portam castrum erat puteus, et ad pedem castrum fons vivus, iuxta quem exiit Rainaldus insidiari Turcos. Venientes vero Turci in festo sancti Michaelis, invenerunt Rainaldum et qui cum eo erant, occideruntque Turci multos ex eis. Alii fugerunt in castrum. Quod confestim Turci obsederunt eisque aquam abstulerunt. Fueruntque nostri in tanta afflictione sitis, ut flebotomarent suos equos et asinos, quorum sanguinem bibebant. Alii mittebant zonas atque panniculos in piscinam, et inde exprimebant aquam in os suum. Alii mingeabant in pugillo alterius, et bibebant. Alii fodiebant humidam terram, et supinabant se, terramque sternebant super pectora sua, pro nimia ariditate sitis. Episcopi vero et presbiteri confortabant nostros et commonebant ne deficerent. Haec tribulatio fuit per octo dies. Denique dominus Alamannorum concordatus est cum Turcis, ut traderet socios illis, et fingens se exire ad bellum, fugit

vitezi in številni drugi, katerih imen ne poznam, so potovali po cesti, ki jo je Karel Veliki, slavni kralj Frankov, zgradil vse do Konstantinopla.⁶⁰

Zgoraj omenjeni Peter je prvi prišel v Konstantinopel na avgustovske kalende⁶¹ in z njim zelo velika množica Alemanov.⁶² Tam je naletel na Lombarde in Longobarde⁶³ in številne druge, ki jim je cesar⁶⁴ ukazal dati toliko živeža, kolikor ga je bilo v mestu, in jim rekel: »Ne prečkajte Roke⁶⁵ dokler ne pride glavčina krščanske vojske, saj vas ni toliko, da bi se lahko uspešno spopadli s Turki!« Toda ti kristjani so se obnašali nespametno, ropali in požigali so mestne palače in kradli svinec, s katerim so bile prekrte cerkve, in ga prodajali Grkom. Cesar se je razjezil in jim ukazal prečkati Roko.

Ko so prepluli ožino, niso nehali početi slabih stvari, požigali in ropali so hiše in cerkve. Končno so prispeli do Nikomedije, kjer so se Lombardi, Longobardi in Alemani ločili od Frankov, ker so ti kipeli od ošabnosti. Lombardi in Longobardi so izbrali svojega vodjo, ki mu je bilo ime Rajnold, enako so storili tudi Alemani. Prišli so v Romanijo,⁶⁶ štiri dni potovali nad mestom Nicejo in naleteli na zapuščeno utrdbo, ki se je imenovala Kserigordon. Zavzeli so utrdbo in v njej našli dovolj žita, vina, mesa in obilje vseh dobrin. Ko so Turki slišali, da so kristjani v utrdbi, so jo prišli oblegat. Pred vrati utrdbe je bil vodnjak, pod obzidjem pa izvir, v bližino katerega je prišel Rajnald,⁶⁷ da bi pripravil zasedo Turkom. Ko so na dan sv. Mihaela prišli Turki, so zajeli Rajnalda in tiste, ki so bili z njim in mnoge izmed njih pobili. Ostali so zbežali v utrdbo. Turki so jo takoj začeli oblegati in prekinili preskrbo z vodo. Naše je potem mučila taka žeja, da so puščali kri svojim konjem in oslom in jo pili. Nekateri so metali pasove in oblačila v vodni zbiralnik in iz njih iztiskali tekočino v svoja usta, drugi so zlivali vodo eden drugemu v zapestja in pili, nekateri pa so kopali po mokri zemlji, legali na hrbet in se posipali s prstjo po prsih, ker so bili tako izsušeni zaradi žeje. Škofje in duhovniki so bodrili naše in jih rotili, da naj ne obupajo. To neizmerno mučenje je trajalo osem dni. Nato se je vodja Alemanov dogovoril s Turki, da bo izdal svoje in pod pretvezo, da se odpravlja v boj, prebegnil

⁶⁰ Stara prometna pot po dolinah Donave, Morave, Nišave in Marice proti Konstantinoplu. Pripis njene izgradnje Karlu Velikemu je brez zgodovinske podlage.

⁶¹ 1. avgusta 1096.

⁶² Skupno ime za križarje iz nemških dežel po enem od germanskih plemen.

⁶³ Pisec uporablja poimenovanji Lombardi in Longobardi za udeležence pohoda iz Italije.

⁶⁴ Aleksij I. Komnen.

⁶⁵ Srednjeveško ime za Bosporsko ožino je bilo *Brachium Sancti Georgii* (»Roka sv. Jurija«).

⁶⁶ Ime za ozemlje bizantinske države v Mali Aziji

⁶⁷ V rokopisih nastopajo različne variante njegovega imena.

ad illos et multi cum eo. Illi autem qui Deum negare noluerunt, capitalem sententiam susceperunt. Alios quos ceperunt vivos adinvicem dividerunt quasi oves. Alios miserunt ad signum et sagittabant eos; alios vendebant et donabant quasi animalia. Quidam conducebant suos in domum suam, alios in Corosantum alios in Antiochiam, alios in Aleph, aut ubi ipsi manebant. Isti primo felix acceperunt martirium pro nomine Domini Iesu.

Audientes denique Turci quod Petrus Heremita et Guvalterius Sinehabere fuissent in Cyvito, quae supra Nicenam urbem est, venerunt illuc cum magno gaudio ut occiderent illos et eos qui cum ipsis erant. Cumque venissent obviaverunt Guvalterio cum suis, quos Turci mox occiderunt. Petrus vero Heremita paulo ante ierat Constantinopolim, eo quod nequibat refrenare illam diversam gentem, quae nec illum nec verba eius audire volebat. Irruentes vero Turci super eos occiderunt multos ex eis; alios invenerunt dormientes, alios nudos, quos omnes necaverunt, cum quibus quemdam sacerdotem invenerunt missam celebrantem, quem statim super altare martirizaverunt. Illi vero qui evadere potuerunt Cyvito fugerunt; alii precipitabant se in mare, alii latebant in silvis et montanis. Turci vero persequentes illos in castrum adunaverunt ligna, ut eos comburerent cum castro. Christiani igitur qui in castro erant miserunt ignem in ligna congregata, et versus ignis in Turcos quosdam eorum concremavit, sed ad illo incendio Deus nostros tunc liberavit. Tandem Turci apprehenderunt illos vivos, divideruntque illos sicut prius fecerant alios, et disperserunt illos per universas regiones has, alios in Corosantum, alios in Persidem. Hoc totum est factum in mense Octobri. Audiens imperator quod Turci sic dissipassent nostros, gavisus est valde, et mandavit fecitque eos Brachium transmeare. Postquam ultra fuerunt, comparavit omnia arma eorum.

[III] Secunda vero pars intravit in Selaviniae partes, scilicet comes de Sancto Egidio Raimundus et Podiensis episcopus. Tertia autem pars per antiquam Romae viam venit. In hac parte fuerunt Boamundus et Richardus de Principatu, Rotbertus comes Flandrensis, Rotbertus Nortmannus,

na njihovo stran in skupaj z njim številni drugi. Tiste pa, ki niso hoteli zatajiti Boga, je doletela smrt. Druge, ki so jih zajeli žive, so si razdelili med sabo kakor ovce. Nekateri so napodili označene kot tarče in na njih streljali s puščicami, druge so prodali ali podarili kot živali. Nekateri Turki so svoje ujetnike peljali domov, ene v Korazan,⁶⁸ druge v Antiohijo, Alep ali kjerkoli so pač prebivali. Ti so prvi prejeli blaženo mučeništvo za ime Gospoda Jezusa.

Ko so Turki slišali, da sta Peter Puščavnik in Valter Sansavoir⁶⁹ v Kibotósu, ki leži nad mestom Nicejo, so z velikim veseljem prišli tja, da bi ju pobili skupaj z ostalimi, ki so bili z njima. Ko so prišli, so naleteli na Valterja z njegovimi, Turki so jih kmalu pobili. Peter Puščavnik pa se je malo pred tem odpravil v Konstantinopol, ker ni mogel krotiti tako pisane množice, ki ni hotela poslušati ne njega ne njegovih besed. Turki so jih napadli in ubili mnoge izmed njih. Nekateri so zalotili med spanjem, druge še neoblečene, vse so pobili. Skupaj z nekaterimi so izsledili nekega duhovnika, ki je opravljal mašo; tega so takoj mučeniško ubili na oltarju. Tisti, ki so uspeli uiti, so pobegnili v Kibotós, nekateri so se metali v morje, drugi pa poskrili po gozdovih in gorah. Turki so jih zasledovali in v taboru nakopičili drva, da bi jih zažgali skupaj s taborom. Kristjani, ki so bili v taboru, so na zbrana drva vrgli ogenj, ki se je obrnil proti Turkom, nekateri med njimi skuril, naše pa je takrat Bog pred sežigom obvaroval. Turki so jih ujeli žive in si jih razdelili med sabo, kot so prej naredili z drugimi. Razpršili so jih po vseh sosednjih deželah, nekateri po Korazanu, druge po Perziji. Vse to se je zgodilo v mesecu oktobru. Ko je cesar slišal, da so Turki naše tako razbili, se je zelo razveselil in ukazal preživele prepeljati nazaj čez Roko. Ko so bili že čez, jim je pobral vse orožje.

3. Drugi del (križarske vojske) je vstopil v slovanske dežele,⁷⁰ vodila sta ga grof Rajmond iz Saint-Gillesa⁷¹ in Le Puyski škof.⁷² Tretji del pa je prispel po stari rimski cesti.⁷³ V tem delu so bili Bohemond,⁷⁴ Rihard iz Principata,⁷⁵ flandrijski grof Robert, Robert Norman,⁷⁶

⁶⁸ Ime obsežnega območja v severovzhodnem Iranu, južnem Turkmenistanu in severnem Afganistanu. Avtor ga uporablja tudi kot splošno ime za Perzijo (za uporabo v virih za križarske vojne gl. Murray, *Coroscane*, 1995).

⁶⁹ Valter iz Boissyja-sans-Avoir, vitez in vodja razpuščenih tolp, ki so sledile Petru Puščavniku.

⁷⁰ Čez Balkan vzdolž dalmatinske obale do Drača in nato po nekdanji rimski cesti (*via Egnatia*) v Konstantinopol.

⁷¹ Rajmond IV. Toulouški je bil najstarejši med vodji pohoda, star takrat čez petdeset let.

⁷² Le Puyski škof Ademar se je udeležil pohoda kot odposlanec papeža Urbana II.

⁷³ *Via Egnatia*, rimska cesta od Drača do Konstantinopla.

⁷⁴ Bohemond I. iz Tarenta, sin Roberta Guiscarda in njegove prve žene Aubrée.

⁷⁵ Bohemondov bratranec, grof Salerna.

⁷⁶ Vojvoda Normandije, najstarejši sin Viljema Osvajalca.

Hugo Magnus, Eurardus de Puisatio, Achardus de Monte Merloi, Isuardus de Musone, et alii plures. Deinde venerunt ad portum Brandosim aut Barim sive Otrentum. Hugo denique Magnus et Willelmus Marchisi filius intraverunt mare ad portum Bari, et transfretantes venerunt Durachium. Audiens vero dux illius loci hos prudentissimos viros illic esse applicatos, mox mala cogitatio cor eius tetigit, illosque apprehendit, ac iussit Constantinopolim imperatori caute duci, quo ei fidelitatem facerent.

Dux denique Godefridus primus omnium seniorum Constantinopolim venit cum magno exercitu, duobus diebus ante Domini nostri Natale, et hospitatus est extra urbem, donec iniquus imperator iussit eum hospitari in burgo urbis. Cumque fuisset hospitatus dux, secure mittebat armigeros suos per singulos dies, ut paleas et alia equis necessaria asportarent. Et cum putarent exire fiducialiter quo vellent, iniquus imperator Alexius imperavit Turcopolis et Pinzinacis invadere illos et occidere. Balduinus itaque frater ducis haec audiens misit se in insidiis, tandemque invenit eos occidentes gentem suam, eosque invasit forti animo, ac Deo iuvante superavit eos. Et apprehendens sexaginta ex eis, partem occidit, partem duci fratri suo presentavit. Quod cum audisset imperator, valde iratus est. Videns vero dux inde iratum imperatorem, exiit cum suis de burgo et hospitatus est extra urbem. Sero autem facto, infelix imperator iussit suis exercitibus invadere ducem cum Christi gente. Quos dux persequens invictus cum Christi militibus septem ex illis occidit, persequendo alios usque ad portam civitatis. Reversusque dux ad sua tentoria mansit inibi per quinque dies, donec pactum iniit cum imperatore, dixitque illi imperator ut transfretaret Brachium sancti Georgii, permisitque eum habere omnem mercatum ibi sicut est Constantinopoli; et pauperibus elemosinam erogare, unde potuissent vivere.

[III] At bellipotens Boamundus qui erat in obsidione Malfi, Scafardi Pontis, audiens venisse innumerabilem gentem Christianorum de Francis, ituram ad Domini Sepulchrum, et paratam ad prelium contra gentem paganorum, coepit diligenter inquirere

Hugo Veliki,⁷⁷ Everard iz Puiseta, Ahard iz Montmerlea, Izard iz Mousona⁷⁸ in številni drugi. Nekateri so prišli do pristanišča v Brindisiju, drugi do Barija ali Otranta. Hugo Veliki in markizov sin Viljem⁷⁹ sta se vkrcala pri pristanišču Bari in priplula v Drač. Ko je cesarjev vojaški namestnik tistega kraja slišal, da sta prispela tako izkušena vojščaka, se ga je kmalu polotila zlovolja, dal ju je prijeti in zastražena prepeljati v Konstantinopol k cesarju, kjer bi mu lahko prisegla zvestobo.

Vojvoda Godfrid je kot prvi izmed vseh vodij prispel v Konstantinopol z veliko vojsko dva dni pred božičem in se utaboril pred mestom, dokler mu ni ta nepravilni cesar dovolil namestitve v mestni utrdbi. Ko se je vojvoda namestil, je vsak dan pošiljal svoje vojake, da bi skrivaj prinašali travo in ostale nujne stvari za preskrbo konj. Toda ko so že mislili, da lahko gredo ven kamorkoli bi želeli, je ta nepravilni cesar Aleksij turškim⁸⁰ in mongolskim⁸¹ najemnikom ukazal, da naj jih napadejo in pobijejo. Ko je za to slišal Baldwin, brat vojvode, se je odpravil na skrivno mesto in se na lastne oči prepričal, da res pobijajo njegove. Pogumno jih je napadel in s pomočjo Boga premagal. Šestdeset izmed njih je zajel, del pobil, del pa privedel k vojvodi, svojemu bratu. Ko je za to slišal cesar, se je zelo razjezil. Potem ko je vojvoda videl jeznega cesarja, se je s svojimi odpravil ven iz mesta in se tam namestil. Pozneje ta večer je nesrečni cesar ukazal svojim vojakom napasti vojvodo in Kristusovo ljudstvo. Vendar je ta nepremagljivi vojvoda s Kristusovimi vitezi napad odbil, ubil sedem mož in pregnal ostale vse do mestnih vrat. Vojvoda se je vrnil v svoj tabor in ostal tam pet dni, nato je sklenil sporazum s cesarjem, ki mu je povedal, da naj gre čez Roko sv. Jurija.⁸² Obljubil mu je, da bo imel na voljo enako oskrbo kot v Konstantinoplu in da bo revnim razdelil miloščino, od katere bodo oni lahko živeli.

4. Mogočni Bohemond je ravno oblegal Amalfi,⁸³ Most na Scafardu, ko je slišal, da iz frankovskih dežel prihaja velikanska krščanska vojska, ki gre proti Gospodovemu grobu in se je pripravljena bojevati proti poganom. Previdno je začel poizvedovati,

⁷⁷ Hugo iz Vermandois, mlajši sin Filipa I.

⁷⁸ Francoski baroni.

⁷⁹ Bohemondov nečak, sin njegove sestre Eme.

⁸⁰ Turški najemniki, ki jih je rekrutiral cesar Aleksij I. Komnen (gl. Harari, *The Military Role*, 1997).

⁸¹ Najemniki, rekrutirani med mongolskimi plemeni naseljenimi med Dnjeprom in Donom.

⁸² Čez Bospor (gl. zg. op. 65).

⁸³ Obalno mesto v Salernskem zalivu v Kampaniji, ki je bilo dolgo v bizantinskih rokah. Leta 1073 je pripadlo Bohemondovemu očetu Robertu Guiscardu. Ker se je leta 1096 ponovno uprlo normanskemu gospostvu, ga je Bohemond oblegal. *Scafardi Pons* je bil lesen most na reki Sarno, danes je tam kraj z imenom Ponte di Scafati.

quae arma pugnandi haec gens deferat, et quam ostensionem Christi in via portet, vel quod signum in certamine sonet. Cui per ordinem haec dicta sunt: »Deferunt arma ad bellum congrua, in dextra vel inter utrasque scapulas crucem Christi baiulant; sonum vero „Deus vult, Deus vult, Deus vult!“ una voce conclamant.« Mox Sancto commotus Spiritu, iussit preciosissimum pallium quod apud se habebat incidi, totumque statim in cruces expendit. Coepit tunc ad eum vehementer concurrere maxima pars militum qui erant in obsidione illa, adeo ut Rogerius comes pene solus remanserit, reversusque Siciliam dolebat et merebat quandoque gentem amittere suam. Denique reversus iterum in terram suam dominus Boamundus diligenter honestavit sese ad incipiendum Sancti Sepulchri iter. Tandem transfretavit mare cum suo exercitu, et cum eo Tancredus Marchisi filius, et Richardus princeps, ac Rainulfus frater eius, et Rotbertus de Ansa, et Hermannus de Canni, et Rotbertus de Surda Valle, et Robertus filius Tostani, et Hunfredus filius Radulfi, et Ricardus filius comitis Rainulfi, et comes de Russignolo cum fratribus suis, et Boello Carnotensis, et Alberedus de Cagnano, et Hunfredus de Monte Scabioso. Hi omnes transfretaverunt ad Boamundi famulatum, et applicuerunt Bulgariae partibus; ubi invenerunt nimiam abundantiam frumenti et vini et alimentorum corporis. Deinde descendentes in vallem de Andronopoli; expectaverunt gentem suam, donec omnes pariter transfretassent. Tunc Boamundus ordinavit concilium cum gente sua, confortans et monens omnes ut boni et humiles essent; et ne depredarentur terram istam quia Christianorum erat, et nemo acciperet nisi quod ei sufficeret ad edendum.

Tunc exeuntes inde, venerunt per nimiam plenitudinem de villa in villam, de civitate in civitatem, de castello in castellum, quousque pervenimus Castoriam; ibique Nativitatem Domini solemniter celebravimus; fuimusque ibi per plures dies, et quesivimus mercatum, sed ipsi noluerunt nobis assentire, eo quod valde timebant nos, non putantes nos esse peregrines, sed velle populari terram et occidere illos. Quapropter apprehendebamus boves, equos et asinos, et omnia quae inveniebamus. Egressi de Castoria, intravimus Palagoniam, in qua erat quoddam hereticorum castrum. Quod undique aggressi sumus, moxque nostro succubuit imperio. Accenso itaque igne, combussimus castrum cum habitatoribus suis. Postea pervenimus ad flumen Bardarum. Denique perrexit dominus Boamundus ultra

kakšne vrste orožja imajo ti ljudje, kakšna krščanska znamenja nosijo na poti in kakšen vzklik uporabljajo med spopadom. Rečeno mu je bilo takole: »Imajo dobro orožje, na desnem ramenu ali spredaj nosijo Kristusov križ, njihov bojni krik je soglasno: *Bog to hoče, Bog to hoče, Bog to hoče!*«⁸⁴ Zatem je ob vzpodbudi svetega Duha ukazal razrezati svoj najdragocenejši plašč in iz celega takoj narediti križe. Takrat se je k njemu začelo zgrinjati veliko vitezov, ki so bili udeleženi v tistem obleganju, tako da je grof Rogerij⁸⁴ ostal skoraj sam. Vrnil se je na Sicilijo, trpel in obžaloval, da je izgubil svojo vojsko. Gospod Bohemond se je vrnil v svojo domovino⁸⁵ in se lotil obsežnih priprav na pohod proti Svetemu grobu. Potem je z vojsko preplul morje in z njim markizov sin Tankred,⁸⁶ Rihard iz Principata, njegov brat Rajnulf, Robert iz Anse, Herman iz Cannesa, Robert iz Sourdevala, Robert, Tostanov sin, Humfrid, Radulfov sin, Rihard, sin grofa Rajnulfa, grof iz Russignola s svojimi brati, Boelon iz Chartresa, Aubré iz Cagnana in Humfrid z Monte Scagliosa.⁸⁷ Vsi ti so na Bohemondove stroške prepluli morje in prispeli v bolgarske dežele, kjer so našli dovolj žita in vina in drugega živeža. Potem so se spustili v dolino Andronopole⁸⁸ in počakali, da so vsi prišli čez. Tedaj je Bohemond sklical posvet s svojimi možmi, da bi jih opogumil in posvaril k zmernosti, da ne bi oplenili te dežele, ki pripada kristjanom. Nihče naj ne bi vzel več, kot mu zadošča za prehrano.

Potem smo se odpravili od tam in potovali po bogati deželi, od vasi do vasi, od mesta do mesta, od utrdbe do utrdbe, dokler nismo prispeli do Kastorije in tam slavnostno praznovali Gospodovo rojstvo. Tam smo se zadržali več dni in poskušali kupiti živež, toda prebivalci nam niso želeli ugoditi, ker so se nas zelo bali. Niso nas imeli za romarje, pač pa so menili, da želimo deželo le oropati in jih pobiti. Zato smo ugrabili bike, konje in osle in vse, kar smo našli. Odšli smo iz Kastorije in vstopili v Pelagonijo,⁸⁹ kjer je bila neka utrdba here- tikov.⁹⁰ Napadli smo jo z vseh strani, kmalu je bila v naših rokah. Prižgali smo ogenj in zažgali utrdbo skupaj z njenimi prebivalci. Potem smo prišli do reke Vardar. Gospod Bohemond jo je prečkal

⁸⁴ Grof Sicilije, mlajši brat Roberta Guiscarda, Bohemondov stric (zanj gl. Cardini, *Evropa in islam*, 2003, 97).

⁸⁵ V Tarent.

⁸⁶ Tankred je bil Bohemondov nečak in najmlajši izmed vodij križarjev, v času opisanih dogodkov še ni bil star dvajset let. Njegov pohod je opisal Ralf iz Caena (ok. 1080–ok. 1120) v spisu *Gesta Tancredi in expeditione Hierosolymitana* (gl. Bachrach, Bachrach, *The Gesta Tancredi*, 2005).

⁸⁷ Normanski ali frankovski vitezi in baroni, ki so prejeli fevde v južni Italiji.

⁸⁸ Za katero dolino gre, ni povsem gotovo.

⁸⁹ Pokrajina v zahodni Makedoniji z mestom Monastir (dan. Bitola) na stari rimski cesti (*via Egnatia*).

⁹⁰ Verjetno manihejcev, ki so bili na Balkanu precej številčni.

cum sua gente, sed non tota. Remansit enim ibi comes de Russignolo, cum fratribus suis. Venit exercitus imperatoris, et invasit comitem cum fratribus suis, et omnes qui erant cum eis. Quod audiens Tancredus rediit retro, et proiectus in flumen natando pervenit ad alios, et duo milia miserunt se in flumen sequendo Tancredum. Tandem invenerunt Turcopulos et Pinzinacos dimicantes cum nostris. Quos repente fortiter invaserunt, et prudenter eos superaverunt. Et apprehenderunt plures ex illis, et duxerunt illos ligatos ante domini Boamundi presentiam. Quibus ait ipse, »Quare miseri occiditis gentem Christi et meam? Ego cum vestro imperatore nullam altercationem habeo.« Qui responderunt: »Nos nequimus aliud agere. In roga imperatoris locati sumus, et quicquid nobis imperat nos oportet implere.« Quos Boamundus impunitos permisit abire. Hoc bellum factum est in quarta feria, quae est caput ieiunii. Per omnia benedictus Deus. Amen.

Explicit liber I. Incipit liber secundus.

s svojo vojsko, vendar ne z vso. Tam je ostal grof iz Russignola s svojimi brati. Prišla je cesarjeva vojska in napadla grofa z njegovimi brati in vse, ki so bili z njimi. Ko je Tankred za to slišal, se je vrnil nazaj, se vrgel v reko in s plavanjem prispel do ostalih. V reko se je podalo tudi dva tisoč mož in sledilo Tankredu. Naleteli so na turške in mongolske najemnike, ki so se bojevali z našimi. Te so iznenada z vso silo napadli in jih hrabro premagali. Številne med njimi so zajeli in privedli pred gospoda Bohemonda. Ta jim je rekel: »Zakaj pobijate Kristusove in moje vojake? Z vašim cesarjem nimam nobenega spora.« Odvrnili so: »Ne moremo ravnati drugače. Plačuje nas cesar in kar nam ukaže, moramo tudi izpolniti.« Bohemond jim je dovolil oditi brez kazni. Ta bitka je bila na četrti dan v tednu (v sredo, op. prev.), ki je bil začetek posta.⁹¹ Blagoslovljen Bog v vseh svojih dejanjih! Amen.

Tu se konča prva in začne druga knjiga.

⁹¹ Pepelnična sredo, 18. februarja 1097. V nadaljevanju so dnevi v tednu, kadar so podani z vrstilnimi števnikami kot tu, slovenjeni z imeni v oklepaju brez dodatka (op. prev.).

Liber II

[V] Mandavit infelix imperator simul cum nostris nuntiis uni ex suis, quem valde diligebat, quem et corpalatium vocant, ut nos secure deduceret per terram suam, donec veniremus Constantinopolim. Cumque transiremus ante illorum civitates, iubebat habitatoribus terrae ut nobis asportarent mercatum, sicut faciebant et illi quos diximus. Certe tantum timebant fortissimam gentem domini Boamundi, ut nullum nostrorum sinerent intrare muros civitatum. Volueruntque nostri quoddam castrum aggredi et apprehendere, eo quod erat plenum omnibus bonis. Sed vir prudens Boamundus noluit consentire, tantum pro iustitia terrae quantum pro fiducia imperatoris. Unde valde iratus est cum Tancredo et aliis omnibus. Hoc factum est vespere. Mane vero facto, exierunt habitatores castris, et cum processione deferentes in manibus cruces, venerunt in presentiam Boamundi. Ipse vero gaudens recepit eos, et cum letitia abire permisit illos. Deinde venimus ad quamdam urbem quae dicitur Serra, ubi nostra fiximus tentoria, et sat habuimus mercatum, illis diebus conveniens. Ibi Boamundus concordatus est cum duobus corpalatiis, et pro amicitia eorum ac pro iustitia terrae iussit reddi omnia animalia quae nostri depredata tenebant. Deinde pervenimus ad Rusam civitatem. Grecorum autem gens exibat et veniebat gaudens in occursum domini Boamundi, nobis deferens maximum mercatum, ibique nostros tetendimus papiliones in quarta feria ante Cenam Domini; ibi etiam Boamundus totam gentem suam dimisit, perrexitque loqui cum imperatore Constantinopolim, ducens tamen secum paucos milites. Tancredus remansit caput militiae Christi, vidensque peregrinos cibos emere, ait intra se quod exiret extra viam, et hunc populum conduceret ubi feliciter viveret. Denique intravit in vallem quamdam plenam omnibus bonis quae corporalibus nutrimentis sunt congrua; in qua Pascha Domini devotissime celebravimus.

[VI] Cum imperator audisset honestissimum virum Boamundum ad se venisse, iussit eum honorabiliter recipi, et caute hospitari extra urbem. Quo hospitato, imperator misit pro eo, ut veniret loqui simul secreto secum. Tunc illuc venit dux Godefridus cum fratre suo; ac deinde comes Sancti Egidii appropinquavit civitati. Tunc imperator anxians et bulliens ira, cogitabat quemadmodum callide fraudulentique comprehenderet hos Christi milites. Sed divina gratia revelante, neque locus neque nocendi spatium ab eo vel a suis inventa sunt. Novissime vero

2. knjiga

5. Nesrečni cesar je ukazal enemu svojih mož, ki ga je zelo cenil in ga kličejo »skrbnik palače«, ⁹² da naj spremlja naše odposlance in nas varno popelje čez svojo deželo do Konstantinopla. Ko smo šli mimo katerega od njihovih mest, je ljudem, ki so živeli v tisti deželi, ukazal, da naj nam prinesejo živeža. To so storili, enako kot tudi tisti, ki sem jih omenil prej. Gotovo so se tako bali najpogumnejše Bohemondove vojske, da niso dopustili, da bi kdo izmed nas vstopil skozi mestno obzidje. Naši so hoteli napasti in zavzeti neko utrdbo, ker je bila polna različnih dobrin. Toda preudarni Bohemond je temu nasprotoval, saj je hotel s to deželo ravnati pravično in držati obljubo cesarju. Zato je bil zelo jezen na Tankreda in vse ostale. To se je zgodilo neki večer. Zjutraj so prebivalci utrdbe prišli ven in v procesiji s križi v rokah prišli pred Bohemonda. Rade volje jih je sprejel in jim dovolil oditi v veselem vzdušju. Potem smo prispeli do nekega mesta, ki se imenuje Sera, ⁹³ kjer smo postavili naše šotore in imeli dovolj živeža za celoten čas posta. Tam se je Bohemond dogovoril z dvema skrbnikoma palače in zaradi sklenjenega prijateljstva in želje, da bi pravično ravnal s to deželo, ukazal vrniti vse živali, ki so jih naši naropali in zadržali. Potem smo prispeli do mesta Ruse. ⁹⁴ Grški prebivalci so se odpravili ven in veseli prišli pred gospoda Bohemonda, prinesli so nam veliko živeža, tam smo postavili šotore na četrty dan tedna (v sredo) pred Gospodovo večerjo. ⁹⁵ Tam je Bohemond zapustil svojo vojsko in se skupaj z nekaj vitezi odpravil na pogovor s cesarjem v Kostantinopol. Tankred je ostal na čelu Kristusove vojske, ko je videl, da romarji kupujejo živež, se mu je porodila misel, da bi zavil s poti in ljudstvo povedel tja, kjer bi živelo v izobilju. Vstopil je v dolino, polno vseh dobrin, primernih za prehrano, v kateri smo v globoki veri praznovali Veliko noč.

6. Ko je cesar slišal, da je prišel k njemu zelo spoštovani Bohemond, ga je ukazal sprejeti z vsemi častmi, vendar je poskrbel, da je bil nameščen izven mesta. Ko se je Bohemond namestil, je poslal ponj in ga povabil na tajni pogovor. Takrat sta tja prispela tudi vojvoda Godfrid in njegov brat, mestu se je približal tudi grof iz Saint-Gillesa. Cesar je zaskrbljen in kipeč od jeze premišljeval, kako bi pretkano ujel te Kristusove viteze. Toda po božji milosti niti on niti njegovi niso našli za to primerne kraja ali časa. Končno so se

⁹² Visok uradnik v cesarski palači (iz gr. *curopalates*, oz. lat. *curator palatii*).

⁹³ Dan. Serres na vzhodu grške pokrajine Makedonije.

⁹⁴ Kraj ni zanesljivo lokaliziran, morda Xanthi ali Komotine.

⁹⁵ 1. april 1097.

congregati omnes maiores natu qui Constantinopoli erant, timentes ne sua privarentur patria, reppererunt in suis consiliis atque ingeniosis scematibus quod nostrorum duces, comites, seu omnes maiores

imperatori sacramentum fideliter facere deberent. Qui omnino prohibuerunt, dixeruntque: »Certe indigni sumus, atque iustum nobis videtur nullatenus ei sacramentum iurare.«

Forsitan adhuc a nostris maioribus sepe delusi erimus. Ad ultimum quid facturi erunt? Dicent quoniam necessitate compulsi nolentes volentesque humiliaverunt se ad nequissimi imperatoris voluntatem.

Fortissimo autem viro Boamundo quem valde timebat, quia olim eum sepe cum suo exercitu eiecerat de campo dixit, quoniam si libenter ei iuraret, quindecim dies eundi terrae in extensione ab Antiochia retro daret, et octo in latitudine. Eique tali modo iuravit, ut si ille fideliter teneret illud sacramentum, iste suum nunquam preteriret. Tam fortes et tam duri milites, cur hoc fecerunt? Propterea igitur, quia multa coacti erant necessitate.

Imperator quoque omnibus nostris fidem et securitatem dedit, iuravit etiam quia veniret nobiscum pariter cum suo exercitu per terram et per mare; et nobis mercatum terra marique fideliter daret, ac omnia nostra perdita diligenter restauraret, insuper et neminem nostrorum peregrinorum conturbari vel contristari in via Sancti Sepulchri vellet aut permetteret.

Comes autem Sancti Egidii erat hospitatus extra civitatem in burgo, gensque sua remanserat retro. Mandavit itaque imperator comiti, ut faceret ei hominum et fiduciam sicut alii fecerant. Et dum imperator haec mandabat, comes meditabatur qualiter vindictam de imperatoris exercitu habere posset. Sed dux Godefridus et Rotbertus comes Flandrensis aliique principes dixerunt ei, iniustum fore, contra Christianos pugnare. Vir quoque sapiens Boamundus dixit, quia si aliquid iniustum imperatori faceret, et fiduciam ei facere prohiberet, ipse ex imperatoris parte fieret. Igitur comes accepto consilio a suis, Alexio vitam et honorem iuravit, quod nec per se nec per alium ei auferre consentiat, cumque de hominio appellaretur, non se pro capitis periculo id facturum. Tunc gens domini Boamundi appropinquavit Constantinopoli.

[VII] Tancredus vero et Richardus de Principatu propter iusiurandum imperatoris latenter transfretaverunt Brachium, et fere omnis gens Boamundi iuxta illos. Et mox exercitus comitis Sancti Egidii appropinquavit Constantinopoli. Comes vero remansit ibi cum ipsa sua gente. Boamundus itaque remansit cum imperatore, ut cum eo consilium acciperet, quomodo mandarent mercatum gentibus quae erant ultra Nicenam civitatem. Dux itaque Godefridus ivit prius Nicomediam simul cum Tancredo, et aliis omnibus, fueruntque ibi per tres dies. Videns vero dux quod nulla via pateret per quam posset conducere has gentes usque Nicenam civitatem,

vsi najstarejši v Konstantinoplu zbrali na posvetu, v strahu, da ne bi ostali brez domovine in da bi iznašli zahrbtnen načrt, po katerem naj bi vsi naši vojvode, grofje in vsi vodje prisegli zvestobo cesarju. Temu so močno nasprotovali in govorili: »Tega si res ne zaslužimo, to ni pravično, da bi mu morali dati kakršnokoli prisego.«

Morda nas je usoda izbrala za to, da bi nas pogosto izigrali naši vodje. Kaj bodo končno storili? Rečejo lahko, da so se bili, če so to hoteli ali ne, zaradi nuje prisiljeni ponižati pred voljo malopridnega cesarja.

Najpogumnejšemu Bohemond, katerega se je zelo bal, ker je njega in njegovo vojsko pogostokrat preginal z bojnega polja,⁹⁶ je rekel, da če mu bo po svoji volji prisegel zvestobo, mu bo zadaj za Antiohijo dal zemljišča v obsegu petnajst dni hoda v dolžino in osem v širino. Prisegel mu je, da, če bo on držal prisego, tudi sam svoje ne bo nikoli prelomil. Toda zakaj tako pogumni in trdni možje storijo kaj takega? Samo zato, ker so bili potisnjeni v brezupno stisko.

Cesar je vsem našim jamčil zvestobo in varnost in prisegel, da bo šel z nami s svojo vojsko po kopnem in po morju, da nas bo oskrboval z živežem po kopnem in po morju in da bo obnavljal vse naše izgube. Obljubil je tudi, da ne bo vzpodbujal ali komurkoli dopustil, da bi našim romarjem povzročal težave, ali jih nadlegoval na poti do Svetega groba.

Grof iz Saint-Gillesa se je utaboril v utrdbi izven mesta, njegova vojska je ostala zadaj. Cesar mu je ukazal, da naj se mu pokloni in priseže zvestobo, kot so to storili tudi ostali. Toda medtem ko mu je cesar pošiljal to sporočilo, je grof tuhtal, kako bi se lahko maščeval nad cesarjevo vojsko. Vojvoda Godfrid, flandrijski grof Robert in tudi drugi vodje so mu povedali, da bi bilo nepravilno, če bi se bojeval proti kristjanom. Modri Bohemond je rekel, da če bo storil cesarju kako krivico in se mu bo upiral priseči zvestobo, se bo on sam postavil na cesarjevo stran. Potem je grof sprejel nasvet svojih in prisegel, da bo spoštoval Aleksijevo življenje in čast, ki mu ju ne bo odrekal sam, niti ne bo dopustil, da bi to storili drugi. Ko pa je bil poklican, da se pokloni cesarju, je rekel, da tega ne bo storil, niti če bo ogroženo njegovo življenje. Tedaj se je vojska gospoda Bohemonda približala Konstantinoplu.

7. Tankred in Rihard iz Principata sta skrivaj preplula Roko, da bi se izognila prisegi, skoraj vsa Bohemondova vojska je odšla z njima. Kmalu zatem se je vojska grofa iz Saint-Gillesa približala Konstantinoplu. Grof je ostal tam s svojo vojsko. Bohemond je ostal s cesarjem, da bi se dogovorila, kako bi dostavila živež vojskam, ki so bile nad mestom Nicejo. Vojvoda Godfrid je šel prvi skupaj s Tankredom in vsemi ostalimi v Nikomedijo, tam so ostali tri dni. Ko je vojvoda videl, da ni nobene poti, po kateri bi lahko te ljudi privedel do Niceje –

⁹⁶ Bohemond se je proti cesarju Aleksiju bojeval v letih 1084–1085.

quoniam per illam viam per quam prius alii transierant non posset modo tanta gens transire, misit ante se tria milia hominum cum securibus et gladiis, qui incidissent et aperuissent hanc viam, quae patefacta fieret nostris peregrinis usque Nicenam urbem. Quae via fuit aperta per angustam et nimis immensam montanam, et faciebant retro per viam cruces ferreas ac ligneas, quas ponebant super stipites ut eas nostri peregrini cognoscerent. Interea pervenimus ad Niceam, quae est caput totius Romaniae, in quarto die, II nonas Maii, ibique castrametati sumus. Priusquam autem Boamundus venisset ad nos, tanta inopia panis fuit inter nos, ut unus panis venderetur viginti aut triginta denariis. Postquam venit vir prudens Boamundus, iussit maximum mercatum conduci per mare, et pariter utrinque veniebant, ille per terram et ille per mare, et fuit maxima ubertas in tota Christi militia.

[VIII] In die autem Ascensionis Domini coepimus urbem circumquaque invadere, et aedificare instrumenta lignorum atque turres ligneas, quo possemus murales turres sternere. Tam fortiter et tam acriter aggredimur urbem per duos dies, ut etiam foderemus murum urbis. Turci quippe qui erant in urbe, miserunt nuntios aliis qui venerant adiutorium civitati dare, in hunc modum, quo audacter secureque approximent, et per meridianam introeant portam, quoniam ex illa nemo eis erit obviam nec contristabit. Quae porta ipsa die a comite sancti Egidii in die sabbati post Ascensionem Domini et episcopo Podiensi hospitata fuit. Qui comes, veniens ex alia parte, protectus divina virtute ac terrenis fulgebat armis cum suo fortissimo exercitu. Hic itaque invenit contra nos venientes Turcos. Qui undique signo crucis armatus, vehementer irruit super illos atque superavit. Dederuntque fugam, et fuit mortua maxima pars illorum. Qui rursus venerunt auxilio aliorum gaudentes et exultantes ad certum bellum, trahentes secum funes, quibus nos ligatos ducerent Corosorum. Venientes autem letantes, coeperunt ex cacumine montis paulatim descendere. Quotquot descenderunt, illic cesis capitibus a manibus nostrorum remanserunt. Proiiciebant autem nostri capita occisorum funda in urbem, ut inde Turci magis terrentur.

Denique comes sancti Egidii et episcopus Podiensis consiliati sunt in unum qualiter facerent subfodi quamdam turrim, quae erat ante tentoria eorum. Ordinati sunt homines qui hanc suffodiant, et arbalistae et sagittarii qui eos undique defendant. Foderunt namque illam usque ad radices muri, summiseruntque postes et ligna, ac deinde miserunt ignem. Sero autem facto, cecidit turris iam in nocte, sed quia nox erat, non potuerunt preliari cum illis. Nocte vero illa surrexerunt festinanter Turci, et restauraverunt murum tam fortiter, ut veniente die nemo posset eos laedere ex illa parte.

kajti po tisti poti, po kateri so prej šli ostali, ni moglo iti čez tako številno ljudstvo – je poslal naprej tri tisoč mož s sekirami in meči, da bi izsekali teren in odprli cesto za naše romarje vse do mesta Niceje. Ta cesta je vodila čez strmo in zelo visoko goro, izvidniki so naredili kovinske in lesene križe in jih postavili na stebela, da bi jih naši romarji lahko videli. Medtem smo na četrti dan tedna (v sredo), dva dni pred majskimi nonami,⁹⁷ prispeli do Niceje, ki je glavno mesto celotne Romanije in se tam utaborili. Preden je do nas prišel Bohemond, je med nami izbruhnilo tolikšno pomanjkanje hrane, da so kruh prodajali po dvajset ali trideset denarijev. Potem ko je prišel preudarni Bohemond, je ukazal po morju pripeljati veliko živeža, ki je prihajal do nas z obeh strani, po kopnem in po morju in je v Kristusovi vojski zavladovalo veliko obilje.

8. Na dan Gospodovega vnebovzetja⁹⁸ smo začeli oblegati mesto in graditi oblegovalne naprave iz lesa in lesene stolpe, s katerih bi lahko porušili stolpe na mestnem obzidju. Tako hrabro in divje smo dva dni napadali mesto, da smo spodkopali mestno obzidje. Turki, ki so bili v mestu, so poslali sle k tistim, ki so jim prišli na pomoč, rekli so jim, da se lahko povsem brez strahu in varno približajo in opoldne vstopijo skozi južna vrata, kajti tam ne bo nikogar, ki bi jim prišel nasproti ali jih napadel. Vendar sta ta vrata ravno na ta isti dan, v soboto po Gospodovem vnebovzetju, zaprla grof iz Saint-Gillesa in Le Puyski škof. Grof se je, zaščiten po božji volji in z zemeljskim orožjem, v bleščeči opravi s svojo zelo močno vojsko bližal mestu z druge strani. Naletel je na Turke, ki so se nam približevali. Z vseh strani oborožen z znamenji križa jih je divje napadel in premagal. Podali so se v beg, večidel jih je bil ubit. Tisti, ki so preživeli, so prišli pomagat drugim, jih opogumljali in vzpodbujali k boju, s sabo so prinesli vrvi, s katerimi bi nas zvezane odpeljali v Korazan. Prišli so brezskrbno in se začeli počasi spuščati z vrha gore. Ko so se spustili, so jih naši takoj obglavili. Njihove glave so s pomočjo vrvi metali v mesto, da bi se Turki še bolj prestrašili.

Nato sta se Grof iz Saint-Gillesa in Le Puyski škof posvetovala, kako bi spodkopala stolp, ki je bil pred njunim taborom. Poslala sta po ljudi, da ga spodkopljejo in po pračarje in lokostrelce, ki naj jih pri tem varujejo od vseh strani. Kopali so vse do temeljev obzidja in prinesli vratne okvirje in jih potem sežgali. To se je zgodilo pozno, ko se je stolp porušil je bil že večer, zaradi noči se z njimi več niso mogli bojevati. Tisto noč so se Turki v naglici zbrali in tako močno obnovili obzidje, da jih na tistem mestu, ko je nastopil dan, nihče ne bi mogel premagati.

⁹⁷ 6. maja 1097.

⁹⁸ 14. maja 1097.

Modo venit comes de Nortmannia, et comes Stephanus, et alii plures, ac deinceps Rogerius de Barnavilla. Boamundus denique obsedit urbem in prima fronte, et iuxta eum Tancredus, et postea dux Godefridus, ac deinde comes Flandrensis, iuxta quem Rotbertus Nortmannus, et iuxta eum comes Sancti Egidii, iuxta quem Podiensis episcopus. Ita vero per terram fuit obsessa, ut nemo auderet exire neque intrare. Fueruntque ibi omnes congregati in unum. Et quis poterat numerare tantam Christi militiam? Nullus ut puto tot prudentissimos milites nec antea vidit nec ultra videre poterit.

Erat autem ex una parte urbis immensus lacus, in quo Turci suas mittebant naves, et exhibant et intrabant, et afferebant herbas, ligna et alia plura. Tunc nostri maiores, consiliati in unum, miserunt nuntios Constantinopolim dicturos imperatori, ut faceret naves conduci ad Civito, ubi portus est, atque iuberet congregari boves qui eas traherent per montanas et silvas, usque approximant lacui. Quod continuo factum fuit, suosque Turcopulos mandavit cum eis. Die vero quo naves fuerant conductae, noluerunt eas statim mittere in lacum; sed nocte superveniente miserunt eas in ipsum lacum, plenas Turcopolis, bene ornatis armis. Summo autem diluculo stabant naves optime ordinatae, per lacum properantes contra urbem. Videntes eas Turci mirabantur, ignorantes an esset eorum gens an imperatoris. Postquam autem cognoverunt esse gentem imperatoris, timuerunt usque ad mortem, plorantes et lamentantes; Francique gaudebant, et dabant gloriam Deo. Videntes autem Turci quod nullatenus ex suis exercitibus adiutorium habere possent, legationem mandaverunt imperatori, quia civitatem sponte redderent, si eos omnimodo abire permetteret cum mulieribus et filiis et omnibus substantiis suis. Tunc imperator, plenus vana et iniqua cogitatione, iussit illos impunitos abire sine ullo timore, ac sibi eos Constantinopolim cum magna fiducia adduci. Quos studiose servabat, ut illos ad Francorum nocumenta et obstacula paratos haberet.

Fuimusque in obsidione illa per septem ebdomadas et tres dies, et multi ex nostris illic receperunt martyrium, et letantes gaudentesque reddiderunt felices animas Deo; et ex pauperrima gente multi mortui sunt fame pro Christi nomine. Qui in caelum triumphantes portarunt stolam recepti martyrii, una voce dicentes: »Vindica Domine sanguinem nostrum, qui pro te effusus est; qui es benedictus et laudabilis in secula seculorum. Amen.«

Explicit liber II. Incipit liber III.

Kmalu zatem so prišli grof Normandije Robert, grof Štefan,⁹⁹ številni drugi in še Rogerij iz Barnevilla. Bohemond je zavzel čelni položaj pred mestom, poleg njega Tankred, potem vojvoda Godfrid in flandrijski grof, poleg njega Robert Norman, nato grof iz Saint-Gillesa in Le Puyski škof. Mesto je bilo potem tako oblegano po kopnem, da si nihče ni upal iti ven ali vstopiti. Tam so bili zbrani vsi naši možje. Kdo bi lahko preštel tolikšno Kristusovo vojsko? Menim, da nihče do sedaj še ni videl toliko najsijajnejših vitezov in jih bo kdajkoli lahko videl.

Na eni strani mesta je bilo ogromno jezero, na katerega so Turki spustili svoje čolne, hodili so ven in noter in prinašali travo, les in številne druge stvari. Tedaj so se naši vodje posvetovali in poslali sle v Konstantinopol, da bi cesarja prosili, da naj pošlje ladje do Kibotósa, kjer je pristanišče in naj ukaže zbrati biki, ki bodo čolne prenesli čez gore in gozdove, vse dokler se ne približajo jezeru. To je cesar takoj storil in poslal svoje turške najemnike skupaj z njimi. Na dan, ko so bili prinešeni čolni, jih niso hoteli takoj spustiti v jezero. Ko se je že večerilo, so jih spustili v tisto jezero, v njih je bilo polno dobro oboroženih turških najemnikov. Ko je nastal dan, so čolni v urejenem sestavu hitro zapluli proti mestu. Ko so jih Turki zagledali, so bili začudeni, ker niso vedeli, ali gre za njihove ali cesarjeve vojake. Ko so spoznali, da gre za cesarjeve ljudi, so se na smrt prestrašili, jokali in tožili. Franki so se veselili in slavili Boga. Ko so Turki videli, da jim njihova vojska ne more več pomagati, so poslali k cesarju odposlanstvo s sporočilom, da mu bodo po lastni volji predali mesto, če jim dovoli oditi skupaj z ženami, otroki in vsem imetjem. Cesar, poln praznih in krivičnih misli, je ukazal, da naj odidejo nekaznovano, brez kakršnegakoli strahu, in jih je dal pod skrbnim varstvom privedi k sebi v Konstantinopol. Skrbno jih je varoval, da bi jih imel pripravljene, kadar bi želel škoditi in spletkariti proti Frankom.

Mesto smo oblegali sedem tednov in tri dni, mnogi izmed nas so tam utrpeli mučeniško smrt in z veseljem in radostjo dali srečne duše Bogu. Iz najrevnejšega ljudstva so od lakote mnogi umrli za Kristusovo ime. V nebesih so zmagoslavno nosili oblačila prejetega mučeništva in klicali v en glas: »Prejmi Gospod našo kri, ki je bila prelita zate; ti, ki si blažen in hvaljen na veke vekov. Amen.«

Tu se konča druga in začne tretja knjiga.

⁹⁹ Grof v Bloisu in Chartresu. Bil je svak Roberta Normana, ki je bil vojvoda Normandije in ne grof, kot napačno navaja avtor.

Liber III

[IX] Interea reddita civitate et Turcis deductis Constantinopolim, unde imperator magis magisque gavisus quod civitas reddita sit eius potestati, iussit maximas elemosinas erogari nostris pauperibus. Denique prima die qua recessimus a civitate, venimus ad quemdam pontem, ibique mansimus per duos dies. Tertia autem die, priusquam lux coepisset oriri, surrexerunt nostri; et quia nox erat non viderunt tenere unam viam, sed sunt divisi per duo agmina, et venerunt divisi per duos dies. In uno agmine fuit vir Boamundus, et Rotbertus Normannus, et prudens Tancredus, et alii plures. In alio fuit comes Sancti Egidii, et dux Godefridus, et Podiensis episcopus, et Hugo Magnus, comesque Flandrensis, et alii plures.

Tertia vero die irruerunt Turci vehementer super Boamundum, et eos qui cum ipso erant. Continuo Turci coeperunt stridere et garrere ac clamare, excelsa voce dicentes diabolicum sonum nescio quomodo in sua lingua. Sapiens vir Boamundus videns innumerabiles Turcos procul, stridentes et clamantes demoniaca voce, protinus iussit omnes milites descendere, et tentoria celeriter extendere. Priusquam tentoria fuissent extensa, rursus dixit omnibus militibus: »Seniores et fortissimi milites Christi, ecce modo bellum angustum est undique circa nos. Igitur omnes milites eant viriliter obviam illis, et pedites prudenter et citius extendant tentoria.«

Postquam vero hoc totum factum est, Turci undique iam erant circumcinctes nos, dimicando et iaculando, ac spiculando, et mirabiliter longe lateque sagittando. Nos itaque quamquam nequivimus resistere illis, neque sufferre pondus tantorum hostium, tamen pertulimus illuc unanimiter gradum. Feminae quoque nostrae in illa die fuerunt nobis in maximo refugio, quae afferebant ad bibendum aquam nostris preliatoribus, et fortiter semper confortabant illos, pugnantes et defendentes. Vir itaque sapiens Boamundus protinus mandavit aliis, scilicet comiti de Sancto Egidio, et duci Godefrido, et Hugoni Magno, atque Podiensi episcopo, aliisque omnibus Christi militibus, quo festinent, et ad bellum citius approximent, dicens: »Et si hodie luctari volunt, viriliter veniant.« Dux itaque Godefridus audax et fortis, ac Hugo Magnus simul venerunt prius cum suis exercitibus; episcopus quoque Podiensis prosequutus est illos, una cum suo exercitu, et comes de Sancto Egidio iuxta illos cum magna gente.

Mirabantur ergo nostri valde unde esset exorta tanta multitudo Turcorum, et Arabum et Saracenorum, et aliorum quos enumerare ignoro; quia pene omnes montes et colles et valles

3. knjiga

9. Ko se je mesto predalo in so bili Turki privedeni v Konstantinopel, se je cesar izredno razveselil, ker je bilo mesto izročeno pod njegovo oblast in je ukazal, da je treba našim ubogim romarjem razdeliti izdatno miloščino. Na prvi dan, odkar smo zapustili mesto, smo prišli do nekega mostu in tam ostali dva dni. Na tretji dan, preden se je zdanilo, so naši moške (zgodaj) vstali, ker je bila noč niso mogli iti po eni poti, ampak so se razdelili na dve skupini in tako potovali dva dni. V prvi skupini so bili Bohemond, Robert Norman, preudarni Tankred in številni drugi. V drugi skupini so bili grof iz Saint-Gillesa, vojvoda Godfrid, Le Puyski škof, Hugo Veliki, flandrijski grof in številni drugi.

Na tretji dan so Turki silovito napadli Bohemonda in tiste, ki so bili z njim.¹⁰⁰ Turki so začeli vsi hkrati rjoveti, tuliti in kričati z močnim glasom nevemkatero hudičevo besedo v svojem jeziku.¹⁰¹ Ko je modri Bohemond od daleč zagledal številne Turke, ki so rjoveli in kričali kot z demonskim glasom, je takoj ukazal vsem vitezom sestopiti in hitro postaviti šotore. Preden so bili šotori postavljeni, je vitezom dejal: »Gospodje in najpogumnejši Kristusovi vitezi, glejte, kako smo obkoljeni in kako silovit bo spopad. Vsi vitezi naj jim gredo naproti, pešaki pa naj hitro in skrbno postavijo šotore.«

Ko je bilo vse to narejeno, so prišli Turki od vsepovsod, se spopadali z nami, metali kopja in sulice in streljali z loki z neverjetne razdalje. Čeprav se jim skoraj nismo mogli upirati niti vzdržati pritiska tolikih sovražnikov, smo nastopili složno. Naše ženske so nam bile v največjo pomoč, ker so našim, ki so se bojevali, nosile vodo za pitje in ves čas bodrile tiste, ki so se borili in branili. Modri Bohemond pa je hitro sporočil ostalim, to je grofu iz Saint-Gillesa, vojvodi Godfridu, Hugu Velikemu, Le Puyskemu škofu in številnim drugim Kristusovim vitezom, da naj se podvizajo in pohitijo v spopad, rekoč: »Če se hočejo spopasti danes, naj pridejo v boj kot moške.« Drzni in hrabri vojvoda Godfrid in Hugo Veliki sta prišla kot prva in prispela hkrati, skupaj s svojima vojskama, Le Puyski škof jima je sledil s svojo vojsko, potem je prišel grof iz Saint-Gillesa z veliko množico.

Naši so se zelo čudili, odkod je vzniknila tolikšna množica Turkov, Arabcev in Saracenov in ostalih, ki jih ne znam niti naštet, kajti skoraj vse gore, griči, doline

¹⁰⁰ Ana Komnena piše, da je bilo prizorišče spopada nižavje pri Dorileju (*Dorylaeum*), blizu današnjega kraja Eskişehir (*Aleksijada* XI, 3).

¹⁰¹ Ralf iz Caena omenja turški bojni krik ob drugi priložnosti kot ‚*Allachibar*‘ (Bachrach, Bachrach, *The Gesta Tancredi*, 2005, 65). V obeh primerih je šlo verjetno za vzklik »Allah Akbar« (*Bog je velik*).

et omnia plana loca intus et extra undique erant cooperta de illa excommunicata generatione. Factus est itaque sermo secretus inter nos laudantes et consulentes atque dicentes: »Estote omnimodo unanimes in fide Christi et Sanctae Crucis victoria, quia hodie omnes divitessi Deo placet effecti eritis.«

Continuo fuerunt ordinatae nostrorum acies. In sinistra parte fuit vir sapiens Boamundus, et Rotbertus Nortmannus, et prudens Tancredus, ac Robertus de Ansa et Richardus de Principatu. Episcopus vero Podiensis venit per alteram montanam, undique circumcingens incredulos Turcos. In sinistra quoque parte equitavit fortissimus miles Raimundus comes de Sancto Egidio. In dextera vero parte fuit dux Godefridus, et acerrimus miles Flandrensis comes, et Hugo Magnus, et alii plures, quorum nomina ignoro.

Statim autem venientibus militibus nostris, Turci et Arabes, et Saraceni et Agulani omnesque barbarae nationes dederunt velociter fugam, per compendia montium et per plana loca. Erat autem numerus Turcorum, Persarum, Publicanorum, Saracenorum, Agulanorum, aliorumque paganorum trecenta sexaginta milia extra Arabes, quorum numerum nemo scit nisi solus Deus. Fugerunt vero nimis velociter ad sua tentoria, ibique eos diu morari non licuit. Iterum vero arripuerunt fugam, nosque illos persecuti sumus occidentes tota una die. Et accepimus spolia multa, aurum, argentum, equos et asinos, camelos, oves, et boves et plurima alia quae ignoramus. Et nisi Dominus fuisset nobiscum in bello, et aliam cito nobis misisset aciem, nullus nostrorum evasisset, quia ab hora tertia usque in horam nonam perduravit haec pugna. Sed omnipotens Deus pius et misericors qui non permisit suos milites perire, nec in manibus inimicorum incidere, festine nobis adiutorium misit. Sed fuerunt illic mortui duo ex nostris milites honorabiles, scilicet Gosfredus de Monte Scabioso, et Willelmus Marchisi filius frater Tancredi, aliique milites et pedites quorum nomina ignoro.

Quis unquam tam sapiens aut doctus audebit describere prudentiam militiamque et fortitudinem Turcorum? Qui putabant terrere gentem Francorum minis suarum sagittarum, sicut terruerunt Arabes, Saracenos, et Hermenios, Suranios et Grecos. Sed si Deo placet nunquam tantum valebunt, quantum nostri. Verumtamen dicunt se esse de Francorum generatione, et quia nullus homo naturaliter debet esse miles nisi Franci et illi. Veritatem dicam quam nemo audebit prohibere. Certe si in fide Christi et Christianitate sancta semper firmi fuissent, et unum Deum in trinitate confiteri voluissent Deique Filium natum de Virgine matre, passum, et resurrexisse a mortuis et in caelum ascendisse suis cernentibus discipulis, consolationemque Sancti Spiritus perfecte misisse; et eum in caelo et in terra regnantem recta mente et fide credidissent, ipsis potentiores

in vsi kraji v nižinah znotraj in zunaj in od vsepovsod, so bili polni tega izobčenega ljudstva. Med nami pa se je pojavilo skrivno sporočilo, hvalili smo Boga, se tolažili in govorili: »Ostanite na vsak način enotni v Kristusu in zmagi svetega križa, ker boste danes vsi, če bo to povšeči Bogu, postali bogati.«

Naenkrat so bile vzpostavljene naše bojne vrste. Na levi strani so bili modri Bohemond, Robert Norman, preudarni Tankred, Robert iz Anse in Rihard iz Principata. Le Puyski škof je prišel z nasprotne gore in od tam obkolil neverne Turke. Na levi strani je jezdil najpogumnejši vitez Rajmond, grof iz Saint-Gillesa. Na desni strani so bili vojvoda Godfrid, silni vitez flandrijski grof, Hugo Veliki in številni drugi, katerih imen ne poznam.

Takoj ko so naši vitezi prispeli, so se Turki, Arabci, Saraceni, Agulani in vsa barbarska ljudstva, hitro podali v beg skozi gorske prelaze in po širnih nižinah. Turkov, Perzijcev, Pavlicijanov,¹⁰² Saracenov, Agulanov in drugih poganskih ljudstev je bilo 360.000, poleg Arabcev, katerih števila ne pozna nihče razen Boga. Zelo hitro so pobegnili k svojim šotorom, vendar jim ni bilo dovoljeno muditi se tam dlje časa. Podali so se ponovno v beg, mi smo jih zasledovali in pobijali cel dan. Zajeli smo veliko plena, zlato, srebro, konje in osle, kamele, ovce, bike in številne druge stvari, za katere niti ne vem. Če ne bi bil Gospod z nami v bitki in nam ne bi poslal druge čete, se nihče izmed nas ne bi rešil, ker je ta bitka trajala od tretje do devete ure. Toda vsemogočni Bog, blag in usmiljen, ki ni dopustil, da bi njegovi vojaki umrli ali padli v sovražnikove roke, nam je hitro poslal pomoč. Tam sta umrla dva izmed naših častivrednih vitezov, Godfrid z Monte Scagliosa¹⁰³ in markizov sin Viljem, Tankredov brat in drugi vitezi in pešaki, katerih imen ne poznam.

Kdo bi si, naj je še tako moder in učen, drznil pisati o vrlini, vojaški spretnosti in pogumu Turkov? Verjeli so, da bodo prestrašili frankovsko vojsko z grožnjo svojih puščic, tako kot so prestrašili Arabce, Saracene, Armence, Sirce in Grke. Toda, če Bogu to ugaja, ne bodo nikoli imeli tolikšne veljave kot naši. Pravijo, da izvirajo iz frankovskega rodu in da po naravi nihče ne more biti vitez razen Frankov in njih. To je resnica, ki je nihče ne more zanikati. Če bi bili vedno trdni v Kristusovi veri in svetem krščanstvu in bi hoteli izpovedati vero v enega Boga v trojici, če bi verjeli, da je Božji sin rojen iz Device matere, da je umrl, vstal od mrtvih, se vpričo svojih učencev dvignil v nebo in jim poslal tolažbo svetega Duha v vsej popolnosti in da vlada v nebesih in na zemlji s pravim duhom in vero, potem nihče ne bi mogel najti mogočnejših,

¹⁰² Avtor ta izraz uporablja na splošno za heretike. Pavlicijani so bili pripadniki herezije Pavla iz Samosate ali militantne heretično-dualistične sekte armenskega izvora, ki se je verjetno imenovala po apostolu Pavlu.

¹⁰³ Verjetno Humfrid z Monte Scagliosa, ki je omenjen v 1. knjigi.

vel fortiores vel bellorum ingeniosissimos nullus invenire potuisset. Et tamen gratia Dei victi sunt a nostris. Hoc bellum est factum, primo die Iulii.

Explicit liber III. Incipit liber IIII

pogumnejših in v bitkah spretnejših vojščakov kot so oni. In vendar so jih po Božji milosti naši premagali. Ta bitka se je zgodila na 1. dan julija.

Tu se konča tretja in začne četrta knjiga.

Liber IV

[X] Postquam vero Turci inimici Dei et sanctae Christianitatis omnino fuerunt devicti, per quatuor dies et noctes fugientes huc et illuc, contigit ut Solimanus dux illorum, filius Solimani veteris, fugeret de Nicea. Qui invenit decem milia Arabum, qui dixerunt ei: »O infelix et infeliciores omnibus gentilibus, cur tremefactus fugis?« Quibus Solimanus lacrimabiliter respondit: »Quoniam olim cum habuissem omnes Francos devictos, eosque putarem iam in captivitate ligatos, dum paulatim voluissem ligare adinvicem, tunc respiciens retro, vidi tam innumerabilem gentem eorum, ut si vos aut aliquis illic adesset, putaret quod omnes montes et colles vallesque et omnia plana loca plena essent illorum multitudine. Nos igitur illos cernentes, statim coepimus capere subitaneum iter, timentes tam mirabiliter, ut vix evaserimus de illorum manibus, unde adhuc in nimio terrore sumus. Et si michi et verbis meis velletis credere, auferretis vos hinc, quia si et ipsi potuerint vos solummodo scire, unus ex vobis vix amplius evadet vivens.« At illi audientes talia, retrorsum verterunt dorsa, et se expanderunt per universam Romaniam. Tunc veniebamus nos persequentes iniquissimos Turcos, cotidie fugientes ante nos. At illi venientes ad cuncta castra sive urbes, fingentes et deludentes habitatores terrarum illarum dicebant: »Nos devicimus Christianos omnes, et superavimus illos, ita ut nullus eorum iam unquam audeat erigere se ante nos; tantum permittite nos intus intrare.« Qui intrantes spoliabant ecclesias et domos et alia omnia, et ducebant equos secum et asinos et mulos, aurum et argentum et ea quae reperire poterant. Adhuc quoque filios Christianorum secum tollebant, et ardebant ac devastabant omnia convenientia sive utilia, fugientes et paventes valde ante faciem nostram. Nos itaque persequeremur eos per deserta et inaquosam et inhabitabilem terram, ex qua vix vivi evasimus vel exivimus. Fames vero et sitis undique coartabant nos, nihilque penitus nobis erat ad edendum, nisi forte vellentes et fricantes spicas manibus nostris, tali cibo quam miserrime vivebamus. Illic fuit mortua maxima pars nostrorum equorum, eo quod multi ex nostris militibus remanserunt pedites; et pro penuria equorum, erant nobis boves loco caballorum, et pro nimia necessitate succedebant nobis capri et multones ac canes ad portandum.

Interea coepimus intrare in terram optimam, plenam corporalibus alimentis et deliciis omnibusque bonis; ac deinceps appropinquavimus Yconio. Habitatores vero terrae illius suadebant et ammonebant nos, nobiscum ferre utres plenos aqua, quia illic in itinere diei unius est maxima penuria aquae. Nos vero ita fecimus, donec pervenimus ad quoddam flumen,

4. knjiga

10. Ko so bili Turki, sovražniki Boga in svetega krščanstva, v celoti premagani in so štiri dni in noči begali sem ter tja, je njihov poveljnik Sulejman, sin Sulejmana starejšega,¹⁰⁴ pobegnil iz Niceje. Na begu je naletel na desettisoč Arabcev, ki so mu povedali: »O ti nesrečnež, nesrečnejši od vseh ljudi, zakaj si v strahu pobegnil?« Sulejman jim je jokaje odgovoril: »Ker sem takrat, ko sem že premagal vse Franke in zvezal svoje ujetnike – dejansko sem jih hotel zvezati po dva skupaj – zagledal njihovo tako številno vojsko, da bi vi ali kdorkoli bi bil zraven, mislili, da so jih polni vse gore in griči, doline in vsi kraji v nižini. Ko smo jih zagledali, smo se prestrašili in se takoj podali na pot, tako da smo komaj pobegnili iz njihovih rok in smo sedaj še vedno v velikem strahu. Če želite verjeti meni in zaupati mojim besedam, ne hodite tja, kajti, če bi oni vedeli, da ste vi tukaj, bi komaj kdo izmed vas uspel priti ven živ.« Ko so to slišali, so obrnili hrbte in se porazgubili po celotni Romaniji. Takrat smo prišli mi, ki smo zasledovali malopridne Turke, ki so vsak dan bežali pred nami. Ko so prišli do utrdb in mest, so zavajali prebivalce in jim govorili: »Premagali in zajeli smo vse kristjane, tako da se nam nihče izmed njih nikoli več ne bo upal postaviti nasproti, zato nas spustite noter.« Ko so bili notri, pa so ropali cerkve, domove in vse ostalo in odvedli s sabo konje, osle in mule, zlato in srebro in kar so lahko našli. Ugrabljali so tudi krščanske sinove in požigali in uničevali vse, kar bi nam lahko prišlo prav in bilo koristno, na begu in v velikem strahu pred nami. Tako smo jih zasledovali preko puščave, sušne in nenaseljene pokrajine,¹⁰⁵ iz katere smo komajda prišli ven in ostali živi. Lakota in žeja sta nas mučili z vseh strani, nobene hrane nismo imeli tam razen bodičastih rastlin, ki smo jih nabirali in trli v svojih rokah, s tako hrano smo živeli v največjem pomanjkanju. Tam je poginil velik del naših konjev, številni naši vitezi so postali pešaki. Zaradi pomanjkanja konjev smo uporabili bike namesto njih, zaradi velike stiske smo za prenašanje tovora uporabili celo kozle, ovne in pse.

Potem smo vstopili v zelo rodovitno deželo, polno dobrin za telo, okusnih stvari in vseh drugih reči in se približali mestu Ikonij.¹⁰⁶ Prebivalci tiste dežele so nam svetovali in nas opozarjali, da naj s sabo vzamemo mehove polne vode, kajti tam vlada na razdalji enodnevnega potovanja veliko pomanjkanje vode. Tako smo tudi storili, prišli smo do neke reke

¹⁰⁴ Emir Ruma, turškega ozemlja, ki so ga odvzeli Bizantincem v Mali Aziji, Kilidž Arslan II., sin Kilidž Arslana I.

¹⁰⁵ Puščava v osrednji Mali Aziji (Anatolska puščava).

¹⁰⁶ Dan. Konya.

ibique hospitati sumus per duos dies. Coeperunt autem cursores nostri ante ire, donec pervenerunt ad Erachiam, in qua erat Turcorum nimia congregatio, exspectans et insidians, quomodo posset Christi milites nocere. Quos Turcos Dei omnipotentis milites inveniētes audacter invaserunt. Superati itaque sunt inimici nostri in illa die, tamque celeriter fugiebant quam sagitta fugit emissa ictu valido cordae et arcus. Nostri igitur intraverunt statim in civitatem, ibique mansimus per quatuor dies.

Illic divisit se ab aliis Tancredus Marchisi filius, et Balduinus comes frater ducis Godefridi, simulque intraverunt vallem de Botrenthrot. Divisit quoque se Tancredus, et venit Tharsum cum suis militibus. Exierunt denique Turci de urbe, et venerunt obviam eis, atque in unum congregati properaverunt ad bellum contra Christianos. Appropinquantibus itaque nostris et pugnantibus, dederunt inimici nostri fugam, revertentes in urbem celeri gressu. Tancredus vero miles Christi pervenit laxatis loris, et castrametatus est ante portam urbis. Ex alia igitur parte venit vir inclitus comes Balduinus cum suo exercitu, postulans Tancredum, quatinus eum amicissime in societatem civitatis dignaretur suscipere. Cui ait Tancredus: »Te omnimodo in hac societate denego.« Nocte itaque superveniente, omnes Turci tremefacti fugam una arripuerunt. Exierunt denique habitatores civitatis sub illa noctis obscuritate, clamantes excelsa voce: »Currite invictissimi Franci currite, quia Turci expergefacti vestro timore omnes pariter recedunt.«

Orta autem die, venerunt maiores civitatis, et reddiderunt sponte civitatem, dicentes illis qui super hoc litigabant adinvicem: »Sinite modo seniores sinite, quia volumus et petimus dominari et regnare super nos illum qui heri tam viriliter pugnavit cum Turcis.« Balduinus itaque mirificus comes altercabatur et litigabat cum Tancredo dicens: »Intremus simul et spoliemus civitatem, et qui plus potuerit habere, habeat, et qui poterit capere, capiat.« Cui Tancredus fortissimus dixit: »Absit hoc a me. Ego namque Christianos nolo expoliare. Homines huius civitatis elegerunt me dominum super se, meque habere desiderant.« Tandem nequivit vir fortis Tancredus diu luctari cum Balduino comite, quia illi magnus erat exercitus; tamen volens nolensque dimisit eam, et viriliter recessit cum suo exercitu; fueruntque ei statim traditae duae optimae civitates, videlicet Athena et Manustra, et plurima castra.

[XI] Major vero exercitus scilicet Raimundus comes de Sancto Egidio, et doctissimus Boamundus, duxque Godefridus, et alii plures, in Hermeniorum intraverunt terram, sitientes atque aestuantes Turcorum sanguinem. Tandem pervenerunt ad quoddam castrum, quod tam forte erat, ut nichil ei possent facere. Erat autem ibi homo quidam nomine Symeon, qui in illa ortus fuit regione, quique hanc petiit terram,

in se tam nastanili za dva dni. Naši izvidniki so se odpravili naprej in prispeli do Herakleje,¹⁰⁷ kjer je bil velik kontingent turške vojske, ki je čakal in zalezoval, kako bi lahko škodil Kristusovim vitezom. Te Turke so vitezi vsemogočnega Boga drzno napadli. Naši sovražniki so bili napadeni tistega dne in so pobegnili tako hitro, kot vzleti dobro sprožena puščica od lokove tetive. Naši so takoj vstopili v mesto, tam smo ostali štiri dni.

Ko smo bili tam, sta se markizov sin Tankred in grof Baldwin, brat vojvode Godfrida, ločila od ostalih in vstopila v dolino Botrentrot.¹⁰⁸ Tankred se je potem ločil in skupaj s svojimi vitezi prišel v Tarz.¹⁰⁹ Turki so šli iz mesta in jim prišli naproti, zbrali so se na enem mestu in pohiteli v boj proti kristjanom. Ko so se naši približali in bojevali, so se naši sovražniki podali v beg in se hitro vrnili v mesto. Kristusov vitez Tankred je prispel v galopu in se utaboril pred mestnimi vrati. Z druge strani je prišel slavni grof Baldwin s svojo vojsko in vprašal Tankreda, ali bi sklenila dogovor o tem, kako bi si prijateljsko razdelila mesto. Toda Tankred mu je rekel: »Popolnoma zavračam sklenitev takega sporazuma s tabo.« Ko je padla noč, so vsi prestrašeni Turki hkrati pobegnili. Potem so pod temo iste noči šli iz mesta tudi prebivalci in kričali, kolikor so mogli: »Pridite nepremagljivi Franki, pridite, kajti vsi Turki so odšli zaradi strahu pred vami.«

Ko se je zdanilo, so prišli mestni veljaki in predali mesto, tistima, ki sta se zanj prepirala, so rekli: »Gospoda, pustita, naj bo! Hočemo in zahtevamo, da nam vlada tisti, ki se je včeraj tako močato bojeval proti Turkom.« Slavni grof Baldwin je ugovarjal in se prepiral s Tankredom rekoč: »Vstopiva skupaj in oropajva mesto, tisti, ki bo lahko dobil več, naj ima, in tisti, ki bo lahko vzel, naj vzame.« Najpogumnejši Tankred mu je rekel: »Nikakor! Jaz namreč nočem izropati kristjanov. Ljudje iz tega mesta so me izbrali za gospodarja, mene si želijo imeti.« Na koncu pa pogumni Tankred ni mogel več nastopati proti grofu Baldwinu, ker je ta imel veliko vojsko; hočeš nočeš je zapustil mesto in se kljubovalno umaknil s svojo vojsko. Kmalu sta se mu predali dve zelo cvetoči mesti, Adana in Manistra¹¹⁰ in številne utrdbe.

11. Velika vojska, ki so jo vodili Rajmond, grof iz Saint-Gillesa, zelo izkušeni Bohemond, vojvoda Godfrid in številni drugi, je vstopila v deželo Armencev, žejni in hlepečji po turški krvi. Končno so prišli do neke utrdbe, ki je bila tako utrjena, da se ni dalo storiti ničesar. Tam je bil neki mož po imenu Simeon, ki je bil rojen v tej deželi, prosil je za zemljišče,

¹⁰⁷ Dan. Eregli.

¹⁰⁸ Proti kilikijski obali na jugu.

¹⁰⁹ Tarz v Kilikiji, rojstni kraj sv. Pavla. Takratni prebivalci so bili v glavnem Grki in armenski kristjani.

¹¹⁰ Antična Mopsuestija, dan. Missis.

quo eam de manibus defenderet inimicorum Turcorum, cui sponte illi dederunt terram, quique remansit ibi cum sua gente. Nos denique exeuntes inde pervenimus feliciter, usque Cesaream Cappadociae. A Cappadocia autem egressi, venimus ad quamdam civitatem pulcherrimam et nimis uberrimam, quam paululum ante nostrum adventum obsederant Turci per tres ebdomadas, sed non superaverant. Mox illuc advenientibus nobis, continuo tradidit se in manu nostra cum magna laetitia. Hanc igitur petiit quidam miles cui nomen Petrus de Alpibus, ab omnibus senioribus, quatinus eam defenderet in fidelitate Dei et Sancti Sepulchri, et seniorum atque imperatoris. Cui cum nimio amore gratis concesserunt eam. Sequenti nocte audivit Boamundus quod Turci qui fuerant in obsessione civitatis, frequenter prederent nos. Mox preparavit se solummodo cum militibus, quatinus illos undique expugnaret, sed eos invenire non potuit.

Deinde venimus ad quamdam urbem nomine Coxon, in qua erat maxima ubertas omnium bonorum quae nobis erant necessaria. Christiani igitur videlicet alumni urbis illius reddiderunt se statim, nosque fuimus ibi optime per tres dies, et illic maxime sunt recuperati nostri. Audiens itaque Raimundus comes quod Turci qui erant in custodia Antiochiae discessissent, in suo invenit consilio, quod mitteret illuc aliquos ex suis militibus, qui eam diligenter custodirent. Tandem elegit illos quos legare volebat, videlicet Petrum de Castellione vicecomitem, Willelmum de Monte Pislerio, Petrum de Roasa, Petrum Raimundum de Pul, cum quingentis militibus. Venerunt itaque in vallem prope Antiochiam ad quoddam castrum Publicanorum, illicque audierunt Turcos esse in civitatem eamque fortiter defendere preparabant. Petrus de Roasa divisit se ibi ab aliis, et proxima nocte transivit prope Antiochiam, intravitque vallem de Rugia; et invenit Turcos et Saracenos, et preliatus est cum eis, et occidit multos ex eis, et alios persecutus est valde. Videntes hoc Hermenii habitatores terrae illius, illum fortiter superasse paganos, continuo reddiderunt se. Ipse vero statim cepit Rusam civitatem, et plurima castra.

Nos autem qui remansimus, exeuntes inde intravimus in diabolicam montanam, quae tam erat alta et angusta, ut nullus nostrorum auderet per semitam, quae in monte patebat, ante alium preire. Illic precipitabant se equi, et unus saumarius precipitabat alium. Milites ergo stabant undique tristes, feriebant se manibus pro nimia tristitia et dolore, dubitantes quid facerent de semetipsis et de suis armis vendentes suos clipeos et loricas optimas cum galeis, solummodo propter tres aut quinque denarios, vel prout quisque poterat habere. Qui autem vendere nequibant, gratis a se iactabant et ibant. Exeuntes igitur de exsecrata montana, pervenimus ad civitatem quae vocatur Marasim. Cultores vero illius civitatis exierunt obviam nobis letantes, et

ki bi ga lahko branil pred rokami turških sovražnikov. Naši vodje so mu to dali, ostal je tam s svojo vojsko. Mi smo šli od tam in srečno prispeli do Cezareje v Kapadokiji. Ko smo zapustili Kapadokijo, smo prispeli do nekega zelo lepega in bogatega mesta,¹¹¹ ki so ga malo pred našim prihodom tri tedne oblegali Turki, vendar ga niso mogli zavzeti. Ko smo prišli tja, se je z velikim veseljem predalo v naše roke. Neki vitez z imenom Peter iz Aupsa je prosil vse naše vodje, če bi lahko branil to mesto v zvestobi Bogu in Svetemu grobu, njim in cesarju. Mesto so mu velikodušno predali brez kakršnegakoli plačila. Naslednjo noč je Bohemond slišal, da so Turki, ki so oblegali mesto, pred nami. Hitro se je pripravil s svoji mi vitezi, da bi jih premagal, vendar jih ni mogel izslediti.

Potem smo prispeli do nekega mesta z imenom Kokson,¹¹² v katerem je vladalo obilje vseh dobrin, ki smo jih nujno potrebovali. Kristjani, ki so živeli v tem mestu, so se takoj predali, tam smo v velikem udobju ostali tri dni; naši možje so si zelo opomogli. Ko je grof Rajmond slišal, da so Turki, ki so branili Antiohijo, zapustili mesto, je sklenil, da bo poslal tja nekatere izmed svojih vitezov, da bi prevzeli nadzor. Za to je izbral vikonta Petra iz Castellona, Viljema iz Montpelliera, Petra iz Roaixa, Petra Rajmonda iz Hautpoula in petsto vitezov. Prispeli so v dolino blizu Antiohije do neke utrdbe Pavlicijanov, kjer so izvedeli, da so Turki v mestu in da se pripravljajo na močno obrambo. Peter iz Roaixa se je ločil od ostalih in se naslednjo noč približal Antiohiji, vstopil je v Rugijsko dolino in naletel na Turke in Saracene, s katerimi se je spopadel, mnoge med njimi pobil, druge pa pregnal. Ko so Armenci, ki so prebivali v tej deželi, videli, da so bili pogani tako hrabro premagani, so se takoj predali. Takoj je zasedel mesto Ruso¹¹³ in številne utrdbe.

Mi, ki smo ostali v Koksonu, smo šli ven in vstopili v vražje gorovje,¹¹⁴ ki je bilo tako visoko in strmo, da si nihče izmed nas ni upal prehiteti drugega po gorski stezi. Tam so strmoglavljali konji, tovarne živali so ena drugo potiskale navzdol. Vitezi so žalostni postopali naokrog, tolkli so se po prsih zaradi prevelike žalosti in bolečine, niso vedeli, kaj naj storijo sami s sabo in s svojim orožjem. Prodajali so ščite, dragocene oklepe in čelade za samo tri ali pet denarijev ali kolikor je kdo mogel dati. Tisti, ki niso mogli prodati orožja, so ga metali od sebe in hodili naprej. Ko smo prišli ven iz tega prekletega gorovja, smo prispeli do mesta z imenom Maraš. Kmetje iz tistega mesta so z velikim veseljem prišli ven in nam naproti,

¹¹¹ Verjetno Plastencije.

¹¹² Dan. Gueuk Su.

¹¹³ V dolini Rihe vzhodno od Antiohije ob cesti v Alep.

¹¹⁴ Gorovje Antitavrus (tur. Aladağlar).

deferentes maximum mercatum, illicque habuimus omnem copiam, expectando donec veniret dominus Boamundus. Venerunt itaque nostri milites in vallem, in qua regalis civitas Antiochia sita est, quae est caput totius Syriae, quamque dominus Iesus Christus tradidit beato Petro apostolorum principi, quatinus eam ad cultum sanctae fidei revocaret; qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

[Explicit liber IIII. Incipit liber V.]

prinesli so veliko živeža, tam smo imeli obilje vsega in čakali, da pride gospod Bohemond. Naši vitezi so prišli v dolino, kjer leži kraljevo mesto Antiohija, glavno mesto celotne Sirije, ki jo je Gospod Jezus Kristus izročil sv. Petru, prvemu izmed apostolov, da bi ga prenovil v čaščenju svete vere; naš Gospod Jezus Kristus, ki živi in vlada z Bogom očetom v enotnosti s svetim Duhom, en Bog, na vse veke vekov. Amen.

[Tu se konča četrta in začne peta knjiga].

Liber V

[XII] Cum coepissemus appropinquare ad Pontem Farreum, cursores nostri, qui semper solebant nos precedere, invenerunt Turcos innumerabiles congregatos obviam eis, qui dare adiutorium Antiochiae festinabant. Irruentes igitur nostri uno corde et mente super illos, superaverunt Turcos. Consternati sunt barbari dederuntque fugam, et multi mortui sunt ex eis in ipso certamine. Nostri igitur superantes illos Dei gratia, acceperunt spolia multa, equos, camelos, mulos, asinos, honestos frumento et vino. Venientes denique nostri, castrametati sunt super ripam fluminis. Protinus vir sapiens Boamundus cum quatuor milibus militum venit ante portam civitatis, vigilare si forte aliquis nocte latenter exiret aut intraret civitatem. Crastina vero die pervenerunt usque ad Antiochiam media die, in quarta feria quae est XII kalendas Novembris, et obsedimus mirabiliter tres portas civitatis, quoniam in alia parte deerat nobis locus obsidendi, quia alta et nimis angusta montana nos coartabat. Tantum autem timebant nos undique inimici nostri Turci, qui erant intus in urbe, ut nemo eorum auderet offendere aliquem ex nostris, fere per spatium dierum quindecim. Mox hospitantes nos circa Antiochiam, repperimus illic omnem abundantiam, videlicet vineas undique plenas, foveas plenas frumento, arbores refertas pomis, et alia multa bona corporibus utilia.

Hermenii et Suriani qui erant intus in urbe exeuntes et ostendentes se fugere, cotidie erant nobiscum, sed eorum uxores in civitate. Illi vero ingeniose investigabant nostrum esse nostramque qualitatem, referebantque omnia his qui erant in urbe inclusi. Postquam vero Turci fuerunt edocti de nostra essentia, coeperunt paulatim de urbe exire, nostros peregrines undique coangustare, non solum ex una parte, sed undique erant latentes obviam nobis ad mare et ad montanam.

Erat autem non longe castrum cui nomen Aregh, ubi erant congregati multi Turci fortissimi, qui frequenter conturbabant nostros. Audientes itaque nostri seniores talia, nimis doluerunt, miseruntque ex militibus suis qui diligenter explorarent locum ubi erant Turci. Reperto igitur loco ubi latebant, nostri milites qui quaerebant illos obviant eis. At nostris paulatim retrogredientibus ubi sciebant Boamundum esse cum suo exercitu, statim fuerunt illic mortui duo ex nostris. Hoc audiens Boamundus surrexit cum suis ut fortissimus Christi athleta et barbari irruerunt contra illos, eo quod nostri erant pauci; tamen simul iuncti inierunt bellum.

5. knjiga

12. Ko smo se začeli približevati mostu na Orontu,¹¹⁵ so naši izvidniki, ki so vedno hodili pred nami, naleteli na veliko število Turkov, ki so hiteli na pomoč Antiohiji. Naši so jih s složnostjo v srcu in duhu napadli in premagali. Barbari so bili razbiti in so se podali v beg, številni med njimi so umrli v tem spopadu. Naši, ki so zmagali po Božji milosti, so zajeli veliko plena, konje, ka-mele, mule in osle natovorjene z žitom in vinom. Ko je prispela glavnina naših, so se utaborili na bregu reke. Nenadoma je prišel modri Bohemond s štiri tisoč vitezi pred mestna vrata stražit, da ponoči nihče ne bi mogel skrivaj oditi ali vstopiti v mesto. Naslednji dan do poldneva, na četrti dan v tednu (v sredo), na 12. dan pred novembrskimi kalendami,¹¹⁶ je do Antiohije prispela glavnina naše vojske. Oblegali smo tri mestna vrata, ker z druge strani obleganje ni bilo možno zaradi visoke in preveč strme gore.¹¹⁷ Naši sovražniki Turki, ki so bili v mestu, so se nas tako zelo bali, da si nihče izmed njih ni upal napasti nikogar izmed nas petnajst dni. Namestili smo se okoli Antiohije in spoznali, da je tam obilje vsega potrebnega, namreč rodovitni vinogradi, posode polne žita, polni sadovnjaki in številne druge dobrine koristne za telo.

Armenci in Sirci, ki so bili v mestu, so prihajali ven in kazali, da hočejo prebegniti k nam; vsak dan so bili z nami, vendar pa so njihove žene ostajale v mestu. Zvito so opazovali nas in našo moč in o vsem poročali tistim, ki so bili zaprti v mestu. Ko so bili Turki poučeni o tem, kakšne razmere vladajo pri nas, so začeli hoditi iz mesta in iz zasede od vsepovsod napadati naše romarje na poti proti morju ali proti goram.

Nedaleč od tam je bila utrdba z imenom Areg,¹¹⁸ v kateri so bili zbrani številni najpogumnejši Turki, ki so pogosto napadali naše. Ko so naši vodje za to slišali, so bili zelo zaskrbljeni in so poslali nekatere izmed vitezov, da bi preiskali, kje se nahajajo Turki. Ko so našli kraj, kjer so se skrivali, so jih naši vitezi napadli. Potem so se za trenutek umaknili, ker so izvedeli, da je prispel Bohemond s svojo vojsko, takoj sta bila ubita dva izmed naših. Ko je Bohemond za to slišal, je skupaj s svojimi prišel ven kot najpogumnejši Kristusov bojevnik, barbari so jih napadli, ker so bili naši maloštevilni. Kljub temu so se urejeno podali v bitko.

¹¹⁵ Reko Oront so takrat imenovali Far. Ime ‚*Pons Ferreus*‘ ali ‚Železni most‘ nastopa v rokopisu *Vat. Reginensis* 641.

¹¹⁶ 21. oktobra 1097.

¹¹⁷ Gore Silpius.

¹¹⁸ Utrdba vzhodno od Antiohije, ki je varovala most na Orontu.

Mortui sunt vero multi ex nostris inimicis, et capti alii ducti sunt ante portam urbis, ibique decollabantur, ut magis tristes fierent qui erant in urbe.

Exibant quidem alii de civitate, et ascendebant in quamdam portam, et sagittabant nos, ita ut sagittae eorum caderent in domini Boamundi plateam; et una mulier occubuit ictu sagittae.

[XIII] Congregati sunt itaque omnes maiores nostri, et ordinaverunt concilium dicentes: »Faciamus castrum in vertice montis Maregart, quo securi atque tuti possimus esse a Turcorum formidine.« Facto itaque castro atque munito, omnes maiores illud invicem custodiebant.

Iamiam coeperant frumentum et omnia nutrimenta corporum nimis esse cara ante Natale Domini. Foras penitus non audebamus exire, nichilque penitus in terra Christianorum invenire poteramus ad edendum. In Saracenorum namque terram nemo intrare audebat nisi cum magna gente. Ad ultimum statuerunt nostri seniores concilium, ordinando qualiter regerent tantas gentes. Invenerunt in consilio, ut una pars nostri iret diligenter attrahere stipendium, et ubique custodire exercitum; alia quoque pars fiducialiter remaneret custodire hostem. Boamundus denique dixit: »Seniores et prudentissimi milites, si vultis et bonum vobis videtur, ego ero cum Flandrensi comite, iturus cum eo.« Celebratis itaque gloriosissimae solemnitatibus Nativitatis in die lunae secunda scilicet feria egressi sunt illi et alii plus quam viginti milia militum et peditum, ac sani et incolumes intraverunt terram Saracenorum. Congregati quippe erant multi Turci et Arabes et Saraceni, ab Hierusalem et Damasco et Aleph, et ab aliis regionibus, qui veniebant fortitudinem Antiochiae dare. Audientes itaque isti Christianorum gentem conductam esse in illorum terram, illico preparaverunt se ad bellum contra Christianos; atque summo diluculo venerunt in locum ubi gens nostra erat in unum. Diviseruntque se barbari et fecerunt duas acies, unam ante et aliam retro, cupientes ex omni parte circumcingere nos. Egregius itaque comes Flandrensis undique regimine fidei signoque crucis quam fideliter cotidie baiulabat armatus, occurrit illis una cum Boamundo. Irrueruntque nostri unanimiter super illos. Qui statim arripuerunt fugam, et festinanter verterunt retro scapulas, ac mortui sunt ex illis plurimi, nostrique coeperunt equos eorum et alia spolia. Alii vero, qui vivi remanserant velociter fugerunt, et in iram perditionis abierunt. Nos autem

Umrli so številni naši sovražniki, druge zajete pa so privedli pred mestna vrata in tam obglavili, da bi bili tisti, ki so bili v mestu v še večji žalosti.

Nekateri so hodili ven iz mesta, se povzpeli na neka vrata in nas obstreljevali s puščicami. Te so padale v Bohemondov tabor, neka ženska je umrla, ker jo je zadela ena izmed njih.

13. Vsi naši vodje so se zbrali, se posvetovali in sklenili: »Zgradimo utrdbo na vrhu gore Malregard,¹¹⁹ kjer bomo zaščiteni in varni pred grozovitostjo Turkov«. Utrdba je bila zgrajena in utrjena, vsi naši vodje so jo izmenično varovali.

Pred božičem so žito in ves ostali živež že začeli postajati predragi. Daleč iz tabora si nismo upali iti, v deželi kristjanov pa nismo mogli najti ničesar več, kar bi lahko jedli. Nihče si ni upal vstopiti v deželo Saracenov razen z velikim spremstvom. Končno so naši vodje odredili posvet, na katerem bi se odločili, kako naj preskrbijo tolikšno ljudstvo. Na posvetu so sklenili, da mora del naše vojske oditi, preskrbeti živež in obvarovati našo vojsko, drugi del pa mora zvesto ostati in varovati ostale pred sovražnikom.¹²⁰ Tedaj je Bohemond rekel: »Gospodje, vrli vitezi, če to želite in se vam zdi ta načrt dober, se bom na pot odpravil jaz s flandrijskim grofom.« Potem ko so ob velikem slavlju praznovali božič, so se v ponedeljek, drugi dan v tednu,¹²¹ odpravili na pot in z njimi dvajsettisoč vitezov in pešakov in živi in zdravi vstopili v deželo Saracenov. Medtem so se združili številni Turki, Arabci in Saraceni iz Jeruzalema, Damaska, Alepa in drugih krajev,¹²² ki so prišli na pomoč Antiohiji. Ko so slišali, da je krščanska vojska na poti v njihovo deželo, so se takoj pripravili na boj proti kristjanom in zjutraj prispeli na kraj,¹²³ kjer je bila zbrana naša vojska. Barbari so se razdelili na dva dela, pri tem je bil eden spredaj, drugi zadaj, ker so z vseh strani želeli obkoluti naše. Odlični flandrijski grof, oborožen z vseh strani z znamenji vere in križa, ki ga je zvesto nosil vsak dan, se je skupaj z Bohemondom spopadel z njimi. Naši so enotno planili na njih. Takoj so se podali v beg in hitro obrnili hrbte, številni med njimi so bili ubiti, naši pa so zajeli njihove konje in drug vojni plen. Ostali, ki so preživeli, so hitro zbežali in se porazgubili v jezi pogube.¹²⁴ Mi smo se

¹¹⁹ Utrdba je bila zgrajena severovzhodno od mesta, nasproti vrat sv. Pavla. Njeno ime ‚*Mal regard*‘ (»Slab razgled«) je vzdevek, ki so ji ga nadeli križarji.

¹²⁰ Pisec je ostal v taboru pred Antiohijo.

¹²¹ 28. december 1097.

¹²² Vodili so jih Dukak, emir Damaska, njegov atabeg Tugtekin in emir Homsa Džanah ad Davla.

¹²³ Al Bara.

¹²⁴ Prim. *Pismo Rimljanom* 9.22 sl. (Sv. pismo SSP, 1696): »Bog pa, ki je hotel pokazati svojo jezo in razodeti svojo mogočnost, je z veliko potrpežljivostjo prenašal posode jeze, že pripravljene za pogubljenje, da bi razodel

revertentes cum magno tripudio, laudavimus et magnificavimus trinum et unum Deum, qui vivit et regnat nunc et in aevum. Amen.

Explicit liber V. Incipit liber VI.

bogastvo svoje slave posodam usmiljenja, ki jih je vnaprej določil za slavo, se pravi nam, ki nas je poklical ne samo izmed Judov, ampak tudi izmed poganov.«

vrnili v velikem zmagoslavju, hvalili in poveličevali smo troedinega Boga, ki živi in vlada sedaj in na vekomaj. Amen.

Tu se konča peta in začne šesta knjiga.

Liber VI

[XIV] Turci denique, inimici Dei et sanctae christianitatis, qui erant intus in custodia civitatis Antiochiae, audientes dominum Boamundum et Flandrensem comitem in obsessione non esse, exierunt de civitate, et audacter veniebant preliari nobiscum, insidiantes undique in qua parte obsidio esset languidior, scientes prudentissimos milites foris esse; inveneruntque quod in una martis die possent obsistere nobis et ledere. Venerunt vero iniquissimi barbari caute et irruerunt vehementer super nos, et incautos occiderunt multos ex nostris militibus et peditibus. Episcopus quoque Podiensis in illa amara die perdidit suum senescalcum, conducentem et regentem eius vexillum. Et nisi esset flumen quo erat inter nos et illos, sepius invasissent nos, atque maximam lesionem fecissent in nostram gentem.

Egrediebatur tunc vir prudens Boamundus cum suo exercitu de terra Saracenorum, venitque in Tancredi montanam, cogitans an forte ibi valeret invenire aliquid quod potuisset deferri. Nam totam terram in expendio miserant; alii quippe invenerant, alii vero vacui redierant. Tunc vir sapiens Boamundus increpavit eos dicens: »O infelix et miserrima gens, o vilissima omnium Christianorum, cur tam celeriter vultis abire? Sinite modo sinite, usquequo erimus congregati in unum, et nolite errare sicut oves non habentes pastorem. Si autem inimici nostri invenerint vos errantes, occident vos, quia die noctuque vigilant, ut vos sine ductore segregatos sive solos inveniant, vosque cotidie occidere et in captivitatem ducere laborant.« Cumque finis esset dictis, rediit ad suam hostem, cum suis plus vacuis quam honestis.

Videntes autem Hermenii et Surani quod nostri penitus vacui rediissent, consiliati in unum abibant per montaneas et prescita loca, subtiliter inquirentes et ementes frumentum et corporea alimenta, quae ad hostem deferebant in qua erat fames immensa; et vendebant onus unius asini octo purpuratis, qui appreciabantur centum viginti solidis denariorum. Ibi quidem sunt mortui multi ex nostris, non habentes pretium unde tam carum emere potuissent.

[XV] Willelmus igitur Carpentarius et Petrus Heremita, pro immensa infelicitate ac miseria ipsa, latenter recesserunt. Quos Tancredus persequens apprehendit, secumque reduxit cum dedecore; qui dextram et fidem illi dederunt, quia libenter ad hostem redirent et satisfactionem senioribus facerent. Tota denique nocte Willelmus uti mala res in tentorio domini Boamundi iacuit.

6. knjiga

14. Ko Turki, sovražniki Boga in svetega krščanstva, ki so od znotraj branili mesto Antiohijo, slišali, da gospod Bohemond in flandrijski grof ne sodelujeta pri obleganju, so šli ven iz mesta in se drzno prihajali bojevat z nami. Napadali so nas tam, kjer so menili, da je obleganje šibkejše, saj so vedeli, da so najizkušenejši vitezi odsotni. Odkrili so, da bi se lahko na neki torek¹²⁵ uprli našim in nam zadali veliko ran. Ti malopridni barbari so prišli skrivaj in nas iznenada napadli ter pobili mnogo nezaščitene vitezov in pešakov. Na ta strahoten dan je Le Puyski škof izgubil svojega senešala, ki je nosil in varoval njegovo zastavo. Če ne bi bilo med nami in njimi reke, bi nas napadali še pogosteje in povzročali našemu ljudstvu najhujše muke.

Takrat se je preudarni Bohemond vrnil s svojo vojsko iz dežele Saracenov, prispel je na Tankredovo goro¹²⁶ in premišljeval, če bi bilo možno tam najti kaj za preskrbo, kar bi lahko odnesel. Po vsej deželi so namreč razposlali iskat živeža, nekateri so nekaj našli, drugi pa so se vrnili povsem praznih rok. Tedaj je modri Bohemond zakričal na ubežnike iz svojega tabora: »O ti nesrečni in usmiljenja vredni rod, najnesrečnejši vseh kristjanov, zakaj želite tako hitro oditi? Ustavite se! Ustavite se, dokler se ne zberemo vsi, ne blodite kot ovce brez pastirja! Če vas namreč vaši sovražniki odkrijejo, kako blodite naokrog, vas bodo pobili, kajti podnevi in ponoči vas skušajo zalotiti brez vodij ali povsem same in stremijo za tem, da bi vas pobili ali odvedli v ujetništvo.« Ko je končal z govorom, se je vrnil k svojemu sovražniku s spremljevalci, ki jih je bilo več praznih rok, kot obloženih s plenom.

Ko so Armenci in Sirci videli, da so se naši vrnili popolnoma praznih rok, so se posvetovali med sabo in odšli čez gorske predele in njim dobro znane kraje, iskali in odkupovali žito in ostali živež, ki so ga nosili v naš tabor, kjer je vladala neizmerna lakota in prodajali blaga za en oslovski tovor po osem škrlatnikov, kar znese sto dvajset naših solidov. Tam so mnogi izmed naših umrli, ker niso imeli dovolj denarja, da bi kupili tako drago hrano.

15. Zaradi te velike nesreče in uboštva sta Viljem Tesar¹²⁷ in Peter Puščavnik skrivaj pobegnila. Tankred je šel za njima, ju ujel in privedel nazaj ob veliki sramoti. Dala sta mu desnico in obljubo, da sta se rade volje vrnila in da bosta pripravila primerno zadoščenje vodjem. Viljem je celo noč kot ničvredna stvar ležal v šotoru gospoda Bohemonda.

¹²⁵ 29. decembra 1097.

¹²⁶ Gora jugozahodno od mesta, kjer je Tankred aprila naslednje leto prevzel varovanje utrdbe.

¹²⁷ Iz Meluna.

Crastina vero die summo diluculo, veniens erubescendo ante Boamundi presentiam stetit. Quem alloquens Boamundus dixit: »O infelix et infamia totius Franciae, dedecus et scelus Galliarum, o nequissime omnium quos terra suffert, cur tam turpiter fugisti? Forsitan ob hoc quod voluisti tradere hos milites et hostem Christi, sicut tradidisti alios in Hispania?« Qui omnino tacuit, et nullus sermo ex eius ore processit. Ad- unaverunt sese omnes fere Francigenae, rogaveruntque humiliter ne deterius ei facere permetteret. Annuit ille sereno vultu, et ait: »Hoc pro vestri amore libenter consentiam, si mihi toto corde et mente iuraverit quod nunquam recedet ab Hierosolimitano itinere sive bono sive malo; et Tancredus neque per se neque per suos aliquid contrarii ei consentiet fieri.« Qui auditis his verbis voluntarie concessit. Ipse vero protinus dimisit eum. Postmodum vero Carpentarius maxima captus turpitudine, non diu morans furtim recessit.

Hanc paupertatem et miseriam pro nostris delictis concessit nos habere Deus. In tota namque hoste non valebat aliquis invenire mille milites, qui equos haberent optimos.

[XVI] Interea inimicus Tetigus audiens quod exercitus Turcorum venissent super nos, ait se timuisse, arbitransque nos omnes perisse atque in manibus inimicorum incidisse, fingens omnia falsa, dixit: »Seniores et viri prudentissimi, videte quia nos sumus hic in maxima necessitate, et ex nulla parte nobis adiutorium succedit. Ecce modo sinite me in Romaniae patriam reverti, et ego absque ulla dubitatione faciam huc multas naves venire per mare, onustas frumento, vino, hordeo, carne, farina et caseis, omnibusque bonis quae sunt nobis necessaria. Faciam et equos conduci ad vendendum, et mercatum per terram in fidelitate imperatoris huc advenire faciam. Ecce haec omnia vobis fideliter iurabo, et attendam. Adhuc quoque et domestici mei et papilio meus sunt in campo, unde et firmiter credite, quia quantocius redibo.«

Sic itaque fecit finem dictis. Fuit ille inimicus, omnia sua dimisit in campo, et in periurio manet et manebit. Itaque tali modo inerat nobis maxima necessitas, quia Turci undique prestringebant nos, ita ut nullus nostrorum auderet iam exire extra tentoria. Nam illi constringebant nos ex una parte, et fames cruciabat ex alia. Succursus vero et adiutorium nobis deerat; gens minuta et pauperrima fugiebat Cyprum,

Naslednje jutro ob zori je prišel ven in stal pred njim ves rdeč od sramote. Bohemond mu je rekel: »O nesrečnež in sramota celotne vojske Frankov, sramota in zločin galskih dežel, najmalopridnejši vseh zemljanov, zakaj si tako sramotno pobegnil? Morda zato, ker si hotel izdati te viteze in Kristusov tabor, tako kot si izdal tiste v Španiji?«¹²⁸ Viljem je molčal in nikoli ni iz njegovih ust prišla več nobena beseda.¹²⁹ Skoraj vsi Franki¹³⁰ so se zbrali in ponižno prosili Bohemonda, da naj ne dovoli, da bi ga doletela kakšna hujša kazen. Prikimal je z mirnim izrazom in rekel: »Da bi vam ugodil, se z veseljem strinjam, če bo meni z vsem srcem in mislimi prisegel, da nikoli ne bo odstopil od poti v Jeruzalem, tako v dobrem kot v slabem. Tudi Tankred se mora strinjati, da ne bodo ne on in ne njegovi možje ravnali nasprotno.« Ko je Tankred slišal te besede, je rade volje pritrnil. Bohemond je Viljema odslovil, kmalu je ta zaradi velike sramote, ki ga je zadela, skrivaj pobegnil.

Bog je dopustil, da smo za svoje grehe morali prenašati to revščino in bedo. V celotni vojski ni bilo niti tisoč vitezov, ki bi lahko primerno oskrbeli svoje konje.

16. Medtem je naš sovražnik Tatikij,¹³¹ ko je slišal, da so nas napadle turške vojske, povedal, da se je prestrašil, misleč, da smo vse izgubili in padli v sovražnikove roke. Izmislil si je celo vrsto laži in rekel: »Gospodje, vrli vitezi, glejte, tu smo v veliki stiski in od nikoder nas ne morejo doseči okrepitve. Dovolite, da se vrnem v domovino Romanijo in bom sam brez odlašanja poskrbel, da bodo sem po morju priplule številne ladje otovorjene z žitom, vinom, ječmenom, mesom, moko in siri, ter mnogimi dobrinami, ki jih nujno potrebujemo. Dal bom priversti tudi konje za prodajo in poskrbel, da bodo pod zaščito cesarja sem prišli prodajat dobrine tudi po kopnem. Glejte, vse to vam svečano prisegam in zagotavljam. Medtem bodo moji spremljevalci in moj osebni suženj ostali v taboru kot trdno zagotovilo, da se bom čim hitreje vrnil.«

Tako je končal z besedičenjem. Bil je namreč naš sovražnik, vse svoje stvari je pustil v taboru, vendar je bil lažnivec že prej in bo to tudi ostal. Tako nas je doletelo največje pomanjkanje, Turki so nas napadali od vsepovsod, tako da si nobeden izmed naših ni drznil iti iz tabora. Stiskali so nas z ene strani, z druge pa nas je mučila velika lakota. Ostali smo brez vsakršne pomoči in pod- pore. Tisti nizkega rodu in najrevnejši so pobegnili na Ciper,

¹²⁸ Viljem se je udeležil pohoda proti Mavrom v Španiji in dezertiral.

¹²⁹ Morda reminiscenca na Matejev evangelij 4.4 (*Sv. pismo SSP*, 1480): »Človek naj ne živi od kruha, ampak od vsake besede, ki prihaja od Božjih ust.«

¹³⁰ Vojščaki iz severne Francije, Viljemovi rojaki.

¹³¹ Gr. *Tatikios*, namestnik bizantinskega cesarja Aleksija.

Romaniam, et in montaneas. Ad mare utique non audebamus ire propter timorem pessimorum Turcorum; nusquam erat nobis via patefacta.

[XVII] Itaque audiens dominus Boamundus innumerabilem gentem Turcorum venientem super nos, caute venit ad alios, dicens: »Seniores et prudentissimi milites, quid facturi erimus? Nos namque tanti non sumus, ut in duabus partibus pugnare valeamus. Sed scitis quid faciemus? Faciamus ex nobis duas partes. Pars peditum remaneat iugiter custodire papiliones, et quibus nimis obsistere his qui in civitate sunt. Alia vero pars militum nobiscum veniat obviam inimicis nostris, qui hic hospitati sunt prope nos, in castello Areg ultra pontem Farreum.«

Sero autem facto, exiit e tentoriis vir prudens Boamundus cum aliis prudentissimis militibus, ivitque iacere inter flumen et lacum. Summo diluculo iussit protinus exploratores exire, et videre quot sunt Turcorum turmae, et ubi sint, aut certe quid agant. Exierunt illi, coeperuntque subtiliter inquirere, ubi essent acies Turcorum reconditae. Viderunt tandem Turcos innumerabiles segregatos venire ex parte fluminis divisos per duas acies; maxima vero virtus illorum veniebat retro. Reversi sunt namque celeriter speculatores, dicentes: »Ecce, ecce veniunt! Igitur estote omnes parati, quia iam prope nos sunt.« Dixitque vir sapiens Boamundus aliis: »Seniores et invictissimi milites, ordinate adinvicem bellum.« Responderuntque illi: »Tu sapiens et prudens, tu magnus et magnificus, tu fortis et victor, tu bellorum arbiter et certaminum iudex, hoc totum fac; hoc totum super te sit. Omne bonum quod tibi videtur, nobis et tibi operare et fac.« Tunc Boamundus iussit, ut unusquisque principum per se dirigeret aciem suam ordinatim. Feceruntque ita; et ordinatae sunt sex acies. Quinque vero ex eis ierunt adunatim invadere illos. Boamundus itaque paulatim gradiebatur retro cum sua acie. Iunctis igitur prospere nostris, unus comminus percutiebat alium. Clamor vero resonabat ad celum. Omnes preliabantur insimul. Imbres telorum obnubilabant aerem. Postquam venit maxima virtus illorum quae erat retro, acriter invasit nostros, ita ut nostri paululum iam cederent retro. Quod ut vidit vir doctissimus Boamundus, ingemuit. Tunc precepit suo conostabili scilicet Rotberto filio Girardi, dicens: »Vade quam citius potes ut vir fortis, et esto acer in adiutorium Dei Sanctique Sepulchri. Et revera scias quia hoc bellum carnale non est sed spirituale. Esto igitur fortissimus athleta Christi. Vade in pace; Dominus sit tecum ubique.« Fuit itaque ille, undique signo crucis munitus, qualiter leo perpressus famem per tres aut quatuor dies, qui exiens a suis cavernis, rugiens ac sitiens sanguinem pecudum sicut improvide ruit inter agmina gregum, dilanians oves fugientes huc et illuc; ita agebat iste inter agmina Turcorum. Tam vehementer instabat illis, ut linguae vexilli volitarent super Turcorum capita.

v Romanijo ali v gore. Do morja si nismo upali iti zaradi strahu pred malopridnimi Turki; tako so nam bile vse poti zaprte.

17. Ko je gospod Bohemond slišal, da prihaja nad nas ogromna turška vojska,¹³² je nekoliko razmislil, prišel k ostalim in rekel: »Gospodje, vrli vitezi, kaj bomo torej storili? Ni nas dovolj, da bi se lahko bojevali na dveh straneh. Ampak, veste kaj bomo storili? Razdelili se bomo na dva dela. Prvi del pešakov naj ostane tukaj, varuje tabor in se upira tistim, ki so v mestu, druga skupina vitezov pa naj gre z nami proti našim sovražnikom, ki so utaborjeni nedaleč od tu v utrdbi Areg onstran mostu na Orontu.«

Ta večer je preudarni Bohemond prišel iz tabora skupaj z drugimi vrlimi vitezi in se utaboril med reko in jezerom.¹³³ Ob zori je ukazal svojim izvidnikom, da naj gredo ven in poizvedo, koliko je turških čet, kje so in kaj počnejo. Odpravili so se in pričeli pozorno preiskovati, kje so nameščene turške čete. Videli so, da se Turki v velikem številu bližajo iz rečne smeri, razdeljeni na dva dela in da največja sila prihaja od zadaj. Izvidniki so se hitro vrnili in rekli: »Pozor, pozor, prihajajo! Bodite pripravljene, ker so že blizu nas.« Modri Bohemond je rekel ostalim: »Gospodje, nepremagljivi vitezi, postavite se v bojno vrsto!« Oni so odgovorili: »Ti modri in preudarni, velik in veličasten, hraber in zmagovit, odločevalec spopadov in rabsodnik bitk, vse to stori, vse naj ti bo podrejeno! Vse kar meniš, da je dobro storiti nam in tebi, stori!« Tedaj je Bohemond ukazal, da naj vsak poveljnik povede svoje enote v urejeni bojni vrsti. Storili so tako, vzpostavljenih je bilo šest bojnih vrst. Pet izmed njih je hkrati napadlo sovražnika. Bohemond se je s svojimi enotami nekoliko zadržal zadaj. Ko so se naši uspešno priključili, so se bojevali od blizu. Vik in krik sta donela do neba. Vsi so se borili hkrati. Nevihta kopij je zatemnila nebo. Potem ko je prišla glavnina turške vojske, ki je ostala zadaj, je z vso silo napadla naše, tako da so že začeli popuščati. Ko je to videl zelo izkušeni Bohemond, je zajechal. Svojemu nadzorniku Robertu, Girardovemu sinu, je ukazal: »Pojdi kakor hitro moreš kot hraber mož in bodi srdit v obrambi Boga in Svetega groba. Dobro veš, da to ni vojna mesa, ampak duha. Bodi najpogumnejši Kristusov bojevnik. Pojdi v miru; Gospod naj bo povsod s teboj.« Tako je bilo in potem je Bohemond, zaščiten z vseh strani z znamenjem križa, napadal bojne vrste Turkov kakor lev, ki je tri ali štiri dni stradal, rjoveč prišel iz svoje jame in se žejen krvi brezumno zaganjal nad čredo in mrcvaril ovce, ki so bežale sem ter tja. Tako silovito jih je napadal, da so trakovi njegove zastave letali nad glavami Turkov.

¹³² Turško vojsko sta vodila Redvan, emir Alepa in Sokman Ibn Ortuk.

¹³³ Bohemond je zavedel svoje nasprotnike, da so ga napadli na pasu kopnega med reko in močvirnim jezerom severovzhodno od Antiohije, kjer njihova številčna prednost ne bi prišla do izraza.

Videntes autem aliae acies quod vexillum Boamundi tam honeste esset ante alios delatum, ilico redierunt retrorsum, nostrique unanimiter invaserunt Turcos; qui omnes stupefacti arripuerunt fugam. Nostri itaque persecuti sunt illos et detruncaverunt usque ad pontem Farreum. Reversi sunt autem Turci festinanter in castrum suum, acceperuntque omnia quae ibi reperire potuerunt, totumque castrum spoliaverunt, miseruntque ignem et fugerunt. Hermenii et Surani scientes Turcos omnino perdidisse bellum, exierunt et excubaverunt per arta loca, et occiderunt et apprehenderunt multos ex eis.

Superati sunt itaque, Deo annuente, in illo die inimici nostri. Satis vero recuperati sunt nostri de equis et de aliis multis quae erant illis valde necessaria. Et centum capita mortuorum detulerunt ante portam civitatis, ubi legati ammirati Babyloniae castrametati fuerant, qui mittebantur senioribus. Illi qui remanserant in tentoriis, tota die preliati sunt cum illis qui erant in civitate, ante tres portas civitatis. Factum est hoc bellum in die martis ante aput ieiunii, quinto idus Februarii, favente domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus, per immortalia secula seculorum, Amen.

[Explicit liber VI. Incipit liber VII.]

Ko so druge bojne vrste videle, da Bohemondovo zastavo tako častno nosijo pred ostalimi, so se takoj prenehale umikati in so hkrati napadle Turke, ki so se vsi osupli podali v beg. Naši so jih zasledovali in pobijali vse do mostu na Orontu. Turki so se hitro vrnili v svojo utrdbo, pograbili vse, kar so lahko našli, popolnoma izropali in zažgali utrdbo in pobegnili. Armenci in Sirci, ki so vedeli, da so Turki izgubili bitko, so prišli ven, pripravili zasede na primernih krajih in mnoge med njimi pobili ali zajeli.

Tako so po Božji volji na ta dan bili premagani naši sovražniki. Naši so zajeli veliko konj in drugih stvari, ki so jih nujno potrebovali. Sto glav mrtvih Turkov so prinesli pred mestna vrata, kjer so bili utaborjeni odposlanci emirja Kaira,¹³⁴ ki jih je poslal na pomoč našim vodjem. Tisti, ki so ostali v utrdbi, so se pred tremi mestnimi vrati¹³⁵ ves dan borili s tistimi, ki so bili v mestu. Ta bitka se je zgodila v torek pred postom, na peti dan pred februarскими idami,¹³⁶ ob podpori našega Gospoda Jezusa Kristusa, Bog, ki z Očetom in svetim Duhom živi in vlada, na neskončnih vekov veke. Amen.

[Tu se konča šesta in začne sedma knjiga.]

¹³⁴ Fatimidi iz Kaira, ki so bili Arabci in šiiti, ostri nasprotniki sunitske dinastije v Bagdadu, ki je bila pod vplivom seldžuških Turkov.

¹³⁵ Antiohija je imela pet vrat, najpomembnejša so bila vrata pri mostu na severozahodu, vrata sv. Pavla na severovzhodu in vrata sv. Jurija na jugozahodu.

¹³⁶ 9. februarja 1098.

Liber VII

[XVIII] Reversi sunt nostri agente Deo triumphantes, et gaudentes de triumpho quem in die illo habuerunt devictis inimicis, qui sunt per omnia superati semper, fugientes huc et illuc; vagantes et errantes, alii in Corrozanam, alii vero in Saracenorum introierunt terram. Videntes autem nostri maiores quod male tractarent et constringerent nos inimici nostri qui erant in civitate, die ac nocte vigilantes et insidiantes qua parte nos ledere possent, congregati in unum dixerunt: »Priusquam perdamus gentem nostram, faciamus castrum ad machumariam quae est ante urbis portam, ubi pons est, ibique forsitan poterimus nostros constringere inimicos.« Consenserunt omnes, et laudaverunt quod bonum esset ad faciendum. Comes de Sancto Egidio primus dixit: »Estote mihi in adiutorium ad faciendum castrum, et ego muniam ac servabo.« Respondit Boamundus: »Si vos vultis et alii, ibo vobiscum ad portum Sancti Simeonis diligenter conducere illos qui illic sunt homines, ut peragant hoc opus; alii qui sunt remansuri muniant se undique ad defendendum.«

Comes igitur et Boamundus perrexerunt ad Sancti Simeonis portum. Nos vero, qui remansimus, congregati in unum, castrum incipiebamus, dum Turci preparaverunt se ilico, et exierunt extra civitatem obviam nobis ad prelium. Sic itaque irruerunt super nos, et miserunt nostros in fugam, occideruntque plures ex nostris, unde tristes valde fuimus.

Crastina autem die videntes Turci quod maiores nostri deessent et quod preterita die ivissent ad portum, preparaverunt se, et ierunt obviam illis venientibus e portu. Tunc videntes comitem et Boamundum venientes et conducentes illam gentem, mox coeperunt stridere et garrere ac clamare vehementissimo clamore, circumcingendo undique nostros, iaculando, sagittando, vulnerando, et crudeliter detruncando. Nam tam acriter invaserunt nostros ut illi inirent fugam per proximam montaneam, et ubi via eundi patebat. Qui potuit celeri se gressu expedire evasit vivus, qui vero fugere nequivit mortem suscepit. Fueruntque in illa die martyrizati ex nostris militibus seu peditibus plus quam mille, qui ut credimus in caelum ascenderunt, et candidati stolam martyrii receperunt.

Itaque Boamundus viam quam tenuerant non tenuit, sed celerius cum paucis militibus ad nos venit, qui eramus in unum congregati. Tunc nos accensi occisione nostrorum, Christi nomine invocato et Sancti Sepulchri confidentes itinere, iuncti simul pervenimus contra eos ad bellum,

7. knjiga

18. Naši so se ob božji pomoči zmagoslavno vrnili in se veselili zmage, ki so jo na ta dan dosegli nad sovražniki. Ti so bili popolnoma premagani, tekali so sem ter tja, tavalili in blodili, nekateri po Korazanu, drugi pa so vstopili v deželo Saracenov. Ko so naši vodje videli, da so nas naši sovražniki, ki so bili v mestu, napadali in stiskali, nas podnevi in ponoči zalezovali in napadali s tiste strani, od koder bi nam lahko zadali najhujše rane, so se zbrali na posvetu in sklenili: »Preden izgubimo vse naše može, zgradimo utrdbo ob mošeji pred mestnimi vrati, tam kjer je most, od tam bomo morda lahko premagali naše sovražnike.« Vsi so soglašali in hvalili, da je to dober načrt. Grof iz Saint-Gillesa je govoril prvi: »Pomagajte mi pri gradnji utrdbe, močno jo bom utrdil in zasedel.« Bohemond je odvrnil: »Če želite to vi in tudi ostali, bom šel z vami do pristanišča sv. Simeona¹³⁷ in varno privedel može, ki so tam in bodo lahko dokončali to stavbo,¹³⁸ drugi, ki bodo ostali tukaj, pa naj se utrdijo z vseh strani in branijo.«

Grof in Bohemond sta se odpravila v pristanišče sv. Simeona. Mi, ki smo ostali, smo se zbrali in začeli graditi utrdbo, ko so se Turki nenadoma pripravili, se odpravili ven iz mesta in v spopad proti nam. Silovito so nas napadli, pognali naše v beg in številne pobili, zato smo bili zelo žalostni.

Ko so naslednji dan¹³⁹ Turki izvedeli, da so nekateri naši vodje odsotni in da so se prejšnji dan odpravili v pristanišče, so se pripravili in šli proti tistim, ki so se vračali iz pristanišča. Ko so videli, da prihajata grof in Bohemond in peljeta tiste može, so začeli rjoveti, vzklikati in zelo močno kričati, obkolili so naše z vseh strani, metali kopja, sprožali puščice, zadajali rane in kruto pobijali. Tako močno so napadli naše, da so se ti podali v beg na bližnjo goro in kamorkoli se je odpirala pot. Tisti, ki so lahko hitro pobegnili, so se rešili živi, ostale pa je doletela smrt. Na ta dan je več kot tisoč naših vitezov in pešakov doletela mučeniška smrt, verjamemo, da so prišli v nebesa in v belih oblačilih prejeli palmo mučeništva.

Bohemond ni šel po isti poti kot ostali, temveč je z maloštevilnimi vitezi pohitel k nam, ki smo bili zbrani na enem mestu.¹⁴⁰ Tedaj smo se podžgani zaradi smrti naših, s klicanjem Kristusovega imena in z zaupanjem v pot do Svetega groba, v urejeni vrsti spopadli z njimi,

¹³⁷ Na ustju Oronta.

¹³⁸ V pristanišču so bile zasidrane genovske in angleške ladje z ljudmi in materialom za dokončanje utrdbe.

¹³⁹ 6. marca 1098.

¹⁴⁰ Pisec je ostal v taboru, verjetno zato, ker je Bohemond odpeljal s sabo le nekaj svojih mož, ki naj bi varovali gradbenike na poti iz pristanišča.

eosque invasimus uno corde et animo. Stabant vero inimici Dei et nostri undique iam stupefacti et vehementer perterriti, putantes nostros se devincere et occidere, sicut fecerant gentem comitis et Boamundi. Sed Deus omnipotens hoc illis non permisit. Milites igitur veri Dei undique signo crucis armati irruerunt acriter super illos et fortiter invaserunt. Illi autem celeriter fugerunt, per medium angusti pontis, ad illorum introitum. Illi qui vivi nequiverunt transire pontem pre nimia multitudine gentium et caballorum, ibi receperunt sempiternum interitum cum diabolo et angelis eius. Nos itaque illos superavimus, impellentes in flumen et deicientes. Unda vero rapidi fluminis undique videbatur fluere rubea Turcorum sanguine. Et si forte aliquis eorum voluisset reptare super pontis columnas, aut natando ad terram moliretur exire, vulneratus est a nostris, undique stantibus super ripam fluminis. Rumor quoque et clamor nostrorum et illorum resonabat ad caelum. Pluviae telorum et sagittarum tegebant polum, et claritatem diei. Mulieres Christianae urbis veniebant ad muri fenestras, spectantes misera fata Turcorum, et occulte plaudebant manibus. Hermenii et Surani iussu maiorum Turcorum, inviti seu spontanei sagittas iaciebant foras ad nos. Mortui sunt etiam in anima et corpore duodecim ammiralii de Turcorum agmine in prelio illo, et alii prudentissimorum et fortiorum militum, qui melius civitatem pugnando defendebant; numerus quorum fuit mille et quingenti. Alii qui remanserant vivi, iam amplius non audebant clamitare, vel garrere, die neque nocte sicut ante solebant. Omnes itaque nos vel illos solummodo separavit nox, noxque divisit utrosque in preliando, iaculando, spiculando, sagittando. Sic superati sunt inimici nostri virtute Dei et Sancti Sepulchri, et ulterius non valuerunt talem virtutem habere, neque in voce, neque in opere sicuti prius. Nos itaque valde fuimus relecti in illa die multis rebus quae satis erant nobis necessariae, et de equis.

Crastina vero die summo diluculo exierunt alii Turci de civitate, et colli- gerunt omnia cadavera foetentia Turcorum mortuorum, quae reperire potuerunt super ripam fluminis, exceptis illis quae in alveo latebant eiusdem fluminis; et sepelierunt ad machumariam quae est ultra pontem ante portam urbis; simulque illis consepelierunt pallia, bisanteos aureos, arcus, sagittas, et alia plurima instrumenta, quae nominare nequimus. Audientes itaque nostri quod humassent mortuos suos Turci, omnes sese preparaverunt, et venerunt festinantes ad diabolicum atrium, et iusserunt desepeliri et frangi tumbas eorum, et trahi eos extra sepulchra. Et eiecerunt omnia cadavera eorum in quandam foveam, et deportaverunt cesa capita ad tentoria nostra quatinus perfecte sciretur eorum numerus, excepto quod oneraverant quatuor equos, de nuntiis ammiralii Babiloniae, et miserant ad mare. Quod videntes Turci doluerunt nimis, fueruntque tristes usque ad necem. Nam cotidie dolentes, nichil aliud agebant nisi flere et ululare. Tertia vero die coepimus simul iuncti cum gaudio magno aedificare castrum supradictum, de lapidibus scilicet quos abstraximus de tumulis Turcorum. Peracto itaque castro, mox coepimus

napadli smo jih enotni v srcu in duhu. Božji in naši sovražniki so stali vsepovsod naokrog, osupli in hudo prestrašeni, menili so, da lahko premagajo in pobijejo naše, tako kot so naredili s spremljevalci grofa in Bohemonda, toda vsemogočni Bog jim tega ni dopustil. Vojaki resničnega Boga, z vseh strani obdani z znamenjem križa, so silovito skočili na njih in jih hrabro napadli. Hitro so se podali v beg po sredini ozkega mostu proti mestnim vratom. Tisti, ki niso mogli priti čez most zaradi prevelike množice ljudi in konjev, so dočakali večno smrt od hudiča in njegovih angelov. Na tak način smo jih premagali, potisnili v reko ali vrgli dol. Voda te hitre reke je bila od vsepovsod videti rdeča od krvi Turkov. Če je slučajno kdo izmed njih poskušal priplezati ven po stebrih, ki so držali most, ali s plavanjem poskušal priti na obalo, so ga zabodli naši, ki so stali na rečnem bregu. Vik in krik naših in njihovih mož sta odmevala do neba. Dež kopij in puščic je zakril nebo in zatemnil dnevno luč. Krščanske ženske, ki so bile v mestu, so prihajale do oken v obzidju in ko so videle nesrečno usodo Turkov, skrivaj ploskale z rokami. Armenci in Sirci, ki so bili pod poveljstvom turških vodij, so morali, če so hoteli ali ne, sprožati puščice nad nas. Dvanajst emirjev turške vojske je doletela telesna in dušna smrt med to bitko, skupaj s tisoč petsto drugimi najizkušenejšimi in najpogumnejšimi možmi, ki so bili najboljši v obrambi mesta. Drugi, ki so ostali živi, si niso več upali kričati ali rjoveti, ne podnevi ne ponoči, kot so bili vajeni poprej. Šele noč je ločila nas in njih, ločila nas je od medsebojnega spopadanja, metanja kopij, prebadanja, streljanja puščic. Tako so bili premagani naši sovražniki z vrlino Boga in Svetega groba, tako da so imeli od takrat manj poguma, tako v besedah kot v dejanjih. Mi smo na ta dan obnovili svoje moči z veliko stvarmi, ki smo jih zelo potrebovali, oskrbeli smo se tudi s konji.

Naslednji dan ob zori so preostali Turki zapustili mesto in zbrali vsa zaudarjajoča trupla mrtvih Turkov, ki so jih lahko našli na rečnem bregu, razen tistih, ki so ostala skrita v strugi iste reke, in jih sežgali pri mošeji, ki je onstran mostu pred mestnimi vrati. Skupaj z njimi so sežgali obleke, bizantinske zlatnike, loke, puščice in številne druge reči, ki jih ne znamo niti poimenovati. Ko so naši slišali, da Turki sežigajo svoje mrtve, so se pripravili in pohiteli k tej hudičevi kapeli, ukazali dvigniti trupla, podreti grobove in mrtve odnesti iz grobov. Vsa njihova trupla so zmetali v neko cisterno in odsekane glave znosili v naš tabor, da bi izvedeli njihovo točno število, z izjemo tistih, ki so pripadala poslancem emirja iz Kaira. Ta so naložili na štiri konje in poslali proti morju. Ko so Turki to videli, jih je popadla velika žalost in so žalovali skoraj do smrti. Vsak dan so žalovali, ničesar drugega niso počeli kot jokali in tožili. Tretji dan smo začeli složno z velikim veseljem graditi zgoraj omenjeno utrdbo iz kamnov, ki smo jih odstranili s turških grobov. Ko je bila utrdba zgrajena, smo takoj začeli

ex omni parte coangustare inimicos nostros, quorum superbia ad nichilum iam erat redacta. Nos autem secure ambulabamus huc et illuc, ad portam et ad montaneas, laudantes et glorificantes Dominum Deum nostrum, cui est honor et gloria per omnia seculorum secula. Amen.

[Explicit liber VII. Incipit liber VIII.]

z vseh strani pritiskati na naše sovražnike, njihova prevzetnost je bila povsem izničena. Hodili smo varno sem in tja, do vrat¹⁴¹ in do gorovja, hvalili in slavili smo našega Gospoda Boga, kateremu je čast in slava na vse veke vekov. Amen.

[Tu se konča sedma in začne osma knjiga.]

¹⁴¹ Utrdba pri mošnji je varovala most in vrata pri mostu. Varovala naj bi tudi cesto, ki vodi proti pristanišču sv. Simeona.

Liber VIII

[XIX] Iamiam omnes semitae pene prohibitae et incisae undique erant Turcis, nisi ex illa parte fluminis ubi erat castrum et quoddam monasterium. Quod castrum si fuisset a nobis perfecte munitum, iam nullus eorum auderet extra civitatis portam exire. Conciliaverunt se denique nostri, et una voce concorditer dixerunt: »Eligamus unum ex nobis, qui robuste teneat illud castrum, et nostris inimicis prohibeat montaneas et plana, et introitum urbis ac exitum.« Tancredus igitur primus protulit se ante alios dicens: »Si scirem quid proficui mihi attigerit, ego sedule cum meis solummodo hominibus corroborarem castrum, et viam per quam inimici nostri solent frequentius saevire, viriliter devetabo illis.« Qui continue sponderunt ei quater centum marcas argenti. Non adquevit Tancredus; tamen perrexit cum suis honestissimis militibus ac servientibus, et extemplo abstulit undique vias Turcis, ita ut nulli auderent ex eis iam timore eius perterriti extra urbis portam exire; neque propter herbam neque propter ligna neque propter ulla necessaria. Remansit vero ibi Tancredus cum suis coepitque vehementer ubique coangustare civitatem. Ipsa quoque die veniebat maxima pars Hermeniorum et Suranorum secure de montaneis, qui ferebant alimenta Turcis in adiutorium civitatis. Quibus adventi obviam Tancredus et apprehendit eos, et omnia quae deferebant; videlicet frumentum, vinum, hordeum, oleum, et alia huiusmodi. Sic itaque robuste et prospere deducebat se Tancredus, iamque habebat prohibitas et incisae omnes semitas Turcis, donec Antiochia esset capta.

Omnia quae egimus antequam urbs esset capta nequeo enarrare, quia nemo est in his partibus sive clericus sive laicus qui omnino possit scribere vel narrare, sicut res gesta est. Tamen aliquantulum dicam.

[XX] Erat quidam ammiratus de genere Turcorum cui nomen Pirus, qui maximam amicitiam receperat cum Boamundo. Hunc sepe Boamundus pulsabat nuntiis adinvicem missis, quo eum infra civitatem amicissime reciperet; eique christianitatem liberius promittebat, et eum se divitem facturum cum multo honore mandabat. Consensit ille dictis et promissionibus dicens: »Tres turres custodio, eique libenter ipsas promitto, et quacunque hora voluerit in eas eum recolligam.« Erat itaque Boamundus iam securus de introitu civitatis, et gavisus serenaque mente, placido vultu venit ad omnes seniores eisque iocunda verba intulit, dicens: »Viri prudentissimi milites, videte quomodo nos omnes in nimia paupertate et miseria sumus, maiores sive minores; et ignoramus penitus qua parte melius succedat nobis. Igitur si vobis bonum et honestum videtur, eligat se ante alios unus ex nobis, et si aliquo modo vel ingenio civitatem acquirere vel ingeniare potuerit per se vel

8. knjiga

19. Takrat so bile Turkom popolnoma zaprte in odrezane vse poti, razen s tiste strani reke, kjer je bila utrdba in nek samostan.¹⁴² Če bi nam jo uspelo popolnoma utrditi, si ne bi nihče izmed njih drznil priti ven skozi mestna vrata. Naši vodje so se zbrali na posvetu in soglasno sklenili: »Izberimo nekoga izmed nas, ki bo močno varoval to utrdbo in bo našim sovražnikom zaprl dostop do gora in do ravnine in jih oviral pri vhodu in izhodu iz mesta.« Tankred je nastopil kot prvi in rekel: »Če bi vedel, kakšna nagrada mi bo pripadla, potem bi previdno varoval utrdbo samo s svojimi možmi in bi storil vse, kar človek lahko naredi, da bi zaprl pot, ki jo naši sovražniki običajno uporabljajo za krute napade.« Takoj so mu ponudili štiristo mark srebra. Tankred se ni obotavljal, ampak je takoj pohitel s svojimi zelo spoštovanimi vitezi in spremljevalci in takoj z vseh strani zaprl poti Turkom, tako da si zaradi strahu pred njim nihče izmed njih ni drznil priti ven skozi mestna vrata, niti zaradi nabiranja trave, drv, niti kakih drugih potrebščin. Tankred je ostal tam s svojimi možmi in začel s silovito zaporo mesta. Na isti dan je z gorovja brezskrbno prispel velik del Armencev in Sircev, ki so prinašali živež Turkom in pomoč mestu. Tankred jim je prišel nasproti, jih zajel in jim pobral vse kar so prinesli, žito, vino, ječmen, olje in druge take stvari. Nastopil je s tako silo in tako uspešno, da je Turkom zaprl in prekinil vse poti, vse dokler Antiohija ni bila osvojena.

Ne morem povedati vsega, kar smo počeli, preden je bilo mesto osvojeno, ker v tej deželi ni nikogar, niti klerika niti laika, ki bi lahko zapisal ali povedal vse tako kot se je zgodilo. Pa vendar naj nekaj od tega povem.

20. Bil je neki emir turškega rodu z imenom Firuz,¹⁴³ ki je sklenil veliko prijateljstvo z Bohemondom. Bohemond mu je pogosto pošiljal sle in pritiskal nanj, da bi ga v mestu prijateljsko sprejel; za povračilo mu je obljubil, da ga bo pokristjanil, naredil bogatega in obdaril s številnimi častmi. On je soglašal z besedami in obljubami, rekoč: »Varujem tri stolpe, rade volje mu jih oblju- bim, ob kateri uri bo to želel, ga bom v njih sprejel.« Tako je bil Bohemond prepričan, da bo lahko vstopil v mesto, razveselil se je in bil mirnega duha, z zadovoljnim izrazom je prišel k vsem našim vodjem in začel govoriti s prijetnim glasom: »Gospodje, vrli vitezi, glejte, kako smo vsi, veliki ali mali, v veliki revščini in nesreči, in ne vemo, kdaj bomo dočakali boljšo usodo. Če se vam zdi to dober in časten predlog, naj se eden izmed nas postavi na čelo ostalih pod pogojem, da če bo zavzel mesto ali dosegel njegov padeč sam ali

¹⁴² Samostan sv. Jurija jugozahodno od mesta na gričevnati strani nad vrati sv. Jurija.

¹⁴³ Rajmond iz Agilesa ga imenuje ‚*Turcatus*‘, t.j. krščanski odpadnik.

per alios, concordi voce ei urbem dono concedamus.« Qui omnino prohibuerunt, et denegaverunt dicentes: »Nemini dimittetur haec civitas, sed omnes aequaliter habebimus illam. Sicut aequalem habuimus laborem, sic inde aequalem habeamus honorem.« Itaque Boamundus auditis his verbis, paulominus subridens protinus recessit. Non multo post audivimus nuntios de exercitu hostium nostrorum, Turcorum, Publicanorum, Agulanorum, Azimitarum, et aliarum plurimarum nationum; statimque adunaverunt se omnes maiores nostri simul, tenueruntque concilium dicentes, quoniam »si Boamundus potuerit adquirere civitatem aut per se aut per alios, nos una libenti corde ultro ei donamus, eo tenore ut si imperator venerit nobis in adiutorium, et omnem conventionem nobis sicut promisit et iuravit attendere voluerit, nos ei eam iure reddemus. Sin autem, Boamundus eam in suam habeat potestatem.« Mox itaque Boamundus coepit humiliter amicum suum cotidiana deprecari petitione, promittendo humillima, maxima, et dulcia, in hunc modum: »Ecce vere tempus modo habemus idoneum, in quo possumus operari quicquid boni volumus, ergo adiuvet me nunc amicus meus Pirrus.« Qui satis gavisus de nuntio, ait se illum adiuvere omnino sicut agere deberet. Nocte itaque veniente proxima, misit caute filium suum pignus Boamundo, ut securior fieret de introitu urbis. Misit quoque ei verba in hunc modum, ut in crastinum omnem Francorum gentem summoneri faciat, et quasi in Saracenorum terram depredari vadat dissimulet, ac deinde celeriter revertatur per dextram montaneam: »Ego vero,« ait, »ero intentione erecta prestolans illa agmina, eaque recipiam in turres quas in mea habeo potestate ac custodia.« Dein Boamundus iussit celeriter ad se vocari quendam servientem suum videlicet Malam Coronam, eique precepit ut quasi preco commoneret Francorum maximam gentem, quatinus fideliter prepararet a se in Saracenorum itura terram. Factumque est ita. Creditit itaque Boamundus hoc consilium duci Godefrido, et Flandrensi comiti, comiti quoque de Sancto Egidio, atque Podiensi episcopo, dicens quia: »Dei favente gracia, hac nocte tradetur nobis Antiochia.«

Ordinata sunt denique haec omnia. Milites tenuerunt plana et pedites montaneam, tota nocte equitaverunt et ambulaverunt usque prope auroram, ac deinceps coeperunt appropinquare ad turres quas ille vigil custodiebat. Confestim descendit Boamundus et precepit omnibus, dicens: »Ite securo animo et felici concordia, et ascendite per scalam in Antiochiam, quam statim habebimus si Deo placet in nostra custodia.« Venerunt illi usque ad scalam quae iam erat erecta et fortiter ligata ad civitatis moenia, et ascenderunt per illam homines fere sexaginta ex nostris; ac divisi sunt per turres quas ille observabat. Videns hoc Pirrus quod tam pauci ascendissent ex nostris, coepit pavere, timens sibi et nostris,

s pomočjo drugih, mu ga složno izročimo.« Vsi ostali vodje so temu nasprotovali in se upirali: »Nikomur naj se ne izroči tega mesta, ampak ga imejmo vsi v enaki meri. Tako kot se sedaj enako trudimo, tako bomo potem imeli enako čast.« Ko je Bohemond slišal te besede, je bil videti manj zadovoljen in je takoj odšel. Ne dolgo zatem smo slišali novice o vojski naših sovražnikov, Turkov, Pavlicijanov, Agulanov in Azimitov¹⁴⁴ in mnogih drugih ljudstev. Takoj so se zbrali vsi naši vodje in se posvetovali takole: »Če Bohemond lahko zavzame mesto, bodisi sam, bodisi s pomočjo drugih, mu ga radi izročimo, pod pogojem, da če nam bo na pomoč prišel cesar in izpolnil vse dane obljube, mesto po pravici izročimo njemu. Če pa se to ne bo zgodilo, pa naj ga ima Bohemond v svoji oblasti.« Kmalu zatem je Bohemond začel prijazno rotiti svojega prijatelja z vsakodnevnimi prošnjami, z najmanjšimi, največjimi in sladkimi obljubami, na tak način: »Glej, čas je sedaj res primeren, da lahko naredimo karkoli dobrega želimo, torej naj me sedaj podpre moj prijatelj Firuz.« Firuz se je razveselil te novice in povedal, da ga bo v celoti podprl, kot je to treba storiti. Ko je prišla naslednja noč, je skrivaj poslal svojega sina Bohemondu kot jamstvo, da se bo čutil varnejšega pri vstopu v mesto. Poslal mu je tudi sporočilo, da naj naslednji dan vse Franke pošlje proč, kot da bi se odpravili plenit v deželo Saracenov, nato pa naj se hitro vrnejo preko desne gore.¹⁴⁵ »Jaz sam pa«, je rekel, »bom zelo pozorno opazoval te čete in jih spustil v stolpe, ki jih imam v oblasti in varstvu.« Potem je Bohemond ukazal hitro poklicati nekega svojega spremljevalca, ki so ga klicali Slaba krona in mu rekel, da naj kot njegov glasnik opomni veliko vojsko Frankov, da se pripravi na odhod v deželo Saracenov. Slaba krona je to tudi storil. Bohemond je svoj načrt zaupal vojvodi Godfridu, flandrijskemu grofu, grofu iz Saint-Gillesa in Le Puyskemu škofu, ki je rekel: »Po Božji volji nam bo v tej noči izročena Antiohija.«

Vse te stvari so bile ukazane. Vitezi so prišli po dolini in pešaki po gori, celo noč so jahali in hodili skoraj do zore, ko so se začeli približevati stolpom, ki jih je varoval tisti stražar. Potem je iznenada z gore prišel Bohemond, stopil na čelo vseh in rekel: »Pojdite varni v duhu in srečni v slogi in se povzpnite po lestvah v Antiohijo, ki bo kmalu, če bo to ugajalo Bogu, pod našim varstvom.« Prišli so do lestve, ki je bila že dvignjena in dobro pritrjena na mestno obzidje, po njej se je povzpelo šestdeset naših mož. Razporejeni so bili po stolpih, ki jih je varoval Firuz. Ko je videl, kako se je povzpelo tako malo naših, se je zbal in v strahu zase in za naše,

¹⁴⁴ Grški izraz za tiste, ki uporabljajo kruh brez kvasa pri obredju; tu so mišljeni Armenci.

¹⁴⁵ Stolp, ki ga je branil Firuz, je bil v bližini vrat sv. Jurija, gledano iz tabora križarjev od Antiohije na desni.

ne in manus Turcorum inciderent, dixitque: »Micró Francos echomé (hoc est: paucos Francos habemus). Ubi est acerrimus Boamundus? Ubi est ille invictus?« Interim descendit quidam serviens Longobardus deorsum, et cucurrit quantocius ad Boamundum, dicens: »Quid hic stas vir prudens? Quamobrem huc venisti? Ecce nos iam tres turres habemus.« Motus est ille cum aliis, et omnes gaudentes pervenerunt usque ad scalam. Videntes itaque illi qui iam erant in turribus coeperunt iocunda voce clamare: »Deus vult!« Nos vero idem clamabamus. Nunc coeperunt ilico mirabiliter ascendere, ascenderunt tamen, et cucurrerunt festinanter in alias turres. Quos illic inveniebant, morti tradebant, fratrem quoque Pirri occiderunt. Interea forte rupta est scala, per quam noster erat ascensus, unde inter nos orta est immensa angustia et tristitia. Quamquam autem scala fuisset fracta, tamen quaedam porta erat iuxta nos clausa in sinistra parte, quae quibusdam manebat incognita. Nox namque erat, sed tamen palpando et inquirendo invenimus eam, omnesque cucurrimus ad illam, et ipsa fracta intravimus per eam.

Tunc innumerabilis fragor mirabiliter resonabat per totam urbem. Non adquevit Boamundus his, sed ilico imperavit honorabile vexillum deferri sursum coram castello in quodam monte. Omnes vero pariter stridebant in civitate. Summo autem diluculo audientes illi qui foris erant in tentoriis vehementissimum rumorem strepere per civitatem, exierunt festinantes et viderunt vexillum Boamundi sursum in monte, celerique cursu properantes, venerunt omnes, et per portas intraverunt in urbem; et interfecerunt Turcos et Saracenos quos ibi reppererunt, extra illos qui fugerant sursum in castrum. Alii vero Turcorum per portas exierunt, et fugientes vivi evaserunt. Cassianus vero dominus illorum timens valde gentem Francorum dedit se omnimodo fugae, cum aliis multis qui erant cum eo; et fugiendo pervenit in Tancredi terram non longe a civitate. Fatigati vero erant equi eorum, miseruntque se in quoddam casale et mersi sunt in unam domum. Cognoverunt ergo eum habitatores illius montanae, scilicet Surani, et Hermenii; et confestim apprehenderunt eum, truncaveruntque caput illius, et tulerunt ante Boamundi presentiam, ut inde mererentur libertatem accipere. Balteum quoque eius et vaginam apprehenderunt sexaginta bizanteis.

Haec omnia gesta sunt tertia die intrante mense Iunio, quinta feria, III nonas Iunii. Omnes namque plateae civitatis iam undique erant plenae cadaveribus mortuorum,

da ne bi padli Turkom v roke, rekel: »*Micró Francos echomé* (to je: malo Frankov imamo).¹⁴⁶ Kje je silni Bohemond? Kje je ta nepremagani?« Potem se je neki longobardski vojak spustil navzdol po lestvi, pritekel k Bohemнду in rekel: »Zakaj stojiš tukaj modri mož? Zakaj si prišel sem? Glej, že smo zajeli tri stolpe!« Odpravil se je skupaj z ostalimi in vsi so srečno prišli do lestve. Potem ko so jih tisti, ki so bili v stolpu videli, so začeli vzklikati s prijetnim glasom: »Bog to hoče!« Mi smo vzklikali enako. Tedaj se je začelo vzpenjati veliko število mož, povzpeli so se in pohiteli do ostalih stolpov. Tiste, na katere so tam naleteli, so poslali v smrt, ubili so tudi Firuzovega brata. Medtem se je nenadoma zlomila lestev, po kateri so plezali naši možje, zato smo bili v veliki stiski in žalosti. Lestev je bila zlomljena, zaprta mestna vrata pa so bila nedaleč stran na naši levi, vendar jih nismo mogli najti. Bila je namreč noč. Končno smo jih s tipanjem in pozornim iskanjem odkrili, vsi smo stekli k njim, jih zlomili in vstopili v mesto.¹⁴⁷

Takrat je strahovit krik nepreštvene množice zadonel čez celotno mesto. Bohemond se ni obotavljal, ampak je takoj ukazal prinesiti svojo častno zastavo na nek grič nasproti utrdbe. Vsi v mestu so hkrati zakričali. Ko so ob svitu naši, ki so bili v taboru izven mesta, slišali velikanski krik doneti čez mesto, so pohiteli ven in zagledali Bohemondovo zastavo na gori. S hitrimi koraki so pohiteli tja, prispeli do mesta in vstopili skozi vrata. Pobili so Turke in Saracene, ki so jih tam zalotili, razen tistih, ki so pobegnili navzgor v utrdbo. Drugi Turki so prišli iz mesta skozi vrata in se rešili z begom. Jagi Sijan,¹⁴⁸ njihov vodja, ki se je zelo bal Frankov, se je z mnogimi drugimi, ki so bili z njim, podal v brezglavi beg. Na begu je prišel do Tankredovega ozemlja nedaleč od mesta. Njihovi konji so bili že utrujeni, vstopili so v neko vas in se skrili v neki hiši. Prebivalci te gore, Sirci in Armenci, so ga prepoznali, nemudoma prijeli, obglavili in njegovo glavo prinesli pred Bohemonda, da bi si tako prislužili svobodo. Njegov pas in nožnico so ocenili na šestdeset bizantinskih zlatnikov.

Vse to se je zgodilo na tretji dan od začetka junija, ki je bil peti dan v tednu (četrtek), na tretji dan pred junijskimi nonami.¹⁴⁹ Vse poti v mestu so bile z vseh strani polne trupel mrtvih,

¹⁴⁶ Firuz je izrekel v grščini: Μικροὺς Φράγκους ἔχομεν. Ker avtor ni znal dobro grško, je njegove besede povzel nekoliko napačno.

¹⁴⁷ Pisec je bil v tej skupini napadalecev in dogodke opisuje iz prve roke.

¹⁴⁸ Jagi Sijan, emir Antiohije, ki ga je imenoval sultan Tutuš ok. leta 1090. Po Tutuševi smrti v bitki pri Raji leta 1095 je poskušal izrabiti njegova sinova, Redvana iz Alepa in Dukaka iz Damaska, da bi se spopadla med sabo. Morda je bil to razlog, da nobeden od njiju ni bolj vneto poskušal preprečiti zavzetja Antiohije.

¹⁴⁹ Četrtek, 3. junija 1098.

ita ut nemo posset sufferre ibi esse prae nimiis foetoribus. Nullus vero poterat ire per semitam civitatis, nisi super cadavera mortuorum.

[Explicit liber VIII. Incipit liber IX.]

tako da nihče ni mogel zdržati tam zaradi velikega smradu. Nihče ni mogel hoditi po mestnih poteh razen čez trupla mrtvih.

[Tukaj se konča osma in začne deveta knjiga.]

Liber IX

[XXI] Curbaram princeps militiae soldani Persiae dum adhuc esset Corrozanum, quantocius Cassianus ammiralius Antiochiae legationem ei misit, quo sibi succurreret in tempore oportuno, quoniam gens fortissima Francorum eum impeditum graviter obsidebat in Antiochia; et si adiutorium ei impenderet, urbem Antiochenam illi traderet, aut eum maximo munere ditaret; cumque iam habuisset maximum exercitum Turcorum, ex longo collectum tempore, et licentiam Christianos occidendi accepisset a Calipha illorum apostolico, ilico inchoavit iter longae viae Antiochiae. Hierosolimitanus ammiralius in adiutorium cum suo exercitu venit. Rex Damasci illuc venit, cum maxima gente. Idem vero Curbaram congregavit innumeras gentes paganorum, videlicet Turcos, Arabas, Saracenos, Publicanos, Azimitas, Curtos, Persas, Agulanos, et alias multas gentes innumerabiles. Et Agulani fuerunt numero tria milia; qui neque lanceas neque sagittas neque ulla arma timebant, quia omnes erant undique cooperti ferro et equi eorum, ipsique nolebant in bellum ferre arma nisi solummodo gladios.

Isti omnes venerunt in obsidionem Antiochiae, ad dispergendum Francorum collegium. Et cum appropinquassent urbi, venit obviam illis Sensadulus filius Cassiani ammiralii Antiochiae, et continuo cucurrit ad Curbaram lacrimabiliter rogans eum et dicens: »Invictissime princeps te supplex precor, quatinus modo mihi succurras, quoniam Franci undique obsident me in Antiocheno oppido, urbemque in suo tenent imperio; nosque alienare a regione Romaniae sive Syriae, adhuc autem et Corrozani, cupiunt. Omnia patravere quae voluerunt, patrem occidere meum, nichil aliud superest nisi ut me et te et omnes alios ex genere nostro interficiant. Ego namque iamdudum tuum exspecto auxilium, ut mihi succurras in hoc periculo.« Cui ait ille: »Si vis ut ex toto corde in tuo sim proficuo, tibi que fideliter in hoc succurram periculo, illud oppidum in meam trade manum; et tunc videbis qualiter in tuo ero proficuo, idque faciam custodire meos homines.« Ait illi Sensadulus: »Si potes omnes Francos occidere, michi que capita eorum tradere, tibi dabo oppidum tibi que faciam hominum, et in tua fidelitate custodiam illud oppidum.« Cui Curbaram: »Non ita« inquit »erit; sed continuo in meam manum committe castrum.« Tandem volens sive nolens commisit illi castrum.

9. knjiga

21. Ko je bil Kerboga,¹⁵⁰ poveljnik vojske perzijskega sultana,¹⁵¹ še v Korazanu, mu je antiohijski emir Jagi Sijan, kolikor je mogel hitro, poslal odposlanstvo, da bi mu pravočasno prišel na pomoč, ker ga je obkoljenega v Antiohiji silovito oblegala močna frankovska vojska. Če mu bo pomagal, mu bo predal mesto Antiohijo ali pa ga zelo bogato obdaroval. Ker je Kerboga po- veljeval največji turški vojski, ki jo je zbral skozi daljše časovno obdobje in ker mu je kalif, njihov papež,¹⁵² dovolil pobijati kristjane, se je kmalu odpravil na dolgo pot proti Antiohiji. Jeruzalemski emir¹⁵³ mu je prišel na pomoč s svojo vojsko, prišel je tudi kralj Damaska¹⁵⁴ s številnimi možmi. Tako je Kerboga zbral vojsko iz brezštevilnih poganskih ljudstev, Turkov, Arabcev, Saracenov, Pavlicijanov, Azimitov, Kurdov, Perzijcev, Agulanov in mnogih drugih. Agula- nov je bilo tri tisoč, ti se niso bali ne sulic, ne puščic ali kateregakoli orožja, ker so bili vsi, tako kot tudi njihovi konji, v celoti prekriti z železnimi ploščicami, v boj pa niso hoteli vzeti nobenega drugega orožja kot samo meče.

Vsi ti so prišli k obleganju Antiohije, da bi razbili združeno frankovsko viteštvo. Ko so se približevali mestu, so srečali Šamsa ad Davlo, sina antiohijskega emirja Jagi Sijana, ki je v joku pritekel naravnost do Kerboge, stopil predenj in rekel: »Nepremagljivi princ, ponižno te prosim za pomoč, kajti Franki me v antiohijski utrdbi oblegajo z vseh strani, mesto že imajo pod svojo oblastjo, želijo nas izgnati še iz Romanije, Sirije in celo iz Korazana. Dosegli so vse, kar so hoteli, ubili so mojega očeta, sedaj je preostalo samo še to, da ubijejo mene, tebe in vse druge iz našega ljudstva. Že dolgo čakam na tvojo pomoč v tej nevarnosti.« Kerboga mu je odgovoril: »Če si iz vsega srca želiš moje pomoči, ti bom v tej nevarnosti pomagal, vendar mi moraš izročiti to utrdbo in takrat boš videl, kako ti bom v pomoč, varovali jo bodo moji možje.« Šams ad Davla mu je povedal: »Če lahko pobiješ vse Franke in mi izročiš njihove glave, ti bom predal utrdbo, se ti uklonil in jo varoval kot tvoj najemnik.« Kerboga mu je odgovoril: »Ne tako! Takoj mi moraš izročiti utrdbo v moje roke.« Tako mu jo je hočeš nočeš predal.

¹⁵⁰ Mosulskega emirja Kerbogo je turški sultan poslal, da bi prevzel nadzor nad lokalnimi muslimanskimi tekmeči v Siriji in Palestini in ustavil križarje.

¹⁵¹ Sultan Barkjaruk, Malikšahov sin.

¹⁵² Abasidski kalif v Bagdadu, ki so ga sunitski muslimani priznavali za duhovnega vodjo.

¹⁵³ Sokman Ibn Ortuk.

¹⁵⁴ Dukak, mlajši brat emirja Alepa Redvana.

Tertia vero die postquam intravimus civitatem, eorum precursores ante urbem precurrerunt. Exercitus autem illorum ad pontem Farreum castrametatus est; et expugnaverunt turrim, et occiderunt omnes quos illic invenerunt; et nemo evasit vivus nisi dominus illorum quem invenimus ligatum in vinculis ferreis, facto maiore bello. Crastina vero die moto exercitu paganorum appropinquaverunt urbi, et castrametati sunt inter duo flumina, steteruntque ibi per duos dies. Recepto itaque castro, Curbaram convocavit unum ammiralium ex suis, quem sciebat veracem, mitem et pacificum, et ait illi: »Volo ut intres in fidelitatem meam custodire hoc castrum, quoniam ex longissimo tempore scio te fidelissimum, ideoque precor te ut summa cautela hoc serves oppidum.« Cui ait ammiralius: »Tibi unquam de tali nollem obedire officio. Sed tamen hoc faciam, illo tenore, ut si Franci eiecerint vos de mortali prelio et vicerint, eis continuo tradam hoc castrum.« Dixitque illi Curbaram: »Tam honestum et prudentem te cognosco, ut omne quicquid boni vis agere ego consentiam.«

Reversus est itaque Curbaram ad suum exercitum; et protinus Turci deludentes Francorum collegium, detulerunt ante conspectum Curbaram quemdam vilissimum ensem rubigine tectum, et deterrimum arcum ligneum, et lanceam nimis inutilem, quae abstulerant nuper pauperibus peregrinis; dixeruntque: »Ecce arma, quae attulerunt Franci obviam nobis ad pugnam.« Tunc Curbaram coepit surridere, palam dicens omnibus: »Haec sunt arma bellica et nitida, quae attulerunt Christiani super nos in Asiam, quibus putant nos et confidunt expellere ultra confinia Corrozanae, et delere omnia nostra ultra Amazonia flumina; qui propulerunt omnes parentes nostros a Romania, et Antiochia urbe regia quae est honorabile caput totius Syriae?« Mox convocavit suum notarium, et ait: »Scribe cito plures cartas quae in Corrozania sint legendae; videlicet Caliphae nostro apostolico, ac nostri regi domino Soldano militi fortissimo, atque omnibus prudentissimis Corrozanae militibus, salus et immensus honor. Satis sint leti et gavisii iocunda concordia, et satisfaciant ventribus, imperent et sermocinent per universam regionem illam, ut omnino dent sese ad petulantiam et luxuriam, multosque filios patrare congaudeant, qui contra Christianos fortiter pugnare prevaleant; et libenter suscipiant haec tria arma, quae olim abstulimus a Francorum turma, et discant modo quae arma attulerunt super nos gens Francigena. Adhuc quoque sciant omnes, quoniam ego cunctos Francos intus in Antiochia conclusos habeo, et castrum in mea libera teneo voluntate, illi vero deorsum sunt in civitate. Habeo etiam omnes illos iam in mea manu, eosque faciam aut capitalem subire sententiam, aut deduci in Corrozanam in captivitatem nimiam, eo quod minantur nos suis armis propulsare et expellere ab omnibus finibus nostris; ceu eiecerunt omnes parentes nostros a Romania sive Syria. Amodo iuro vobis per Machomet et per omnia deorum nomina,

Na tretji dan odkar smo vstopili v mesto,¹⁵⁵ so njihovi izvidniki prispeli pred obzidje. Njihova vojska se je utaborila pri mostu na Orontu, zavzeli so stolp in pobili vse, ki so bili v njem; nihče ni ostal živ razen poveljnika, ki smo ga po koncu velike bitke našli v železnih okovih. Naslednji dan se je poganska vojska približala mestu, se utaborila med obema rekama¹⁵⁶ in ostala tam dva dni. Ko je prejel utrdbo, je Kerboga poklical enega od svojih emirjev, ki ga je poznal kot resnicoljubnega, prijaznega in miroljubnega moža, in mu rekel: »Želim, da kot moj prisežnik¹⁵⁷ varuješ to utrdbo, kajti že dolgo te poznam kot zelo zvestega, prosim te, da jo varuješ z vso skrbnostjo.« Emir mu je povedal: »Nikoli si ne bi želel služiti tebi na tak način. Vendar bom to storil, pod pogojem, da jim lahko, če Franki odbijejo tvoj napad in zmagajo, brez oklevanja predam to utrdbo.« Kerboga mu je rekel: »Poznam te kot častnega in modrega moža, zato soglašam z vsem, kar se ti zdi primerno storiti.«

Kerboga se je vrnil k svoji vojski, nakar so mu Turki, ki so se norčevali iz združene frankovske vojske, prinesli nek zanikrni meč, prekrit z rjo, še slabši leseni lok in popolnoma neuporabno sulico, ki so jih pred kratkim odvzeli ubogim romarjem, in rekli: »Glej orožje, ki so ga prinesli Franki v bitko z nami.« Tedaj se je Kerboga začel smejeti v sebi in je rekel prisotnim: »To je bojevito in bleščeče orožje, ki so ga kristjani prinesli v Azijo proti nam, s katerim verjamejo, da nas bodo izgnali čez meje Korazana in uničili vse naše onstran amazonskih rek; kdo je izgnal naše starše iz Romanije in kraljevega mesta Antiohije, ki je najslavnejše mesto v celotni Siriji?« Takoj je poklical svojega pisarja in rekel: »Napiši hitro številna pisma, ki naj jih berejo v Korazanu; kalifu, našemu papežu, našemu kralju gospodu sultanu, najpogumnejšemu vojščaku in vsem najsijajnejšim vojščakom Korazana, pozdrav in neizmerna čast. Veselijo naj se in radujejo v prijetni slogi, napolnijo naj si trebuhe, ukazi in grožnje s kaznijo naj gredo čez celoten tisti kraj, vsi naj se predajo uživanju in razkošju, v veselje naj jim bo, če se jim rodijo številni sinovi, ki se bodo hrabro borili proti kristjanom in rade volje naj sprejmejo ta tri orožja, ki smo jih odvzeli četici Frankov in spoznajo, kakšno orožje je nad nas prineslo frankovsko ljudstvo. Vsi naj vedo, da sem vse Franke zaprl v Antiohijo in da je mestna utrdba v moji oblasti, oni pa so zadaj v mestu. Vse jih imam že v svojih rokah in jih bom pobil ali dal odpeljati v bridko ujetništvo v Korazan, zato, ker grozijo, da nas bodo premagali s svojim orožjem in izgnali z vseh naših ozemelj, tako kot so naše starše pregnali iz Romanije in Sirije. Pri Mohamedu vam prisegam in pri imenih vseh bogov,

¹⁵⁵ 5. junija 1098.

¹⁵⁶ Reki Oront in Karasu.

¹⁵⁷ Pisec je tu uporabil izraz običajen v zahodni fevdalni družbi

iam ante vestram non ero rediturus presentiam, donec regalem urbem Antiochiam et omnem Suriam sive Romaniam atque Bulgariam usque in Apuliam adquisiero mea forti dextera, ad deorum honorem et vestrum, et omnium qui sunt ex genere Turcorum.« Sic fecit finem dictis.

[XXII] Mater vero eiusdem Curbaram quae erat in Aleph civitate, denuo venit ad eum, dixitque illi lacrimabiliter: »Fili, suntne vera quae audio?« Cui ait ille: »Quae?« Et dixit illa: »Audi vi quia bellum vis committere cum Francorum gente.« Ait ille: »Verum omnino scias.« Dixit illa: »Contestor te, fili, per omnium deorum nomina, et per tuam magnam bonitatem, ne bellum cum Francis committas, quoniam tu es miles invictus, et te e campo ab aliquo victore fugientem quisquam minime invenit. Diffamata est tua militia ubique, omnesque prudentes milites audito tuo nomine contremiscunt. Satis scimus, fili, quoniam tu es bellipotens et fortis, nullaque gens Christianorum vel paganorum ante tuum conspectum aliquam virtutem habere potuit; sed fugiebant solummodo audito tuo nomine, sicut oves ante leonis furorem fugiunt, ideoque obsecro te karissime fili ut meis adquiescas consiliis, et ne unquam in tuo hesites animo, aut in tuo inveniatur consilio, ut bellum velis incipere cum Christianorum gente.« Tum Curbaram materna audiens monita feroci respondit sermone: »Quid est hoc mater quod mihi refers? Puto quod insanis, aut furiis es plena. Enimvero mecum habeo plures ammiralios quam Christiani sint sive maiores sive minores.« Respondit ei mater sua: »O dulcissime fili, Christiani nequeunt vobiscum bellare, scio namque quod non valent vobis pugnam inferre, sed deus eorum pro ipsis cotidie pugnat, eosque die noctuque sua protectione defendit, et vigilat super eos sicut pastor vigilat super gregem suam; et non permittit eos laedi nec conturbari ab ulla gente, et quicumque volunt eis obsistere, idem eorum deus conturbat illos, sicut ait ipse per os David prophetae: „Dissipa gentes quae bella volunt.“ Et alibi: „Effunde iram tuam in gentes quae te non noverunt, et in regna quae nomen tuum non invocaverunt.“ Antequam vero preparati sint ad incipiendum bellum, eorum deus omnipotens et bellipotens simul cum sanctis suis omnes inimicos iam habet devictos; quanto magis modo faciet circa vos qui eius estis inimici, et qui preparastis vos eis obsistere tota virtute? Hoc autem, karissime, in rei veritate scias, quoniam isti Christiani filii Christi vocati sunt; et prophetarum ore filii adoptionis et promissionis, et secundum apostolum heredes Christi sunt, quibus Christus hereditates repromissas iam donavit,

da se ne bom vrnil pred vaše obličje, dokler ne bom z močjo svoje desne roke zavzel kraljevega mesta Antiohije, celotne Sirije, Romanije, Bolgarije¹⁵⁸ in Apulije v čast bogov in vseh, ki so iz rodu Turkov.« Tako je končal svoje pismo.

22. Mati Kerboge, ki je bila v mestu Alepu, je prišla k njemu in mu rekla v solzah: »Sin, je to res kar slišim?« Odvrnil ji je: »Kaj?« Ona je rekla: »Slišala sem, da se hočeš spopasti s frankovskim ljudstvom.« On je rekel: »To je popolnoma res.« Ona je rekla: »Rotim te sin, pri imenih vseh bogov in pri tvoji veliki odličnosti, da se ne spopadeš s Franki, kajti ti si nepremagljivi vojščak in te nihče še ni videl bežati z bojnega polja pred katerimkoli zmagovalcem. Tvoja vojaška vrlina je znana povsod, vsi izkušeni vojščaki vtrepetajo, ko zaslišijo tvoje ime. Zelo dobro vemo, moj sin, da si mogočen in hraber bojevnik, nikoli ni nobena vojska kristjanov ali poganov mogla pokazati poguma pred teboj, ampak so pobegnili, če so samo slišali tvoje ime, tako kot bežijo ovce pred besnostjo leva. Zato te rotim, moj najdražji sin, da poslušaj moje nasvete in ne razmišljaš o tem in ne sprejmeš odločitve, da bi se spopadel s krščansko vojsko.« Ko je Kerboga slišal materina svarila, je odgovoril z ostrimi besedami: »Kaj je to mati, kar mi govoriš? Mislim, da se ti je zmešalo ali pa so te obsedle furije. Ob sebi imam namreč več emirjev kot je kristjanov, tako velikih kot malih.« Mati mu je odgovorila: »O najdražji sin, kristjani sami se ne morejo bojevati z vami, vem tudi, da vam v bitki niso enakovredni, toda njihov bog se vsak dan bojuje za njih in jih podnevi in ponoči brani s svojim varstvom, bedi nad njimi kot pastir nad svojo čredo in ne pusti, da bi jih katerokoli ljudstvo ranilo ali premagalo; kdorkoli bi se jim postavil po robu, ga premaga njihov bog, tako kot sam pravi skozi usta pre- roka Davida: „Razkropi ljudstva, ki se rada vojskujejo.“¹⁵⁹ In na drugem mestu: „Razlij svojo jezo nad ljudstva, ki te niso spoznala in nad kraljestva, ki ne kličejo tvojega imena.“¹⁶⁰ Preden se bodo pripravili na spopad, bo njihov vsemogočni in bojeviti bog skupaj s svojimi svetniki premagal vse sovražnike; toliko bolj bo opravil z vami, ki ste njegovi sovražniki in ki ste se mu pripravljene zoperstaviti z vso močjo. To vedi, najdražji, v resnici, da se ti kristjani imenujejo Kristusovi sinovi in iz ust preroka sinovi posvojitve in obljube¹⁶¹ in po besedah apostola dediči Kristusa,¹⁶² katerim je Kristus že podaril obljubljeni dediščino,

¹⁵⁸ Bolgarija kot oznaka za balkanske dežele.

¹⁵⁹ *Psalm* 67:31 (*Sv. pismo SSP*, 839): »Razkropi narode, ki se radi vojskujejo.«

¹⁶⁰ *Psalm* 79 (78):6 (*Sv. pismo SSP*, 855): »Izlij svojo srditost nad narode, ki te ne poznajo, nad kraljestva, ki ne kličejo tvojega imena.«

¹⁶¹ Reminiscenca na *Pismo Rimljanom* 9:8 (*Sv. pismo SSP*, 1695) in *Pismo Galačanom* 4:5 (*Sv. pismo SPP*, 1738).

¹⁶² Reminiscenca na *Pismo Rimljanom* 8:17 (*Sv. pismo SSP*, 1694): »Sam Duh pričuje našemu duhu, da smo Božji otroci.«

dicendo per prophetas: „A solis ortu usque ad occasum erunt termini vestri, et nemo stabit contra vos.“ Et quis potest his dictis contradicere vel obstare? Certe si hoc bellum contra illos incoeperis, maximum tibi erit dampnum ac dedecus, et multos fideles tuos milites perdes, et universa spolia quae apud te habes amittes, et nimio pavore fugiendo everteris. Tu autem in hoc bello non morieris modo, sed tamen in hoc anno, quoniam ipse deus non statim iudicat offendentem se exerta ira, sed quando vult punit eum manifesta vindicta, ideoque timeo ne te iudicet poenali tristitia. Non morieris, inquam, modo, verumtamen perditurus es inpresentiarum habita.«

Curbaram denique valde dolens intimis visceribus, auditis maternis sermonibus, respondit: »Mater karissima, quaeso te quis dixit tibi ista de gente Christiana, quod deus eorum tantum eos amet, et quod ipse pugnandi virtutem in se retinet maximam, et quod illi Christiani vincent nos in Antiochena prelia, et quod ipsi capturi sunt nostra spolia, nosque persecuturi magna victoria; et quod in hoc anno moriturus sum morte subitanea?« Tunc respondit ei mater sua dolens: »Fili karissime, ecce sunt plus quam centum annorum tempora, de quibus inventum est in nostra pagina et in gentilium voluminibus, quoniam gens Christiana super nos foret ventura, et nos ubique victura, ac super paganos regnatura; et nostra gens illis ubique erit subdita. Sed ignoro, utrum modo, an in futuro sint haec eventura. Ego utique misera sum te secuta ab Aleph urbe pulcherrima, in qua speculando atque ingeniose rimando respexi in caelorum astra, et sagaciter scrutata sum planetas, et duodecim signa, sive sortes innumeras. In eis omnibus repperi quoniam gens Christiana nos ubique est devictura, ideoque de te valde timeo nimis maesta, ne ex te remaneam orbata.«

Dixit illi Curbaram: »Mater karissima, dic michi omnia quae in corde meo sunt incredula.« Quae ait: »Hoc, karissime, libenter faciam, si sciero ea quae tibi sunt incognita.« Cui ille dixit: »Non sunt igitur Boamundus et Tancredus Francorum dii, et non eos liberant de inimicis suis? et quod ipsi manducant in uno quoque prandio duo milia vaccas et quatuor milia porcos?« Respondit mater: »Fili karissime, Boamundus et Tancredus mortales sunt sicut alii omnes, sed deus eorum valde diligit eos prae omnibus aliis, et virtutem preliandi dat eis prae ceteris. Nam deus illorum, est Omnipotens nomen eius, qui fecit caelum et terram et fundavit maria et omnia quae in eis sunt; cuius sedes in caelo parata in aeternum, cuius potestas ubique est metuenda.« Ait filius: »Si ita est causa, cum eis preliari non desinam.« Itaque

ko je rekel po prerokih: „Od sončnega vzhoda do sončnega zahoda bodo vaše meje in nihče vam ne bo stal nasproti.“¹⁶³ In kdo more ugovarjati tem besedam ali jim nasprotovati? Zagotovo, če boš začel to vojno proti njim, ti bo to v največje prekletstvo in sramoto, pogubil boš številne zveste vojščake in ves plen, ki ga imaš pri sebi, in pobegnil boš v velikem strahu. Ti namreč v tej vojni ne boš umrl, ampak v tem letu,¹⁶⁴ kajti bog ne kaznuje takoj tistega, ki se bori proti njemu, temveč kadar hoče, z očitno kaznijo, zato se bojim, da te ne bi obsodil na kazen z žalostjo. Ne boš umrl, pravim, vendar boš izgubil vse kar imaš sedaj.«

Ko je Kerboga slišal te materine besede, se je globoko v sebi zelo razžalostil in odgovoril: »Najdražja mati, prosim te, povej mi, kdo ti je povedal te stvari o krščanskem ljudstvu, da jih njihov bog tako ljubi, da je tako večč bojevanja, da nas bodo ti kristjani premagali v antiohijski bitki, zajeli naš plen in nas zasledovali po veliki zmagi in da bom v tem letu umrl nenadne smrti?« Takrat mu je sočutna mati odgovorila: »Najdražji sin, glej, minilo je več kot sto let, odkar smo odkrili v naši sveti knjigi in v poganskih spisih, da bo krščansko ljudstvo prišlo nad nas, nas povsod premagalo in zavladelo nad pogani, naše ljudstvo jim bo povsod pokorno. Toda ne vem, ali se bo to zgodilo že sedaj ali šele v prihodnosti. Jaz reva sem ti sledila iz najlepšega mesta Alepa, kjer sem ob preračunavanjih in gledanju zvezd na nebu natančno opazovala planete, dvanajst znamenj in vse mogoče napovedi. V vsem tem sem odkrila, da nas bo krščansko ljudstvo povsod premagalo, zato se v veliki žalosti zelo bojim zate, da te ne bom izgubila.«

Kerboga ji je odgovoril: »Najdražja mati, povej mi vse, kar se mojemu srcu zdi neverjetno.« Ona je rekla: »To najdražji, bom rade volje storila, če bom vedela, kaj ti je neznano.« On ji je rekel: »Ali nista Bohemond in Tankred bogova Frankov in jih ne rešujeta pred njihovimi sovražniki? Ali ne pojesta za en zajtrk dva tisoč krav in štiri tisoč prašičev?« Mati mu je odgovorila: »Najdražji sin, Bohemond in Tankred sta navadna smrtnika kot vsi ostali, vendar ju je njun bog izbral izmed vseh drugih in jima dal sposobnost vojskovanja pred vsemi ostalimi. Njihov bog, njegovo ime je Vsemogočni, ki je naredil nebo in zemljo in ustvaril morja in vse kar je v njih, katerega sedež je v nebesih pripravljen za večnost, njegove moči se je povsod treba bati.« Sin je rekel: »Če je tako, se ne bom nehal bojevati z njimi.« Ko je

¹⁶³ Nenatančna navedba iz *Devteronomija* (Pete Mojzesove knjige, 11: 24–25; *Sv. pismo SPP*, 241–242): »Vsak kraj, kamor stopi stopalo vaše noge, bo vaš, od puščave in Libanona, od reke Evfrata, do zahodnega morja bo vaše ozemlje. Nihče ne bo obstal pred vami.« ali iz Jozue 1: 4–5 (*Sv. pismo SPP*, 273): »Vaše ozemlje bodi od te puščave in Libanona do velike reke, reke Evfrata, čez vso hetejsko deželo do Velikega morja, kjer zahaja sonce. Nihče se ti ne bo mogel ustavljati vse dni tvojega življenja...«

¹⁶⁴ Kerboga je umrl nekje med 26. oktobrom 1101 in 14. oktobrom 1102.

audiens mater eius quod nullo modo adquiesceret consiliis suis, maestissima recessit retrorsum in Aleph, deferens secum cuncta spolia quae conducere potuit.

[XXIII] Tertia vero die armavit se Curbaram et maxima pars Turcorum cum eo, veneruntque ad civitatem ex illa parte in qua erat castrum. Nos autem putantes resistere posse illis, paravimus bellum contra eos. Sed tam magna fuit virtus illorum, quod nequivimus illis resistere, sicque coacti intravimus in civitatem, quibus fuit tam mirabiliter arcta et angusta porta, ut illic fuerint multi mortui oppressione aliorum. Interea alii pugnabant extra urbem, alii intus in quinta feria per totum diem usque ad vesperam. Inter haec Willelmus de Grentamenilg, et Albricus frater eius, et Wido Trursellus, et Lambertus Pauper, isti omnes timore perterriti de hesterno bello quod duraverat usque ad vesperam, nocte latenter demissi sunt per murum, fugientes pedibus contra mare, ita ut neque in manibus neque in pedibus remaneret aliquid nisi solummodo ossa. Multique alii fugerunt cum illis, quos nescio.

Venientes igitur ad naves qui erant ad Portum Sancti Symeonis, dixerunt nautis: »Quid hic miseri statis? Omnes nostri mortui sunt, et nos mortem vix evasimus, quia exercitus Turcorum undique obsident alios in urbe.« At illi audientes talia, stabant stupefacti, ac timore perterriti cucurrerunt ad naves et miserunt se in mare. Deinde supervenientes Turci quos invenerunt occiderunt, et naves quae in alveo fluminis remanserant, combusserunt igni et apprehenderunt spolia eorum.

Nos denique qui remansimus nequivimus sufferre pondus armorum illorum, fecimusque murum inter nos et illos, quem custodiebamus diu noctuque. Interea tanta oppressionem fuimus oppressi, ut equos et asinos nostros manducaremus.

[XXIV] Quodam vero die stantibus nostris maioribus sursum ante castellum tristibus ac dolentibus, venit quidam sacerdos ante eos et dixit: »Seniores, si vobis placet audite rem quamdam, quam in visione vidi. Cum nocte una iacerem in ecclesia Sanctae Mariae matris Domini nostri Iesu Christi, apparuit mihi Salvator mundi cum sua genitrice et beato Petro apostolorum principe; stetitque ante me et dixit mihi: „Agnoscis me?“ Cui respondi: „Non.“ His dictis, ecce apparuit integra crux in capita eius. Iterum ergo interrogavit me Dominus dicens: „Agnoscis me?“ Cui dixi: „Te alio modo non agnosco, nisi quia crucem in capite tui cerno sicut Salvatoris nostri.“ Qui dixit: „Ego sum.“ Statim cecidi ad pedes eius,

njegova mati slišala, da se nikakor ne bo uklonil njenim nasvetom, se je v veliki žalosti vrnila nazaj v Alep in vzela s sabo vse kar je mogla.

23. Na tretji dan (po prihodu v Antiohijo, op. prev.) se je Kerboga oborožil za bitko in z njim velika vojska Turkov, prišli so do mesta s tiste strani, kjer je bila (mestna, op. prev.) utrdba.¹⁶⁵ Mislili smo, da se jim bomo lahko uprli in smo se pripravili na spopad z njimi. Toda njihova moč je bila tako velika, da se jim nismo mogli upreti in smo bili potisnjeni nazaj v mesto, ki je imelo tako ozka in tesna vrata, da so tam številni umrli zaradi pritiska drugih. Medtem so se eni borili izven mesta, drugi znotraj, na peti dan tedna (v četrtek),¹⁶⁶ čez cel dan, vse do večera. Potem so se Viljem iz Grandmesnila,¹⁶⁷ njegov brat Aubré, Gvido Trousseau¹⁶⁸ in Lambert Revni,¹⁶⁹ vsi prestrašeni zaradi včerajšnje bitke, ki je trajala vse do večera, ponoči na skrivaj spustili po obzidju in zbežali bosi proti morju, tako da so se po rokah in nogah poškodovali do kosti. Z njimi so pobegnili tudi številni drugi, katerih imen ne poznam. Ko so prispeli do ladij, ki so bile v pristanišču sv. Simeona, so rekli mornarjem: »Kaj stojite tu, nesrečniki? Vsi naši so mrtvi, tudi mi smo komajda ušli smrti, kajti turške vojske oblegajo z vseh strani tiste v mestu.« Ko so oni to slišali, so osupnili, prestrašeni stekli do ladij in se podali na morje. Ko so prispeli Turki, so pobili vse, na katere so naleteli, zažgali ladje, ki so ostale v rečni strugi in zasegli njihov tovor.

Mi, ki smo ostali, nismo mogli vzdržati pritiska njihovega orožja, med nami in njimi smo naredili zid, ki smo ga varovali noč in dan. Medtem nas je stiskalo tolikšno pomanjkanje, da smo jedli naše konje in osle.

24. Nekega dne, ko so naši vodje žalostni in zaskrbljeni stali pred utrdbo, je neki duhovnik¹⁷⁰ prišel pred njih in rekel: »Gospodje, če vam je prav, poslušajte, kaj sem videl v svoji prikazni. Ko sem neko noč ležal v cerkvi sv. Marije, matere našega Gospoda Jezusa Kristusa, se mi je prikazal Odrešenik sveta s svojo materjo in sv. Petrom, prvim med apostoli, stal je pred mano in mi rekel: „Me prepoznaš?“ Odgovoril sem mu: „Ne.“ Ko sem to rekel, glej, se je prikazal cel križ za njegovo glavo. Ponovno me je Gospod vprašal, rekoč: „Me prepoznaš?“ Rekel sem mu: „Drugače te ne bi prepoznal kot našega Odrešenika, če ne bi videl križa za tvojo glavo.“ On je dejal: „Jaz sem.“ Takoj sem padel pred njegove noge

¹⁶⁵ Na jugu, na najvišji točki mestnega obzidja.

¹⁶⁶ 10. junija 1098.

¹⁶⁷ Grandmesnil pri Lisieuxu.

¹⁶⁸ Grof v Montlhéryu v bližini Pariza.

¹⁶⁹ Grof Clermonta pri Liègeu.

¹⁷⁰ Ime mu je bilo Štefan. V cerkev se je zatekel med turškim napadom, da bi bil Bog priča njegove smrti.

rogans humiliter ut subveniret nobis in oppressione illa quae super nos erat. Respondit Dominus: „Bene adiuvi vos, et amodo adiuvabo. Ego permisi vos habere Niceam civitatem, et omnia devincere bella, et conduxì vos huc usque, et condolui vestrae miseriae quam passi fuistis in obsidione Antiochiae. Ecce in auxilio oportuno, misi vos sanos et incolumes in civitatem, et ecce multam pravamque dilectionem operantes cum Christianis et pravis paganis mulieribus, unde immensus foetor ascendit in caelum.“ Tunc alma Virgo et beatus Petrus ceciderunt ad pedes eius, rogantes eum et deprecantes, ut suum in hac tribulatione adiuveret populum. Dixitque beatus Petrus: „Domine, per tot tempora tenuit paganorum gens domum meam, in qua multa et ineffabilia mala fecerunt. Modo vero expulsis inimicis inde, Domine, letantur angeli in caelis.“ Dixitque mihi Dominus: „Vade ergo et dic populo meo, ut revertatur ad me, et ego revertar ad illum, et infra quinque dies mittam ei magnum adiutorium; et cotidie decantet responsorium *Congregati sunt*, totum cum versu.“ Seniores, si hoc non creditis esse verum, sinite modo me in hanc scandere turrim, mittamque me deorsum; si vero fuero incolumis, credatis hoc esse verum, sin autem ullam lesionem fuero passus, decollate me, aut in ignem proicite me.«

Tunc Podiensis episcopus iussit ut adferentur evangelia et crux, quatinus iuraret ille si hoc esset verum. Consiliati sunt omnes maiores nostri in illa hora, ut iurarent omnes sacramentum quod nullus illorum fugeret neque pro morte neque pro vita, quamdiu vivi essent. Primus dicitur iurasse Boamundus, deinde comes Sancti Egidii, et Rotbertus Nortmannus, ac dux Godefridus, et comes Flandrensis. Tancredus vero iuravit ac promisit tali modo, quia quamdiu secum quadraginta milites haberet, non solum ex illo bello sed etiam ab Hierosolimitano itinere non esset recessurus. Nimis autem exsultavit Christiana congregatio, hoc audiens sacramentum.

[XXV] Erat autem ibi quidam peregrinus de nostro exercitu cui nomen Petrus, cui antequam civitatem intrarem apparuit sanctus Andreas apostolus dicens: »Quid agis, bone vir?« Cui ille respondit: »Tu quis es?« Dixit ei apostolus: »Ego sum Andreas apostolus. Agnoscas fili, quia dum villam intraveris, vadens ad ecclesiam beati Petri ibi invenies lanceam salvatoris nostri Iesu Christi, ex qua in crucis pendens patibulo vulneratus fuit.« Haec omnia dicens apostolus, continuo recessit.

Ipsè autem timens revelare consilium apostoli, noluit indicare nostris peregrinis. Estimabat autem se visum videre. Et dixit ad eum: »Domine, quis hoc crediderit?« In

in ponižno prosil, da bi nam pomagal v stiski, ki nas je pestila. Gospod je odgovoril: „Že sem vam zelo pomagal in vam bom še naprej. Jaz sem vam dal mesto Nicejo in dopustil, da ste zmagali v vseh bitkah, pripeljal sem vas vse do sem in trpel zaradi vaše bede, ki ste jo pretrpeli med obleganjem Antiohije. Glejte, s pravočasno pomočjo sem vas zdrave in nepoškodovane poslal v mesto, vi pa počnete številne nečiste reči s kristjankami in nečistimi poganskimi ženskami, tako da se velikanski smrad vzpenja do nebes.“ Takrat sta mu milostna Devica in sv. Peter padla pred noge, ga prosila in rotila, naj pomaga svojemu ljudstvu v tej stiski. Sv. Peter je rekel: „Gospod, tako dolgo časa si je pogansko ljudstvo lastilo mojo hišo¹⁷¹ in so tam počeli številne in neizrekljive slabe reči. Če bodo sovražniki pregnani od tam, Gospod, se bodo veselili angeli v nebesih.“ In Gospod mi je rekel: „Pojdi torej in povej mojemu ljudstvu, da naj se vrne k meni in jaz se bom vrnil k njemu, v petih dneh mu bom poslal veliko pomoč. Vsak dan naj poje rezponsorij *Zbrali so se*¹⁷² skupaj s celo hvalnico.“ Gospodje, če ne verjamete, da je to res, me pustite, da se pozvpmem na ta stolp in se vržem dol; če bom ostal nepoškodovan, boste verjeli, da je to res, če pa utrpim kakršnokoli poškodbo, me obglavite ali vrzite v ogenj.«

Tedaj je Le Puyski škof ukazal, da naj prinesejo evangelije in križ, da bo mož lahko prisegel, da je to res. Vsi naši vodje so ob tisti uri sklenili, da morajo vsi priseči, da nihče od njih ne bo pobegnil, dokler je živ, ne zaradi strahu pred smrtjo, ne zaradi upanja na rešitev. Kot prvi je baje prisegel Bohemond, nato grof iz Saint-Gillesa, Robert Norman, vojvoda Godfrid in flandrijski grof. Tankred je prisegel in se zaobljubil, da se, dokler bo imel vsaj štirideset vitezov, ne bo umaknil iz tiste bitke niti odstopil od poti v Jeruzalem. Ko so kristjani slišali o tej zaprisegi, so bili zelo opogumljeni.

25. V naši vojski je bil neki romar po imenu Peter,¹⁷³ ki se mu je, preden smo vstopili v mesto, prikazal apostol Andrej in mu rekel: »Kaj počneš, dobri mož?« Odgovoril mu je: »Kdo si?« Apostol mu je rekel. »Jaz sem apostol Andrej. Vedi moj sin, da boš takrat, ko boš vstopil v mesto in šel do cerkve sv. Petra, tam našel sulico našega Odrešenika Jezusa Kristusa, s katero je bil ranjen, ko je visel na križu.« Ko je apostol vse to izrekel, je nenadoma izginil.

Sam pa se je bal razkriti apostolove besede, zato ni hotel ničesar izdati našim romarjem. Menil je namreč, da je videl prikazen. In potem mu je rekel: »Gospod, kdo bo to verjel?« Ob

¹⁷¹ Antiohijska katedrala je bila posvečena sv. Petru.

¹⁷² *Psalm 47:5*.

¹⁷³ Peter Bartolomej, je bil revni romar v provansalski vojski. Rajmond iz Agilea piše, da je imel pet videnj sv. Andreja in da je razkril mesto, kjer je bila pokopana sulica. Izkopati jo je pomagal tudi sam Rajmond. Fulher iz Chartresa pravi, da je bil Peter slepar, ki je umrl leta 1099 ob preizkusu, da gre za pravo relikvijo.

illa vero hora accepit eum sanctus Andreas, et portavit eum usque ad locum ubi lancea erat recondita in terra.

Iterum cum essemus ita ut superius diximus, venit sanctus Andreas rursus dicens ei: »Quare non abstulisti lanceam de terra ut ego tibi precepi? Scias revera, quia quicumque hanc lanceam portaverit in bello, nunquam ab hoste superabitur.« Petrus vero continuo revelavit mysterium apostoli hominibus nostris. Populus autem non credebat, sed prohibebat dicens: »Quomodo possumus hoc credere?« Omnino enim erant paventes, et protinus mori putabant. Accessit itaque ille, et iuravit hoc totum veracissimum esse; quoniam ei sanctus Andreas bis in visione apparuerat, eique dixerat: »Surge, vade, et dic populo Dei ne timeat, sed firmiter toto corde credat in unum verum Deum; eruntque ubique victuri, et infra quinque dies mandabit eis Dominus talem rem, unde laeti et gavisii manebunt; et si certare voluerint, mox ut exierint unanimiter ad bellum, omnes inimici eorum vincuntur, et nemo stabit contra illos.« Audientes itaque quod inimici eorum ab eis omnino essent vincendi, protinus coeperunt sese vivificare, et confortabant se adinvicem dicentes: »Expergiscimini, et estote ubique fortes ac prudentes, quoniam in proximo erit nobis Deus in adiutorium, et erit maximum refugium populo suo quem respicit in merore manentem.«

[XXVI] Turci denique qui erant seorsum in castello, undique tam mirabiliter coangustabant nos, ut quadam die incluserint tres milites ex nostris in turrim quae erat ante castellum. Exierant namque gentiles et irruerant super illos tam acriter, ut nequirent sufferre pondus eorum. Duo ex militibus exierunt de turri vulnerati, et tertius per totum diem viriliter defendebat se de Turcorum invasione, tam prudenter ut in ipsa die duos Turcos straverit super aditum muri caesis hastis. Nam tres hastae detruncatae sunt illi illa die in manibus suis. Illi uero acceperunt capitalem sententiam. Erat nomen illi Hugo Insanus, de exercitu Gosfredi de Monte Scabioso.

Videns autem vir venerabilis Boamundus quia nullatenus posset conducere gentes sursum in castellum ad bellum – nam qui erant inclusi in domibus timebant alii fame alii timore Turcorum – iratus est valde iussitque confestim mitti ignem per urbem, in illa parte in qua erat Cassiani palatium. Quod videntes illi qui erant in civitate, dereliquerunt domos et omnia quae habebant fugiebantque alii in castellum, alii ad portam comitis Sancti Egidii, alii ad portam ducis Godefridi, unusquisque ad suam gentem. Tunc nimia tempestas venti subito surrexit, ita ut nemo posset se regere rectum. Boamundus itaque vir sapiens contristatus est valde, timens pro ecclesia sancti Petri et sanctae Mariae aliisque ecclesiis. Haec ira duravit ab hora tertia

tisti uri ga je sv. Andrej zgrabil in odnesel na tisto mesto, kjer je bila sulica skrita v tleh.

Pozneje, ko smo bili tam, kot sem opisal zgoraj, se je sv. Andrej vrnil in mu rekel: »Zakaj nisi vzel sulice iz zemlje, kot sem ti zapovedal? Vedi, resnično, da tistega, ki bo to sulico nosil v bitki, sovražnik ne bo nikoli premagal.« Takrat je Peter nemudoma razkril apostolovo skrivnost našim ljudem. Ljudstvo pa mu ni verjelo, temveč ga je odslovilo, rekoč: »Kako naj to verjamemo?« Vsi so bili namreč povsem prestrašeni in so menili, da so že blizu smrti. Pristopil je¹⁷⁴ in prisegel, da je vse popolnoma res, da se mu je apostol Andrej dvakrat prikazal in mu rekel: »Vstani, pojdi in povej božjemu ljudstvu, da naj se ne boji, temveč naj trdno v srcu veruje v enega resničnega Boga; tako bodo povsod zmagovali in v petih dneh jim bo Bog poslal tako stvar, da bodo veseli in radostni; in če se bodo želeli spopasti, bodo šli enotno v boj, vsi njihovi sovražniki bodo premagani in nihče se jim ne bo mogel upreti.« Ko so slišali, da bodo sovražnike popolnoma premagali, so se začeli krepiti od znotraj in bodrili eden drugega z besedami: »Vstanite in bodite vztrajni in pogumni, kajti kmalu nam bo Bog prišel na pomoč in bo v veliko podporo svojemu ljudstvu, ki ga je opazoval, ko je bilo v stiski.«

26. Medtem so nas Turki, ki so bili znotraj v utrdbi, stiskali z vseh strani tako močno, da so nekega dne zaprli tri naše viteze v stolp, ki je bil pred utrdbo. Pogani so namreč hodili ven in napadali naše tako silovito, da niso mogli vzdržati njihovega pritiska. Dva izmed vitezov sta prišla iz stolpa ranjena, tretji pa se je cel dan branil pred napadom Turkov tako pogumno, da je dva ubil, ko sta se približevala obzidju in so se zlomile njegove sulice. Na ta dan so se namreč tri sulice zlomile v njegovih rokah. Onadva pa sta prejela smrtno kazen. Njegovo ime je bilo Hugo Nori, bil je iz vojske Godfrida z Monte Scagliosa.

Ko je častivredni Bohemond videl, da nikakor ne more privedi svojih ljudi navzgor do utrdbe k spopadu – kajti tisti, ki so ostali zaprti v svojih hišah so bili v strahu, nekateri zaradi lakote, drugi zaradi Turkov – se je zelo razjezil in ukazal nemudoma zažgati tisti del mesta, v katerem je bila palača Jagi Sijana. Ko so to videli tisti, ki so bili v mestu, so zapustili domove in vse imetje in zbežali eni proti utrdbi, drugi k vratom grofa iz Saint-Gillesa,¹⁷⁵ spet drugi k vratom vojvode Godfrida,¹⁷⁶ vsak k svojim. Takrat se je nena- doma dvignil močan nevihtni veter, tako da nihče ni mogel hoditi vzravnano. Modri Bohemond se je zelo razžalostil, bal se je za cerkev sv. Petra, za cerkev sv. Marije in za druge cerkve. To besnenje je trajalo od tretje ure

¹⁷⁴ Verjetno pred svet vodij.

¹⁷⁵ Vrata pri mostu, nasproti utrjene mošeje.

¹⁷⁶ Ta vrata so bila vzhodno od vrat pri mostu.

usque in mediam noctem, fueruntque crematae fere duo milia ecclesiarum et domorum. Veniente autem media nocte, statim omnis feritas ignis cecidit.

Itaque Turci habitantes in castello, intra urbem bellabant nobiscum die noctuque, et nichil aliud disseparabat nos nisi arma. Videntes hoc nostri, quod non possent diu haec pati, quoniam qui habebat panem non licebat ei manducare, et qui habebat aquam non licebat bibere, fecerunt murum inter nos et ipsos petra et calce, et edificaverunt castellum et machinas, ut securi essent. Pars autem Turcorum remansit in castello agendo nobiscum bellum, alia vero pars hospitata erat prope castellum in una valle.

Nocte quippe superveniente, ignis de caelo apparuit ab occidente veniens, et appropinquans cecidit intra Turcorum exercitus. Unde mirati sunt et nostri et Turci. Mane autem facto, tremefacti Turci fugerunt omnes pariter pro ignis timore, ante domini Boamundi portam, illicque hospitati sunt. Pars vero quae erat in castello, agebat bellum cum nostris die noctuque, sagittando, vulnerando, occidendo. Alia autem pars undique obsedit civitatem, ita ut nullus nostrorum civitatem auderet exire aut intrare, nisi nocte et occulte. Ita vero eramus obsessi et oppressi ab illis, quorum numerus fuit innumerabilis. Isti autem prophani et inimici Dei ita tenebant nos inclusos in urbe Antiochiae, ut multi mortui fuerint fame, quoniam parvus panis vendebatur uno bisantio. De vino non loquar. Equinas namque carnes aut asininas manducabant, et vendebant. Vendebant quoque gallinam quindecim solidis, ovum duobus solidis, unam nucem uno denario; omnia enim valde erant cara. Folia fici et vitis et cardui, omniumque arborum coquebant et manducabant, tantam famem immensam habebant. Alii coria caballorum et camelorum et asinorum atque boum seu bufalorum sicca decoquebant, et manducabant. Ista et multas anxietates ac angustias quas nominare nequeo passi sumus pro Christi nomine et Sancti Sepulchri via deliberanda. Tales quoque tribulationes et fames ac timores passi sumus per viginti sex dies.

[XXVII] Imprudens itaque Stephanus Carnotensis comes quem omnes nostri maiores elegerant ut esset ductor nostrorum, maxima finxit se deprimi infirmitate priusquam Antiochia esset capta, turpiterque recessit in aliud castrum, quod vocatur Alexandreta. Nos itaque cotidie prestolabamur eum quatinus subveniret nobis in adiutorio qui eramus inclusi in urbe, salutifero carentes auxilio. At ille postquam audivit gentem Turcorum circumcingentem et obsidentem nos, latenter ascendit super proximam montaneam quae stabat prope Antiochiam viditque innumerabilia tentoria, vehementique captus timore recessit, fugitque festinanter cum suo exercitu. Veniens autem in suum castrum, exspoliavit illud, et celeri cursu retro vertit iter. Postquam vero venit obviam imperatori ad Philomenam, seorsum vocavit eum secreto dicens: »Scias revera quoniam capta est Antiochia, et castrum minime captum est;

do polnoči, zgorelo je skoraj dva tisoč cerkva in hiš. Opolnoči pa se je vsa divjost ognja nenadoma polegla.

Tako so se Turki, ki so bili v utrdbi, spopadali z nami noč in dan, nič drugega kot samo orožje jih je ločevalo od nas. Ko so naši videli, da ne bodo mogli tega več dolgo vzdržati – kajti tisti, ki je imel kruh, ga ni mogel jesti in tisti, ki je imel vodo, je ni mogel piti – so naredili zid med nami in njimi iz kamna in apnene malte, zgradili stolp in oblegovalne naprave, da bi bili varni. Del Turkov je ostal v utrdbi, da bi se bojeval z nami, drugi del pa se je zadrževal blizu utrdbe v neki dolini.

Ko se je znočilo, se je na nebu prikazal ogenj, ki je prihajal iz zahoda, približal se je in padel na turško vojsko. Naši in Turki so se zelo začudili. Zjutraj so vsi prestrašeni Turki zaradi strahu pred ognjem pobegnili pred vrata gospoda Bohemonda in se tam utaborili. Tisti, ki so bili v utrdbi, so se z našimi borili noč in dan, streljali puščice, zadajali rane, pobijali. Drugi del je od vsepovsod oblegal mesto, tako da si nihče izmed nas ni upal iti ven ali vstopiti v mesto, razen ponoči in na skrivaj. Tako so nas namreč oblegali in stiskali tisti, katerih števila ni bilo mogoče prešteti. Ti pogani in sovražniki Boga so nas držali tako zaprte v mestu Antiohiji, da so mnogi umrli od lakote, kajti majhen kruh se je prodajal za en bizantij. O vinu naj sploh ne govorim. Jedli so meso konjev in oslov in ga prodajali. Kokoš so prodajali za petnajst solidov, jajce za dva solida, lešnik za en denarij. Vse je bilo zelo drago. Trpeli so tako hudo lakoto, da so kuhali in jedli liste figovca, trte, osata in dreves vseh vrst. Drugi so prekuhivali suhe kože konjev, kamel, oslov, bikov in bivolov in jedli. Te in številne druge strahote in stiske, ki jih ne morem niti imenovati, smo pretrpeli za Kristusovo ime in da bi osvobodili pot do Svetega groba. Takšne nadloge, lakoto in strah smo trpeli šestindvajset dni.

27. Pred zavzetjem Antiohije se je strahopetni grof Štefan iz Chartresa, ki so ga naši vodje izbrali, da bi nas vodil, naredil zelo bolnega in je sramotno odšel v drugo utrdbo, ki se imenuje Aleksandreta. Ko smo bili zaprti v mestu brez kakršnekoli podpore, smo vsak dan čakali, da nam pride na pomoč. On pa se je, potem ko je slišal, da so nas Turki obkolili in da nas oblegajo, skrivaj povzpel na neko goro v bližini Antiohije in se, ko je zagledal številne šotore, ki jih ni mogel prešteti, zelo prestrašen vrnil in v naglici pobegnil s svojo vojsko. Ko je prišel v svoj tabor, je pobral vse stvari in se s hitrim korakom odpravil nazaj. Potem ko je srečal cesarja pri Filomeliju,¹⁷⁷ ga je poklical na tajni sestanek in mu rekel: »Vedi, da je bila Antiohija zavzeta, vendar utrdba še ni padla;

¹⁷⁷ Pri Konyi. Cesar se je pripravljaj na pomoč Antiohiji (*Aleksiada* XI, 6).

nostrique omnes gravi oppressione obsessi sunt et, ut puto, a Turcis modo interfecti sunt. Revertere ergo retro quam citius potes, ne et ipsi inveniant te et hanc gentem quam tecum ducis.« Tunc imperator timore perterritus, clam vocavit Widonem fratrem Boamundi et quosdam alios, et ait illis: »Seniores, quid faciemus? Ecce omnes nostri districta obsessione impediti sunt, et forsitan in hac hora omnes a Turcorum manibus mortui sunt, aut in captivitatem ducti, sicut iste infelix comes turpiter fugiens narrat. Si vultis revertamur retro celeri cursu, ne et nos moriamur repentina morte quemadmodum et illi mortui sunt.«

Cum Wido miles honestissimus talia audisset, cum omnibus statim coepit plorare, atque vehementissimo ululatu plangere; unaque voce omnes dicebant: »O Deus verus, trinus et unus, quamobrem haec fieri permisisti? Cur populum sequentem te in manibus inimicorum incidere permisisti et viam tui itineris tuique Sepulchri liberare volentes tam cito dimisisti? Certe si verum est hoc verbum quod ab istis nequissimis audivimus, nos et alii Christiani derelinquemus te; nec te amplius rememorabimur, et unus ex nobis non audebit ulterius invocare nomen tuum.« Et fuit hic sermo valde mestissimus in tota militia, ita ut nullus illorum sive episcopus sive abbas, seu clericus seu laicus, auderet invocare Christi nomen per plures dies. Nemo namque poterat consolari Widonem plorantem et ferientem se manibus suosque frangentem digitos et dicentem: »Heu mihi domine mi Boamunde honor et decus totius mundi, quem omnis mundus timebat et amabat! Heu mihi tristis! Non merui dolens tuam videre honestissimam speciem, qui nullam rem magis videre desiderabam. Quis mihi det ut ego moriar pro te, dulcissime amice et domine? Cur ego ex utero matris meae exiens, non statim mortuus fui? Cur ad hanc lugubrem diem perveni? Cur non demersus fui in mare? Cur non ex equo cecidi fracto collo, ut recepissem repentinum interitum? Utinam tecum recepissem felix martyrium, ut cernerem te gloriosissimum suscepisse finem!« Cumque omnes cucurrissent ad eum quatinus consolarentur eum, ut iam finem daret planctui, in se reversus ait: »Forsitan creditis huic semicano imprudenti militi. Unquam vere non audivi loqui de militia aliqua, quam idem fecisset. Sed turpiter et inhoneste recedit, sicut nequissimus et infelix, et quicquid miser nuntiat, sciatis falsum esse.«

Interea iussit imperator suis hominibus dicens: »Ite et conducite omnes homines istius terrae in Bulgariam, et explorete et devastate universa loca, ut cum venerint Turci, nichil possint hic reperire.« Voluissent noluisse nostri reversi sunt retrorsum, dolentes amarissime usque ad mortem; fueruntque mortui multi ex peregrinis languentes nec valentes fortiter militiam sequi; remanebantque morientes in via. Omnes vero alii reversi sunt Constantinopolim.

vsi naši so silovito oblegani in mislim, da so jih Turki medtem že pobili. Obrni se torej hitro nazaj kolikor moreš, da ne bodo našli tebe in teh ljudi, ki jih vodiš s seboj!« Tedaj je cesarja popadel strah in je skrivaj poklical Gvida, Bohemondovega brata¹⁷⁸ in nekatere druge in jim povedal: »Gospodje, kaj naj storimo? Glejte, vsi naši so v stiski zaradi obleganja in morda ob tej uri že vsi pobiti od turških rok, ali odpeljani v ujetništvo, tako kot pripoveduje ta nesrečni grof, ki je sramotno pobegnil. Če to želite, se vrnimo hitro nazaj, da tudi mi ne umremo nenadne smrti, tako kot so oni!«

Ko je Gvido, zelo častni vitez, to slišal, je skupaj z ostalimi začel jokati in glasno jadikovati; vsi so govorili: »O resnični Bog, trojni in edini, zakaj si dopustil, da se je to zgodilo? Zakaj si dopustil, da je ljudstvo, ki ti je sledilo, padlo v roke sovražnikov in si tako hitro zapustil tiste, ki so želeli osvoboditi pot do tvojega groba? Gotovo, če je to res, kar smo slišali od teh malopridnežev, te bomo mi in drugi kristjani zapustili in ne bomo se te več spominjali; in nihče izmed nas si ne bo več drznil izgovoriti tvojega imena.« Ta govor se je zdel celotni vojski tako boleč, da si nihče izmed njih, ne škof, ne opat, ne klerik ali laik, več dni ni upal izgovoriti Kristusovega imena. Nihče ni mogel potolažiti Gvida, ki je jokal, se tolkel po prsah, si lomil prste in klical: »Gorje mi; moj gospod Bohemond, čast in okras celega sveta, ki se ga je bal in ga ljubil ves svet! Gorje mi, žalostnemu! V svoji nesreči nisem bil vreden niti, da bi videl tvoje zelo spoštovano obličje, od katerega si nisem želel ničesar videti bolj. Kdo mi bo zdaj ponudil možnost, da bi umrl zate, najdražji prijatelj in gospod? Zakaj nisem umrl takoj, ko sem se rodil iz trebuha svoje matere? Zakaj sem doživel ta žalostni dan? Zakaj nisem utonil v morju? Zakaj nisem padel s konja z zlomljenim vratom, da bi takoj umrl? O da bi skupaj s tabo prejel srečno mučeniško smrt, da bi videl tvoj najslavnejši konec!« In ko so vsi prišli k njemu, da bi ga potolažili in da bi nehal z žalovanjem, se je ponovno zbral in rekel: »Mogoče vi verjamete temu strahopetnemu vitezu. Še nikoli, resnično, nisem slišal govoriti o kakih viteških dejanjih, ki bi jih storil. Sramotno in nečastno se je odpravil nazaj, kot kak malopridnež in nesrečnež, karkoli ta reva govori, vedite, da ni res!«

Medtem je cesar ukazal svojim ljudem naslednje: »Pojdite in pospremite vse te ljudi iz te dežele v Bolgarijo,¹⁷⁹ preiščite in opustošite vse kraje, da ko bodo prišli Turki, tukaj ne bodo ničesar več mogli najti.« Če so hoteli ali ne, so se naši obrnili nazaj, v najbridkejšem žalovanju skoraj do smrti. Številni izmed bolnih romarjev so umrli, ker niso imeli moči, da bi sledili vojski; zaostajali so in umirali ob cesti. Vsi drugi so se vrnili nazaj v Konstantinopol.

¹⁷⁸ Gvido je bil Bohemondov polbrat, ki je služil pri cesarju kot najemnik.

¹⁷⁹ Del bizantinskega cesarstva na prostoru današnje Bolgarije.

[XXVIII] Nos igitur auditis sermonibus illius qui nobis Christi revelationem retulit per verba apostoli, statim festinantes pervenimus ad locum in sancti Petri ecclesia, quem ille demonstraverat. Et foderunt ibi tredecim homines a mane usque ad vesperam, sicque homo ille invenit lanceam sicut indicaverat. Et acceperunt illam cum magno gaudio et timore, fuitque orta immensa laetitia in tota urbe. Ab illa hora accepimus inter nos consilium belli. Porro statuerunt omnes maiores nostri concilium, quatinus nuntium mitterent ad inimicos Christi Turcos, qui per aliquem interpretem interrogaret eos securo eloquio dicens quamobrem superbissime in Christianorum introissent terram, et cur castrametati sint, et quare Christi servos occidant et conquassent. Cumque iam finis esset dictis, invenerunt quosdam viros, Petrum scilicet Heremitam et Herluinum, illisque dixerunt haec omnia: »Ite ad execratum Turcorum exercitum, et diligenter narrate eis haec omnia, interrogantes eos, cur audacter et superbissime introierint terram Christianorum et nostram.«

His dictis, recesserunt nuntii, veneruntque ad prophanum collegium, dicentes omnia missa verba Curbaram et aliis, ita: »Satis multumque mirantur nostri maiores et seniores, quamobrem temere ac superbissime in Christianorum introistis terram et illorum. Putamus forsitan et credimus, quia ideo huc venistis, quoniam per omnia vultis effici Christiani; aut propterea igitur huc venistis, ut per omnia Christianos afficiatis? Rogant vos igitur omnes pariter nostri maiores, ut velociter recedatis a terra Dei et Christianorum, quam beatus Petrus apostolus iam dudum predicando ad Christi culturam convertit. At illi permittunt adhuc vobiscum deduci omnia vestra, scilicet equos et mulos, et asinos et camelos; oves quoque et boves, et omnia alia ornamenta permittunt vobiscum quocumque volueritis ferre.«

Tunc Curbaram princeps militiae Soldani Persidis, cum omnibus aliis, pleni superbia feroci responderunt sermone: »Deum vestrum et vestram christianitatem nec optamus nec volumus, vosque cum illis omnino respuimus. Huc usque iam venimus eo, quod valde miramur quamobrem seniores ac maiores quos memoratis, cur terram quam abstulimus effeminatis gentibus illi vocant esse suam. Vultis namque scire quid vobis dicimus? Revertimini ergo quantocius, et dicite vestris senioribus, quia si per omnia cupiunt effici Turci, et deum vestrum quem vos inclini colitis abnegare volunt et leges vestras spernere, nos illis hanc et satis plus dabimus de terra, et civitates et castella adhuc autem quod nemo vestrorum remanebit pedes, sed erunt omnes milites sicut et nos sumus; et habebimus semper eos in summa amicitia. Sin autem, sciant se per omnia capitalem subire sententiam, aut deducti in vinculis Corrozanam in captivitate perpetua servient nobis nostrisque infantibus per sempiterna tempora.«

Nuntii vero nostri velociter reversi sunt retrorsum, referentes omnia quae respondisset eis gens crudelissima. Fertur Herluinus utramque scisse linguam, fuitque interpres

28. Medtem smo mi, ki smo slišali tistega, ki nam je prinesel Kristusovo sporočilo skozi apostolove besede, takoj pohiteli na tisto mesto v cerkvi sv. Petra, ki ga je opisal in trinajst mož je kopal tam od jutra do večera in tako je tisti mož našel sulico, tako kot je napovedal. Sprejeli so jo z velikim veseljem in hkrati v strahu, veliko veselje je nastopilo v celotnem mestu.¹⁸⁰ Tisto uro smo se odločili glede načrta za napad. Vsi naši vodje so se posvetovali in sprejeli sklep, da pošljejo Kristusovim sovražnikom Turkom poslanca, ki naj jih s pomočjo prevajalca z odločnim govorom izpraša, zakaj so tako ošabno vstopili v deželo kristjanov, zakaj so se utaborili tukaj in zakaj pobijajo in ustrahujejo Kristusove služabnike. Ko so zaključili posvet, so našli neka moža, Petra Puščavnika in Herluina, in jima povedali vse to: »Pojdita k prekleti turški vojski in jim sporočita vse to, vprašajta jih, zakaj so predrzno in ošabno vstopili v Kristusovo in našo deželo.«

Ko jima je bilo to rečeno, sta sla odšla in prišla do te poganske družbe, kjer sta Kerbogi in drugim prenesla celotno sporočilo: »Naši knezi in vodje se zelo čudijo, da ste tako smelo in prevzetno vstopili v deželo kristjanov, ki pripada njim. Menimo in verjamemo, da ste sem prišli zato, da bi postali kristjani, ali pa ste morda prišli zato, da bi bili kristjanom nadležni? Vsi naši vodje vas prosijo, da hitro odidete iz dežele Boga in kristjanov, ki jo je sveti apostol Peter že predavnimi časi s pridigami spreobrnil k veri v Kristusa. Dovolili vam bodo vzeti s sabo vse vaše reči, konje, mule, osle, kamele, ovce in vole in vse druge stvari, kamorkoli že se boste odpravili.«

Tedaj so Kerboga, prvak vojske perzijskega sultana in vsi drugi, polni ošabnosti, odgovorili z jeznim glasom: »Vašega Boga in vašega krščanstva si ne želimo in pljuvamo na vas in vse druge. Do sem smo prišli zato, ker težko prenašamo, da vaši voditelji in poveljniki, ki jih omenjata, to deželo, ki smo jo odvzeli požensčenim ljudstvom, imenujejo za svojo. Želita vedeti, kaj vama govorimo? Vrnita se torej čim hitreje in povejta vašim vodjem, da če si želijo postati Turki¹⁸¹ in zatajiti vašega boga, ki ga častite ob klečanju in vaše zakone, jim bomo dali to in druge dežele, mesta in utrdbe, tako da nihče izmed vas ne bo več pešak, ampak bodo vsi vitezi, tako kot mi; in bodo za vedno naši največji prijatelji. Če pa ne, naj vedo, da jih bo doletela smrtna kazen ali pa bodo v okovih odpeljani v Korazan v večno ujetništvo in bodo nam in našim otrokom služili na vse večne čase.«

Naša sla sta se hitro vrnila nazaj in poročala o vsem, kar jima je odgovorilo to najokrutnejše ljudstvo. Baje je Herluin znal oba jezika in je bil prevajalec

¹⁸⁰ Sulica je imela očitno velik učinek na moralo križarjev.

¹⁸¹ T. j. postati muslimani.

Petro Heremita. Interea exercitus noster in utraque tremefactus parte, ignorabat quid faceret. Ex una enim parte coangustabat eos cruciabilis fames, in alia constringebat timor Turcorum.

[XXIX] Tandem triduanis expletis ieiuniis, et processionibus celebratis, ab una ecclesia in aliam, de peccatis suis confessi sunt et absoluti, fideliterque corpori et sanguini Christi communicaverunt, datisque elemosinis fecerunt celebrari missas. Deinde stabilitae sunt sex acies ex eis, intra civitatem. In prima vero acie in primo videlicet capite fuit Hugo Magnus, cum Francigenis et Flandrensi comite. In secunda dux Godefridus cum suo exercitu. In tertia vero fuit Rotbertus Nortmannus cum suis militibus. In quarta fuit Podiensis episcopus, portans secum lanceam Salvatoris cum sua gente, et cum exercitu Raimundi comitis Sancti Egidii; qui remansit sursum custodire castellum pro timore Turcorum, ne descenderent in civitatem. In quinta acie fuit Tancredus, cum sua gente. In sexta fuit Boamundus, cum sua militia. Episcopi nostri et presbyteri et clerici ac monachi, sacris vestibus induti, nobiscum exierunt cum crucibus, orantes et deprecantes Dominum, ut nos salvos faceret et custodiret et ab omnibus malis eriperet. Alii stabant super murum portae, tenentes sacras cruces in manibus suis, signando et benedicendo nos. Ita nos ordinati et signo crucis protecti, exivimus per portam quae est ante machomariam.

Postquam Curbaram vidit Francorum acies tam pulchre ordinatas exire unam post aliam, dixit: »Sinite eos exire, ut melius eos habeamus in potestate nostra.« Postquam vero fuerunt foris de urbe, viditque Curbaram ingentem Francorum gentem, valde timuit. Mox mandavit suo ammiralio qui omnia habebat in custodia, ut si ille videret ignem accensum in capite hostis, protinus preconari faceret, omnem exercitum redire, sciens Turcos amisisse bellum.

Continuo Curbaram coepit paulatim redire retro, contra montaneam; nostrique paulatim persequebantur illos. Denique divisi sunt Turci; una pars ivit contra mare, et alii steterunt illic, putantes nostros includere inter se. Videntes hoc nostri, fecerunt similiter. Illic fuit ordinata acies septena, ex acie ducis Godefridi et comitis Nortmanniae, et caput illius fuit comes Rainaldus. Hanc miserunt obviam Turcis, qui veniebant a mari. Turci autem preliati sunt cum illis, et sagittando multos occiderunt ex nostris. Aliae autem turmae ordinatae sunt a flumine usque ad montaneam, quod distat per duo miliaria. Coeperunt vero turmae ex utraque parte exire, nostrosque undique circumcingere, iaculando, sagittando, vulnerando.

Exibant quoque de montaneis innumerabiles exercitus, habentes equos albos, quorum vexilla omnia erant alba. Videntes itaque nostri hunc exercitum, ignorabant penitus quid hoc esset et

Petra Puščavnika. Medtem naša vojska, ustrahovana z obeh strani, ni vedela kaj storiti. Z ene strani jo je pestila huda lakota, z druge pa strah pred Turki.

29. Po tridnevnem postu in procesijah od ene cerkve do druge, so se naši spovedali svojih grehov in prejeli odvezo, s trdno vero so prejeli Kristusovo telo in kri in z darovanjem miloščine dali slaviti maše. Nato so iz tistih, ki so bili v mestu, pod temo iste noči vzpostavili šest bojnih vrst. Na čelu prve bojne vrste je bil Hugo Veliki skupaj s Franki in flandrijskim grofom. V drugi je bil Godfrid s svojo vojsko. V tretji je bil Robert Norman s svojimi vitezi. V četrti je bil Le Puyski škof, ki je nosil Odrešenikovo sulico, s svojimi ljudmi in z vojsko Rajmonda, grofa iz Saint-Gillesa; ta je ostal zgoraj, da bi varoval utrdbo zaradi strahu, da se Turki ne bi spustili v mesto. V peti vrsti je bil Tankred s svojimi ljudmi. V šesti je bil Bohemond s svojimi vitezi. Naši škofje, duhovniki, kleriki in menihi, oblečeni v sveta oblačila, so šli z nami ven s križi, molili in prosili so Gospoda, da bi nas obvaroval, ščitil in rešil pred vsemi nesrečami. Drugi so stali na zidu nad vrati, držali svete križe v svojih rokah, nas posvečali z znamenjem križa in blagoslavljali. Tako smo združeni in zaščiteni pod znamenjem križa, prišli skozi vrata, ki so pred mošejo.

Ko je Kerboga videl prihajati tako lepo urejene frankovske bojne vrste eno za drugo, je rekel: »Pustite jih, naj pridejo ven, da jih bomo potem še lažje dobili pod svojo oblast.«¹⁸² Ko pa so bili izven mesta in je Kerboga videl ogromno frankovsko ljudstvo, se je zelo prestrašil.¹⁸³ Takoj je ukazal svojemu emirju, ki je poveljeval vojski, da če bo videl spredaj prižgan ogenj, naj takoj umakne celotno vojsko, saj bo to pomenilo, da so Turki izgubili bitko.

Kerboga se je začel nekoliko pomikati nazaj proti gorovju,¹⁸⁴ naši so mu sledili. Potem so se Turki razdelili; del je šel proti morju, drugi so ostali tam, ker so mislili, da bodo lahko obkolili naše. Ko so naši to videli, so storili enako. Oblikovali so sedmo bojno vrsto iz vojske grofa Godfrida in normanskega grofa, na njenem čelu je bil grof Rajnald. Te so poslali proti Turkom, ki so prihajali z morske strani. Turki so se spopadli z njimi in s puščicami mnoge pobili. Druge turške čete so bile poslane od reke vse do gorovja, ki je oddaljeno dve milj. Z obeh strani so začele prihajati čete, ki so obkolile naše, na njih metale kopja, sprožale puščice in povzročale rane.

Takrat se je z gorovja pojavila nepreštevna vojska jezdecev na belih konjih, vse njihove zastave so bile bele. Ko so naši videli to vojsko, niso vedeli, kaj je to in

¹⁸² Fulher iz Chartresa poroča, da je Kerboga igral šah, medtem ko so se Franki pripravljali na spopad.

¹⁸³ Kot predstavnik turškega sultana je bil v dvomih glede lojalnosti muslimanskih enot iz Sirije in Damaska

¹⁸⁴ Severozahodno od mesta.

qui essent; donec cognoverunt esse adiutorium Christi, cuius ductores fuerunt sancti, Georgius, Mercurius et Demetrius. Hec verba credenda sunt, quia plures ex nostris viderunt.

Turci autem qui stabant in parte maris videntes quod non possent sufferre amplius, miserunt ignem in herbam, ut videntes illi qui erant in tentoriis fugerent. At illi cognoscentes illud signum, arripuerunt omnia honorabilia spolia, et fugerunt. Nostri vero paulatim militabant ubi maxima virtus eorum erat, scilicet ad tentoria illorum. Dux Godefridus, et Flandrensis comes, et Hugo Magnus, equitabant iuxta aquam, ubi virtus illorum erat. Isti primitus signo crucis muniti, unanimiter invaserunt illos. Videntes hoc aliae acies, simili modo invaserunt illos. Exclamaverunt autem Persae et Turci. Nos itaque, invocantes Deum vivum et verum, equitavimus contra illos; et in nomine Iesu Christi et Sancti Sepulchri incepimus bellum, et Deo iuvante devicimus eos.

Turci vero tremefacti arripuerunt fugam, nostrique illos persequerentur iuxta tentoria. Itaque milites Christi magis amabant persequi illos, quam ulla spolia quaerere. Et persecuti sunt eos usque ad pontem Farreum, ac deinde usque ad castellum Tancredi. Illi vero dimiserunt ibi papiliones suos, et aurum, et argentum, multaque ornamenta; oves quoque et boves, equos et mulos, camelos et asinos, frumentum et vinum, farinam et alia multa quae nobis erant necessaria.

Hermenii et Surani qui habitabant in illis partibus, audientes nos superasse Turcos, cucurrerunt ad montaneam obviantes illis; et quantos comprehenderunt ex illis interfecerunt. Nos autem revertentes ad civitatem cum magno gaudio, laudavimus et benediximus Deum, qui victoriam dedit populo suo.

Ammiralius itaque qui castellum custodiebat, videns Curbaram et omnes alios fugientes e campo ante Francorum exercitum, magis timuit. Statim vero cum magna festinatione petebat Francorum vexilla. Comes igitur Sancti Egidii qui illic astabat ante castellum, iussit ei portari suum vexillum. Ille autem accepit illud, et diligenter misit in turrim. Statim dixerunt Longobardi, qui illic stabant: »Hoc vexillum non est Boamundi.« Interrogavit ille et dixit: »Cuius est?« Qui dixerunt: »Sancti Egidii comitis.« Accessit ille, et apprehenso vexillo reddidit comiti. Ipsa vero hora venit vir venerabilis Boamundus, deditque illi suum vexillum. Ille autem illud accepit cum magno gaudio; et iniit pactum cum domino Boamundo, ut pagani qui vellent Christianitatem recipere essent cum eo, et qui vellent abire, sanos et absque ulla laesione abire permetteret. Consensit ille quicquid ei ammiralius postulavit, et continuo misit suos servientes in castellum. Non post multos dies baptizatus est ammiralius, cum illis qui Christum recognoscere maluerunt. Illos vero qui suas voluerunt tenere leges, fecit dominus Boamundus conduci in Saracenorum terram.

kdo so bili ti možje, vse dokler niso spoznali, da je to pomoč, ki jo je poslal Kristus in da so bili njeni vodje sv. Jurij, sv. Merkurij in sv. Demetrij. Te besede je treba verjeti, saj so to videli mnogi izmed nas.

Turki, ki so stali na morski strani, so videli, da ne morejo več vzdržati, zažgali so travo, da bi tisti, ki so bili v taboru, to videli in zbežali. Ti so prepoznali znamenje, vzeli vse, kar je bilo vrednega in pobegnili. Naši so se bojevali tam, kjer je bila njihova moč največja, to je v smeri proti njihovim šotorom. Vojvoda Godfrid, flandrijski grof in Hugo Veliki so jezdili vzdolž reke, kjer so bile najmočnejše čete Turkov. Ti so kot prvi pod varstvom križa enotno napadli Turke. Ko so to videle druge bojne vrste, so jih napadle na enak način. Perzijci in Turki so zakričali. Mi smo klicali živega in resničnega Boga, jezdili proti njim in v imenu Jezusa Kristusa in Svetega groba začeli bitko in jih s pomočjo Boga premagali.

Tedaj so se prestrašeni Turki podali v beg, naši so jih zasledovali vse do njihovih šotorov. Kristusovi vitezi so jih raje zasledovali kot iskali kakršenkoli plen. Zasledovali so jih vse do mostu na Orontu in nato vse do Tankredove utrdbe. Pustili so svoje šotore skupaj z zlatom, srebrom in številnimi stvarmi, kot tudi ovce, bike, konje, mule, kamele in osle, žito in vino, moko in številne druge reči, ki smo jih mi nujno potrebovali.

Ko so Armenci in Sirci, ki prebivajo na tem območju, slišali, da smo premagali Turke, so jim pritekli naproti do gorovja in pobili vse, ki so jih ujeli. Mi smo se vrnili v mesto z velikim veseljem, hvalili in častili smo Boga, ki je svojemu ljudstvu podaril zmago.

Ko je emir, ki je varoval utrdbo, videl Kerbogo in vse druge, kako bežijo iz tabora pred frankovsko vojsko, se je zelo prestrašil. Prispel je z veliko naglico in prosil za frankovsko zastavo.¹⁸⁵ Grof iz Saint-Gillesa, ki je stal tam pred utrdbo, je ukazal, da naj mu prinesejo njegovo zastavo. Sprejel jo je in poskrbel, da so jo izobesili na stolpu. Tisti Longobardi, ki so stali tam, so takoj rekli: »Ta zastava ni Bohemondova.« Vprašal jih je: »Čigava je?« Odgovorili so: »Od grofa iz Saint-Gillesa.« Emir je zgrabil zastavo in jo vrnil grofu. Ravno takrat je prišel častivredni Bohemond in mu dal svojo zastavo. Sprejel jo je z velikim veseljem in sklenil zvezo z gospodom Bohemondom, da bodo tisti pogani, ki so pripravljene sprejeti krščanstvo, ostali z njim, tistim pa, ki hočejo oditi, bo dovolil oditi zdravim in nepoškodovanim. Ta se je strinjal s tem, kar ga je prosil emir in mu takoj poslal svoje služabnike v utrdbo. Ne dolgo zatem je bil emir krščen, skupaj s tistimi, ki so želeli priznati Kristusa. Tiste pa, ki so raje zadržali svoje zakone, je dal Bohemond prepeljati v deželo Saracenov.

¹⁸⁵ Kot znak, da je bila utrdba zavzeta in da ni bila več na voljo kot (pravična) nagrada.

Hoc bellum factum est in IIII kalendas Iulii, vigilia apostolorum Petri et Pauli; regnante domino nostro Iesu Christo, cui est honor et gloria in sempiterna secula. Amen.

[Explicit liber IX. Incipit liber X.]

Ta bitka je bila na četrti dan pred julijskimi kalendami,¹⁸⁶ na predvečer (praznika, op. prev.) apostolov Petra in Pavla, pod vladavino našega Gospoda Jezusa Kristusa, kateremu je čast in slava na veke vekov. Amen.

[Tukaj se konča deveta in začne deseta knjiga.]

¹⁸⁶ 28. junija 1098.

Liber X

[XXX] Et cum iam essent omnes inimici nostri (Deo trino et uno summoque dignas referimus grates) per omnia devicti huc illucque fugientes, alii semivivi, alii vulnerati, in vallibus et in nemoribus et in arvis et in viis deficiebant mortui. Populus vero Christi victores scilicet peregrini, reversi sunt gaudentes felici triumpho devictis hostibus in civitatem. Statim omnes nostri seniores, videlicet dux Godefridus, comes Sancti Egidii Raimundus, Boamundus, et comes Nortmanniae, comesque Flandrensis, et alii omnes miserunt nobilissimum militem Hugonem Magnum imperatori Constantinopolim, ut ad recipiendam civitatem veniret, et conventiones quas erga illos habebat expleret. Ivit, nec postea rediit.

Postquam vero haec omnia facta sunt, congregati omnes nostri maiores ordinaverunt concilium, quemadmodum hunc feliciter valerent conducere et regere populum, donec peragerent iter Sancti Sepulchri, pro quo hucusque multa erant passi pericula. Inventum est in concilio, quia nondum auderent intrare in paganorum terram, eo quod valde in aestivo tempore est arida et inaquosa; ideoque acceperunt terminum attendendum ad kalendas Novembris. Denique divisi sunt seniores, et unusquisque profectus est in terram suam, donec esset prope terminus eundi. Feceruntque principes preconari per urbem universam, ut si forte aliquis egens illic adesset et auro argentoque careret, conventionem factam cum illis remanere si vellet, ab eis cum gaudio retentus esset.

Erat autem ibi quidam miles de exercitu comitis Sancti Egidii, cui nomen Raimundus Piletus. Hic plurimos retinuit homines, milites ac pedites. Egressus est ille cum collecto exercitu ut viriliter introiit in Saracenorum terram, et profectus est ultra duas civitates et pervenit ad quoddam castrum cui nomen Talamania. Habitatores castri, scilicet Suriani, confestim sua sponte se tradiderunt ei. Cumque omnes essent ibi fere per octo dies, nuntii venerunt ad eum dicentes quoniam hic prope nos est castrum Saracenorum multitudine plenum. Ad hoc castrum ilico ierunt Christi milites peregrini, et undique invaserunt illud, quod continue ab illis captum est Christi adiutorio. Apprehenderunt igitur omnes illius loci colonos, et qui christianitatem recipere noluerunt, occiderunt; qui vero Christum recognoscere maluerunt, vivos conservaverunt. Reversi sunt itaque hoc peracto nostri Franci cum magno gaudio ad prius castrum. Tertia vero die exierunt et venerunt ad quamdam urbem cui nomen Marra, quae illic erat prope illos. Erant autem ibi multi Turci congregati, et Saraceni ab Aleph civitate, et ab omnibus urbibus et castris quae circa illam sunt. Exierunt ergo barbari contra illos ad bellum, nostrisque aestimantes luctari cum illis preliando, coegerunt eos in fugam; et tamen reversi per totum diem invadebant nostros adinvicem, et usque ad vesperam perduravit illa invasio. Aestus

10. knjiga

30. Ko so bili vsi naši sovražniki (troedinemu in najvišjemu Bogu bodimo hvaležni) popolnoma premagani, so tekali sem ter tja in nekateri na pol mrtvi, drugi ranjeni, po dolinah in gozdovih, po poljih in ob cestah padali mrtvi. Kristusovo ljudstvo, zmagoviti romarji, so se veseli v srečnem zmagoslavju nad premaganimi sovražniki vrnili v mesto. Vsi naši vodje, to se pravi vojvoda Godfrid, Rajmond, grof iz St. Gillesa, Bohemond, grof Normandije, flandrijski grof in vsi ostali, so poslali najodličnejšega viteza Huga Velikega k cesarju v Konstantinopol, da naj pride prevzet mesto in izpolni vse dogovorjene obveznosti, ki jih je imel do njih. Odšel je, vendar se pozneje ni vrnil.

Potem ko je bilo vse to narejeno, so se vsi naši vodje zbrali in posvetovali, kako bi srečno peljali in vodili ljudstvo, da bi končalo pot do Svetega groba, za kar so doslej pretrpeli tako številne nevarnosti. Na posvetu so sklenili, da si še ne bodo drznili vstopiti v deželo poganov, ker je ta poleti zelo vroča in brez vode; sklenili so, da je treba počakati do novembrskih kalend.¹⁸⁷ Potem so se naši vodje ločili in vsak se je odpravil na svoje območje, dokler ne bo čas za odhod. Po celem mestu so dali objaviti, da bodo vsakogar, ki trpi pomanjkanje, pogreša zlato in srebro in je pripravljen vstopiti v njihovo službo in ostati, z veseljem sprejeli.

V vojski grofa iz Saint-Gillesa je bil neki vitez, ki mu je bilo ime Rajmond Pilet.¹⁸⁸ Ta je zbral številne ljudi, viteze in pešce. Z zbrano vojsko se je pogumno odpravil ven v deželo Saracenov, šel je mimo dveh mest in prispel do utrdbe z imenom Tell Mannas. Prebivalci te utrdbe, ki so bili Sirci, so se mu takoj predali. Ko so bili vsi tam osem dni, so k njemu prišli sli in mu povedali, da je nedaleč od nas utrdba polna Saracenov. Krščanski vitezi in romarji so šli takoj do te utrdbe, jo napadli od vsepovsod in jo takoj zasedli s Kristusovo pomočjo. Ujeli so vse kmete iz tega kraja in pobili tiste, ki niso hoteli sprejeti krščanstva, tiste, ki so raje priznali Kristusa, pa so pustili žive. Ko je bilo to storjeno, so se naši Franki v velikem veselju vrnili v prvo utrdbo. Na tretji dan so odšli ven in prispeli do nekega mesta z imenom Maara,¹⁸⁹ ki je bilo blizu njih. Tam so bili zbrani številni Turki in Saraceni iz mesta Alepa in iz vseh mest in utrdb naokrog. Barbari so se odpravili ven v boj. Naši so se z njimi spopadli, jih pognali v beg, vendar so se vrnili in izmenoma napadali naše cel dan, ta napad je trajal vse do večera. Vročina

¹⁸⁷ 1. novembra 1098.

¹⁸⁸ Iz Limousina.

¹⁸⁹ Ma'arat, na cesti iz Hamaha v Alep.

namque erat immensus. Nequibant iam nostri sufferre tantam sitim, quoniam nullatenus ibi ad bibendum invenire aquam poterant; voluerunt tamen ad illorum castrum secure redire. Pro illorum enim peccatis Suriani et minuta gens nimio pavore correpti, mox coeperunt viam carpere retrorsum. Ut autem Turci viderunt illos retrocedentes, statim coeperunt illos persequi, et victoria illis ministrabat vires. Multi namque ex ipsis reddiderunt animas Deo, cuius amore illic congregati fuerant. Haec occisio facta est quinto die in mense Iulio. Reversi sunt autem Franci illi qui remanserant in suum castrum; et fuit ibi Raimundus cum sua gente per plures dies.

Alii vero qui in Antiochia remanserant steterunt in ea cum gaudio et laetitia magna, quorum rector et pastor extitit Podiensis episcopus. Qui nutu Dei gravi aegritudine captus est; et ut Dei voluntas fuit migravit ab hoc saeculo, et in pace requiescens obdormivit in Domino, in solempnitate scilicet sancti Petri quae dicitur Ad Vincula. Unde magna angustia et tribulatio immensusque dolor fuit in tota Christi militia, quia ille erat sustentamentum pauperum, consilium divitum, ipseque ordinabat clericos, predicabat et summonebat milites, dicens quia: »Nemo ex vobis salvari potest nisi honorificet pauperes et reficiat, vosque non potestis salvari sine illis, ipsique vivere nequeunt sine vobis. Oportet igitur ut ipsi cotidiana supplicatione pro vestris orent delictis Deum, quem in multis cotidie offenditis. Unde vos rogo ut pro Dei amore eos diligatis, et in quantum potestis eos sustentetis.«

[XXXI] Non post multum vero temporis venit vir venerabilis Raimundus comes de Sancto Egidio, et intravit in Saracenorum terram, et pervenit ad quamdam urbem quae vocatur Albara, quam invasit una cum suo exercitu, eamque continuo cepit; et occidit omnes Saracenos et Saracenas, maiores et minores, quos ibi repperit. Quam postquam suo continuit imperio, ad Christi revocavit fidem; quaesivitque consilium a suis sapientissimis viris, ut episcopum in hac urbe devotissime preordinari faceret, qui illam ad Christi cultum fideliter revocaret, et de domo diabolica templum Deo vivo et vero et oracula sanctorum consecraret. Novissime elegerunt quemdam honorabilem ac sapientissimum virum et duxere illum in Antiochiam ad consecrandum. Factumque est ita. Alii autem qui in Antiochia remanserant, fuerunt ibidem cum gaudio et laetitia.

Appropinquante vero termino videlicet festo Omnium Sanctorum, regressi sunt omnes maiores nostri in unum, in Antiochiam, omnesque simul coeperunt quaerere qualiter Sancti Sepulchri iter valerent peragere dicentes, quoniam appropinquaverat eundi terminus, nulla erat hora conturbandum amplius. Boamundus autem quaerebat cotidie conventionem quam omnes seniores olim habuerant ei in reddendam civitatem; sed comes Sancti Egidii ad nullam conventionem volebat se emollire erga Boamundum, eo quod timebat

je bila neizmerna. Naši niso mogli zdržati takšne žeje, kajti tam niso mogli najti nobene vode za pitje. Želeli so se varno vrniti v svojo utrdbo. Zaradi njihovih grehov je Sirce in uboge romarje zajela velika panika in so se začeli takoj umikati. Ko so Turki videli, da grede nazaj, so jih takoj pričeli zasledovati, zmaga jim je pomagala obnoviti moči. Mnogi izmed njih (Frankov, op. prev.) so svoje duše predali Bogu, zaradi ljubezni do njega so prišli sem. To pobijanje se je zgodilo petega dne meseca julija. Tisti Franki, ki so preživeli, so se vrnili v svojo utrdbo; Rajmond je ostal tam s svojimi ljudmi več dni.

Drugi, ki so ostali v Antiohiji, so bili tam v veselju in veliki radosti, njihov vodja in duhovni pastir je bil Le Puyski škof. Po božji naklonjenosti je zelo zbolel; kot je bila volja Boga, je odšel s tega sveta in v miru počivajoč zaspal v Gospodu na praznik sv. Petra v verigah.¹⁹⁰ V celotni Kristusovi vojski so zaradi tega zavladali velika stiska, trpljenje in neizmerna bolečina, ker je bil on opora revnih, svetovalec bogatih, skrbel je za red v duhovniških vrstah, pridigal vite-zom in jih opominjal, ko jim je govoril, da: »Nihče izmed vas ne bo odrešen, če ne bo spoštoval ubogih in jim pomagal. Vi ne morete biti odrešeni brez njih, oni pa ne morejo živeti brez vas. Vsak dan morajo moliti Boga za vaše grehe, ki ga vsak dan branite na različne načine. Zato vas prosim, da jih zaradi ljubezni do Boga spoštujete in jim pomagate, kolikor morete.«

31. Ne dolgo zatem, je prišel častivredni Rajmond, grof iz Saint-Gillesa, vstopil je v deželo Saracenov in prispel do nekega mesta z imenom Al Bara, ki ga je napadel s svojo vojsko in takoj zavzel. Ubil je številne Saracene in Saracenske, starejše in mlajše, na katere je tam naletel. Potem ko je podredil mesto svoji oblasti, ga je obnovil v Kristusovi veri. Posvetoval se je s svojimi najzvestejšimi možmi, kako bi v tem mestu z največjo vdanostjo postavil škofa, ki bi mesto prenovil v Kristusovi veri in hudičevo hišo¹⁹¹ posvetil v tempelj živega in resničnega Boga in cerkve njegovim svetnikom. Končno so izbrali nekega častnega in izobraženega¹⁹² moža in ga odvedli v Antiohijo k posvetitvi. Tako se je zgodilo. Drugi, ki so ostali v Antiohiji, so bili tam z veseljem in radostjo.

Ko se je približeval izbrani dan, to je praznik vseh svetih, so se vsi naši vodje skupaj vrnili v Antiohijo in se začeli posvetovati, kako naj nadaljujejo pot do Svetega groba. Govorili so, da se je približal čas odhoda in da ni več nobenega časa za prepire. Bohemond je vsak dan prosil za priznanje tistega dogovora, po katerem so mu vsi naši vodje obljubili, da mu bodo prepustili mesto. Toda grof iz Saint-Gillesa ni želel dati svojega soglasja, ker se je bal,

¹⁹⁰ 1. avgusta 1098.

¹⁹¹ Mošejo.

¹⁹² Petra iz Narbonnea.

se peierare erga imperatorem. Tamen sepe fuerunt congregati in ecclesia sancti Petri, ad faciendum quod iustum erat. Boamundus recitavit suam conventionem, suumque ostendit compotum. Comes Sancti Egidii similiter sua patefecit verba, et iusiurandum quod fecerat imperatori, per consilium Boamundi. Episcopi, et dux Godefridus, Flandrensisque comes, et comes de Nortmannia, aliique seniores divisi sunt ab aliis, et intraverunt ubi est cathedra sancti Petri, ut ibi iudicium inter utrumque discernerent. Postea vero timentes ne Sancti Sepulchri via proturbaretur noluerunt aperte dicere iudicium. Ait denique comes Sancti Egidii: »Priusquam via Sancti Sepulchri remaneat, si Boamundus nobiscum venire voluerit, quicquid nostri pares videlicet dux Godefridus et Flandrensis comes et Rotbertus Nortmannus, aliique seniores laudaverint, ego fideliter consentiam, salva fidelitate imperatoris.« Hoc totum laudavit Boamundus, et promiserunt ambo in manibus episcoporum, quod nullo modo per se via Sancti Sepulchri deturbaretur. Tunc accepit Boamundus consilium cum suis hominibus, quomodo muniret castrum de alta montanea, hominibus et victu. Similiter comes Sancti Egidii accepit consilium cum suis, quomodo muniret palatium Cassiani ammiralii, et turrim quae est super portam pontis qui est ex parte portus sancti Symeonis, muniret inquam hominibus et victu qui non deficeret longo tempore.

[XXXII] *Status Urbis*. Haec urbs Antiochia scilicet valde est pulchra et honorabilis, quia infra muros eius sunt quatuor montanae maximae et nimis altae. In altiori quoque est castellum aedificatum mirabile, et nimis forte. De deorsum est civitas honorabilis et conveniens, omnibusque ornata honoribus, quoniam multae ecclesiae sunt in ea aedificatae. Tercenta et sexaginta monasteria in se continet. Sub suo iugo continet patriarcha centum quinquaginta tres episcopos.

Clauditur civitas duobus muris. Maior quoque valde est altus et mirabiliter latus, magnisque lapidibus compositus; in quo sunt ordinatae quater centum et quinquaginta turres; modisque omnibus est civitas formosa. Ab oriente, clauditur quatuor magnis montaneis. Ab occidente, secus muros urbis fluit quoddam flumen, cui nomen Farfar. Quae civitas magnae auctoritatis est. Nam eam prius septuaginta quinque reges constituerunt, quorum fuit caput Antiochus rex, a quo dicitur Antiochia. Istam civitatem tenuerunt Franci obsessam, per octo menses et unum diem. Postea fuerunt intus inclusi per tres ebdomadas a Turcis et ab aliis paganis quorum numero nunquam fuit maior congregatio hominum, vel Christianorum vel paganorum. Tamen adiutorio Dei et Sancti Sepulchri devictis illis a Christianis Dei, requievimus cum gaudio et letitia magna in Antiochia, per quinque menses et octo dies.

[XXXIII] Quibus expletis, mense Novembrio discessit Raimundus comes Sancti Egidii cum suo exercitu ab Antiochia, venitque per unam civitatem, quae vocatur Rugia,

da bo s tem prelomil prisego cesarju. Večkrat so se zbrali v cerkvi sv. Petra, da bi storili, kar bi bilo prav. Bohemond jim je besedilo dogovora povedal na pamet in jim pokazal seznam s svojimi izdatki. Tudi grof iz Saint-Gillesa je ponovil besede in prisego, ki jo je dal cesarju po Bohemondovem nasvetu. Škofje so šli skupaj z vojvodo Godfridom, flandrijskim in normandijskim grofom in drugimi vodji stran od ostalih in vstopili v tisti del cerkve, kjer je stol sv. Petra, da bi lahko razsodili med obema stranema. Potem pa, ker so se bali, da bi bila pot do Svetega groba prekinjena, niso želeli jasno povedati razsodbe. Končno je grof iz Saint-Gillesa rekel: »Raje kot da bi odložili pot do Svetega groba, bom, če bo Bohemond hotel iti z nami, zvesto soglašal s tem, kar so sklenili vojvoda Godfrid, flandrijski grof, Robert Norman in drugi veljaki in ohranil zvestobo cesarju.« Bohemond se je strinjal z vsem tem, oba sta obljubila in s stiskom roke škofom potrdila, da pot do Svetega groba zaradi njiju ne bo prekinjena. Tedaj se je Bohemond posvetoval s svojimi, kako bi ojačal utrdbo na vrhu gore z ljudmi in živežem. Podobno se je grof iz Saint-Gillesa posvetoval s svojimi, kako bi utrdil palačo emirja Jagi Sijana in kako bi stolp, ki je nad vrati pri mostu, s tiste strani, kjer je pristanišče svetega Simeona, preskrbel z ljudmi in živežem, ki bi zadostoval za dolgo časa.

32. Opis mesta Antiohije. Mesto Antiohija je zelo lepo in slavno. Znotraj njenega obzidja so štirje veliki in zelo visoki hribi. Na najvišjem stoji utrdba, ki je čudovita in zelo utrjena. Spodaj leži mesto, ki je prelepo in dobro načrtovano, okrašeno s številnimi veličastnimi stavbami vseh vrst, med katerimi so številne cerkve. Ima tristo šestdeset samostanov. Patriarh ima pod svojo oblastjo sto triinpetdeset škofov.

Mesto je obdano z dvema obzidjema. Večje je zelo visoko in neverjetno široko, sestavljeno iz velikih kvadrov, na njem je štiristo petdeset stolpov. Mesto je čudovito z vseh strani. Z vzhoda je zaprto s štirimi velikimi hribi. Z vzhoda teče vzdolž obzidja reka, ki se imenuje Oront. To mesto je središče velike moči. Nekoč ga je zgradilo petinsedemdeset kraljev, med katerimi je bil najpomembnejši Antioh, po katerem je bilo tudi poimenovano. To mesto so Franki oblegali osem mesecev in en dan. Potem so njih tri tedne oblegali Turki in drugi neverniki, ki jih je bilo toliko, da se še nikoli ni zbrala tolikšna množica ljudi, ne kristjanov ne poganov. S pomočjo Boga in Svetega groba jih je premagal krščanski Bog in smo ostali v velikem veselju in radosti v Antiohiji pet mesecev in osem dni.

33. Ko je prišel ta dan (vsi sveti, op. prev.), je meseca novembra Rajmond, grof iz Saint-Gillesa, odšel s svojo vojsko iz Antiohije in prišel do mesta, ki se imenuje Riha

et per aliam quae dicitur Albaria. Quarto vero die exeunte Novembrio pervenit ad Marram civitatem, in qua maxima multitudo Saracenorum et Turcorum et Arabum aliorumque paganorum est congregata, ipseque comes in crastinum invasit eam. Non post multum vero temporis Boamundus cum suo exercitu secutus est comites, et applicitus est cum eis in die dominica. Secunda vero feria nimis fortiter invaserunt undique civitatem, et tam acriter tamque fortiter, ut scalae starent erectae ad murum. Sed tam maxima virtus paganorum erat, quod illa die nichil eos offendere aut nocere potuerunt. Videntes autem seniores quia nichil agere poterant, et frustra laborabant, facit Raimundus comes de Sancto Egidio fieri quoddam ligneum castrum forte et altum. Quod castrum ingeniatum et aedificatum erat super quatuor rotas; super quod stabant plures milites, et Eurardus Venator tubam fortiter sonans. Subter vero erant armati milites, qui deduxerunt castrum usque prope urbis murum iuxta turrinam quamdam. Quod videns gens pagana, statim fecerunt instrumentum quo iactabant maximos lapides super castrum, ita ut pene nostros milites occiderent. Iaciebant quoque grecos ignes super castrum, putantes illud ardere et devastari. Sed Deus omnipotens noluit ut castrum arderet hac vice. Supereminebat vero omnes muros civitatis. Milites igitur nostri qui erant in superiori solaria, videlicet Willelmus de Monte Pislario et alii multi, iactabant immensos lapides super illos qui stabant in muro urbis, et ita percutiebant eos super clipeos, ut clipeus et inimicus caderent deorsum in civitatem in mortem. Ita faciebant isti, alii vero tenebant in hastis honorabilia signa, et cum lanceis et hamis ferreis putabant eos trahere ad se, et sic preliati sunt usque ad vesperam. Retro castrum stabant presbyteri, clerici, sacris vestibus induti, orantes et obsecrantes Deum ut suum defenderet populum, et Christianitatem exaltaret, ac paganismum deponeret.

In alia vero parte certabant nostri milites cotidie cum illis, erigentes scalas ad murum urbis, sed virtus paganorum erat tanta, ut nichil proficere nostri possent. Tamen Gulferius de Daturre primus ascendit per scalam in murum, sed statim fuit fracta scala pro multitudine aliorum; tamen ascendit ipse cum aliquantis supra murum. Illi autem qui ascenderant, expediebant circa illos murum. Alii quoque invenerunt aliam scalam, erexeruntque eam festinanter ad murum, et ascenderunt per eam multi milites et pedites, statimque ascenderunt super murum. Saraceni igitur tam robuste invaserunt illos per murum et per terram, sagittando

in od tam k drugemu, ki se imenuje Al Bara. Na četrti dan pred koncem novembra¹⁹³ je prišel do mesta Maara, v katerem se je zbrala velika množica Saracenov, Turkov, Arabcev in drugih nevernikov, naslednji dan jih je grof napadel. Ne dolgo zatem je grofom sledil Bohemond s svojo vojsko in združil svojo vojsko z njihovo na neko nedeljo. Na drugi dan v tednu (v ponedeljek) so od vsepovsod zelo pogumno napadli mesto in pritiskali tako divje in tako hlabro, da so bile lestve postavljene na obzidje. Vendar je bila moč poganov tako velika, da jih na tisti dan ni bilo mogoče premagati ali jim škodovati. Ko so naši vodje videli, da ne morejo storiti ničesar in da se trudijo zaman, je dal grof Rajmond iz Saint-Gillesa zgraditi trden in visok lesen oblegovalni stolp. Ta stolp je bil tako načrtovan in izdelan, da je stal na štirih kolesih. Zgoraj so stali na njem številni vitezi in Everard Lovec, ki je močno trobil v rog. Spodaj so stali oboroženi vitezi, ki so stolp potisnili pred mestno obzidje blizu nekega stolpa. Ko so pogani to videli, so takoj naredili napravo, s katero so na oblegovalni stolp metali velike kamne, in skoraj pobili naše viteze. Na stolp so metali tudi grški ogenj,¹⁹⁴ ker so mislili, da ga bo zažgal in uničil. Toda vsemogočni Bog ni hotel, da bi stolp zgorel. Bil je resnično višji od vseh zidov, ki so obdajali mesto. Naši vitezi, ki so se nahajali na zgornjem nadstropju, to je Viljem iz Montpelliera in številni drugi, so metali velike kamne na tiste, ki so stali na mestnem obzidju in zadevali njihove ščite, tako da sta ščit in sovražnik padla navzdol v mesto in v smrt. Medtem ko so oni počeli to, so drugi držali v rokah s častnimi zastavami okrašene sulice in poskušali sovražnika s sulicami in železnimi kavljji potegniti nase. Tako so se borili do večera. Zadaj za stolpom so stali duhovniki in kleriki, oblečeni v sveta oblačila, ki so molili in rotili Boga, da naj brani svoje ljudstvo, povzdigne krščanstvo in uniči poganstvo.

Na drugem koncu mesta so se naši vitezi vsak dan borili z njimi, postavili so lestve na obzidje mesta, toda moč poganov je bila tolikšna, da niso mogli doseči ničesar. Končno se je Godfrid iz Lastoursa¹⁹⁵ prvi povzpел po lestvi na obzidje, vendar se je ta zlomila pod težo množice, ki mu je sledila. Kljub temu je sam skupaj s še nekaterimi stopil na vrh obzidja. Tisti, ki so se povzpeli, so počistili prostor okrog sebe na obzidju. Drugi so našli novo lestev, jo hitro postavili na obzidje, po njej so se povzpeli številni vitezi in pešaki in hitro stopili na obzidje. Vendar pa so Saraceni tako močno napadli z obzidja in s tal, streljali puščice

¹⁹³ 28. novembra 1098.

¹⁹⁴ Grški ogenj, iznajdba Bizantincev, dolgo varovana državna skrivnost. Domnevno naj bi šlo za zelo vnetljivo tekočino iz mešanice solitra, žvepla, oglja, olja idr., ki so jo iz sifonov »izstrelili«¹⁹⁴ proti sovražniku. Vnela se je tudi ob stiku z vodo, kar je zelo pripomoglo k bizantinskim zmagam na morju.

¹⁹⁵ Plemič iz Lastoursa pri Nexonu (Haute-Vienne).

et spiculando cominus cum suis lanceis; ut multi ex nostris timore perterriti demitterent se per murum. Tandiu vero illi prudentissimi viri qui remanserant in muro sufferebant illorum persecutionem, quamdiu alii qui subter castrum erant foderunt murum urbis. Videntes vero Saraceni quod nostri fodissent murum, statim timore perterriti inierunt fugam in civitatem. Hoc totum factum est in die sabbati ad horam vesperi occidente sole, undecima die intrante Decembri.

Boamundus igitur fecit per interpretem loqui Saracenis maioribus, ut ipsi cum suis mulieribus et infantibus aliisque substantiis mitterent se in unum palatium quod est supra portam, ipseque defenderet eos de mortali sententia. Intraverunt vero omnes nostri in civitatem, et quicquid boni invenerunt in domibus et in foveis, hoc unusquisque ad suum continebat proprium. Facto autem die, ubicunque reperiebant quemquam illorum sive masculum sive feminam, occidebant. Nullus angulus civitatis deerat vacuus Saracenorum cadaveribus, vixque poterat aliquis per vias ire civitatis, nisi calcando super Saracenorum cadavera. Boamundus denique illos quos iusserat in palatium intrare apprehendit, illisque abstulit omnia quae habebant, videlicet aurum, argentum, aliaque ornamenta; alios vero fecit occidi, alios autem iussit conduci ad vendendum Antiochiae.

Mora autem Francorum fuit in illa urbe, per unum mensem et quatuor dies; in qua fuit mortuus Oriensis episcopus. Fuerunt ibi ex nostris qui illic non invenerunt sicuti opus eis erat, tantum ex longa mora, quantum ex districtione famis, quia foris nequiverant aliquid invenire ad capiendum, sed scindebant corpora mortuorum, eo quod in ventribus eorum inveniebant bisanteos reconditos; alii vero caedebant carnes eorum per frusta, et coquebant ad manducandum.

[XXXIII] Boamundus autem non potuit apud comitem Sancti Egidii concordari super id quod petebat, iratusque reversus est Antiochiam. Comes igitur Raimundus non diu moratus mandavit per suos legatos Antiochiae, duci Godefrido et Flandrensi comiti ac Rotberto Nortmanno et Boamundo, ut ipsi venirent ad Rugiam civitatem loqui cum eo. Veneruntque illuc omnes seniores feceruntque concilium quomodo honeste possent tenere viam Sancti Sepulchri pro qua moti sunt et huc usque perventum sit. Nequiverunt concordare Boamundum cum Raimundo, nisi Raimundus comes redderet Antiochiam ei. Noluit comes ad hoc assentire, pro fiducia quam fecerat imperatori. Comites denique et dux reversi sunt in Antiochiam una cum Boamundo. Comes vero Raimundus reversus est ad Marram, ubi peregrini erant. Mandavit quoque suis militibus honestare palatium et castellum quod erat supra portam pontis civitatis.

Videns autem Raimundus quod nullus seniorum voluisset causa eius ire in viam Sancti Sepulchri, exivit nudis pedibus de Marra decima tertia die intrante Ianuario, et pervenit

in se borili od blizu s sulicami, da so se številni izmed naših prestrašili in skočili z obzidja. Medtem ko so najpogumnejši možje, ki so ostali na obzidju, vzdržali njihov napad, so drugi, ki so bili pod stolpom, spodkopavali mestno obzidje. Ko so Saraceni videli, da so naši spodkopali obzidje, so takoj prestrašeni pobegnili v mesto. Vse to se je zgodilo na neko soboto, do večerne ure, ko je sonce že zašlo, na 11. dan od začetka decembra.

Bohemond je poslal k vodjem Saracenov pogajalca, da bi jim sporočil, da jih bo obvaroval pred smrtjo, če se bodo sami s svojimi ženami in otroki in njihovo lastnino zatekli v palačo, ki je nad vrati. Vsi naši so vstopili v mesto in od vsega, kar so našli dobrega v hišah ali kletih, je vsak vzel svoj delež. Ko se je naredil dan, so pobili vsakogar izmed njih, kjerkoli so ga odkrili, moške ali ženske. Noben kotiček mesta ni ostal brez trupel Saracenov in komaj je lahko kdo šel po mestnih poteh, ne da bi stopil nanje. Končno je Bohemond zajel tiste, katerim je ukazal, da naj gredo v palačo, odvezel jim je vse, kar so imeli s sabo, zlato, srebro in druge vredne predmete, nekatere med njimi je dal ubiti, druge pa je ukazal odvesti v Antiohijo in prodati kot sužnje.

Franki so ostali v tistem mestu en mesec in štiri dni; v tem času je umrl škof iz Orangea. Ko smo bili tam, se nekateri izmed naših niso mogli zadržati, ali zaradi dolgega bivanja tam ali zaradi lakote, ker zunaj ni bilo mogoče najti nobenega plena. Tako so parali trupla mrtvih, ker so v njihovih trebuih našli skrite bizantije, drugi so rezali mrtvo meso na kose in ga kuhali, da bi ga pojedli.

34. Bohemond se z grofom iz Saint-Gillesa ni mogel sporazumeti glede svojih zahtev in se je jezen vrnil v Antiohijo. Grof Rajmond je takoj zatem poslal svoje sle v Antiohijo, da bi prosili vojvodo Godfrida, flandrijskega grofa, Roberta Normana in Bohemonda, da pridejo v mesto Riho na razgovor z njim. Vsi vodje so prišli tja in se posvetovali glede tega, kako bi častno nadaljevali pot do Svetega groba, zaradi česar so šli na pot in prišli do sem. Bohemonda niso mogli pomiriti z Rajmondom, razen če bi mu izročil Antiohijo. Vendar pa grof s tem ni hotel soglašati zaradi prisege, ki jo je dal cesarju. Grofje in vojvoda so se vrnil v Antiohijo skupaj z Bohemondom. Grof Rajmond se je vrnil v Maaro, kjer so bili siromašni romarji. Svojim vitezom je ukazal utrditi palačo in utrdbo, ki se je nahajala nad vrati pri mestnem mostu.

Ko je Rajmond videl, da nobeden od vodij zaradi njega noče iti na pot do Svetega groba, je 13. dan od začetka januarja bos odšel iz Maare¹⁹⁶ in prispel

¹⁹⁶ Rajmond iz Agilesa pravi, da se je postavil na čelo upornih revnih romarjev, ki so bili nezadovoljni z izdajalskim obnašanjem svojih vodij.

usque Capharda, fuitque ibi per tres dies. Illic adiunxit se comes Normanniae comiti Raimundo. Rex autem Caesareae multotiens mandaverat per suos nuntios comiti Marrae et Caphardae quod cum eo pacem vellet habere, et de suo precium ei daret; et Christianos peregrinos diligeret, fiduciamque faceret quia quantum continet eius imperium, peregrinis non esset offendiculum; et mercatum de equis et de corporalibus alimentis daret gaudenter. Exierunt autem nostri et venerunt hospitari iuxta Caesaream, super fluvium Farfar. Cumque vidisset rex Caesareae contubernium Francorum tam prope civitatem hospitatum esse, doluit animo, et iussit illis devetari mercatum, nisi discederent a civitatis confinio. Crastina vero die misit cum illis duos Turcos suos videlicet nuntios, qui eis monstrarent fluminis vadum, eosque conducerent ubi invenire possent ad capiendum. Denique venerunt in vallem quamdam subter quoddam castrum, ibique depredati sunt plus quam quinque animalium milia, et satis frumenti atque alia bona, unde valde fuit refecta tota Christi militia. Tamen illud castrum reddidit se comiti, eique dedit equos et aurum purissimum; et iuraverunt sua lege quod peregrinis nil exinde fieret mali. Fuimusque ibi per quinque dies. Egressi etenim inde pervenimus gaudentes hospitari ad quoddam Arabum castrum. Exivit igitur dominus castrum, et concordatus est cum comite. Exeuntes vero inde, pervenimus ad quamdam civitatem pulcherrimam et omnibus bonis refertam, in quadam valle sitam, nomine Kephaliam. Habitatores vero illius audientes Francos venisse dimiserunt urbem, et ortos plenos oleribus, et domos plenas alimentis corporalibus, et fugerunt. Tertia die egressi ab illa urbe, transivimus per altam et immensam montaneam, et intravimus in vallem de Sem in qua erat maxima ubertas omnibus bonis; fuimusque ibi per dies fere quindecim. Hic prope nos erat quoddam castrum, in quo erat congregata maxima paganorum multitudo. Quod castrum aggressi sunt nostri, idque fortiter superassent, nisi Saraceni iactassent foras immensas turmas animalium. Reversi sunt nostri, deferentes omnia bona ad sua tentoria. Summo autem diluculo collegerunt nostri suos papiliones, et venerunt obsidere idem castrum, ibique putabant extendere tentoria; sed genus pagana omnino dedit sese fugae, ac dimiserunt castrum vacuum. Intranses autem nostri invenerunt ibi omnem abundantiam frumenti, vini, farinae, olei, et quicquid eis opus erat. Illic devotissime celebravimus festivitatem purificationis sanctae Mariae, veneruntque illic nuntii de Camela civitate. Rex namque illius mandavit comiti equos, aurum, et pactus est cum eo quod Christianos nullomodo offenderet, sed eos diligeret

do Kafartaba, kjer je ostal tri dni. Tam se je grofu Rajmondu pridružil grof Normandije. Kralj iz Šajzarja¹⁹⁷ je poslal grofu Rajmondu, ko je bil v Maari in Kafartabu, številne sle, ker je želel z njim skleniti mir. Prisegel je, da mu bo dal odškodnino, da bo prijazno ravnal s krščanskimi romarji, vse dokler bodo na njegovem ozemlju, rekel je tudi, da bo vesel, če jim bo lahko prodal konje in živež. Naši so se odpravili in prišli do bližine Šajzarja na Orontu, da bi postavili tabor. Ko je kralj v Šajzarju videl, da je tabor Frankov tako blizu mesta, je postal zaskrbljen in je ukazal, da naj se vzdržijo trgovine z njimi, če se ne oddaljijo dlje od mestne meje. Naslednji dan je poslal z njimi dva Turka, svoja sla, da bi jih pospremila in jim pokazala pot čez reko in jih popeljala tja, kjer bi lahko našli plen. Tako so prišli v neko dolino, zavarovano z utrdbo, in tam zajeli več kot pet tisoč živali in veliko žita in drugih dobrin, s čimer se je zelo okrepčala celotna Kristusova vojska. Posadka te utrdbe se je predala grofu in mu izročila konje in najčistejše zlato, prisegli so pri Koranu, da ne bodo povzročili romarjem nobenega gorja. Tam smo bili pet dni. Ko smo šli od tam, smo prispeli zelo veseli do neke utrdbe Arabcev in se tam namestili. Njihov vodja je prišel ven in se dogovoril z grofom. Ko smo zapustili ta kraj, smo prispeli do nekega zelo lepega mesta, polnega vseh dobrin, ki je ležalo v neki dolini in se je imenovalo Kefalija.¹⁹⁸ Prebivalci so potem, ko so slišali, da prihajajo Franki, zapustili mes- to, vrtove polne zelenjave, hiše polne živeža in pobegnili. Na tretji dan smo se odpravili iz tega mesta in šli čez visoko in veliko goro¹⁹⁹ in prispeli v dolino Sem,²⁰⁰ v kateri je bilo polno vseh dobrin; tam smo ostali skoraj petnajst dni. Tam je bila blizu nas neka utrdba, v kateri je bila zbrana velika množica poganov. Naši so jo napadli in bi jo zavzeli, če ne bi Saraceni pognali skozi vrata ogromne črede bikov. Naši so se vrnili in nosili vse dobrine v svoj tabor. Ob zori so pospravili svoje šotore in prišli oblegat utrdbo, tam so mislili postaviti tabor, toda pogani so že pobegnili in pustili utrdbo povsem prazno. Ko so naši vstopili vanjo, so našli tam vse polno žita, vina, moke, olja in karkoli so potrebovali. Tam smo z veliko vdanostjo praznovali svečnico. Tja so prišli sli iz mesta Kamele.²⁰¹ Kralj tega mesta je grofu poslal konje in zlato, in se z njim dogovoril, da ne bo škodoval kristjanom na noben način, da bo do njih prijazen

¹⁹⁷ V emiratu Šajzar je takrat vladal neodvisni arabski emir Ali Ibn Munkid, ki je ostal v dobrih odnosih s kristjani.

¹⁹⁸ Nekoč Rafanija.

¹⁹⁹ Verjetno gorovje Ansariyeh.

²⁰⁰ Ime tega kraja je v 12. st. povzročalo zmedo. V rokopisu *Vaticanus Reginensis* 641 nastopa ‚*in vallem densam*‘. Šlo naj bi za mesto Al Boukeia

²⁰¹ Homs, kjer je vladal emir Džanah ad Davla, atabeg Redvana iz Alepa. Ni znano, zakaj so Franki kraj imenovali *La Chamelle*.

et honoraret. Rex autem Tripolis mandavit comiti, quoniam cum eo fideliter pactum iniret et amicitiam haberet, si ei placeret, misitque illi equos decem et quatuor mulas et aurum. Sed comes ait nullomodo cum eo pacem se recipere, nisi ille Christianus efficeretur.

Exeuntes autem de optima valle, pervenimus ad quoddam castrum quod dicitur Archae, in die lunae scilicet secunda feria mediante Februario; circa quod tentoria tetendimus. Quod castrum plenum erat innumerabili gente paganorum, videlicet Turcorum, Saracenorum, Arabum, Publicanorum, et mirabiliter munierant castrum illud et defendebant se fortiter. Tunc exeuntes quatuordecim ex nostris militibus, ierunt contra Tripolim urbem, quae erat secus nos. Isti quatuordecim invenerunt circa sexaginta Turcos, et alios quosdam; qui habebant ante se collectos homines, et animalia plus quam mille quingenta. Qui signo crucis muniti invaserunt eos, et Deo iuvante mirabiliter superaverunt illos, et occiderunt sex ex illis, apprehenderuntque sex equos.

De exercitu vero Raimundi comitis exierunt Raimundus Piletus, et Raimundus vicecomes de Tentoria, veneruntque ante Tortosam civitatem, et fortiter aggrediuntur illam. Quae nimis erat munita multitudine paganorum. Sero autem iam facto, secesserunt in quemdam angulum, ibique hospitati sunt; feceruntque innumerabiles ignes, ita ut a tota hostis esset ibi. Pagani vero timore perterriti nocte latenter fugerunt, et dimiserunt civitatem plenam omnibus bonis, quae etiam valde optimum portum secus mare in se retinet. Crastina autem die venerunt nostri, ut undique invaderent illam inveneruntque illam vacuam. Et intrantes habitaverunt in ea usque dum obsessio esset ante urbem Archae. Est prope istam alia urbs, quae dicitur Maraclea. Amiralus qui eam regebat pactus est cum nostris, et misit nostros in civitatem, nostraque vexilla.

[XXXV] Dux quoque Godefridus et Boamundus, Flandrensisque comes, venerunt usque ad Lichiam civitatem. Disseparavit enim se Boamundus ab eis, et reversus est Antiochiam. Illi vero venerunt, et obsederunt quandam urbem cui nomen Gibellum. Audiens itaque Raimundus comes de Sancto Egidio quod innumerabilis paganorum gens rueret super nos ad certum bellum, ilico consilium habuit cum suis ut mandet senioribus qui sunt in obsidione Gibelli, quatinus eis subvenirent. Quod illi audientes, statim pacti sunt cum amiraglio, facientes pacem cum eo, et acceperunt equos et aurum; dimiseruntque urbem venientes ad nos in adiutorium; sed illi non venerunt ad bellum contra nos. Itaque comites predicti hospitati sunt ultra flumen, ibique obsederunt castrum illud.

in spoštljiv. Tudi kralj Tripolija²⁰² je sporočil grofu, da bi se z njim rad dogovoril in sklenil prijateljstvo, če bi mu to ugajalo. Poslal mu je deset konj, štiri mule in zlato. Toda grof je rekel, da ne bo sklenil z njim miru, razen če bo postal kristjan.

Ko smo šli iz te zelo dobre doline, smo prispeli do neke utrdbe, ki se imenuje Arka,²⁰³ to je bilo v ponedeljek, na drugi dan v tednu, sredi februarja;²⁰⁴ okrog utrdbe smo postavili naše šotore. Ta utrdba je bila polna brezštevlnega ljudstva poganov, Turkov, Saracenov, Arabcev in Pavlicijanov; močno so jo utrdili in se hrabro branili. Tedaj je odšlo štirinajst naših vitezov proti mestu Tripoli, ki je bilo zelo blizu nas. Teh štirinajst je naletelo na okrog šestdeset Turkov in nekatere druge; ti so pred sabo imeli zbrane ljudi in več kot tisoč petsto živali. Naši so se oborožili z znamenjem križa in jih napadli, z božjo pomočjo so jih čudežno premagali, ubili so šest izmed njih in zajeli šest konjev.

Rajmond Pilet in vikont Rajmond iz Turennea²⁰⁵ sta zapustila vojsko grofa Rajmonda in prispela do mesta Tortose²⁰⁶ in ga hrabro napadla. Mesto je bilo zelo utrjeno z množico poganov. Ko je nastopila noč, so se umaknili v nek kot in se tam utaborili. Prižgali so številne ognje, da bi se zdelo, da je sovražnik v celoti tam. Pogani so zaradi strahu ponoči skrivaj pobegnili in zapustili mesto polno vseh dobrin, ki ima tudi dobro pristanišče. Naslednji dan so prišli naši, da bi ga napadli od vsepovsod in ga našli praznega. Vstopili so vanj in prebivali tam do začetka obleganja Arke. Blizu tega je drugo mesto, ki se imenuje Marakija. Emir, ki mu je vladal, je sklenil dogovor z našimi, jih spustil v mesto in izobesil našo zastavo.

35. Medtem so vojvoda Godfrid, Bohemond in flandrijski grof prispeli do mesta Laodikeje.²⁰⁷ Bohemond se je ločil od njih in se vrnil v Antiohijo. Oni pa so prispeli do nekega mesta z imenom Gibel²⁰⁸ in ga oblegali. Ko je grof Rajmond iz Saint-Gillesa izvedel, da velikanska množica poganov hiti nad nas odločenih za boj, se je takoj dogovoril s svojimi, da naj mu tisti vodje, ki oblegajo Gibel, pridejo na pomoč. Ko so ti to slišali, so takoj z emirjem sklenili pogodbo in se sporazumeli glede mirovnih pogojev, prejeli so konje in zlato. Zapustili so mesto in nam prišli na pomoč. Toda onih ni bilo, da bi se spopadli z nami. Zato so se prej imenovani grofje utaborili onstran reke in sodelovali pri obleganju te utrdbe.

²⁰² Tripoli je bil neodvisna arabska kneževina, ki ji je vladal Fahr al Mulk Ibn Amar.

²⁰³ Ta kraj leži blizu obale, severovzhodno od Tripolija.

²⁰⁴ 14. februarja 1099.

²⁰⁵ V Limousinu.

²⁰⁶ Pristanišče severno od Tripolija.

²⁰⁷ Laodikejo (dan. Latakija) so križarji imenovali tudi „*La Riche*“ (*Bogato mesto*).

²⁰⁸ Džibleh (Djibleh), med Laodikejo in Tortoso.

Non multo post equitaverunt nostri contra Tripolim, inveneruntque extra civitatem Turcos, Arabes, et Saracenos, quos invaserunt nostri, et miserunt eos in fugam; et occiderunt maximam partem nobilium urbis. Tanta fuit paganorum occisio, et sanguinis effusio, ut etiam aqua quae in civitate fluebat, videretur rubere et fluere in cisternas eorum, unde valde fuerunt tristes alii dolentesque. Iam vero erant tanto timore perterriti, ut nullus eorum auderet exire extra civitatis portam.

Alia vero die equitaverunt nostri ultra de Sem, et invenerunt boves et oves et asinos, multaque animalia, camelos quoque depredati sunt fere tria milia. Obsedimus vero castrum supra dictum per tres menses, minus una die; ibique pascha Domini celebravimus III idus Aprilis. Naves quippe nostrae venerunt prope nos in quendam portum, quamdiu fuimus in illa obsidione deferentes maximum mercatum, scilicet frumentum, vinum et carnem et caseum, et ordeum, et oleum, unde maxima ubertas fuit in tota expeditione. In illa denique obsidione feliciter acceperunt martyrium plures ex nostris, videlicet Anselmus de Riboatmont, Willelmus Picardus, et alii plures quos ignoro. Rex quoque Tripolis sepe nuntios mittebat senioribus ut dimitterent castrum, et cum eo concordarentur. Audientes itaque nostri hoc, scilicet dux Godefridus, et Raimundus comes Sancti Egidii, ac Rotbertus Normannus, Flandrensisque comes, videntesque novos fructus properasse, quia in medio Martio comedebamus novellas fabas, medio quoque Aprili frumentum, consiliati sunt nostri dicentes, bonum valde esse Hierosolimitanum iter explere cum novis fructibus.

[XXXVI] Discessimus igitur a castro, et pervenimus Tripolim in sexta feria, XIII^{mo} die intrante Maio, ibique fuimus per tres dies. Tandem concordatus est rex Tripolis cum senioribus, illisque continue dissolvit plus quam trecentos peregrines, qui illic capti erant; deditque illis quindecim milia bisanteos, et quindecim equos magni precii. Dedit etiam nobis magnum mercatum equorum, asinorum, omniumque bonorum, unde nimis ditata est omnis Christi militia. Pactus est vero cum illis, quia si bellum quod eis amiralius Babiloniae parabat possent devincere, et Hierusalem apprehendere, ille Christianus efficeretur, terramque ab eis recognosceret, atque tali modo factum est placitum.

Nos autem discessimus ab urbe in secunda feria mensis Maii, transivimusque per viam artam et arduam tota die et nocte et pervenimus ad castrum cui nomen Bethelon; deinde ad urbem quae dicitur Zebari secus mare, in qua passi sumus nimiam sitim,

Ne dolgo zatem so naši jezdili proti Tripoliju in naleteli zunaj mesta na Turke, Arabce in Saracene, ki so jih napadli in pognali v beg; pobili so večino vodilnih mož v mestu. Pobijanje poganov in prelivanje krvi sta bili tolikšni, da je tudi voda, ki teče v mestu postala rdeča in je tekla v njihove studence, zato so bili žalostni in nesrečni. Bili so tako prestrašeni, da si nihče izmed njih ni upal stopiti skozi mestna vrata.

Na neki drugi dan so naši jezdili čez (dolino) Sem in našli bike, ovce, osle, in številne druge živali, kamel so naplenili skoraj tri tisoč. Zgoraj omenjeno utrdbo smo oblegali en dan manj kot tri mesece, tam smo praznovali Veliko noč na četrti dan pred aprilskimi idami.²⁰⁹ Naše ladje²¹⁰ so prispele blizu nas v neko pristanišče, kakor dolgo smo bili pri tistem obleganju, tako dolgo so nam dovažale veliko živeža, žito, vino, meso, sir, ječmen in olje, tako da je zavlado največje izobilje na celotni odpravi. V tistem obleganju so srečno pre- jeli mučeništvo številni izmed naših, Anselm iz Ribemonta,²¹¹ Viljem Picard in številni drugi, katerih imen ne poznam. Kralj Tripolija je pogosto pošiljal kurirje k našim vodjem, da bi opustili obleganje in se sporazumeli z njim. Ko so to slišali naši, vojvoda Godfrid, Rajmond, grof iz Saint-Gillesa, Robert Norman in flandrijski grof, so se, ker so videli, da se bliža že nova žetev – sredi marca smo namreč jedli zgodnji grah, sredi aprila žito –, posvetovali in sklenili, da bi bilo dobro zaključiti pot v Jeruzalem z novimi pridelki.

Odšli smo torej iz utrdbe in prispeli na šesti dan v tednu (v petek), na trinajsti dan od začetka maja, v Tripoli in tam ostali tri dni. Kralj Tripolija se je z našimi vodji dogovoril, da bo nemudoma izpustil več kot tristo romarjev, ki so bili tam zaprti, dal jim je tudi petnajst tisoč bizantijev in petnajst konj velike vrednosti. Poleg tega nam je prodal veliko konj, oslov in vseh dobrin, tako da je bila celotna Kristusova vojska dobro preskrbljena. Z njimi se je dogovoril tudi, da bo, če bodo zmagali v vojni, ki jim jo je pripravljala emir Kaira²¹² in zavzeli Jeruzalem, postal kristjan in da bo od vodij dobil nazaj svojo deželo. Takšen dogovor je bil sklenjen.

Iz mesta smo odšli na neki drugi dan v tednu (v ponedeljek) v mesecu maju, cel dan in celo noč smo hodili po ozki in strmi stezi in prispeli do utrdbe z imenom Bethelon²¹³ in od tam do mesta na obali z imenom Gibelon,²¹⁴ v katerem smo trpeli veliko žejo

²⁰⁹ 10. aprila 1099.

²¹⁰ Genovsko ladjeve, ki je bilo prej poslano v pristanišče sv. Simeona.

²¹¹ Pri Saint-Quentinu.

²¹² Al Afđal Šabihšah, poveljnik fatimidskih sil v Egiptu.

²¹³ Batrun.

²¹⁴ Antični Biblos, dan. Džubajl (Djebail).

et sic defessi pervenimus ad flumen cui nomen Braym. Deinde transivimus nocte ac die ascensionis Domini per montem, in quo est via nimis angusta, et illic putavimus inimicos insidiantes nobis invenire, sed Deo annuente nullus eorum audebat properare ante nos. Nostri denique milites precedentes nos liberaverunt ante nos viam illam, et applicuimus ad civitatem iuxta mare quae dicitur Baruth, et inde venimus ad aliam urbem quae vocatur Sagitta, dehinc ad aliam, quae dicitur Sur, et de Sur ad Acram civitatem. De Acra vero venimus ad castrum cui nomen Cayphas, ac deinceps hospitati sumus iuxta Caesaream, ibique celebravimus Pentecosten, tertia die exeunte Maio. Denique venimus ad urbem Ramola, quam Saraceni dimiserant vacuam propter metum Francorum. Iuxta quam erat honorabilis ecclesia in qua requievit preciosissimum sancti Georgii corpus, quia illic a perfidis paganis pro Christi nomine feliciter martyrium suscepit. Ibi consiliati sunt nostril maiores, ut illic eligerent episcopum, qui hanc custodiret et erigeret ecclesiam. Cui suas dederunt decimas, et auro argentoque ditaverunt, et equis ac animalibus aliis, quo devote et honeste viveret cum illis qui cum eo essent.

[XXXVII] Remansit ipse illic cum gaudio, nos autem letantes et exultantes, usque ad civitatem Hierusalem pervenimus feria tertia, VIII idus Iunii, eamque mirabiliter obsedimus. Rotbertus namque Normannus eam obsedit a septentrione, iuxta sancti Stephani prothomartyris ecclesiam, ubi lapidatus est pro nomine Christi. Iuxta Rotbertum Flandrensis comes. Ab occidente vero obsedit eam dux Godefridus et Tancredus. A meridie obsedit eam comes Sancti Egidii, scilicet in monte Sion circa ecclesiam sanctae Mariae matris Domini, ubi Dominus cum suis cenavit discipulis.

Tertia vero die ex nostris, scilicet Raimundus Piletus et Raimundus de Taurina et alii plures causa preliandi sequestraverunt se ab exercitu inveneruntque bis centum Arabes, et preliati sunt Christi milites contra illos incredulos; et Deo adiuvante fortiter illos superaverunt et occiderunt multos ex eis, et apprehenderunt triginta equos. Secunda vero veniente feria, aggredimur fortissime civitatem, tam mirabiliter, ut si scalae fuissent paratae, in nostra fuisset civitas manu. Tamen minorem stravimus murum, et unam scalam ereximus

in izčrpani prispeli do reke z imenom Braim.²¹⁵ Nato smo ponoči in na dan Gospodovega vnebovzeta hodili preko gore, na kateri je steza zelo ozka, pričakovali smo, da nas bodo sovražniki napadli iz zasede, toda po božji milosti se nam nihče izmed njih ni drznil približati. Naši vitezi so šli pred nami in osvobodili tisto pot, približali smo se mestu, ki leži blizu morja in se imenuje Bejrut. Od tam smo šli do mesta, ki se imenuje Sagita,²¹⁶ od tam do drugega, ki se imenuje Sur²¹⁷ in od Sura do mesta Akre. Iz Akre smo prišli do utrdbe z imenom Hajfa, potem smo se utaborili blizu Cezareje in tam na tretji dan pred koncem maja²¹⁸ praznovali binkošti. Od tam smo prišli do mesta Ramleh,²¹⁹ ki so ga Saraceni zapustili zaradi strahu pred Franki. V njegovi bližini je slavna cerkev, v kateri počiva dragoceno truplo sv. Jurija, ki je tam v imenu Kristusa s strani izdajalskih poganov doživel srečno mučeništvo. Tam so se naši vodje dogovarjali, da bi izbrali škofa,²²⁰ ki bi varoval in povzdignil to cerkev. Dali so mu desetino in ga obdarili z zlatom, srebrom, konji in drugimi živalmi, da bi živel v veri in častno s tistimi, ki bi bili z njim.

37. Tam je ostal v veselju, mi smo prišli veseli in v zmagoslavju, na tretji dan v tednu (v torek), osem dni pred junijskimi idami,²²¹ skoraj do mesta Jeruzalem in ga začeli močno oblegati. Robert Norman ga je oblegal s severa, blizu cerkve sv. Štefana, pramučenca, ki je bil tu kamenjan za Kristusovo ime. Poleg njega je bil flandrijski grof Robert. Od zahoda sta mesto oblegala vojvoda Godfrid in Tankred. Z juga ga je oblegal grof iz Saint-Gillesa, takorekoč na gori Sion, v bližini cerkve svete Matere Božje Marije, kjer je Gospod s svojimi učenci imel zadnjo večerjo.

Na tretji dan so se nekateri izmed naših, Rajmond Pilet, Rajmond iz Turennea in številni drugi, ločili od vojske in naleteli na dvesto Arabcev. Kristusovi vitezi so se bojevali proti tistim nevernikom, z božjo pomočjo so jih hrabro premagali in pobili številne izmed njih in zajeli tristo konjev. Naslednji drugi dan v tednu²²² smo tako silovito napadli mesto, da bi bilo, če bi bile lestve pripravljene, v naših rokah. Tako smo uničili manjše obzidje in postavili

²¹⁵ Nahr Ibrahim. Južno od te reke je bil nevaren kraj, kjer je steza prečkala reko Nahr al Kalb, med križarji znano kot »Pasja reka«.

²¹⁶ Antični Sidon, dan. Saida.

²¹⁷ Antični Tir.

²¹⁸ 30. maja. 1099.

²¹⁹ Na cesti iz Jaffe proti Jeruzalemu.

²²⁰ Roberta iz Rouena.

²²¹ 6. junija 1099.

²²² 13. junija 1099.

ad maiorem murum. Super quam ascendebant nostri milites, et comminus percutiebant Saracenos suis ensibus et lanceis, et defensores civitatis. Fueruntque mortui multi ex nostris, sed plures ex illis. In illa autem obsidione panes ad emendum invenire non poteramus fere per spatium dierum decem, donec venit nuntius nostrarum navium. Et in nimia pressura sitis detenti fuimus, ita ut per nimium terrorem et pavorem per sex milia nostros potaremus equos, et alia animalia. Syloa namque fons qui est ad radicem montis Syon, sustinebat nos; sed tamen cara vendebatur aqua inter nos.

Postquam enim venit nuntius nostrarum navium, acceperunt inter se nostri seniores consilium, quemadmodum mitterent milites qui fideliter custodirent homines et naves in portu Iaphie. Summo autem diluculo, exierunt centum milites de exercitu Raimundi, comitis Sancti Egidii, Raimundus Piletus et Achardus de Mommellou, et Willelmus de Sabra, et ibant cum fiducia ad portum. Diviserunt denique se triginta milites ex nostris ab aliis, et invenerunt septingentos Arabes et Turcos ac Saracenos de exercitu ammiravisi. Quos invaserunt fortiter Christi milites, sed tam magna fuit virtus illorum super nostros, ut undique circumcingerent illos. Et occiderunt Achardum de Mommellou, et pauperes homines pedites. Cum autem tenerent nostros iam inclusos, qui omnes putabant mori, venit aliis quidam nuntius, dicens Raimundo Pileto: »Quid hic astas cum his militibus? Ecce omnes nostri in nimia districtione Arabum et Turcorum ac Saracenorum sunt; et forsitan in hac hora omnes mortui sunt. Succurrite ergo illis, succurrite!« Audientes nostri haec, statim cucurrerunt celeri cursu, et festinanter pervenerunt usque ad illos preliando. Paganorum vero gens videns Christi milites, divisit se; et fecerunt duo agmina. Nostri autem invocato Christi nomine, tam acriter invaserunt illos incredulos, ut quisque miles prosterneret suum. Videntes vero illi quod non possent stare ante Francorum fortitudinem, timore nimio perterriti, verterunt scapulas retro. Quos nostri persequentes fere per spatia quatuor milium, occiderunt multos ex eis, unumque retinuerunt vivum, qui nova eis per ordinem diceret; retinuerunt quoque centum et tres equos.

In eadem obsidione tanta oppressione sitis fuimus gravati, ut sueremus coria boum et bufalorum, in quibus deferebamus aquas fere per spatium sex miliariorum. Ex illis quippe vasculis foetida utebamus aqua, et quantum ex olida aqua et ordeaceo pane in nimia districtione et afflictione eramus cotidie. Saraceni namque in cunctis fontibus et aquis latentes, insidiabantur nostris, eosque ubique occidebant et dilaniabant, animalia quoque secum in suas cavernas et speluncas deducebant.

lestev na večje. Po njej so se vzpenjali naši vitezi in od blizu prebadali Saracene in branilce mesta s svojimi meči in sulicami. Umrli so številni naši in še številnejši izmed njih. Med tistim obleganjem nismo mogli kupiti kruha skoraj deset dni, dokler ni prispel sel z naših ladij.²²³ Tako zelo smo trpeli zaradi žeje, da smo naše konje in druge živali v velikem strahu in grozi vodili šest milj daleč do vode. Izvir Síloa ob vznožju gore Sion nam je zelo koristil; vendar pa se je voda med nami zelo drago prodajala.

Potem ko je prišel sel z naših ladij, so se naši vodje posvetovali in sklenili, da bodo poslali viteze, ki bodo zanesljivo varovali može in ladje v pristanišču Jaffa. Ob zori se je odpravilo sto vitezov iz vojske Rajmonda, grofa iz Saint-Gillesa, (poleg njih) Rajmond Pilet, Ahard iz Montmerlea in Viljem iz Sabrana in so šli v dobri veri proti pristanišču. Potem se je trideset vitezov ločilo od ostalih in naletelo na sedemsto Arabcev, Turkov²²⁴ in Saracenov iz emirjeve vojske.²²⁵ Te so Kristusovi vitezi hrabro napadli, vendar so bili v tolikšni premoči nad našimi, da so jih povsem obkolili. Ubili so Aharda iz Montmerlea in nekatere uboge pešake. Ko so tako obkolili naše, ki so že mislili, da bodo vsi umrli, je k ostalim prišel neki kurir in povedal Rajmondu Piletu: »Kaj stojiš tu s temi vitezi? Glej, vse naše so obkolili Arabci, Turki in Saraceni; morda so sedaj že vsi mrtvi. Pomagajte jim, pomagajte!« Ko so naši to slišali, so pohiteli, kolikor hitro so mogli in prispeli do ostalih, ki so se borili. Ko so pogani zagledali Kristusove viteze, so se razdelili in oblikovali dve enoti. Naši so ob klicanju Kristusovega imena tako silovito napadli tiste nevernike, da je vsak vitez potolkel svojega nasprotnika. Ko so oni videli, da ne bodo mogli vzdržati pritiska Frankov, so se zelo prestrašili in obrnili pete. Naši so jih zasledovali skoraj štiri milje, pobili številne izmed njih, enega so pustili živega, da bi lahko natančno poročal ostalim, zajeli so tudi sto tri konje.

Med tem obleganjem smo tako zelo trpeli žejo, da smo sešivali kože bikov in bizonov, v katerih smo prenašali vodo na razdalji skoraj šestih milj. Iz teh posod smo uporabljali vodo, ki je smrdela, in kako smo bili vsak dan v veliki nevarnosti in stiski zaradi te umazane vode in ječmenovega kruha! Saraceni so se namreč skrivali pri vseh studencih in vodah in prežali na naše, povsod so jih pobijali in rezali na kose, živali pa so odvedli s sabo v svoje jame in skrita mesta med skalami.

²²³ Z genovskega ladjevja.

²²⁴ Verjetno avtorjev splošni izraz za sovražnike. Razen morda nekaj najemnikov, ni verjetno, da bilo bilo takrat v emirjevi vojski veliko Turkov.

²²⁵ Vojske kairskega emirja Al Afdala.

[XXXVIII] Tunc seniores nostri ordinaverunt quomodo ingeniare possent civitatem, ut ad adorandum nostri Salvatoris intrarent Sepulchrum. Feceruntque duo lignea castra, et alia plura machinamenta. Dux Godefridus suum fecit castrum cum machinis, et Raimundus comes similiter; quibus de longinquis terris attrahebant ligna. Saraceni igitur videntes nostros facientes has machinas mirabiliter muniebant civitatem, et turres nocte accrescebant. Videntes autem nostri seniores ex qua parte esset civitas magis languida, illuc in quadam nocte sabbati deportaverunt nostram machinam et ligneum castrum in orientalem partem. Summo autem diluculo erexerunt ea, et aptaverunt et ornaverunt castrum, in prima et secunda ac tertia feria. Comes namque Sancti Egidii, a meridiana plaga reficiebat suam machinam. Interea in tanta pressura sitis fuimus districti, ut unus homo non posset pro uno denario ad sufficientiam habere aquam, aut extinguere sitim suam.

Nocte vero ac die in quarta et quinta feria mirabiliter aggredimur civitatem, ex omni parte; sed antequam invaderemus eam, ordinaverunt episcopi et sacerdotes predicando et monendo omnes, ut processionem Deo in circuitu Hierusalem celebrarent, et orationes ac elemosinas et ieiunia fideliter facerent. Sexta vero feria summo mane undique aggredimur urbem, et nichil ei nocere potuimus, eramusque omnes stupefacti ac in nimio pavore. Appropinquante autem hora scilicet in qua Dominus noster Iesus Christus dignatus est pro nobis sufferre patibulum crucis, nostri milites fortiter pugnabant in castello, videlicet dux Godefridus, et comes Eustachius frater eius. Tunc ascendit quidam miles ex nostris Laetholdus nomine super murum urbis. Mox vero ut ascendit, omnes defensores civitatis fugerunt per muros et per civitatem, nostrique subsequuti persequebantur eos occidendo et detruncando usque ad Templum Salomonis. Ibi talis occisio fuit, ut nostri in sanguine illorum pedes usque ad cavillas mitterent.

At Raimundus comes a meridie conduxit suum exercitum et castellum usque prope murum, sed inter castellum et murum erat quaedam fovea nimis profunda. Tunc consiliati sunt nostri ut implerent foveam, feceruntque preconari, ut si aliquis in illam foveam portasset tres petras, unum haberet denarium. Perduravit vero haec impletio per tres dies et noctes. Tandem plena fovea conduxerunt castellum iuxta murum. Illi autem qui intus erant mirabiliter preliabantur cum nostris, igne et lapidibus. Audiens itaque comes quod Franci essent in urbe, suis dixit hominibus: »Quid tardatis? Ecce omnes Francigenae iam sunt in urbe.« Amiralius itaque qui erat in Turri David,

38. Naši vodje so takrat sklenili, da bodo mesto napadli s pomočjo oblegovalnih naprav, tako da bi lahko vstopili in molili pri grobu našega Odrešenika. Zgradili so dva lesena oblegovalna stolpa in različne druge naprave. Vojvoda Godfrid je svoj stolp opremil z njimi, podobno tudi grof Rajmond, les zanje so morali pripeljati od zelo daleč. Ko so Saraceni videli, kako naši izdelujejo te naprave, so ponoči močno utrdili obzidje in zgradili stolpe. Ko so naši vodje videli, iz katere strani je mesto najšibkeje utrjeno, so neko sobotno noč²²⁶ prenesli našo oblegovalno napravo in lesen stolp na vzhodno stran. Ob zori so ga postavili, pripravili in opremili pa prvi (v nedeljo), drugi (v ponedeljek) in tretji dan (v torek) v tednu. Grof iz Saint-Gillesa je pripravil svojo napravo z južne strani. Medtem smo bili v taki stiski zaradi žeje, da si za en denarij posameznik ni mogel kupiti dovolj vode ali da bi si potešil žejo.

Na četrti (v sredo) in peti dan (v četrtek) v tednu smo ponoči in podnevi silovito napadali mesto iz vseh strani. Še preden smo ga napadli so škofje in duhovniki pridigali in rotili vse, da bi šli najprej v procesiji okrog Jeruzalema v slavo Boga in molili, darovali miloščino in se zvesto postili.²²⁷ Na šesti dan v tednu (v petek) zjutraj smo od vsepovsod napadli mesto, vendar nismo mogli ničesar doseči, vsi smo ostrmeli in bili v velikem strahu. Ko se je približevala ura, ob kateri je naš Gospod Jezus Kristus za nas trpel na križu, so se naši vitezi, to je vojvoda Godfrid in njegov brat grof Evstahij, pogumno bojevali na oblegovalnem stolpu. Takrat se je neki naš vitez z imenom Letold²²⁸ povzpel na obzidje. Kmalu zatem, ko ga je dosegel, so vsi branilci mesta zbežali vzdolž obzidja in skozi mesto, naši so jih zasledovali, pobijali in morili vse do Salomonovega templja.²²⁹ Tam je prišlo do takšnega pokola, da so naši brodili v njihovi krvi vse do gležnjev.

Grof Rajmond je z južne strani privedel svojo vojsko in oblegovalni stolp skoraj do zidu, vendar je bil med stolpom in obzidjem nek preveč globok jarek. Takrat so se naši posvetovali, kako bi napolnili jarek in sklenili, da če kdo prinese v tisti jarek tri kamne, dobi en denarij. Ta polnitev jarka je trajala tri dni in tri noči. Ko je bil jarek napolnjen, so oblegovalni stolp prepeljali do obzidja. Tisti, ki so bili znotraj, so se borili z našimi zelo pogumno, z ognjem in s kamni. Ko je grof slišal, da so Franki v mestu, je rekel svojim ljudem: »Kaj se mudite? Glejte vsi Franki so že v mestu.« Emir,²³⁰ ki je bil v Davidovem stolpu,

²²⁶ 9. julija 1099.

²²⁷ Procesije so bile 8. julija 1099.

²²⁸ Iz Tournaija.

²²⁹ Omarjeve mošeje.

²³⁰ Emir Iftihar ad Davla, ki je poveljeval egiptovski mestni posadki, se je na obleganje pripravljaval več mesecev, popraviti je dal tudi obzidje in izgnal kristjane, ki bi utegnili pomagati napadalcem. Med obleganjem so uspešno

reddidit se comiti, eique aperuit portam ubi peregrini persolvere solebant tributa. Intrantes autem nostri civitatem peregrini, persequebantur et occidebant Saracenos usque ad Templum Salomonis. In quo congregati, dederunt nostris maximum bellum per totum diem, ita ut sanguis illorum per totum templum flueret. Tandem superatis paganis, apprehenderunt nostri masculos et feminas sat in templo, et occiderunt quos voluerunt, et quos voluerunt retinuerunt vivos. Super Templum vero Salomonis erat maxima paganorum congregatio utriusque sexus, quibus Tancredus et Gaston de Beert dederunt sua vexilla.

Mox cucurrerunt per universam urbem, capientes aurum et argentum, equos et mulos, domosque plenas omnibus bonis. Venerunt autem omnes nostri gaudentes et prae nimio gaudio plorantes ad nostri Salvatoris Iesu sepulchrum adorandum, et reddiderunt ei capitale debitum. Mane autem facto ascenderunt nostri caute supra tectum templi, et invaserunt Saracenos masculos et feminas, decollantes eos nudis ensibus. Alii vero dabant se precipites e templo. Hoc videns Tancredus iratus est nimis.

[XXXIX] Tunc nostri tenuerunt concilium, ut unusquisque faceret elemosinas cum orationibus, quatinus sibi Deus eligeret quem vellet regnare super alias et regere civitatem. Iusserunt quoque Saracenos mortuos omnes eici foras, prae nimio foetore; quia omnis urbs fere plena erat illorum cadaveribus. Et vivi Saraceni trahebant mortuos ante portarum exitus, et ordinabant montes ex eis, quasi essent domos. Tales occisiones de paganorum gente nullus unquam audivit nec vidit; quoniam pyrae erant ordinatae ex eis sicut metae, et nemo scit numerum eorum nisi solus Deus. Fecit vero comes Raimundus conduci amiraliū et alias qui cum eo erant, usque Scalonam, sanos et illaesos.

Octavo autem die quo civitas fuit capta, elegerunt ducem Godefridum principem civitatis, qui debellaret paganos et custodiret Christianos. Similiter elegerunt patriarcham sapientissimum et honorabilem virum nomine Arnulfum, in die sancti Petri ad Vincula. Haec civitas fuit capta a Christianis Dei XV die Iulii, in sexta feria.

Interea nuntius venit Tancredo et comiti Eustachio, ut prepararent se et pergerent ad recipiendam Neopolitanam urbem. Exierunt illi et duxerunt secum multos milites et pedones, et pervenerunt ad urbem. Habitatores vero illius reddiderunt se ilico. Denuo mandavit illis dux, ut cito venirent ad bellum quod nobis ammiravisus Babyloniae preparat urbi Scalonae. Illi

uporabili tudi grški ogenj, vnetljivo mešanico, ki so jo v vrčih zlivali na oblegovalce. Ko mu je Rajmond iz Saint-Gillesa ponudil, da bo lahko odšel iz mesta, če mu preda stolp, je po omahovanju v to privolil (gl. Maalouf, *Križarske vojne*, 68–69).

se je predal grofu in mu odprl vrata tam, kjer ponavadi romarji plačujejo davke. Naši so vstopili v mesto in zasledovali in pobijali Saracene vse do Salomonovega templja. Tja so se zatekli in se z našimi silovito bojevali cel dan, tako, da je njihova kri tekla po celotnem templju. Ko so bili pogani končno premagani, so naši zajeli veliko moških in žensk v templju in ubili ali pustili žive tiste, katere so hoteli. Na strehi Salomonovega templja je bila velika množica poganov obeh spolov, ki sta jim Tankred in Gaston iz Béarna dala svoji zastavi.

Potem so naši divjali skozi celotno mesto, plenili zlato in srebro, konje in mule in hiše polne vseh dobrin.²³¹ Vsi so namreč prišli veseli, jokali so zaradi velikega veselja, da bi molili na grobu našega Odrešenika Jezusa in izpolnili svojo zaobljubo. Naslednje jutro so se previdno povzpeli na streho templja in napadli Saracene, moške in ženske in jih obglavili z golimi meči. Nekateri so se vrgli s templja. Ko je Tankred to videl, se je zelo razjezil.

39. Naši vodje so se posvetovali in sklenili, da mora vsak dati miloščino in moliti, da bo Bog sam izbral, kogar bo želel, da bo vladal nad drugimi in nad mestom. Ukazali so, da vse mrtve Saracene znosijo ven zaradi prevelikega smradu; kajti celotno mesto je bilo polno njihovih trupel. Preživeli Saraceni so nosili mrtve ven iz mesta pred vrata in naredili iz njih kupe, velike kot hiše. Za takšno pobijanje poganstva še nikoli nihče ni slišal niti ga ni videl. Iz trupel so bile narejene grmade podobne piramidam in nihče razen Boga ne pozna njihovega števila. Grof Rajmond je dal emirja in druge, ki so bili z njim, odvesti zdrave in nepoškodovane do Askalona.

Na osmi dan po zavzetju mesta so izbrali vojvodo Godfrida za upravitelja mesta, ki naj bi se boril proti poganom in varoval kristjane. Na enak način so na praznik sv. Petra v verigah²³² izbrali zelo izkušenega in častivrednega moža z imenom Arnulf za patriarha. To mesto so kristjani zavzeli 15. dan julija, na šesti dan v tednu (v petek).

Medtem je prišel sel h Tankredu in grofu Evstahiju (s prošnjo), da naj se pripravita in odideta prevzet mesto Nablus.²³³ Odšla sta in povedla s sabo številne viteze in pešake, prispeli so pred mesto. Prebivalci so se takoj predali. Potem jih je vojvoda Godfrid prosil, da naj hitro pridejo v bitko, ki nam jo je emir Kaira pripravljal pri mestu Askalon.²³⁴ Pohiteli so,

²³¹ O grozljivem pokolu, ki je sledil zavzetju Jeruzalema, poročajo tudi arabski zgodovino-
pisci. Ibn al Atir tako piše, da so Franki cel teden pobijali muslimane in da bi jih naj samo v mošeji Al Aksa
bilo ubitih 70.000, Ibn al Kalanisi pa, da naj bi žive zažgali tudi vse Jude, ki so se zbrali v sinagogi (gl. Maalouf,
Križarske vojne, 2008, 69–71).

²³² 1. avgusta 1099.

²³³ Biblični Sihem.

²³⁴ Z egipčansko vojsko, ki jo je vodil kairski emir Al Afdal.

autem festinando intraverunt montaneam quaerentes Saracenorum bella, et venerunt Caesaream. Itaque venientes illi iuxta mare ad urbem Ramole, illic invenerunt multos Arabes, qui precursores erant belli. Quos nostri persequentes, apprehenderunt plures ex eis, qui dixerunt omnia belli nova, ubi essent et quot essent, aut ubi bellare disponderent contra Christianos. Quod audiens Tancredus statim misit nuntium Hierusalem duci Godefrido et patriarchae, omnibusque principibus dicens: »Sciatis quod nobis paratum est bellum Scalonae, venite ergo festinanter cum omni virtute quam habere poteritis!« Tunc iussit dux summoneri omnes, ut fideliter irent preparati Scalonam, obviam inimicis nostris. Ipse vero cum patriarcha et Rotberto Flandrensi comite exivit de urbe in feria tertia, et Marturanensis episcopus cum eis. Comes vero Sancti Egidii ac Rotbertus Nortmannus dixerunt se non exituros, nisi certum bellum scirent. Iusserunt ergo militibus suis, ut pergerent videre si bellum vere esset; et reverterentur quantocius, qui ipsi mox essent parati ire. Ierunt illi, videruntque bellum, et cito renuntiaverunt se vidisse oculis suis. Continuo dux apprehenso Marturanensi episcopo, mandavit Hierusalem, quo milites qui ibi erant prepara- rent se et veniant ad bellum.

Quarta vero feria, illi principes exierunt, et militaverunt ad bellum. Episcopus vero Marturanensis rediit, reportans verba missa patriarchae et duci, exieruntque Saraceni obviam ei, et apprehensum secum duxerunt. Petrus vero Heremita remansit Hierusalem, ordinando et precipiendo Grecis et Latinis atque clericis, ut fideliter Deo processionem celebrarent, et orationes elemosinasque facerent, ut Deus populo suo victoriam daret. Clerici et presbyteri, induti sacris vestibus ad Templum Domini conduxere processionem, missas et orationes decantantes, ut suum defenderet populum.

Denique patriarcha et episcopi aliique seniores congregati sunt ad flumen, quod est ex hac parte Scalonae. Illic multa animalia, boum, camelorum, ovium, atque omnium bonorum depredati sunt. Venerunt autem Arabes fere trecenti irrueruntque nostri super illos, et apprehenderunt duos ex eis, persequentes alios usque ad eorum exercitum. Sero autem facto, patriarcha fecit preconari per omnem hostem, ut in summo mane cras essent omnes parati ad bellum, excommunicans ne ullus homo intenderet ad ulla spolia donec bellum esset factum; sed eo facto reverterentur cum felici gaudio ad capiendum quicquid eis predestinatum esset a Domino.

Summo vero diluculo in sexta feria intraverunt in vallem nimis pulchram secus litus maris, in qua suas ordinaverunt acies. Dux instruxit suam aciem, et comes Nortmanniae suam, comes Sancti Egidii suam,

vstopili v gorovje in iskali Saracene, da bi se z njimi spopadli, in prišli v Cezarejo. Nato so vzdolž obale prispeli v mesto Ramlo, tam so našli številne Arabce, ki so bili izvidniki pred glavnino vojske. Naši so jih zasledovali in ujeli številne med njimi, ti so povedali vse, kar je bilo novega glede bitke, kje so, koliko jih je in kje se nameravajo spopasti s kristjani. Ko je Tankred to slišal, je takoj poslal sla v Jeruzalem k vojvodi Godfridu, patriarhu in vsem drugim vodjem in jim rekel: »Vedite, da se nam v Askalonu obeta bitka, pridite torej hitro z vsemi silami, ki jih lahko zberete!« Takrat je vojvoda ukazal vzpodbuditi vse, da bi šli kar najbolje pripravljeni v Askalon proti našim sovražnikom. Sam je skupaj s patriarhom in flandrijskim grofom Robertom odšel iz mesta na tretji dan v tednu (v torek),²³⁵ škof iz Martirana je šel skupaj z njimi.²³⁶ Grof iz Saint-Gillesa in Robert Norman sta povedala, da ne bosta šla ven, dokler ne bosta točno vedela, da bo res prišlo do bitke. Zato sta svojim vitezom ukazala, da naj grejo tja, preverijo, če bo zares bitka, in se vrnejo čim hitreje nazaj, vsi naj bi bili takoj pripravljeni na bitko. Vitezi so odšli tja, videli, da se zares pripravlja bitka in hitro sporočili, da so to videli na lastne oči. Vojvoda je takoj poklical škofa iz Martirana in ga prosil, da naj gre v Jeruzalem in pove tamkajšnjim vitezom, da naj se pripravijo in pridejo v bitko.

Na četrti dan tedna (v sredo) so se ti gospodje odpravili v boj. Škof iz Martirana se je vrnil, da bi prenesel ukaze patriarha in vojvode, nasproti so mu prišli Saraceni, ga zajeli in odpeljali s sabo. Peter Puščavnik je ostal v Jeruzalemu, da bi grškim in latinskim duhovnikom in klerikom odredil in jim zapovedal, da naj s procesijo slavijo Boga, molijo in darujejo miloščino, da bi Bog svojemu ljudstvu podelil zmago. Kleriki in duhovniki so oblečeni v posvečena oblačila privedli procesijo do Gospodovega templja (cerkve Sv. groba; op. prev.), kjer so peli maše in molitve, da bi Bog obvaroval svoje ljudstvo.

Medtem so se patriarh, škofje in drugi vodje zbrali pri reki, ki leži na tej strani Askalona. Tam so naplenili veliko živali, bikov, kamel, ovac in vseh dobrin. Prišlo je okrog tristo Arabcev, naši so jih napadli in ujeli dva izmed njih, ostale pa zasledovali skoraj do njihove vojske. Zvečer je patriarh razglasil v množici, da morajo biti zjutraj vsi pripravljeni na boj in da bo tisti, ki bo plenil, preden se konča bitka, izobčen iz cerkve, ko pa bo bitka končana, lahko z velikim veseljem vzamejo karkoli jim je namenil Gospod.

Ob zori na šesti dan v tednu (v petek)²³⁷ so vstopili v zelo lepo dolino v bližini morja, v kateri so uredili svoje bojne vrste. Vojvoda, grof Normandije, grof iz Saint-Gillesa,

²³⁵ 9. avgusta 1099.

²³⁶ Arnulf, škof iz Martirana v južni Italiji.

²³⁷ 12. avgusta 1099.

comes Flandrensis suam, comes Eustachius suam, Tancredus et Gaston suam. Ordinaverunt quoque pedites et sagittarios qui prederent milites; et sic ordinaverunt omnia, statimque coeperunt militare in nomine domini Iesu Christi. In sinistra vero parte fuit dux Godefridus cum sua acie; comesque Sancti Egidii equitavit iuxta mare in dextera parte, comes Nortmanniae et comes Flandrensis et Tancredus omnesque alii equitabant in medio. Tunc nostri coeperunt paulatim ambulare. Pagani vero stabant parati ad bellum. Unusquisque suum habebat vasculum pendens collo, ex quibus potarent persequentes nos; sed illis non licuit, gratia Dei.

Comes autem de Nortmannia cernens ammiravissi stantarum habere quoddam pomum aureum in summitate hastae, quae erat cooperta argento, ruit vehementer super illum, eumque vulneravit usque ad mortem. Ex alia parte, comes Flandrensis nimis acriter illos invasit. Tancredus igitur impetum fecit per medium tentoriorum eorum. Quod videntes pagani, continuo inierunt fugam. Paganorum multitudo erat innumerabilis, numerumque eorum nemo scit nisi solus Deus. Bella vero erant immensa; sed virtus divina comitabatur nobiscum tam magna, tam fortis, quod statim superavimus illos. Stabant autem inimici Dei excecati et stupefacti, ac videntes Christi milites apertis oculis nil videbant, et contra Christianos erigere se non audebant, virtute Dei tremefacti. Pro nimio timore ascendebant in arbores, in quibus putabant se abscondere; at nostri sagittando et cum lanceis et ensibus occidendo eos ad terram precipitabant. Alii autem iactabant se in terram, non audentes erigere se contra nos. Nostri igitur illos detruncabant, sicut aliquis detruncat animalia ad macellum. Comes Sancti Egidii iuxta mare occidit ex eis sine numero. Alii vero se precipitabant in mare, alii fugiebant huc illucque.

Veniens itaque ammiravissus ante civitatem, dolens et maerens, lacrimando dixit: »O deorum spiritus, quis unquam vidit vel audivit talia? Tanta potestas, tanta virtus, tanta militia quae nunquam ab ulla gente fuit superata, modo a tantilla gente Christianorum est devicta! Heu mihi tristis ac dolens, quid amplius dicam? Superatus sum a gente mendica, inermi et pauperrima; quae non habet nisi saccum et peram. Ipsa modo persequitur gentem Aegyptiacam, quae illi plerumque suas largita est elemosinas, dum olim per omnem nostram patriam mendicarent. Huc conduxit ad conventionem ducenta milia militum, et video ipsos laxis frenis fugientes per viam Babylonicam, et non audent reverti adversus gentem Francigenam. Iuro per Machumet et per omnia deorum numina, quod ulterius non retinebo milites conventionem aliqua, quia expulsus sum a gente advena. Conduxit omnia armorum genera, et omnia machinamenta ut eos obsiderem in Hierusalem, et ipsi prevenerunt me ad bellum itinere dierum duorum. Heu michi, quid amplius dicam? Inhonoratus ero semper in terra Babilonica.«

flandrijski grof, grof Evstahij, Tankred in Gaston so uredili vsak svojo bojno vrsto. Ukazali so, da naj pešaki, med njimi lokostrelci, hodijo pred vitezi; tako so uredili vse in se takoj začeli bojevati v imenu Gospoda Jezusa Kristusa. Na levi strani je bil vojvoda Godfrid s svojimi; grof iz Saint-Gillesa je jezdil blizu morja na desni strani, grof Normandije, flandrijski grof in Tankred so vsi jezdili v sredini. Tedaj so naši začeli počasi napredovati. Pogani so stali pripravljeni na bitko. Vsak izmed njih je imel okrog vratu posodo, iz katere so pili, ko so nas zasledovali; toda, Bogu hvala, jim to ni bilo dovoljeno.

Normandijski grof, ki je videl, da ima emirjeva zastava pozlačeno jabolko na konici sulice, ki je bila prekrita s srebrom, se je divje zapodil nadenj in ga ranil skoraj do smrti. Flandrijski grof jih je silovito napadel z druge strani. Tankred jih je napadel po sredini njihovega tabora. Ko so pogani to videli, so se takoj pognali v beg. Množica poganov je bila nepreštevna, njihovega števila ne pozna nihče razen Boga. Bitka je bila strahotna; toda božja moč je bila z nami, tako velika, tako močna, da smo jih takoj premagali. Sovražniki Boga so stali oslepeli in onemeli, čeprav so imeli odprte oči, niso videli Kristusovih vitezov, proti kristjanom se niso drznili stati trdno, prestrašeni zaradi moči Boga. Zaradi prevelikega strahu so se povzpeli na drevesa, ker so mislili, da se bodo lahko skrili, naši so streljali na njih s puščicami, jih pobijali s sulicami in meči in jih podirali na tla. Drugi so se metali na zemljo, ne da bi se drznili dvigniti proti nam. Naši so jih pobijali kot nekdo pobija živali v klavnici. Grof iz Saint-Gillesa, ki je bil blizu morja, je pobil veliko množico. Nekateri so se metali v morje, drugi so tekali sem ter tja.

Emir je žalujoč in jadikujoč prišel pred mesto²³⁸ in v joku dejal: »O duh bogov, kdo je že kdaj videl ali slišal kaj takega? Takšna moč, takšen pogum, takšna vojska, ki je še nikoli ni nihče premagal, je bila premagana od tako maloštevilnega ljudstva kristjanov! Joj meni, žalosten in žalujoč, kaj naj še rečem? Premagan sem bil od beračev, neoboroženih in revnih, takih, ki nimajo nič drugega kot vrečo in romarsko torbo. Taka vojska je premagala egiptovsko ljudstvo, ki je tem ljudem pogosto dajalo miloščino, ko so beračili po vsej naši domovini. Dvesto tisoč vojakov sem povedel v bitko in jih vidim, kako bežijo z razpuščenimi vajetmi po cesti proti Kairu in se ne upajo obrniti proti frankovskemu ljudstvu. Pri Mohamedu prisegam in pri slavi vseh bogov, da ne bom nikoli zbiral druge vojske, kajti bil sem premagan od prišlekov. Zbral sem orožja vseh vrst in vse bojne naprave, da bi jih oblegal v Jeruzalemu, oni pa so me napadli dva dni hoda iz mesta. Joj meni, kaj naj še rečem? Za vedno bom brez časti v deželi Kairo.«

²³⁸ Askalon.

Nostris autem acceperunt eius stantarum, quod comparavit comes de Nortmannia viginti marchas argenti, et dedit patriarchae in Dei honorem Sanctique Sepulchri. Ensem vero emit quidam sexaginta bisanteis. Superati sunt itaque inimici nostri Deo annuente. Omnes naves terrarum paganorum ibi aderant. Homines vero qui intus erant, videntes ammiravisum fugientem cum suo exercitu, statim suspenderunt vela, et impulerunt se in alta maria. Reversi sunt nostri ad tentoria eorum, acceperuntque innumera spolia auri, argenti, omniumque bonorum; omniumque animalium genera, ac omnium armorum instrumenta. Quae voluerunt asportarunt, reliqua igne consumpserunt.

Reversi sunt nostri cum gaudio Hierusalem, deferentes secum omnia bona, quae illis erant necessaria. Hoc bellum actum est pridie idus Augusti, largiente haec domino nostro Iesu Christo, cui est honor et gloria nunc et semper et in secula seculorum. Dicat omnis spiritus: Amen.

Naši so zajeli emirjevo zastavo, ki jo je grof Normandije odkupil za dvajset mark srebra in jo izročil patriarhu v hvalo Boga in Svetega groba. Emirjev meč je bil prodan za šestdeset bizantijev. Tako so bili premagani naši sovražniki po volji Boga. Vse ladje iz dežele poganov so bile tam. Ko so posadke videle, da emir beži s svojo vojsko, so takoj dvignili jadra in odpluli na odprto morje. Naši so se vrnili v njihov tabor in našli velik plen, zlata, srebra in vseh dobrin, živali vseh vrst, vse mogoče orožje in orodja. Kar so želeli so odnesli, ostalo pa sežgali.

Naši so se z veseljem vrnili v Jeruzalem, s sabo so nosili vse mogoče dobrine, ki so jih potrebovali. Ta bitka je bila dan pred avgustovskimi idami,²³⁹ po milosti našega Gospoda Jezusa Kristusa, kateremu je čast in slava sedaj in vedno in na veke vekov. Vsaka duša naj reče: Amen.

²³⁹ 12. avgusta 1099.

2. Descriptio sanctorum locorum Hierusalem

Si quis ab occidentalibus partibus Hierusalem adire voluerit, solis ortum semper teneat, et Hierosolimitani loci oratoria ita inveniet, sicut hic notatur. In Hierusalem est cubiculum uno lapide coopertum, ubi Salomon Sapientiam scripsit. Et ibi inter templum et altare in marmore ante aram sanguis Zachariae fusus est. Inde non longe est lapis, ad quem per singulos annos Iudaei veniunt, et unguentes eum lamentantur, et sic cum gemitu redeunt. Ibi est domus Ezechiae regis Iuda, cui ter quinos annos Deus addidit. Deinde est domus Caiphae, et columna ad quam Christus ligatus flagellis caesus fuit. Ad portam Neapolitanam est pretorium Pilati, ubi Christus a principibus sacerdotum iudicatus fuit. Inde non procul est Golgotha, id est Calvariae locus, ubi Christus Dei filius crucifixus est, et ibi primus Adam sepultus fuit, ibique Abraham Deo sacrificavit. Inde quasi ad magni lapidis iactum versus occidentem locus est ubi Ioseph ab Arimathia domini Iesu corpus sanctum sepelivit; ibique est ecclesia a Constantino rege speciose fabricata. A monte Calvariae sunt XIII pedes usque ad medium mundum contra occidentem. A sinistra parte est carcer, ubi Christus fuit carceratus. In dextera parte sepulchri prope est monasterium Latinum in honore sanctae Mariae Virginis, ubi eiusdem domus fuit. Ibi altare est in eodem monasterio, ibique stabat Maria mater virgo, et cum ea soror matris eius Maria Cleophe, et Maria Magdalene, flentes dolentesque in cruce positum Dominum videntes. Ibi dixit Iesus matri: »Mulier, ecce filius tuus«; discipulo: »Ecce mater tua«.

Ab hoc loco quantum potest arcus bis mittere sagittam, in orientali parte est Templum Domini a Salomone factum, in quo a iusto Symeone presentatus est Christus. In dextera parte huius templi, Salomon templum suum aedificavit, et inter utrumque templum porticum speciosam struxit columnis marmoreis. In sinistra parte probatica piscina est. Inde contra orientem quasi ad mille passus mons Oliveti conspicitur, ubi dominus Iesus ad patrem oravit dicens: »Pater, si fieri potest,« et reliqua. Et in lapide Pater Noster scripsit; et inde ascendit in celum, dicens discipulis: »Ite docete omnes gentes,« et reliqua. Inter Templum Domini et montem Oliveti est vallis Iosaphath, ubi virgo Maria ab apostolis sepulta fuit. In qua valle mundum iudicaturus veniet Dominus. Ibi prope est villa quae dicitur Gethsemani, ibique prope est ortus trans torrentem Cedron, ubi Iudas Iesum tradidit. Inde prope est sepulchrum Isaiae prophetae. Inde ad mille passus Bethania,

2. Opis svetih krajev v Jeruzalemu

Če kdo iz zahodnih dežel želi priti v Jeruzalem, se mora vedno držati poti proti vzhodu in tako bo našel postaje za molitev v in okrog Jeruzalema, tako kot je tukaj označeno. V Jeruzalemu je majhen prostor, pokrit s kamnom, v katerem je Salomon napisal Knjigo modrosti. In tam, med templjem in oltarjem, je na tleh iz marmorja pred svetim oltarjem bilo prelito kri Zaharije. Nedaleč od tam je kamen, h kateremu vsako leto pridejo Judje, ga blagoslovijo in objokujejo in se vrnejo v joku. Tu je hiša kralja Jude Ezekielja, kateremu je Bog dal dodatnih petnajst let življenja. Nato sledi hiša Kajfe in steber, h kateremu je bil Kristus privezan med bičanjem. Pri nabluških vratih je Pilatov sodniški stol, kjer je Kristusa obsodil najvišji duhovnik. Nedaleč od tam je Golgota, to je »kraj lobanje«, kjer je bil Kristus, božji sin, križan in kjer je bil najprej pokopan Adam in kjer je Abraham prinašal žrtve Bogu. Od tam, za lučaj kamna proti zahodu, je prostor, kjer je Jožef iz Arimateje pokopal telo svetega Jezusa Kristusa, na tem mestu je cerkev, ki jo je zgradil kralj Konstantin.²⁴⁰ Z gore Kalvarije je trinajst korakov proti zahodu do sredine sveta. Z leve strani je ječa, kjer je bil zaprt Kristus. Na desni strani blizu groba je latinski samostan v čast svete device Marije, na mestu, kjer je stal nekoč njen dom. V tem samostanu je oltar na mestu, kjer so stale mati devica Marija in z njo sestra njene matere Marija, žena Kleofe in Marija Magdalena, jokajoče in žalujoče, ko so videle Kristusa pribitega na križ. Tam je Kristus rekel svoji materi: »Žena, glej tvoj sin« in učencu: »Glej tvoja mati!«²⁴¹

Dva streljaja z lokom od tu proti vzhodu je Gospodov tempelj, ki ga je zgradil Salomon in v katerem je pravični Simeon predstavil Kristusa. Na desni strani tega templja je Salomon zgradil svoj tempelj in postavil med obema templjema čudovito stebrišče z marmornatimi stebri. Na levi strani je bazen skušnjave. Od tam proti vzhodu okrog tisoč korakov je videti Oljsko goro, kjer je Jezus molil k očetu z besedami: »Moj Oče, če je mogoče,« in tako naprej.²⁴² In na kamen je napisal *Oče naš* in od tu se je dvignil v nebo, rekoč svojim učencem: »Pojdite in učite vsa ljudstva« in ostalo.²⁴³ Med Gospodovim templjem in Oljsko goro je dolina Jozafat, kjer so apostoli pokopali devico Marijo. V to dolino bo prišel Gospod sodit svetu. Tam blizu je

²⁴⁰ Pravilno bi bilo cesar (*imperator*) Konstantin.

²⁴¹ Janez 19, 26–27.

²⁴² Matej 26, 39.

²⁴³ Matej 28,19 (*Sv. pismo SSP*, 1524): »Pojdite torej in naredite vse narode za moje učence.«

pristava, ki se imenuje Getsemani in tu blizu preko divjega Cedrona je vrt, v katerem je Juda izdal Jezusa. Tu blizu je grob preroka Izaije. Od tam tisoč korakov je Betanija, ubi Lazarus quatruiduanus resuscitatus est. In eadem parte contra Iericho ad milia XVIII est arbor sicomorus, in quam Zacheus ascendit, ut videret Iesum. In alia parte ad mille passus de Iericho est fons Helisei, ab ipso benedictus commixtione salis. Inde ad V milia est fluvius Iordanis, in quo Dominus a Iohanne baptizatus est, ab Hierusalem distans VIII leugis. Inde non longe est mons unde Helias raptus est. A Iordane est via XVIII dierum usque ad montem Synai; ubi Deus Moysi in igne rubi apparuit, eique legem dedit; ibique est ydria magna, quae indeficiens oleum parturit. Mons Thabor distat ab Hierusalem itinere trium dierum, ubi Dominus transfiguratus est. In cuius montis pede dicitur esse Galilea et mare Tyberiadis, quod non est mare sed stagnum de quo Iordanis egreditur. In dextera parte urbis Hierusalem contra meridiem extra murum quantum potest arcus iacere, est mons Syon; ibique est ecclesia a Salomone facta. Ibi Iesus caenavit cum discipulis ante passionem, ibique eos Spiritu Sancto replevit; ibi etiam virgo Maria migravit a saeculo, et spiritum reddidit, cuius corpus sanctissimum apostoli in vallem Iosaphat transtulerunt. In cuius montis pede contra meridiem est fons Syloa, subito egrediens e terra.

Inde non longe est Sychem, ubi Ioseph veniens de valle Ebron quaesivit fratres. Ibi est villa quam dedit Iacob Ioseph filio suo; ibique requiescit corpus eius. Inde ad mille passus est Sychar, ubi Dominus mulieri Samaritanae locutus est. Inde non longe est locus ubi luctatus est angelus cum Iacob. Ibi Bethleem est, civitas David, ubi Christus natus est, distans ab Hierusalem quattuor milibus contra meridiem; ibique est ecclesia marmoreis columnis aedificata, in qua est locus ubi Christus natus est. Non procul hinc in dextera parte est Domini presepe. Inde ad XII milia est castellum Abraham, quod dicitur Tocor, ubi ipse Abraham et Isaac et Iacob sepulti sunt cum uxoribus suis. In sinistra parte est mons Dominus Vidit, ibique locus est ubi Abraham immolare filium voluit.

Explicit Itinerarium Hierosolimitanorum.

kjer je bil Lazar na četrti dan ponovno oživljen. V isti smeri proti Jerihu je osemnajst milj oddaljeno sikamorsko drevo, na katero je splezal Zahej, da bi videl Jezusa. V drugo stran je tisoč korakov od Jeriha Elizejev izvir, ki ga je blagoslovil tako, da je dodal sol. Od tam pet milj naprej je reka Jordan, v kateri je Janez krstil Gospoda, oddaljen osem levg od Jeruzalema. Nedaleč od tam je gora, s katere je bil Elija dvignjen v nebo. Od Jordana je osemnajst dnevnih potovanj do gore Sinaj, na kateri se je bog prikazal Mojzesu v gorečem grmu in mu dal postavo. Tam je velika hidrija, v kateri nikoli ne preneha nastajati olje. Gora Tabor je oddaljena od Jeruzalema tri dni potovanja, tam se je preobličil Gospod. Ob vznožju te gore je bajje Galileja in Tiberijadsko morje, ki sploh ni morje, temveč jezero, iz katerega teče Jordan. Na desni strani od Jeruzalema proti jugu izven obzidja en streljaj z lokom je gora Sion, tu je cerkev, ki jo je zgradil Salomon. Tam je Jezus opravil zadnjo večerjo z učenci pred pasijonom, tam jih je tudi napolnil s svetim Duhom. Tam je tudi Marija odšla s tega sveta in oddala dušo, njeno najsvetejše telo so apostoli prenesli v dolino Jozafat. V vznožju te gore proti jugu je izvir Siloa, ki divje žubori iz zemlje.

Od tam nedaleč je Sihem, kjer je Jožef, ko je prišel iz doline Hebron, iskal svoje brate. Tam je posest, ki jo je Jakob dal svojemu sinu Jožefu, tam počiva njegovo telo. Od tam tisoč korakov je mesto Sihár, kjer je Gospod govoril s Samaričanko. Nedaleč od tam je kraj, kjer se je angel pomeril z Jakobom. Tam je Betlehem, Davidovo mesto, kjer je bil rojen Kristus, od Jeruzalema oddaljen štiri milje proti severu. Tam je cerkev s stebri iz marmorja, v kateri je kraj, kjer se je rodil Kristus. Nedaleč od tam na desni strani so Gospodove jasli. Od tam dvanajst milj naprej je Abrahamova utrdba, ki se imenuje Tokor, kjer so pokopani sam Abraham, Izak in Jakob, skupaj s svojimi ženami. Na levi strani je gora, ki se imenuje *Gospod je videl*, tam je kraj na katerem je Abraham hotel žrtvovati svojega sina.

To je konec poti tistih, ki romajo v Jeruzalem.

3. Missa in veneratione sancti sepulchri

Omnipotens sempiterne Deus, qui per passionem Unigeniti tui humanum genus redimere dignatus es, et eius sepultura omnium fidelium sepulchra signasti, concede propitius, ut ad gloriam resurrectionis eiusdem pertingere mereamur, per eundem ...

Secretum. Suscipe quaesumus omnipotens Deus hanc hostiam oblationis, quam tibi in illius commemoratione deferimus, qui ad detergenda mundi facinora iniuriam crucis et sepulturae pro nobis clementer sustinuit, qui tecum vivit ...

Praefatio. O aeternae Deus, qui oraculis prophetarum Unigeniti tui gloriosum in quo caro illius non videret corruptionem sepulchrum innotescere voluisti; ut inde victor mortis resurgens fidelibus spem resurgendi concederet; et ideo cum angelis etc.

Post communionem. Munera nostrae redemptionis quaesumus, omnipotens Deus, quae fideliter sumpsimus, et a vitiorum nos eruant sepulchris, et ad gloriam transferant beatae resurrectionis, per Dominum ...

[Risba črte dolžine 12,9 cm, pomnoženo s 15 da celotno dolžino 193,5 cm.]

Haec linea quindecies ducta, et a sepulchro Domini Hierosolimis sumpta, longitudinem Christi designat. Die qua eam videris, subitanea morte non morieris.

[Risba črte dolžine 9,8 cm, ki da celotno širino 88,2 cm.]

Haec secunda novenario numero remensa, latitudinem Christi signat, eandemque salutem de morte subitanea dat, in die semel visa.

3. Maša čaščenja Svetega groba

Vsemogočni večni Bog, ki si s trpljenjem svojega Edinorojenca sklenil odrešiti človeštvo in si z njegovim grobom označil grobove vseh vernih, dovoli, prosimo te, da bomo vredni slave njegovega vstajenja, po njem ...

Potiho. Prejmi, prosimo te vsemogočni Bog to žrtev, ki ti jo prinašamo v spomin na njega, ki je za izbris grehov sveta za nas ponižno prevzel nase krivico križa in pokopa, ki živi s teboj ...

Pred združitvijo (obhajilom). O večni Bog, ki si nam skozi usta prerokov želel oznaniti, da naj v slavnem grobu tvojega edinorojenega sina njegovo meso ne vidi pogube, da bo vstal iz njega kot zmagovalec nad smrtjo in prinesel vernikom upanje na ponovno vstajenje, zato z angeli itd. ...

Po združitvi (obhajilu). Prosimo te, vsemogočni Bog, da nas breme naše odrešitve, ki smo jo prejeli zaradi vere, odreši z grobov naših grehov in naj nas pripelje do slave blaženega vstajenja, skozi Gospoda ...

Ta črta petnajstkrat pomnožena in odmerjena s Svetega groba v Jeruzalemu označuje Kristusovo višino. Na dan, ko jo boš videl, ne boš umrl nenadne smrti.

Ta druga črta pomnožena devetkrat označuje širino Kristusovega telesa in daje enako varstvo pred nenadno smrtjo na dan, ko je bila enkrat videna.

VI. Zaključek

Spis *Gesta Francorum* je najstarejše znano pričevanje o 1. križarski vojni, ohranjenih je sedem prepisov, ki so nastali med zgodnjim 12. in 14. stoletjem. Njegova posebnost je kronološki prikaz dogodkov, ki jih je avtor kot spremljevalec normanskega vojvode Bohemonda I. iz Tarenta, osebno doživel, pri številnih aktivno sodeloval in potem zapisal številne podrobnosti, ki bi sicer ostale neznane. Iz njegovega poročila tako med drugim izvemo marsikaj o težavah, s katerimi so se soočali križarji, o času in poteku posameznih dogodkov, kako so se križarske vojske oskrbovale, razne taktične podrobnosti obleganj in spopadov, pri katerih je najprej kot vojščak s konjem, pozneje pa kot pešak aktivno sodeloval tudi sam, o posameznih krajih, deželah in tudi o oborožitvi v spopade vpletenih ljudstev. Poleg številnih citatov iz Biblije in liturgičnih besedil, je avtor v pripoved vključil tudi razne čudežne zgodbe, ki so krožile med udeleženci pohoda, kot na primer najdbo sulice, s katero naj bi rimski vojak zabodel križanega, prikazovanja apostolov in Kristusa nekaterim udeležencem pohoda, skrivnostne jezdece na belih konjih, ki naj bi odločilno pripomogli k osvojitvi Antiohije in podobno, kar je pozneje postalo stalnica v krščanskih opisih križarskih vojn. Posebno pozornost je avtor namenil tudi ključnim akterjem pohoda, med njimi posebej Bohemond, s katerim se je odpravil na pohod z juga italskega polotoka. Ker Bohemond po uspešni osvojitvi Antiohije ni hotel nadaljevati poti proti svetemu grobu, se je od njega ločil in se pridružil frankovskim križarjem in potem z njimi prispel do Jeruzalema. Več avtorjev, ki pišejo o 1. križarski vojni je številne opise preprosto povzelo iz njegovega spisa, ki pa ga nikjer ne citirajo.

O samem avtorju, ki nikjer ne omenja svojega imena, ni znanega veliko. Njegov namen očitno ni bil napisati avtobiografije, pač pa verodostojno pripovedovati dogodke tako kot so se zgodili. Iz opisa o začetku pohoda in njegove vloge v posameznih bitkah do konca junija 1098 bi lahko sklepali, da je bil vitez, da je prišel z juga italskega polotoka, morda iz Apulije in da je bil tako kot Bohemond normanskega porekla, vendar tega sam nikjer izrecno ne omenja.

Kot vojščak je anonimni avtor doživel pohod v povsem drugi luči kot na primer Rajmond iz Agilesa in Fulher iz Chartresa, dva druga pisca o 1. križarski vojni, ki sta bila kot duhovnika oproščena udeležbe v bitkah. Zelo so ga zanimala taktična vprašanja vodenja bitk, oblegovalne tehnike in druga vojaška vprašanja, čemur posveča veliko pozornosti skozi celoten spis. Pri opisih bitk in masakrov, ki so sledili težavnemu obleganju, ne poudarja grozljivih podrobnosti ali maščevalnosti nad premaganimi sovražniki.

Jezik anonimnega pisca je zgoščen, razumljiv, vendar stilno precej neizbrušen. Zapletenejše stavčne konstrukcije so redke, besedotvorje in skladnja pa glede na klasično normo precej poenostavljeni. Avtor je pisal v knjižni latinščini, uporabljal je tako elemente klasične kot srebrne latinščine, poleg tega pa tudi jezik poezije, liturgije in Svetega pisma. V pripoved so vključeni tudi številni citati iz Svetega pisma, ki so deloma prevzeti precej svobodno. Kritični do njegovega stila so bili zato že njegovi sodobniki, Robert iz Reimsa, Gvibert iz Nogenta in Baudri iz Borgueila, ki pa so kljub temu v svojih spisih marsikaj prevzeli iz njegovega besedila. Avtorjeva posebnost je tudi pogosto vpletanje premega govora, bodisi s kratkimi citati, posamičnimi stavki ali tudi z nekoliko daljšimi govori posameznikov, med katerimi prevladujejo Bohemondovi.

VII. Povzetek

V magistrskem delu je z vsebinskega, zgodovinskega in jezikovnega vidika predstavljen latinski spis neznanega avtorja z naslovom *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*, ki opisuje dogodke 1. križarske vojne. Prva poglavja so posvečena osvetlitvi dogodkov, ki so privedli do križarskih vojn, razmeram v tedanji Evropi in na Bližnjem Vzhodu, drugim zahodnim, bizantinskim in muslimanskim avtorjem, ki pišejo o 1. križarski vojni, samemu avtorju spisa *Gesta Francorum*, posebnostim njegovega jezika in stila in rokopisnemu izročilu. V osrednjem delu je predstavljeno latinsko besedilo s komentarjem in prevodom v slovenski jezik, ki skuša slediti dikciji in posebnostim izvirnika. V komentarju so obrazložena težje razumljiva mesta, geografski pojmi, nastopajoče osebe, kronološka vprašanja in drugo. V seznamu literature so zbrana moderna dela o križarskih vojnah, o takratnih razmerah v Evropi, Mali Aziji in na bližnjem Vzhodu in o srednjeveški literarni in zgodovinopisni zapuščini.

Spis *Gesta Francorum* je najstarejše znano pričevanje o 1. križarski vojni, njegova posebnost je natančen kronološki prikaz dogodkov, ki jih je avtor sam doživel kot spremljevalec normanskega vojvode Bohemonda. Iz njegovega dela izvemo tako številne podatke o razmerah in težavah, s katerimi so se soočali križarji, o času in poteku posameznih bitk, o težavah s preskrbo, o raznih podrobnostih obleganj in spopadov, pri katerih je najprej kot vojščak s konjem, pozneje pa kot pešak aktivno sodeloval, dragoceni so tudi njegovi opisi posameznih krajev, dežel in njihovih prebivalcev, ki so bili do križarjev v prijateljskih ali sovražnih odnosih. Avtor posveča precej pozornosti tudi taktičnim vprašanjem vodenja bitk, oblegovalnim tehnikam in drugim vojaškim vprašanjem, pri opisih bitk in masakrov, ki so sledili težavnim obleganjem, pa ne poudarja grozljivih podrobnosti ali maščevalnosti nad premaganimi, kot drugi pisci o križarskih vojnah in tudi nasprotnikom priznava določene vojaške vrline, kar spisu daje posebno težo. Delo je močno vplivalo na večino drugih zahodnih del, ki obravnavajo 1. križarsko vojno, ohranjeno pa je v sedmih prepisih izgubljenega izvirnika, ki so nastali med zgodnjim 12. in 14. stoletjem.

V jezikovnem pogledu predstavlja spis *Gesta Francorum* odličen primer srednjeveške latinščine v času njenega postopnega prehajanja v romanske jezike. Jezik je zgoščen, razumljiv, vendar stilno precej neizbrušen, avtor je uporabljal omejeno število besed, ki se v istem odstavku ali celo stavku lahko večkrat ponovijo. Zapletenejša stavčne konstrukcije so redke, besedotvorje in skladnja pa glede na klasično normo precej poenostavljeni. Avtor je uporabljal

tako elemente klasične kot srebrne latinščine, poleg tega pa tudi jezik poezije, liturgije in Svetega pisma. Avtorjeva značilnost so tudi razne poenostavitve, na primer izpuščanje h-ja, spreminjanje diftongov v samoglasnike in tudi nekatere povsem nove besede. V pripoved so vključeni tudi citati iz Svetega pisma in razne čudežne zgodbe, ki so krožile med udeleženci pohoda, kot na primer najdba sulice, s katero naj bi rimski vojak zabodel križanega, prikazovanja apostolov in Kristusa nekaterim udeležencem pohoda in podobno. Avtorjeva posebnost je tudi pogosta uporaba premege govora, bodisi s kratkimi citati, posamičnimi stavki ali tudi z nekoliko daljšimi govori posameznikov. Kljub navedenim odstopanjem od klasične latinščine in razmeroma omejenem besedišču, je avtorju – posebej z uporabo kratkih stavkov – na nekaterih mestih uspelo doseči tudi določen dramatični učinek, posebej pri opisih spopadov ali drugih odločilnejših dogodkov.

VIII. Literatura in viri

1. Izdaje *Gesta Francorum* (kronološko)

Bongars, Jacques. *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum. V: Gesta Dei per Francos sive orientalium expeditone et regni Francorum Hierosolimitiani Historia*. Orientalis Historiae Tomus Primus. Hanoviae: Typis Wechelianis, 1611, 1-29.

Le Bas, Philippe. *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum. V: Recueil des Historiens des Croisades, Historiens occidentaux*, Tome troisième. Publ. par les soins de l'Académie impériale des inscriptions et belles-lettres. Paris: Imprimerie impériale, 1866, 121–163.

Hagenmeyer, Heinrich. *Anonymi gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum mit Erläuterungen* hrsg. von Heinrich Hagenmeyer. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1890.

Lees, Beatrice A. *Anonymi Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*. Ed. by B. A. Lees. Oxford: At the Clarendon Press, 1924.

Bréhier, Louis. *Histoire anonyme de la première Croisade*. Les Classiques de l'histoire de France au moyen âge, 4. Paris: Les belles lettres, 1924.

Hill, Rosalind (ed. by). *Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum*. Oxford: Clarendon Press, 1962.

2. Drugi latinski viri za 1. križarsko vojno (izbor)

Albert of Aachen, Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem. Edited and translated by Susan Edgington. Oxford Medieval Texts. Oxford: Oxford University Press, 2007.

The *Historia Ierosolimitana* of Baldric of Bourgueil. Edited by Steven Biddlecombe. Woodbridge: The Boydell Press, 2014.

Frutolfi et Ekkehardi chronica necnon anonymi chronica imperatorum / Frutolfs und Ekkehards Chroniken und die Anonymen Kaiserchroniken. E codicibus ediderunt Franz-Josef Schmale et Irene Schmale-Ott. (Übersetzt von Franz-Josef Schmale und Irene Schmale-Ott.).

Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters, Bd. 15. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972.

Guibert de Nogent Dei Gesta per Francos et cinq other textes. Robert B. C. Huygens, éd. Corpus Christianorum Continuatio Medievalis 127A. Turnhout: Brepols, 1996.

Petrus Tudebodus. Historia de Hierosolymitano Itinere. Publié par John Hugh Hill et Laurita L. Hill. Documents relatifs à l'histoire des croisades publié par L'académie des inscriptions et belles-lettres. Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1977.

Radulphi Cadomensis Tancredus. Cura et studio Edoardo D'Angelo. Corpus Christianorum: Continuatio Mediaevalis, vol. 231. Turnhout: Brepols, 2011.

The Gesta Tancredi of Ralph of Caen. A History of the Normans on the First Crusade. Translated and with an introduction by Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach. Crusade Texts in Translation. Aldershot: Ashgate, 2005.

Le »Liber« de Raymond d'Aguilers. John Hugh Hill et Laurita Lyttleton Hill (éd.). Documents relatifs à l'histoire des croisades, 9. Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1969.

The Historia Iherosolimitana of Robert the Monk. Edited by D. Kempf and M. Bull. Woodbridge: Boydell Press, 2013.

The Chanson d'Antioche. An Old French Account of the First Crusade. Translated by Susan B. Edgington & Carol Sweetenham. Crusade Texts in Translation, 22. Ashgate: Farnham, 2011.

3. Literatura

Barber, Malcolm. *The Crusader States*. New Haven and London: Yale University Press, 2012.

Buckley, Penelope. *The Alexiad of Anna Komnene. Artistic Strategy in the Making of a Myth*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2014.

Bull, Marcus. *Gesta Francorum. V: Christian-Muslim Relations. A Bibliographical History*. Volume 3 (1050-1200). Edited by David Thomas and Alex Mallett with Juan Pedro Monferrer Sala & al. The history of Christian-Muslim relations, v. 15. Leiden, Boston: Brill, 2011, 249- 256.

Bull, Marcus. The Western narratives of the First Crusade. V: *Christian-Muslim Relations. A Bibliographical History*. Volume 3 (1050-1200). Edited by David Thomas and

Alex Mallett with Juan Pedro Monferrer Sala & al. The history of Christian-Muslim relations, v. 15. Leiden, Boston: Brill, 2011, 15-26.

Cardini, Franco. *Evropa in islam. Zgodovina nekega nesporazuma*. [Prevedel Miro Bajt]. Ljubljana: Založba *cf., 2003.

Cobb, Paul M. *The Race for Paradise. An Islamic History of the Crusades*. Oxford: Oxford University Press, 2014.

Curtius, Ernst Robert. *Evropska literatura in latinski srednji vek*. [Prevedel Tomo Virk]. Zbirka Labirinti. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura, 2002.

Edgington, Susan. The First Crusade. Reviewing the Evidence. V: *The First Crusade: Origins and Impact*. Edited by Jonathan Phillips. Manchester: Manchester University Press, 1997, 55–77.

Edgington, Susan B. *Baldwin I of Jerusalem, 1100-1118. Rulers of the Latin East*. Abingdon and New York: Routledge, 2019.

Erdman, Carl. *The Origin of the Idea of Crusade*. Guildford, Surrey: Princeton University Press, 1977.

Epp, Verena. *Fulcher von Chartres. Studien zur Geschichtsschreibung des ersten Kreuzzuges*. Studia humaniora, Bd. 15. Düsseldorf: Droste Verlag, 1990.

Flori, Jean. *Pierre l'ermite et la première croisade*. Paris: Fayard, 1999. Flori, Jean. *Bohémond d'Antioche: Chevalier d'aventure*. Paris: Payot, 2007.

France, John. Anna Comnena, the Alexiad and the First Crusade. *Reading Medieval Studies* 10, 1983, 20–32.

France, John. *Victory in the East. A Military History of the First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

Frankopan, Peter. *The First Crusade. The Call from the East*. Cambridge: The Belknap Press of the Harvard University Press, 2012.

Frankopan, Peter. Understanding the Greek Sources for the First Crusade. V: *Writing the Early Crusades. Text Transmission and Memory*. Edited by Marcus Bull and Damien Kempf. Woodbridge: The Boydell Press, 2014, 38–52.

Gavigan, John Josef. *The Syntax of the Gesta Francorum*. Diss. Univ. of Pennsylvania. Language Dissertation No. 37 of the Linguistic Society of America. Philadelphia: University of Pennsylvania, 1943.

Harari, Yuval Noah. The Military Role of the Frankish Turcoples – a Reassessment. *Mediterranean Historical Review* 12.1, 1997, 75–116.

Harari, Yuval Noah. Eyewitnessing in Accounts of the First Crusade. The Gesta Francorum and Other Contemporary Narratives. *Crusades* 3, 2004, 77–99.

Hill, John Hugh and Hill Lyttleton, Laurita. *Raymond IV Count of Toulouse*. Syracuse (N. Y.): Syracuse University Press, 1962.

Hillenbrand, Carole. *The Crusades. Islamic Perspectives*. New York: Routledge, Edinburgh University Press, 2000.

Hillenbrand, Carole. *Turkish Myth and Muslim Symbol. The Battle at Manzikert*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007.

John, Simon. *Godfrey of Bouillon. Duke of Lower Lotharingia, Ruler of Latin Jerusalem, c. 1060-1100*. Rulers of the Latin East. Abingdon, New York: Routledge, 2018.

Kempf, Damien, Bull, Marcus. L'histoire toute crue. La Première Croisade au miroir de son Histoire. *Médiévales* [spletna verzija] 58, 2010.

Kosi, Miha. *Templarji na Slovenskem. Prispevek k reševanju nekaterih vprašanj srednjeveške zgodovine Prekmurja, Bele krajine in Ljubljane*. Zbirka Zgodovinskega časopisa 13. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1995.

Kosi, Miha. The Age of the Crusades in the South-East of the Empire (Between the Alps and the Adriatic). V: *The Crusades and the Military Orders. Expanding the Frontiers of Medieval Latin Christianity*. Budapest: CEU Medievalia, Zsolt Hunyadi - Jozsef Laszlovszky (ur.), 2001, 123–165.

Kosi, Miha. *Cruciferi – cruce signati*. Prispevek k zgodovini križarskih vojn in križarskih viteških redov v 12.-13. stoletju. V: *Ad fontes: Otoprepčev zbornik*, ur. Darja Mihelič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, 2005, 303–343.

Kosi, Miha. Križarske vojne. V: *Vojaki iz slovenskega prostora na tujih tleh v preteklosti*. Ur. D. Mihelič–M. Bizjak. Ljubljana: Založba ZRC 2011, 145–175.

Kostick, Conor. *The Social Structure of the First Crusade*. The Medieval Mediterranean. 76. Leiden, Boston: Brill, 2008.

Kostick, Conor. A Further Discussion on the Authorship of the Gesta Francorum. *Reading Medieval Studies* 35, 2009, 1–11.

Kostick, Conor. Courage and Cowardice on the First Crusade, 1096–1099. *War in History* 20.1, 2013, 32–49.

Lilie, Ralph-Johannes. Der erste Kreuzzug in der Darstellung Anna Komnenes. *Poikila Byzantina* 6, Varia II. Bonn: R. Habelt, 1987, 49-148.

Maalouf, Amin. *Križarske vojne v očeh Arabcev*. [Prevod Suzana Koncut. Spremnna beseda Tomaž Mastnak]. Ljubljana: Založba *cf., 2008.

Manitius, Max. *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters. Vom Ausbruch des Kirchenstreites bis zum Ende des zwölften Jahrhunderts.* Handbuch der Altertumswissenschaft. 9. Abt., 2. T., 3. Bd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1931.

Mastnak, Tomaž. Politika raziskovanja in razlaganja križarskih vojn. V: Maalouf, Amin. *Križarske vojne v očeh Arabcev.* Ljubljana: Založba *cf., 2008, 331–376.

Mastnak, Tomaž. Urban II. V: *Christian-Muslim Relations. A Bibliographical History.* Volume 3 (1050–1200). Edited by David Thomas and Alex Mallett with Juan Pedro Monferrer Sala & al. The history of Christian-Muslim relations, v. 15. Leiden, Boston: Brill, 2011, 229–248.

Morris, Colin, The *Gesta Francorum* as Narrative History. *Reading Medieval Studies* 19, 1993, 55–71.

Murray, Alan V. Coroscane. Homeland of the Saracens in the Chansons de geste and the historiography of the crusades. V: *Aspects de l'épopée romane. Mentalités – idéologies – intertextualités.* Ed. H. van Dijk and W. Noomen. Groningen: E. Forsten, 1995, 177–84.

Neville, Leonora, *Anna Komnene. The Life and Work of a Medieval Historian.* Onassis Series in Hellenic Culture. New York: Oxford University Press, 2016.

Ostrogorski, Georgije. *Zgodovina Bizanca.* Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1961.

Pintarič, Miha. *Une brève introduction à la littérature française du Moyen Âge et de la Renaissance.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za romanske jezike in književnosti, 2008.

Pobežin, Gregor, Ana Komnena. V: *Zgodovina historične misli II. Od Homerja do začetka 21. stoletja.* Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016, 79–87.

Prawer, Joshua. *The Crusaders' Kingdom. European Colonialism in the Middle Ages.* London: Phoenix Press, 1972.

Riley-Smith, Jonathan. *The First Crusade and the Idea of Crusading.* London, New York: Continuum, 2003.

Rubenstein, Jay. What Is the *Gesta Francorum*, and Who Was Peter Tudebode? *Revue Mabillon*, n.s., 16, 2005, 179–204.

Runciman, Steven. *A History of the Crusades.* Vol. I–III. Cambridge: Cambridge University Press, 1951–1954.

Schreiner, Peter. *Byzanz 565–1453.* Oldenbourg Grundriß der Geschichte, Bd. 22, München: Oldenbourg Verlag, 2011.

Setton, Kenneth M. (ed.). *A History of the Crusades*. Vol. I–VI. Madison, Milwaukee, London: The University of Wisconsin Press, 1969–1989.

Somerville, Robert. Adhemar of Le Puy, Papal Legate on the First Crusade. V: *Law as Profession and Practice in Medieval Europe. Essays in Honor of James A. Brundage*. Edited by Kenneth Pennington and Melodie Harris Eichbauer. Farnham, Burlington: Ashgate, 2011, 372–385.

Sv. pismo SSP – Sveto pismo Stare in Nove zaveze. Slovenski standardni prevod iz izvornih jezikov. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2001.

Thomas, R. D. Anna Comnena's account of the First Crusade. History and politics in the reigns of the emperors Alexius I and Manuel I Comnenus. *Byzantine and Modern Greek Studies* 15, 1991, 269-312.

Treadgold, Warren. *A History of the Byzantine State and Society*. Stanford (CA): Stanford University Press, 1997.

Treadgold, Warren. *The Middle Byzantine Historians*. New York and Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.

Tyerman, Christopher. *God's war. A New History of the Crusades*. Cambridge (MA): The Belknap Press of Harvard University Press, 2006.

Tyerman, Christopher. *How to Plan a Crusade. Reason and Religious War in the High Middle Ages*. London: Penguin Books, 2016.

Van Houts, Elisabeth. *The Normans in Europe*; edited and translated by E. van Houts, Manchester Medieval Sources Series. Manchester and New York: Manchester University Press, 2000.

Wolf, Kenneth Baxter. Crusade and narrative. Bohemond and the Gesta Francorum. *Journal of Medieval History* 17.3, 1991, 207-216.

Yewdale, R.B. *Bohemond I, Prince of Antioch*. New York, 1924.

Zink, Michel. *Littérature française du Moyen Âge*. Paris: Presses Universitaires de France, 2014.

